Dr Maksimilijan Lah

BIBLIJSKI PRIRUČNIK

ZA PROPOVJEDNIKE

SVEZAK II

POSLANICE SV. PAVLA

Zagreb 1963

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL-ZAGREB

Imprimatur:

Broj:3382-1961. od 22.XII.1961.
i
Broj:351o-1961.od 29.XII.1961.

Nadbiskup:
Dr. Franjo Šeper

vvvvvvvvvvvvv

Izdaje: Nadbiskupski Duhovni Stol - Zagreb, Kaptol 31.
Umnoženo vlaštitim ciklostilom.
Odgovara: Msgr. Nikola Borić - Zagreb, Kaptol 3.

ZAGREB 1963

Predgovor

Ovaj drugi svezak Biblijskog priručnika za propovjednike izlazi u nakladi Nadbiskupskog Duhovnog Stola u Zagrebu.

Ovaj će priručnik veoma dobro poslužiti propovjednicima kod izrađivanja biblijskih dijelova propovjedi bilo tematske bilo homiletske naravi. Poslužit će dobro vjeroučiteljima da lakše podaju djeci biblijsku novozavjetnu građu: naročito odrasliju mladež upoznati sa novozavjetnim poslanicama u njima pristupačnom obliku.

Exhortatori, vođe duhovnih vježbi, misionari kao i ostali svećenici u pastvi naći će ovdje obilno građe za održavanje biblijskih nagovora, razmatranja i eventualnog biblijskog štiva. Napokon će svoj braći svećenicima poslužiti kao građa za svakodnevno razmatranje i duhovno štivo.

Prijevod je posve pučki, dakle - koliko je više moguće - razumljiv, stilski gladak da se lako čita, a opet vjeran da se nigdje bez stvarne potrebe ne udaljuje odviše od grčkog izvornika. Ipak su gdjekoja mjesta ostavljena u prijevodu onako kako ih shvaćaju stariji egzegete, a noviji način prevođenja iznosi se u tumačenju.

Prijevod je stilski prilagođen hrvatskom jeziku, i zato su često ispušteni veznici na početku rečenice, skraćene su neke nama tuđe jezične fraze, a mjesto jednog te istog glagola koji dolazi nekoliko puta u jednoj ili dvije najbliže rečenice, stavljaju se njihovi sinonimi, i t.d.

Ako se ovim egzegetskim priručnikom bar donekle bude pomoglo braći svećenicima kao i svećeničkim kandidatima u njihovoj želji i nastojanju da shvate što bolje Riječ Božju, da ta riječ postane blago vlastite duše, učinjeno je dosta i svrha je polučena. Quod Deus Omnipotens et Optimus det!

U Zagrebu, na blagdan Obraćenja sv. Pavla ap. 1963.

Dr. Maksimilijan Lah

NB! Kazalo imena i stvarno kazalo za čitavo Sv. Pismo NZ. dodat će se iz tehničkih razloga III. svesku.

KRATAK ŽIVOTOPIS SV. PAVLA

Pavao se rodio u maloazijskom gradu Tarzu početkom kršćanske ere kao sin židovskih roditelja iz plemena Benjaminova. Židovsko mu je ime Saul t.j. "željeni" no povrh toga imao je i rimsko ime Pavao, što je zapravo sinkopirani deminutiv od paurus odnosno parvus - malen. U rodnoj kući odgojen je Pavao kao farizej. Materinji jezik bio mu je aramejski, ali je grčki brzo naučio. Vjerojatno je i helenistička kultura izvršila neki upliv na Pavla. Izučio je on i jedan zanat, i to šatorarski. Kao mladić otišao je Pavao u Jeruzalem, i tu je stekao rabinsku mudrost u školi Gamalijela Starijega koji je tada bio slavan učitelj zakona. Ovdje je Pavao temeljito proučio sv.Pismo i oduševio se za otačke predaje i Mojsijev Zakon... Za vrijeme Kristove javne djelatnosti Pavao je vjerojatno boravio u Tarzu. Mnogi drže da Pavao nije nikada vidio Isusa za njegova života, jer nam ništa o tome ne kaže u svojim poslanicama. Iz 1 kor 7 7 vidimo da je Pavao bio neženja.

Kad se Pavao vratio u Jeruzalem, počeo je iz revnosti za Mojsijev zakon progoniti kršćane, ali pred vratima Damaska ukazao mu se Krist i on se obratio te postao apostol. Viđenje Krista pred Damaskom bilo je objektivno - realno, što vidimo iz samog prikaza u dap 9 3-9. Sam Pavao razlikuje ovo viđenje od ostalih svojih vizija. Isključena je dakle svaka halucinacija ili grozničava imaginacija kako to hoće neki akatolički auktori. Pavlovo obraćenje je čudo prvoga reda i Crkva ga slavi 25. siječnja.

Pavao se odmah prihvatio misijske službe među Židovima, ali je doskora otišao u Arabiju gdje je vjerojatno proboravio pune 3 godine. Kad se vratio iz pustinje u Damask, ponovno je učio u sinagogama, no ubrzo je morao bježati pred Židovima... Došao je u Jeruzalem da pohodi Petra, i Barnaba ga je uveo u crkvu. No i tu su Židovi pravili zasjedu Pavlu, i on je nakon 15 dana ostavio Jeruzalem i preko Sirije otišao u Tarz.

Nakon 4-5 godina boravka u Tarzu pozvao je Barnaba Pavla u Antiohiju Sirsku, gdje je čitavu godinu dana vršio apostolsku službu. Kako je oko g. 44. nastao u Palestini glad, odnijeli su Barnaba i Pavao darove antiohijske crkve braći u Jeruzalemu. Na povratku uzeli su sa sobom Ivana Marka, našeg evanđelistu. Ovaj svoj put u Jeruzalem Pavao ne spominje u poslanici Galaćanima, jer to nije odgovaralo njegovoj svrsi.

Doskora je Duh Sveti izabrao Barnabu i Pavla za misijsku službu, i oni su pošli na prvo apostolsko putovanje zajedno s Markom. Došli su najprije na otok Cipar i tu obratili prokonzula Sergija Pavla. U Pamfiliji odijelio se Marko od njih, a Barnaba i Pavao prošli su gradove Antiohiju Pizidijsku, Ikonij, Listru i Derbe. Gotovo istim putem vratili su se natrag.

Na svom misijskom putu Pavao najprije propovijeda Židovima, a kad ga ovi odbijaju, obraća se poganima. Mnogi drže da je prvo misijsko putovanje Pavlovo trajalo od g. 45-48.

Pokršteni Židovi iz Jeruzalema počeli su dolaziti u Antiohiju, i zahtijevati od pokrštenih pogana da obdržavaju Mojsijev zakon i podvrgnu se obrezanju. Pavao i Barnaba usprotivili su se tome i otišli oko g. 49 u Jeruzalem da ondje izlože čitavu stvar. Apostoli i starješine skupiše se u apostolski sabor, i odluče da vjernima iz poganstva ne treba nametati Mojsijev zakon nego ih samo upozoriti da se među pokrštenim Židovima uzdržavaju od mesa žrtvovana idolima, zatim mesa od udavljenih životinja i od ženidaba zabranjenih židovskim propisima...

Malo poslije apostolskog sabora došao je Petar u Antiohiju gdje su se nalazili Pavao i Barnaba, i počeo se družiti s pokrštenim poganima ne pazeći kod jela na Mojsijev zakon. Kad su pak došli neki pokršteni Židovi iz Jeruzalema, počeo se Petar ugibati pokrštenim poganima, i tako je nastala opasnost za jedinstvo Crkve... Zato je Pavao "prekorio" Petra koji, dakako, nije pogriješio u stvarima vjere i ćudoređa nego tek možda u vladanju. Nije to bio nikakav "sukob" u strogom smislu riječi, jer se Petar odmah složio s Pavlom, što se lako razabire iz Gal 2.

Poslije kraćeg vremena pošao je Pavao sa Silvanom na drugo apostolsko putovanje. Pohodili su najprije crkve u Siriji i Ciliciji te prešli krajeve pizidijske i likaonske. U Listri pridružio im se Timotej kojega je Pavao dao obrezati, i sada su njih trojica po Božjem nalogu prošli kroz Frigiju i Galaciju. Barnaba i Marko odijelili su se odmah na početku i otišli na Cipar.

Pavao, Silvan i Timotej htjeli su da idu u Bitiniju, no u tom ih je "spriječio Duh Isusov", kako veli Luka. Zato su otišli u Miziju i došli u Troadu. Iz Troade otplovili su u Macedoniju, i to po Božjem nadahnuću. Došli su do Neapolisa a zatim egnacijskom cestom u Filipe gdje su osnovali crkvu. Tu su ih gradski poglavari izbičevali i bacili u tamnicu. Nakon čudesnog oslobođenja ostavili su grad i preko Amfipolisa i Apolonije došli u Solun, glavni grad macedonske provincije.

U Solunu su s velikim uspjehom propovijedali evanđelje, ali jer su ih Židovi odviše napadali, pobjegli su Pavao i Silvan noću u Bereju gdje su nastavili apostolskim radom. Luka je već vjerojatno u Filipima prekinuo daljnje putovanje. Kad je nastala buna i u Bereji što su je prouzročili solunski Židovi, odveli su vjernici Pavla do Atene, dok su Silvan i Timotej ostali i dalje u Macedoniji.

U Ateni raspravljao je Pavao u sinagogi i na trgu. Na areopagu održao je svoj glasoviti "govor o nepoznatom Bogu". Međutim, atenjani su slabo marili za Pavla... Iz Atene otišao je Pavao doskora u Korint i tu se sav dao na rad među poganima... Propovijedao je godinu i šest mjeseci i mnoge obratio. Iz Korinta poslao je Pavao Solunjanima dvije poslanice.

Nakon svoga boravka u Korintu otišao je Pavao sa bračnim parom Akvilom i Priscilom u Malu Aziju, u Efez. Odanle je morskim putem pošao u Cezareju palestinsku i Jeruzalem, i napokon se vratio u Antiohiju sirsku kao polaznu točku svoga putovanja.

Drugo misijsko putovanje Pavlovo trajalo je, kako misli većina auktora, od g. 49-52.

G. 53. pošao je Pavao na svoje treće apostolsko putovanje. Krenuo je na put iz Antiohije sirske, proputovao Siriju i Ciliciju, a zatim redom prošao galatski kraj i Frigiju dok se nije zaustavio u Efezu. Tu je propovijedao tri mjeseca u sinagogi, a zatim dvije godine u školi nekoga Tirana. Malo iza svoga dolaska u Efez, oko g. 54, napisao je Pavao poslanicu Galaćanima. Prije svoga odlaska iz Efeza šalje svoju prvu poslanicu Korinćanima.

Pavao je mnogo pretrpio u Efezu, osobito zbog bune koju je prouzročio zlatar Demetrije.

Iz Efeza otišao je Pavao u Troadu, a potom prijeđe u Macedoniju. U Filipima se sastao s Titom koji se vraćao iz Korinta, i koji mu je odanle donio radosnu vijest. Sada Pavao napiše drugu poslanicu Korinćanima g. 57. i pošalje je po Titu u Korint.

Koncem te godine dođe i Pavao u Korint i ostade ondje tri mjeseca. Početkom g. 58. poslao je iz Korinta poslanicu Rimljanima.

Kad su Židovi počeli u Korintu vrebati na Pavla, nije se on otputio dalje morskim putem kako je u prvi čas mislio, - nego se ponovno vratio u Macedoniju i u Filipima je proslavio pashu. Odavle prijeđe u Malu Aziju te u Troadi oživi mladića Eutiha koji je pao s prozora, pošto je bio zaspao pod njegovom propovijedi. Iz Troade otišao je Pavao u Milet, i ondje se oprostio od efeških svećenika. Zatim je preko otoka Kosa i Rodosa otplovio u Pataru u Maloj Aziji, da odanle krene lađom za Siriju i preko Tira dođe u Cezareju palestinsku. Prorok Agab opomenu ga u Cezareji neka ne silazi u Jeruzalem, ali Pavao ipak ode onamo na blagdan sjenica g. 58.

Na ovom trećem putovanju otišao je Pavao vjerojatno i u Iliriju da i tamo navijesti evanđelje. Neki auktori misle da je Pavao došao samo do Ilirije, ali u samu zemlju nije unišao.

Kad je Pavao došao u Jeruzalem, lijepo ga primiše apostol Jakob i starješine. Oni su mu savjetovali neka nastoji ugoditi Židovima. Zato Pavao preuzme trošak za 4 čovjeka ko-

ji su imali nazirejski zavjet. Međutim, nakon nekoliko dana opaziše Pavla u hramu neki Židovi iz Azije i pobuniše narod protiv njega. Bili bi ga i ubili da ga nisu rimski vojnici izbavili iz ruku svjetine... Uzalud je Pavao u oduljem govoru branio svoju stvar pred narodom i pred sinedrijem; svi su tražili njegovu glavu!

Ali tribun Klaudije Lizija uze Pavla u zaštitu i dade ga malo kasnije pod jakom vojničkom pratnjom odvesti u Cezareju k namjesniku Antoniju Feliksu. Učinio je to zato jer su neki Židovi bili odlučili Pavla ubiti iz zasjede...

Feliks je zapovjedio da se Pavla čuva u Herodovoj palači. Izveden na sud, Pavao je lako pobio sve optužbe Židova što su ih oni protiv njega iznosili preko svoga govornika Tertula. Ipak, Feliks nije pustio Pavla na slobodu nego ga je zadržao dvije godine u tamnici, jer se je nadao da će dobiti novaca od Pavla...

Poslije dvije godine Feliks bi maknut sa službe, a na njegovo mjesto dođe Porcije Fest. Da ugodi Židovima Feliks ostavi Pavla u tamnici...

Kad je novi prokurator Fest stvarno preuzeo službu, kušali su ga Židovi nagovoriti da im preda Pavla; oni će mu tobože suditi u Jeruzalemu. Stvarno, spremali su mu zasjedu i htjeli ga ubiti; zato Pavao prizove na cara i tako učini prokuratorov sud nekompetentnim u svojoj stvari...

Nakon par dana došao je kralj Agripa II. zajedno sa svojom sestrom Berenikom da pozdrave Festa. Tom zgodom Pavao se sjajno branio pred Festom i pred svim dvoranima. Ali jer je prizvao na cara, morao je biti otpremljen u Rim. Zato ga Fest predade stotniku Juliju koji ga uz velike neprilike konačno dopremi u Rim.

Put u Rim tekao je ovako: ujesen g. 60. krenula je lađa na put. Na putu se dogodi brodolom i putnici su morali prezimiti na otoku Malti. U proljeće godine 61. krenuli su ponovo na put i došli do Puteola. Apijskom cestom pješke stigoše do Rima. Rimski kršćani došli su im ususret sve do Apijeva foruma i do "Triju svratišta (Tres Tabernae).

Kad je Pavao došao u Rim, bio je stavljen u slobodni pritvor (in custōdiam liberam). Mogao je dakle stanovati u iznajmljenoj kući zajedno s vojnikom koji ga je čuvao.

Pavao je proboravio u toj kući dvije godine (61.-63.), i za to vrijeme dolazili su k njemu Židovi, vojnici i drugi ljudi. Svima je mogao govoriti posve slobodno o Kristu i njegovoj nauci. U rimskoj tamnici napisao je Pavao poslanice Kološanima, Efežanima, Filemonu i Filipljanima.

Ne znamo posve sigurno Pavlov život poslije oslobođenja iz zatvora u Rimu. Sigurno je da je Pavao otišao u Španiju i na istok. U Španiju vjerojatno neposredno poslije sužanjstva. Kad se vratio u Italiju, sastavljena je poslanica Hebrejima.

Iz Španije otišao je Pavao vjerojatno na Istok oko g.

65.-66. Jamačno nije prolazio Sirijom i Palestinom nego samo Malom Azijom i Macedonijom. Bio je i na Kreti i u Ahaji. Kojim je redom te krajeve prolazio, ne možemo sigurno znati.

Iz pastoralnih poslanica vidimo da je Pavao na tom putu došao u Efez, i tu je postavio za biskupa Timoteja. Iz Efeza je pošao u Macedoniju gdje je napisao prvu poslanicu Timoteju. Potom ode na otok Kretu gdje postavi Tita za biskupa. Otišavši iz Krete, doskora napiše poslanicu Titu, kojom ga poziva da dođe i epirski Nikopolis, gdje je Pavao vjerojatno prezimio. U proljeće vraća se Pavao u Malu Aziju, te iz Troade tako odlaži naglo da je kod svoga prijatelja Karpa ostavio putni ogrtač i knjige. U Miletu razbolio se Pavlov prijatelj Trofim. Nakon kratkog boravka u Efezu zaputi se Pavao u Korint zajedno sa svojim učenikom Erastom...

Iz Korinta ide Pavao - nakon izvjesnog vremena - ponovno u Rim. Tu doskora bude bačen u tamnicu, i ovo drugo sužanjstvo bilo je Pavlu vrlo teško... Preostade mu samo nada u vječni život. I doista, g. 67. na ostijskom putu kod Aquae Salviae pade mu glava od krvničkog mača...

Sv.Jeronim i Euzebije kažu da je Pavao podnio mučeničku smrt "14. g. vladanja Neronova", a "37. g. poslije muke Kristove". To odgovara 67. g. našega brojenja. Kao dan mučeničke smrti Petra i Pavla spominje se 29. lipanj. Toga su dana, naime, g. 258. prenesene moći apostola Petra i Pavla u Sebastijanove katakombe.

Nad Pavlovim grobom stoji danas velebna bazilika dostojna tako velikog apostola....

O Pavlovim poslanicama općenito

Pavao nije samo propovijedao nego je slao i pisma na one crkve kojima je navijештao evanđelje. Time je svoj apostolski rad ili usavršavao ili pripravljao.

U kanonu tridentskog sabora navode se Pavlove poslanice redom, koji je poznat već od vremena sv.Augustina.

Imamo obilje najstarijih svjedočanstava za autenciju Pavlovih poslanica. Njih dobro poznaju već apostolski oci, kao na pr. Klement Rimski i sv.Ignacije mučenik. Sv.Polikarpo u svojoj kratkoj poslanici Filipljanima citira skoro sve Pavlove poslanice. Isto se tako sv.Justin služi gotovo svim Pavlovim poslanicama. A sv. Irenej i Tertulijan optužuju Marcijona što je zabacio dvije poslanice Timoteju.

Osim ovih svjedočanstava predaje imamo i jake nutarnje dokaze koji su gotovo jednako vrijedi, i koji snažno potvrđuju autenciju tih poslanica te isključuju svaku fikciju. Danas gotovo svi akatolički auktori priznaju autenciju ne samo prvih četiriju Pavlovih poslanica nego i prve poslanice Solu-

njanima, zatim poslanice Filipljanima i Filemonu. Mnogo se raspravlja jedino o drugoj poslanici Solunjanima, dok se poslanicama Kološanima i Efežanima sve više priznaje autencija. Većinom se zabacuje s njihove strane autencija pastoralnih poslanica, koje samo rijetki priznaju. Poslanicu Hebrejima protivnici općenito zabacuju i poriču joj svaku vezu s Pavlom...

Vanjski oblik Pavlovih poslanica uglavnom odgovara tadašnjem vremenu. Možemo razlikovati u poslanicama redovito neki uvod, zatim glavni sadržaj i završni pozdrav. Pavao se dakako ne drži svagda običajnog oblika poslanice, već ga prema potrebama i kršćanskom shvaćanju mijenja.

Glavni sadržaj poslanice ima obično dva dijela: dogmatski i moralni, ili kako neki vole reći, didaktički i parenetski.

Pavao je redovito diktirao svoje poslanice, ali pri svršetku pisma obično dodaje vlastoručno svoje ime, pa i neku opomenu i pozdrav, da bude kao neki znak autencije pisma.

Smijemo pretpostaviti, da je izradba većih poslanica trajala više dana, a možda i koji tjedan. Ovo je važno znati naročito za egzegezu, jer se time rješavaju mnoge teškoće u poslanicama.

Neki moderni auktori preporučuju da se Pavlove poslanice čitaju u grčkom izvorniku, po mogućnosti glasno, sa retoričkim akcentom. Ovako se opaža njihova snaga i ljepota. Ovo čitanje nema, dakako, nikakve veze s t.zv. "glasovnom analizom" biblije.

Novozavjetne knjige pisane su izvorno na papirusu. Ovo pisanje bilo je dosta mučno, jer papirus nije bio savršeno gladak, i pisar je morao biti osobito vješt svome poslu... Neki poganski pisci govore o pisarima koji su ujedno bili kao neki sekretari- njima bi se naznačio glavni sadržaj pisma, a izradba bila je prepuštena njihovoj vještini i znanju. U tom slučaju stilizacija pisma nije pripadala auktoru, ali je pismo ipak bilo autentično. Ta se autencija mogla vidjeti osobito iz kakvog kraćeg ili duljeg vlastoručnog dodatka na kraju pisma. Da li je koja poslanica N.Z. sastavljena po takvom "sekretaru", nije sigurno. Neki ipak misle da je prva poslanica Petrova izrađena na taj način. Možda bi nešto slična trebalo reći i za pastoralne poslanice, zatim za poslanicu Jakovljevu, kao i poslanicu Efežanima...

Pavlove poslanice nisu ni posve literarnog ni posve privatnog karaktera. Njihov značaj leži zapravo nekako po srijedi, između jednog i drugog oblika pisanja...

Nema sumnje da su Pavlove poslanice prava pisma, upravljena na izvjesne osobe i na određene crkve; to vidimo odatle što se obaziru na određene povijesne prilike; što se u njima daje odgovor na izvjesna pitanja, što se naslanjaju na prethodno propovijedanje Pavlovo; što se u njima kore konkretne zloporabe a hvale dobri običaji, i što, napokon, služe gdjekada kao priprava za Pavlov dolazak. Pavao naređuje da se jav-

no čitaju njegova pisma i da se to čini u raznim crkvama. Konačno, i sam dogmatski nauk je gdjekada tako važan da s pravom možemo pretpostaviti širi čitalački krug što ga Pavao ima pred očima, a ne samo crkvu kojoj piše.

Pavao se vješto služi grčkim jezikom i mjestimice piše upravo klasičnim stilom. Njegov jezik nije ni strogo literaran, a ni posve vulgaran. U Pavlovim pismima nalazimo i hebraizama, ali u njihovoj ocjeni valja biti oprezan, jer su se mnogi tobožnji hebraizmi kasnije pronašli i u izvornom grčkom pučkom govoru.

Pavao je zapravo prvi počeo u većoj mjeri prilagođivati grčki jezik kršćanskim pojmovima...

Pavlov je stil veoma personalan. Mi vidimo Pavla kao čovjeka koji je sav Bogu posvećen. Pavao ima samo jednu brigu a to je spasenje duša... Inače su njegove poslanice gdjekada bogate retoričkim pitanjima, antitezama, poredbama i drugim retoričkim ukrasima. Dispozicija njegovih poslanica je dobra. Ipak Pavao ne izlaže vjerske istine sistematski, i misli su mu gdjekada isprekidane i oduljim digresijama. Tu i tamo nema stroge povezanosti u idejama, i zato nam egzegezu mnogo olakšava skupljanje paralelnih tekstova u kojima Pavao govori o istoj stvari.

Glavni izvor Pavlove nauke je sam Gospodin Isus Krist, koji je pred vratima Damaska pozvao Pavla za apostola, a kasnije ga poučio u vjeri čestim objavama... Izvjestan upliv izvršio je na Pavla i judaizam, zatim njegovo poznavanje biblije i rabinska egzegeza. Neke stvari moramo kod Pavla shvaćati i na osnovu ličnog karaktera njegova, ali u tome treba postupati oprezno...

Svakako je Pavao mnogo toga mogao doznati od drugih apostola.

O helenističkom sinkretizmu Pavao nikako nije ovisan, iako ga je mogao poznavati i eventualno se poslužiti njegovim rječnikom. No taj rječnik poprimio je posve kršćanski značaj, i mi vidimo da misterijski termini kod Pavla imaju posve drugi, gdjekada upravo protivni smisao nego što ga imaju u sinkretističkim religijama. Konačno, mi vidimo iz samih poslanica da Pavao odvraća vjernike od svega što je pogansko; nije se dakle ni sam time služio.

O prvoj poslanici Solunjanima

Na svom drugom misijskom putu došao je Pavao u Solun i tu je u sinagogi tri tjedna raspravljao sa Židovima o Mesiji. Obratio je mnoge pogane; ali, zbog bune, morao je bježati u Bereju i odanle u Atenu. Iz Atene šalje Pavao Timoteja u Solun da izvidi tamošnje prilike. Taj izvještaj primio je Pavao u Korintu. Vijesti su bile uglavnom radosne, ali neke i

žalosne. Radi toga, oko g. 51., piše Pavao ovu prvu poslanicu Solunjanima. To je ujedno i najstarija Pavlova poslanica...

Stil i sadržaj ove poslanice toliko je sličan priznatim Pavlovim poslanicama, da se o njenoj autenciji ne može razborito sumnjati. Zato je gotovo i svi protivnici priznaju. Najstarija predaja također jednodušno potvrđuje ovo shvaćanje.

O drugoj poslanici Solunjanina

Kad je Pavao otposlao prvu poslanicu Solunjanina, došle su mu nove vijesti u Korint: solunski vjernici veoma su se zabrinuli misleći da sudnji dan neposredno predstoji... Na tu misao naveli su ih neki lažni učitelji. A možda je netko u tom smislu napisao neku poslanicu i podmetnuo je Pavlu. Radi svega toga Pavao brzo šalje drugu poslanicu, možda koji tjedan iza prve. Zato je ova druga poslanica stilski i sadržajno dosta slična prvoj.

O poslanici Galaćanima

Kad je Pavao otišao iz Galacije, dođoše neki judeokršćani k tamošnjim vjernicima, i počeše im dokazivati da je Mojsijev zakon potreban za spasenje... Vjernici su se radi toga toliko smutili da su se neki čak pokolebali u vjeri...

Kad je to Pavao doznao, veoma se ražalostio. Sa očinskom brigom napisa im poslanicu, u kojoj dokazuje da Mojsijev zakon nije potreban za spasenje; bilo bi pače opasno očekivati spasenje po Mojsijevom zakonu...

U ovoj poslanici Pavao vjerojatno ima pred očima vjernike koji su boravili u sjevernom strogo galatskom kraju. To mišljenje zastupaju gotovo svi sveti oci i biblijski tomači do 19. vijeka, pa i većina današnjih autora, katoličkih i akatoličkih.

Vjerojatno je, nadalje, da je Pavao napisao poslanicu Galaćanima oko g. 54.

Autenciju ove poslanice dokazuje sva stara predaja kao i nutarnji kriteriji. Ova je poslanica dragocjen povijesni dokumenat iz života prve crkve. Tu upoznajemo Pavlov lični karakter kao i njegovo "evanđelje slobode"... Vidimo njegovu borbu sa judeizantima kao i konačnu Pavlovu pobjedu. Vidimo Pavlovu brigu za spas vjernika kao i njegovo mističko sjedinjenje sa Kristom.

O prvoj poslanici Korinćanima

Na svom drugom apostolskom putu došao je Pavao u Korint oko g. 51. Tu je obratio nešto Židova i mnoštvo pogana na kršćansku vjeru. Ali to su bili većinom ljudi nižega društvenog položaja.

Kad je Pavao na svom trećem apostolskom putu boravio u Efezu, stiže mu vijest da se u korintskoj crkvi pojavio razdor: vjernici se počeše dijeliti u više crkvenih stranaka. Učeni i rječiti Apolon više se sviđao Korinćanima nego jednostavni Pavao... Zato su neki htjeli biti učenici Apolonovi, a drugi Pavlovi. Neki pridošli judeokršćani ustvrdiše da su učenici Petrovi, i napokon su neki počeli govoriti da je njihov učitelj samo Krist... Pojavila su se i druga zla: razvratan život, prepirke pred poganskim sucima, nečedno vladanje kod službe Božje i t.d.

U brizi za korintsku crkvu pošalje Pavao onamo Timoteja, i dade mu da ponese ovu poslanicu u kojoj - među inim - odgovara vjerojatno i na neka pitanja postavljena od strane korintskih crkvenih starješina. Glede godine pisanja autori se donekle razilaze: neki je stavljaju pod konac druge godine Pavlova boravka u Efezu, dakle u vrijeme prije pashe g. 56. Drugi je radije stavljaju u g. 55.

Autenciju te poslanice priznaju svi tumači gotovo bez izuzetka, i ona je dobro utvrđena svjedočanstvima predaje kao i nutarnjim kriterijima.

O drugoj poslanici Korinćanima

Nije nam dovoljno poznat život sv.Pavla u vremenu između prve i druge poslanice Korinćanima. Ne znamo ni to koliko je vremena prošlo između obje poslanice. Na osnovu nekih rijetkih i dosta nesigurnih aluzija dobivamo doduše neku sliku o tom međuvremenu, ali se tumači razilaze u njegovu prosuđivanju.

Dvije su stvari osobito prijeporne: a) treba li staviti u to međuvrijeme neko izvanredno i nenadano Pavlovo putovanje u Korint? b) da li je Pavao u tom međuvremenu napisao neku poslanicu koja bi navodno propala. I pozitivni i negativni odgovor na oba pitanja može se veoma duhovito zastupati i dokazivati. Međutim, stara predaja pa i mnogi noviji tumači na oba pitanja odgovaraju negativno...

Druga poslanica Korinćanima pisana je vjerojatno barem godinu dana poslije prve, dakle ljeti ili ujesen g. 57.

Druga poslanica Korinćanima ima tu svrhu da Pavlu pripravi put. Zato Pavao najprije brani svoj apostolat i pobija klevete svojih protivnika. Ta je poslanica također dragocjen

prilog za poznavanje Pavlova duha. Tu nalazimo podataka iz Pavlova života kao i iz života prve crkve. Iznose se i dogmatski nauci od velike važnosti.

Učinak te poslanice bio je sjajan; čak i Klement Rimski u svojoj poslanici Korinćanima hvali korintsku crkvu...

Autenciju te poslanice nije nitko poricao osim ekstremnih racionalista. Ona se s pravom smatra autentičnom, jer njezin sadržaj, način govora, konkretne prilike i jak personalan značaj isključuju svaku fikciju. I crkvena predaja jasno dokazuje njezinu pravost.

O poslanici Rimljanima

Pavao je tražio vezu s rimskom crkvom, jer je Rim tada bio središte svega kulturnoga svijeta. Iz Rima se lako širilo evanđelje po svem carstvu. Napisao je poslanicu Rimljanima da sebi pripravi put za novu apostolsku djelatnost. U ono doba rimska crkvena općina sastojala se većinom od pokrštenih pogana.

Ovom poslanicom hoće apostol da Rimljani upoznaju njegov nauk, da tako crpu za sebe obilan plod. Možda je apostol htio da donekle pomiri pokrštene Židove sa pokrštenim poganima, ali to mišljenje nije osobito vjerojatno.

Poslanicu Rimljanima napisao je Pavao zimi g. 57/58., kad je boravio u Korintu. Pisana je dakle pod konac trećeg putovanja Pavlova.

Autencija te poslanice je izvan svake sumnje. Poricali su je samo ekstremni racionalisti. Nutarnji dokaz autencije pruža nam odnos Pavla prema rimskoj crkvi, zatim nauk, jezik i stil poslanice, što sve odgovara Pavlovu karakteru. Jaka vanjska svjedočanstva nalazimo u svoj pa i najstarijoj predaji...

Nasuprot postupku Marcionovu, gotovo svi tumači bar 15. glavu poslanice Rimljanima smatraju njezinim sastavnim dijelom. Nikako se, nadalje, ne može dokazati da 16. glavna nije sastavni dio poslanice; jer iz raznih historijskih podataka može se s velikom vjerojatnošću ustanoviti odakle Pavlu poznanstvo sa osobama što se spominju u toj glavi.

Posve je samovoljna tvrdnja da doksologija u 16 25-27 nema Pavlov Karakter ili da nije pisana njegovim stilom...

Poslanice sužanjstva

Ove su poslanice pisane za vrijeme prvog sužanjstva Pavlova, dakle između 61. i 63. Tako misle gotovo svi katolički biblicisti pa i mnogi akatolici. To su poslanice: Kološanima, Efežanima, Filemonu i Filipljanima.

O poslanici Kološanima

Na svom drugom i trećem apostolskom putu prolazio je Pavao kroz Frigiju, ali nije došao u Kolosu. Tamošnju crkvu osnovao je Epafra kojega je Pavao obratio vjerojatno u Efezu. Kološani su bili revni kršćani, ali im je prijetila opasnost od lažnih judaizanata. Ti su učitelji pretjerano štovali anđele, što je išlo na štetu dostojanstva Kristova i njegova posredništva među Bogom i ljudima. Zahtijevali su od svojih pristaša obrezanje, obdržavanje subote i drugih židovskih blagdana, te uzdržavanje od izvjesnih jela. Sve se to ispreplitalo nekim filozofskim načelima, zapravo počecima dualističkog gnosticizma. Nalazimo kod njih i dosta sinkretističkih elemenata koji su uzeti iz raznih vjerskih sustava, i koji su se upravo u Frigiji redom javljali...

U toj poslanici Pavao snažno ističe božanstvo i veličinu Kristovu u 1 9-24. Čini to upravo uzvišenim spekulativnim načinom...

Mnogi su racionalisti zanijekali autenciju ove poslanice. Međutim, njihovi razlozi ne stoje jer Pavao pobija lažne učitelje spekulativnim načinom, pošto su i oni na jednaki način obarali božanstvo Kristovo... Osim toga, kristološki nauk ove poslanice, iako je nešto opširniji, ipak je posve jednak onome u ostalim poslanicama. Nadalje, ovdje Pavao ne pobija gnosticizam drugoga vijeka, jer se taj još nije ni razvio... Ovo krivovjerje što ga nalazimo u poslanici, tek je početak gnosticizma... A tako zvana "počela svijeta" vjerojatno nisu ništa drugo nego idololatrija kod pogana i servilno obdržavanje Mojsijeva zakona kod Židova. No mogu se ta počela, u smislu Pavlove teologije, shvatiti i kao demoni ukoliko gospodare ovim svijetom...

O poslanici Filemonu

Ovo je druga "poslanica sužanjstva". Pavao je piše nekako u isto doba kao i poslanicu Kološanima. To je zapravo kratka molba Pavlova, upravljena na nekog Filemona da primi natrag svoga roba Onezima koji mu je svojedobno pobjegao. Pavao je obratio Onezima na kršćansku vjeru i pokrstio u Rimu, ali ga nije htio zadržati kod sebe bez pristanka njegova gospodara. Ova nam poslanica pokazuje Pavla kao pedagoga i ujedno nam osvjetljuje socijalne prilike robova u prvoj crkvi: kršćanstvo formalno ne ukida ropstva, ali mu po kršćanskim načelima nema trajna opstanka...

Gotovo svi biblicisti bez razlike priznaju autenciju ove poslanice. Unutarnji kriteriji gotovo kod svake riječi pokazuju da je ta poslanica Pavlova...

O poslanici Efežanima

Ova treća "poslanica sužanjstva" napisana je kratko vrijeme iza poslanice Kološanima. Na svom drugom apostolskom putu Pavao je samo malo vremena boravio u Efezu, ali je zato prigodom trećeg misijskog puta ostao u Efezu preko dvije godine...

Ima autora koji tvrde da Pavao tu poslanicu nije upravio na Efežane. Međutim, to se mišljenje protivi predaji a i tekstovnoj kritici. Vjerojatno je ova poslanica enciklično pismo, upravljeno na malo-azijske crkve, kojima je Efez bio metropola. Zato ta poslanica nema lični karakter niti se šalju pozdravi raznim osobama.

Mnogi nekatolici poriču autenciju ove poslanice. Ali za nju imamo svjedočanstva najstarijih crkvenih otaca, pa čak i heretik Marcion kao i gnostici Bazilid, Valentin i Teodot priznaju ovu poslanicu...

Dopuštamo da su poslanice Efežanima i Kološanima slične, ali to je stoga što su pisane gotovo u isto doba. Osim sličnosti nalazimo u njima i znatnih razlika: poslanica Kološanima je polemičke naravi, a Efežanima didaktičke.

Dopuštamo, nadalje, da je stil poslanice Efežanima donekle tvrd i bogat zavisnim rečenicama... No to se može protumačiti tako što Pavao obrađuje vrlo važan predmet, kod čega je dosta uzbuđen i nedostaju mu zgodni izrazi... A možda je pisao i u velikoj brzini... Uostalom, ima u toj poslanici i veoma lijepo izraženih misli, kao što opet u drugim poslanicama nalazimo i stilskih nepravilnosti...

Pavlov značaj izbija u toj poslanici tolikom snagom da stilske razlike ne mogu poništiti dokaza za njezinu autenciju...

Kristologija ove poslanice ne razlikuje se bitno od Pavlova nauka u drugim poslanicama. Razumljivo je, nadalje, da Pavao u toj poslanici jače ističe jedinstvo crkve: kršćanstvo se naime sve više širilo i osnivale su se nove crkve bez Pavlova sudjelovanja. Bila je dakle prava potreba da se jače naglasi crkveno jedinstvo.

O poslanici Filipljanima

Filipi je prvi evropski grad u kojem je Pavao propovijedao na svom drugom apostolskom putu. A na svom trećem putovanju Pavao je bio dvaput u Filipima. Filipljani su voljeli Pavla, i često mu slali darove u novcu.

Dok je Pavao ležao u rimskoj tamnici, poslali su mu Filipljani biskupa Epafrodita, da mu posluži u tamnici. Kad se Epafrodit vraćao u Filipe, ponio je sa sobom i ovu Pavlovu poslanicu.

U toj poslanici otkriva Pavao svoje srce Filipljanima, za-

hvaljuje im za darove u novcu, i pokazuje im u čemu se sastoji prava vrhunaravna radost...

Kristološki nauk ove poslanice od velike je važnosti u katoličkoj dogmatici, a nalazi se u 2 5-11.

Gotovo svi tumači pripisuju ovu poslanicu Pavlu izuzevši one koje smeta kristološki nauk te poslanice... I doista, lični karakter poslanice, konkretne prilike, stil i vjerski nauk poslanice, sve to jasno potvrđuje njezinu autenciju. S tim nutarnjim kriterijima slaže se potpuno i stara crkvena predaja.

Polikarpo doduše govori o "poslanicama" upravljenima na Filipljane, ali se pod time mogu razumijevati i dvije poslanice Solunjanima... Uostalom, predaja ništa ne zna o kakvoj "drugoj poslanici" Filipljanima.

O poslanici Hebrejima

Već u prvim vjekovima kršćanstva razilaze se sveti oci u pitanju autora ove poslanice: istočna crkva pripisuje tu poslanicu Pavlu; zapadna crkva tvrdi da nije Pavlova... I danas su mišljenja podvojena: većina akatolika drži da Pavao nije ni u kojem smislu autor ove poslanice; katolici nasuprot drže da ta poslanica bar posredno potječe od Pavla... Rijetki su autori koji je pripisuju Pavlu u istom smislu kao i ostale poslanice.

Poslanica Hebrejima je dakako kanonska kao i sve druge, što je definirano odlukom tridentskog sabora. Problematično je samo njezino podrijetlo s literarno-formalne strane.

Predaja i nutarnji razloti nam jamče da poslanica doista potječe od Pavla, ali zbog različnog stila smijemo reći da grčki tekst ove poslanice nije Pavlov. Vjerojatno ga je izradio koji Pavlov učenik; bilo po njegovu nalogu, bilo prema njegovu propovijedanju. Nikako se ne može sa sigurnošću ustanoviti koji bi Pavlov učenik to konkretno učinio.

Svrha je poslanice probuditi u vjernicima jako pouzdanje u Krista. Oni treba da budu stalni u vjeri i ne smiju se povoditi za judaizmom zbog sjaja Mojsijeva kulta; jer Krist i Novi Zavjet znatno nadvisuju Mojsija i stari zavjet. Pisac se obazire i na konkretne prilike crkve kojoj piše; dakle je ovo prava poslanica. Upravlja je na judeokršćane što potvrđuje i stara predaja. Mnogo se raspravlja o tome kojoj je crkvi upravljena ova poslanica. Većina katoličkih pa i nekatoličkih autora misli da je upravljena jeruzalemskoj crkvi. Ovo mišljenje potvrđuju mjesne i vremenske prilike te crkve.

Bezrazložna je tvrdnja da ova poslanica ovisi o aleksandrijskoj filozofiji. Doduše, opaža se neka vokabularna zajednica, ali Fileonov dualizam, nauk o logosu, Filonoga angelologija i t.d., sve je to potpuno nepoznato piscu poslanice He-

brejima. Njena ovisnost od knjige Mudrosti priznata je od svih... Pisac ove knjige poznavao je doduše aleksandrinsku filozofiju, ali nikako nije bio o njoj ovisan...

Poslanica Hebrejima vjerojatno je napisana g. 63/64., iza Pavlova oslobođenja iz prvog sužanjstva. Pisana je u Italiji, jamačno u Rimu.

Pastoralne poslanice Pavlove

Tri posljednje Pavlove poslanice zovu se pastoralne jer govore o upravi crkve, o crkvenoj hierarhiji i o vršenju bogoslužja. Dvije su upravljene na Timoteja, biskupa u Efezu, a jedna na Tita, biskupa na otoku Kreti.

O prvoj poslanici Timoteju

Timotej je bio Pavlov učenik i zajedno je s Pavlom bio na drugom apostolskom putu. Odonda ne ostavlja Pavla sve do njegova oslobođenja iz prvoga rimskog sužanjstva. Prema predaji Timotej je umro mučeničkom smrću g. 97. Crkva slavi njegov spomen 24. siječnja. Prvu poslanicu Timoteju piše Pavao vjerojatno u Macedoniji (Filipima?) oko g. 64.

O poslanici Titu

Tito je bio Pavlov pratilac još prije Timoteja. Poslije prvog sužanjstva postavio ga je Pavao za biskupa na Kreti, i doskora ga je pozvao k sebi. Poslanicu Titu napisao je Pavao vjerojatno prije zime g. 65., dok je još boravio u Grčkoj. Tito je umro na otoku Kreti u djevičanstvu kao slavan Božji priznavalac. Njegov je spomen 4. siječnja.

O drugoj poslanici Timoteju

Iz ove poslanice vidimo da se Pavao nalazi u Rimu, u tamnici... Nije pisana iz prvog nego iz drugog sužanjstva Pavlova, i to pred zimu g. 66. Jer sve što apostol govori o svojim drugarima i prilikama, ne može se staviti u okvir Lukinih Djela apostolskih niti u poslanice koje su napisane prije pastoralnih. Poslanica ima karakter Pavlova testamenta...

O autenciji pastoralnih poslanica

U prvim kršćanskim vremenima nije nitko poricao autenciju tih poslanica, osim nekih gnostika. U 19.vijeku je tübinška škola jednostavno zabacila sve tri poslanice i proglasila ih kompilacijama. Noviji autori stvorili su t.zv. "teoriju fragmenata", prema kojoj su nepoznati pisci skupili fragmente pravih Pavlovih poslanica i od njih sastavili današnje pastoralne poslanice...

Međutim, danas već i mnogi akatolički auktori brane autenciju tih poslanica, ili bar kažu da su te poslanice sastavljene pod Pavlovim nadzorom i na njegov poticaj...

Stara predaja nam jasno svjedoči da su pastoralne poslanice bile dobro poznate u staroj Crkvi, i da su se vazda pripisivale jedino Pavlu. Ovu predaju potvrđuju i brojni lični podaci što ih nalazimo u poslanicama, a kkoji su gdjekada tako neznatni da ne bi imalo smisla izmišljati ih. Dopuštamo da za pastoralne poslanice nema mjesta u Pavlovu životu kako ga znamo iz Djela apostolskih i njegovih starijih poslanica, ali tvrdimo, osobito na osnovu predaje, da je Pavao bio oslobođen iz prvog sužanjstva u Rimu, i da je poduzeo nova putovanja o kojima Luka ne govori. U tom razdoblju piše Pavao pastoralne poslanice.

Jezik i stil ovih poslanica razlikuje se doduše od ostalih, ali nije dosta isporediti te poslanice samo sa prve četiri nego i sa ostalima, pa će se pronaći i brojne sličnosti, osobito sa poslanicama sužanjstva. Konačno, i sam sadržaj poslanice diktirao je Pavlu drugačiji stil. Sami protivnici priznaju da je pisac pastoralnih poslanica "sjajno imitirao" Pavla.

Ne stoji tvrdnja da Pavao napada gnosticizam, nego on pobija judaizante koji su miješali židovske bajke sa elementima istočnih religija. Njihove su zablude bile više ćudoredne negoli vjerske naravi.

Bestemeljna je tvrdnja protivnika da u apostolsko doba nisu postojali hijerarhijski stepeni u Crkvi. Karizmatika je bilo doduše mnogo, ali to nije dokaz da se crkvena učiteljska vlast nije dobivala i putem sakramenta svetoga reda.

Konačno se nauk pastoralnih poslanica ne razlikuje od ostalog nauka Pavlova; jedino su iz praktičnih razloga neke istine jače naglašene.

S pravom dakle zaključujemo da pastoralne poslanice potječu od Pavla. To mišljenje potvrđuje i Biblijska komisija svojim dekretom od 12. VI. 1913.

POSLANICA APOSTOLA PAVLA RIMLJANIMA

Uvod 1 1-17

1 Pavao, sluga Isusa Krista, pozvani apostol, odabran za
Božje evanđelje 2 koje (Bog) unaprijed obeća po svojim proro-
cima u (Sv.) Pismu; (evanđelje naime) 3 o svome Sinu koji je
po tijelu roda Davidova 4 i određen da se Duhom svetosti oči-
tuje kao moćni Sin Božji po svom uskrsnuću od mrtvih; (evanđe-
lje dakle) o Isusu Kristu Gospodinu našemu.

5 Po njemu primismo milost apostolata da vjeri podložimo
sve narode na čast njegova imena. 6 Među njima ste i vi, pozva-
ni od Isusa Krista.

7 Svima koji su u Rimu, Božjim ljubimcima, pozvanima sve-
tima: milost vam i mir (bili) od Boga Oca našega i Gospodina
Isusa Krista.

8 Ponajprije zahvaljujem svojemu Bogu po Isusu Kristu za
sve vas, što se vaša vjera slavi po svem svijetu. 9 Svjedok
mi je Bog kojemu služim svojim duhom po propovijedanju evan-
đelja o Sinu njegovu, da se vas bez prestanka sjećam u svojim
molitvama; 10 (pritom) molim (Boga) da bi mi ipak jednom pošlo
za rukom da dođem k vama ako je volja Božja. 11 Želim vas vi-
djeti da vam udijelim nešto od duhovne milosti za vaše utvrđe-
nje, 12 to jest da se zajedno s vama utješim po zajedničkoj
vašoj i mojoj vjeri.

13 Neću vam zatajiti, braćo, da sam mnogo puta namislio
da dođem k vama, ali sam dosada bio spriječen; da i među vama
imam neki plod kao i među ostalim poganima. 14 Dužnik sam Gr-
cima i barbarima, mudrima i neukima. 15 Što se mene tiče, pri-
pravan sam i vama u Rimu propovijedati evanđelje. 16 Ne sti-
dim se naime evanđelja, jer je (to) Božja sila na spasenje
svakome koji vjeruje, najprije Židovu a zatim Grku. 17 U evan-
đelju se otkriva Božja pravda (t.j. opravdanje čovjeka) iz
vjere (i vodi ga) u vjeru kao što je pisano: pravednik živi
od vjere.

P o t r e b n o n a m j e o p r a v d a n j a
1, 18 - 3, 20.

Pavao iznosi grijehe pogana 1 18-32

18 Božji gnjev dolazi s neba na svaku bezbožnost i ne-
pravdu ljudi koji nepravdom tlače istinu. 19 Što se naime mo-
že doznati o Bogu, njima je jasno, jer im je (sam) Bog obja-
vio. 2o Jer što je na njemu nevidljivo od postanka svijeta,
umovanjem se doznaje po njegovim djelima: njegova naime vječ-
na moć i božanstvo tako da nemaju (ljudi) izgovora.

21 Premda upoznaše Boga, ne proslaviše ga kao Boga i ne
zahvališe mu nego postadoše ludi u svojim mislima i potamnje-
lo je njihovo nerazumno srce. 22 Govoreći da su mudri postado-
še lude. 23 Zamijeniše slavu besmrtnoga Boga sa likom smrtna
čovjeka i ptica i četveronožaca i gmazova. 24 Zato ih Bog pre-
pusti u požudama njihovih srdaca nečistoći (tako) da sramote
svoja vlastita tjelesa, 25 jer zamijeniše pravoga Boga s laž-
nim idolima te častiše i služiše stvorovima umjesto Stvorite-
lju koji je blagoslovljen u vijeke. Amen.

26 Zato ih Bog prepusti sramotnim strastima: njihove že-
ne zamijeniše naravno općenje sa protunaravnim. 27 Jednako i
muškarci ostaviše naravno općenje sa ženom i raspališe se u
svojim strastima jedan na drugoga. Muškarci sramotno griješi-
še sa muškarcima i tako primiše za svoju zabludu zasluženu
plaću sami na sebi. 28 Pošto nisu marili da spoznaju Boga,
predade ih Bog pokvarenom mišljenju da čine što ne valja;
29 postadoše puni svake nepravde, zlobe, lakomosti, pakosti,
zavisti, ubistva, svađe, lukavstva, zloćudnosti; (bijahu) do-
ušnici, 3o klevetnici, bogumrski nasilnici, naduti oholice,
izmišljali su zlo i bili nepokorni roditeljima; postali su
31 nerazumni, nevjerni, tvrda srca i okrutni. 32 Premda upo-
znaše Božji zakon prema kojemu zaslužuju smrt oni koji to či-
ne, ne samo da to čine nego i odobravaju onima koji to čine.

Tumač 1,1-17 U 1-7 nalazimo natpis odnosno predgovor poslanice. Pavao naziva sebe slugom odnosno "robom" Isusa Krista, jer ima specijalnu misiju od Boga kao nekoć starozavjetni proroci. On je ne samo sluga nego i apostol. Riječ "apostol" znači ovdje poslanika Kristova. Napose je tom riječju označeno 12 Kristovih učenika. I Pavao je pozvan za apostola od samoga Krista. On je kao "odijeljen" od ostalih ljudi po posebnim Božjim darovima i odabran da propovijeda Božje evanđelje. Ovo je evanđelje Bog obećao u starome zavjetu, a sada ga je svijetu navijestio po apostolima.

Krist je pravi Sin Božji no ujedno je pravi potomak Davidov "po tijelu" t.j. po svojoj čovječjoj naravi.

R 4 se različno tumači: Krist je pokazan, objavljen, prokazan, priznat kao Sin Božji. Drugi opet vele: Krist je bio

određen i otkriven kao Sin Božji. Latinski tumači kažu: Sin Božji bio je preodređen za silnoga Sina Božjega, jer se po vječnoj Božjoj odluci njegova čovječja narav imala združiti s božanskom. Krist ima božansku moć i silu što se očituje osobito u njegovu uskrsnuću. "Duh svetosti" zapravo je Kristova božanska narav kao izvor svake svetosti. Neki tumači uzimaju taj izraz u smislu Duha Svetoga koji svjedoči za Sina Božjega čudesima i raznim karizmatima. I pravednici će svojim uskrsnućem na sudnji dan također "posvjedočiti" moć proslavljenoga Sina Božjega. Pavao je u r 1-7 učinio oveću digresiju da upozori Rimljane na veličinu svoga apostolata. R 1 nastavlja se stvarno u r 7.

Pavao, nadalje, zahvaljuje Bogu što se rimska crkva lijepo razvija. To čini on i u drugim poslanicama. Zahvalnost za primljene Božje darove pribavlja čovjeku nove milosti. Vjera se Rimljana pronosila "čitavim svijetom" t.j. znalo se za nju u mnogim crkvama koje je Pavao utemeljio. Dakle je već tada rimska crkva bila uzor drugim crkvama. U r 12 Pavao ne sumnja da su Rimljani stalni u vjeri, nego želi da se zajedno s njima duhovno tješi. U r 13 ne kaže Pavao zašto nije došao u Rim, ali kasnije doznajemo da ga je u tome spriječilo propovijedanje na istoku.

Već je Izokrat u IV. vijeku prije Krista razdijelio sve ljude na Grke i barbare, t.j. na kulturne i nekulturne narode. Rimljane vjerojatno ubraja među Grke, jer se u carsko doba u višim rimskim slojevima udomaćila grčka kultura.

Nauk o raspetom Kristu je sila što od Boga dolazi, premda se ljudima čini kao slaba i upravo luda. Vrhunaravno spasenje ne može dati ni grčka filozofija ni rimski pravni poredak. Tek evanđelje donosi puno spasenje onome koji živi po njemu. Vjera u Krista je temelj i korijen punog opravdanja. Iz r 16 vidimo, da su Grci bili najodličniji predstavnici poganskih naroda i da se grčka kultura nadaleko raširila među poganima. Židovi svakako imaju naročito pravo na evanđelje zbog mesijanskih obećanja i vjernosti Božje. R 17 ima ovaj smisao: evanđelje je sila Božja, jer nas uči da opravdanje dolazi po vjeri. "Pravda" je ono što nas čini pravednima pred Bogom. Tom "pravdom" odnosno opravdanjem obnavlja se naš duh i mi uistinu postajemo pravedni, kako uči tridentski sabor. Osim "pravde Božje" postojala je kod Židova i "pravda zakona" koja se mogla postići vršenjem Mojsijeva zakona. Međutim, pravda Božja ne može se postići naravnim djelima niti vlastitom snagom; to je pravda odnosno opravdanje što nam Bog daje.

Riječi "iz vjere u vjeru", znače: opravdanje potječe iz vjere i daje se bez razlike svima koji vjeruju; ili: opravdanje daje se za sve veći napredak u vjeri.

Evanđelje dakle opravdava sve ljude koji vjeruju. Taj nauk nalazimo već u SZ. Za dokaz poziva se Pavao na proroka Habakuka 2 4. Prorok se naime tuži na Kaldeje koji tlaže Židove. Bog mu odgovara da će pravedan Izraelac naći spas u vjeri, a bezbožnik će propasti. Sv.Jeronim kaže: pravednik koji

vjeruje Božjim riječima i obećanjima, dobiva za nagradu vječni život. Tako pravednik doista "od vjere" živi.

Tumač 1,18-32

U 1 18-3 2o dokazuje apostol kako je svim ljudima potrebno opravdanje po vjeri. Pogani su doduše imali naravni zakon, ali su ipak svojom krivnjom pali u idolopoklonstvo i svojim grijesima izazvali srdžbu Božju. Židovi su znali za objavljeni Božji zakon, ali su i oni u mnogočem griješili. Bili su dakle grješni Židovi i pogani i zato se svi mogu opravdati jedino vjerom u Krista.

Svaki teški grijeh je u nekom smislu "bezbožnost", i ujedno "nepravda", jer je gruba povreda Božjeg zakona.

U r 19-21 kaže Pavao: pogani su znali za Boga, ali ga nisu pravo štovali, da ne bi morali promijeniti svoj način života. Svojim nećudoređem oni kao da su "tlačili" Božju istinu i njihovo je neznanje bilo hotimično, jer je poteklo iz naopake njihove volje. Čovjek može svojim zdravim razumom spoznati Boga ako hoće; osobito ona svojstva Božja koja se jasno razabiru po promatranju vidljivoga svijeta. R 2o pruža nam kozmološki i teleološki dokaz za egzistenciju Božju.

U r 22 i dalje kaže se, da se poganska filozofija udaljila od prave mudrosti koja stoji u pravom štovanju Boga. Pogani su uskratili Bogu dužno štovanje, i zato je Bog njima uskratio svoju ljubav i time ih prepustio nećudorednim strastima. Iz r 25 vidimo da su pogani uskratili Bogu i vanjsko i nutarnje štovanje. Kratkom doksologijom Pavao kao da želi Bogu dati neku zadovoljštinu. U r 26 govori Pavao o gadnim grijesima pogana. Naziva pogane "mužjaci" i "ženke"; kao da time ističe kako su pali ispod ljudskog dostojanstva. U r 27 spominje Pavao grijehe pederastije i sodomije koji su bili dosta rašireni među Semitima, Grcima i Rimljanima. I sada ima tih grijeha, osobito po velikim gradovima. Poganski filozofi i pjesnici, na pr. Virgilije, govore o posmrtnoj kazni zbog ovih grijeha. Priznaju dakle besmrtnost ljudske duše. A Salvijan kaže: time što se grijeh javno činio, postao je zločinom čitavoga grada. Grad je gledao zlo i podnosio ga; gledali su i suci i nisu se bunili. Vidio je narod i odobravao; na taj se način u neku ruku sjedinio sa zločinom. Zlodjelo ako i nije bilo zajedničko svima po samome činu, postalo je zajedničko po pristanku.

Apostol govori o grijesima Židova 2 1-29

1 Zato se pogotovo ne može izgovoriti, (ti) o čovječe,
koji god hoćeš da sudiš bližnjega; jer u čemu sudiš drugoga,
sebe osuđuješ; isto naime činiš (i) ti koji sudiš.

2 Znamo da je istinit Božji sud nad onima koji tako čine.
3 Zar misliš, o čovječe koji osuđuješ one koji to čine, a sam
to isto činiš, da ćeš izbjeći Božjem sudu? 4 Zar prezireš bo-
gatstvo njegove dobrote, strpljivosti i velikodušnosti? Ne
znaš li da te Božja dobrota mora navesti na pokajanje? 5 Svo-
jom okorjelošću i neraskajanim srcem skupljaš sebi gnjev za
dan gnjeva (Gospodnjega), kada će se objaviti pravedan Božji
sud, 6 koji će svakome platiti po njegovim djelima: 7 onima
koji ustraju u dobrim djelima i teže za (neprolaznom) slavom,
čašću i neumrlošću, (dat će) vječni život; 8 a one koji prko-
se i ne pokoravaju se istini a pokoravaju se nepravdi, (stići
će) Božji gnjev i jarost.

9 Nevolja i tjeskoba doći će na svaku dušu (ljudsku) ko-
ja čini zlo, najprije na Židova a (zatim) na Grka; 1o a sla-
va, čast i mir (bit će) svakome koji čini dobro, najprije Ži-
dovu a (zatim) i Grku. 11 Bog naime ne gleda tko je tko.

12 Koji god bez zakona (Mojsijeva) sagriješiše, bez za-
kona će i propasti; a koji sagriješiše pod (Mojsijevim) zako-
nom, bit će po (tome) zakonu suđeni. 13 Pred Bogom nisu pra-
vedni oni koji (samo) slušaju zakon nego će se opravdati oni
koji vrše zakon.

14 Ako pogani koji nemaju zakona (Mojsijeva) po naravi
čine ono što je po (Božjem) zakonu, oni nemaju zakona (Mojsi-
jeva) sami su sebi zakon. 15 Oni naime dokazuju da je u nji-
hovim srcima upisano ono što zakon zapovijeda, jer im (to) i
njihova savjest svjedoči kao i njihove misli koje se medjusob-
no optužuju ili brane 16 (osobito) u dan kada će Bog suditi
ljudske tajne prema mojem evanđelju po Isusu Kristu.

17 Ti se dakle zoveš Židov i oslanjaš se na zakon i hva-
liš se svojim Bogom i poučen od zakona 18 poznaš njegovu vo-
lju i znaš izabrati ono što je bolje. 19 Uvjeren si da si vo-
đa slijepima, svjetlo onima koji su u tami, 2o odgojitelj ne-
razumnih, učitelj djece, ti koji imaš u zakonu pravilo istin-
skog znanja. 21 Ako dakle drugoga učiš, (zar) samoga sebe ne
učiš? 22 Propovijedaš da se ne krade, a (sam) kradeš? Govo-
riš da ne valja činiti preljube, a (sam) činiš preljubu? Mr-
ziš na idole a kradeš iz hrama? 23 Hvališ se zakonom (Mojsi-
jevim) a sramotiš Boga prestupanjem toga zakona kao što je
pisano. 24 Zbog vas grdi se među poganima ime Božje.

25 Obrezanje je korisno ako vršiš zakon (Mojsijev); ako
li ga prestupaš, tvoje obrezanje postalo je (kao) neobreza-
nje. 26 Ako dakle neobrezani vrši propise (naravnoga) zakona,
neće li se njegovo neobrezanje smatrati kao obrezanje? 27 Ta-
ko će onaj koji je po naravi neobrezan a vrši zakon, suditi
tebe koji si unatoč slovu i obrezanju prestupnik zakona!

28 Nije pravi Židov onaj koji je vanjštinom Židov, niti je pravo obrezanje ono koje je (samo) izvana na tijelu 29 nego je pravi Židov onaj koji je to u nutrinji, i koji ima u sebi obrezanje srca po Duhu Svetom a ne po slovu zakona. Takav prima hvalu ne od ljudi nego od Boga.

Tumač 2,1-16 Osnovna je misao ove druge glave: Mojsijev je zakon dobar, ako ga se valjano vrši; ali obrezanje mora biti u prvom redu duhovno. Ne samo da će Židovi biti suđeni ako ne vrše zakona, nego će uopće strože biti suđen onaj koji sam čini ono što kod drugoga osuđuje.

U r 2-4 vidimo da Bog ne kazni grješnika odmah, jer ga hoće malo pomalo privesti pokori. Na sudnjem danu zasjat će punim sjajem Božja pravednost. U r 5-6 se vidi da svatko mora nastojati oko dobrih djela ako hoće da se spasi. U r 7 iznosi Pavao misao (prema Origenu): Bog će dobre nagraditi vječnim životom, dok srdžba i gnjev Božji sam po sebi čeka zle.

U r 9-lo se kaže: Židovi su zaslužili veću kaznu od pogana, i to zbog svojih povlastica što su ih primili od Boga.

Iz r 13 vidimo da je ljudska pravda čestoput nesigurna uslijed nedostatka dokaza ili zbog zablude. Drukčije je kod Boga. Pavao ovdje govori o unutrašnjoj pravednosti, po kojoj se čovjek milošću posvetnom čisti od grijeha i postaje dijete Božje.

Iz r 14 zaključili su pelagijanci da čovjek može činiti dobra djela i bez milosti Božje. Međutim, Pavao naglasuje da pogane uči zdrav razum što im valja činiti. To isto zapovijeda i Mojsijev zakon. Pavao ovdje ne ulazi u pitanje da li pogani vrše naravni zakon svojom snagom ili s pomoću vrhunaravne milosti. Prema r 15 mnogi ljudi ne vide i ne čuju glasa savjesti i to upravo hotimice. "Djelo zakona" je bit i glavno načelo zakona iz kojega se izvode sve druge zapovijedi. To je "djelo zakona" upisano u ljudska srca. Slikovito kaže apostol: neke misli optužuju čovjeka za zlo djelo, dok ga druge brane zbog dobrog djela.

Tumač 2,17-29 U 2 17-24 kaže Pavao da će na sudu Božjem teže odgovarati Židovi, koji svojim grijesima izvrgavaju ruglu Božji zakon pred poganima.

U r 17 govori se izravno Židovima i spominju njihove povlastice. Imenom "Židov" ponosio se svaki sljedbenik Mojsijeva zakona. Nekoć su se Židovi zvali Izraelci. Kad se židovsko kraljevstvo razdijelilo, zvali su se imenom "Judeji" samo podanici kralja Roboama; poslije babilonskog sužanjstva prešao je taj naziv na sve Židove povratnike. Tim nazivom u prvom redu se ukazuje na vjeru Židova, a ujedno se po tom imenu

razlikuju štovaoci pravoga Boga od pogana, dakle od svih ostalih naroda. Druga židovska povlastica bila je Mojsijev zakon koji im je jamčio posebna prava pred Bogom. Tim zakonom bio je uređen sav vjerski, građanski i socijalni život naroda. Njime je bila stvorena i t.zv. teokracija. Zakon je svakome kazivao što mu valja činiti i u težim situacijama. Židovi su pogane smatrali ludama, jer nisu poznavali Božjeg zakona. Prema r 22 Židovi su mrzili idole, ali su ipak katkada pljačkali poganske hramove. Bilo je slučajeva da su bili ukradeni i darovi iz jeruzalemskog hrama, ali ovdje nije o tome govor. Citat u r 24 uzet je iz izai 52 5. Ovdje ne govori prorok o grijesima Židova koje je Pavao malo prije nabrojio, već se te riječi iznose samo u prilagođenom smislu: jer vi Židovi gazite zakon dobiven od Boga, pogani misle da vas Bog ne može ili neće kazniti za vaša nedjela; a time, dakako, pogrđuju svetost Božju.

Iz r 25 vidi se da je obrezanjem čovjek postao članom izabranog naroda, i time se obvezao da će zakon vršiti. U r 26 upotrebljava Pavao apstraktne imenice mjesto konkretnih i govori o poganima kao o "neobrezanju", a o Židovima kao o "obrezanju". Iz r 28 i 29 vidimo da se pravo židovstvo ne sastoji u vanjskom vršenju zakona, već u nutarnjoj duševnoj dispoziciji, po kojoj se čovjek nalazi u ispravnom odnosu s Bogom.

Pavao iznosi neke prednosti Židova 3 1-8

1 U čemu je dakle prednost Židova? i što koristi obrezanje? 2 Mnogo u svakom pogledu. Prvo, povjerena su im Božja proroštva. Jer što? 3 Ako neki nisu povjerovali, zar će njihova nevjera uništiti Božju vjernost? Bože sačuvaj! 4 (Priznajmo da) je Bog istinit, a svaki čovjek lažac kao što je pisano: pravedan se pokazuješ (o Bože), u riječima svojim i pobjeđuješ kada ti sude.

5 Ako naša nepravda dokazuje Božju pravdu, što ćemo reći? Zar je Bog - na ljudsku govoreći, - nepravedan kada u srdžbi kazni? 6 Bože sačuvaj! Ta kako bi inače Bog mogao (jednom) suditi svijetu?

7 No (možda će opet netko reći:) Ako je Božja istina po mojoj laži većma zasjala na njegovu slavu, zašto da budem suđen kao grješnik? 8 Zašto da ne činimo zla da dođe dobro? Neki nas klevetu da mi to učimo! Ali njih čeka pravedna osuda Božja.

Židovi i pogani su grješnici 3 9-2o

9 Što dakle? Da li (mi Židovi) nadvisujemo pogane? Nipo-
što, jer smo (već prije) dokazali da su svi, Židovi i Grci
pod grijehom 1o kao što je pisano: nema pravednoga, nema ni-
jednoga; 11 nema razumnoga i nema nikoga koji bi tražio Boga.
12 Svi zastraniše, (svi) zajedno postadoše nevaljani, nema
nikoga koji bi činio dobro, nema nijednoga. 13 Njihovo grlo
otvoren je grob i svojim jezicima varaju; na njihovim usnama
zmijski je otrov. 14 Njihova su usta puna kletve i gorčine.
15 Njihove su noge brze da proliju krv, 16 zator i nevolja je
na njihovim putovima, 17 i put mira ne upoznaše. 18 Straha
Božjega nema pred njihovim očima. 19 A znamo: što god govori
zakon, govori onima pod zakonom, da tako sva usta zanijeme i
sav svijet bude krivac pred Bogom. 2o Djelima naime (Mojsije-
va) zakona neće se opravdati pred Bogom nijedan čovjek; po
(tom) zakonu se naime (često) dolazi (samo) do spoznaje gri-
jeha.

I z n o s i s e n a č i n o p r a v d a n j a 3,21-4,25

Opravdanje biva po vjeri u Isusa Krista 3 21-31

21 Sada se bez zakona (Mojsijeva) očitovala Božja prav-
da, posvjedočena od zakona i proroka; 22 (naime) pravda Bož-
ja po vjeri u Isusa Krista, (i to) svima i za sve koji vjeru-
ju, jer nema više razlike; 23 svi naime sagriješiše i nedosta-
je im Božja slava (vječnoga života); 24 zato se svi opravdavaju
badava njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu.

25 Njega Bog izloži po krvi njegovoj (pred svijetom) kao
pomirbenu žrtvu (koja nas spasava) po vjeri da (tako) pokaže
svoju pravdu.

26 Bog je strpljivo propuštao (bez zadovoljštine) pri-
jašnje grijehe, da pokaže svoju pravdu u sadašnje doba; (sa-
da je očito) da je on pravedan i da opravdava (svakoga) koji
živi iz vjere u Isusa.

27 Gdje je dakle (tvoje) hvalisanje? Isključeno je! Po
kojem zakonu? Da li po zakonu djela? Nipošto nego po zakonu
vjere u Isusa. 28 Držimo naime da se čovjek opravdava vjerom
bez djela (Mojsijeva) zakona. 29 Ta zar je Bog samo (Bog) Ži-
dova? Nije li i (Bog) pogana? Da, i pogana, 3o jer (dakako)
samo jedan Bog koji opravdava obrezane iz vjere u neobrezane
po vjeri .

31 Ukidamo li, dakle (Mojsijev) zakon vjerom (u Krista)?
Bože sačuvaj! Pače, potvrđujemo zakon (kao u Kristu usavršen.)

Tumač
3,1-2o

U r 1 nalazimo dva pitanja, ali Pavao odgovara samo na prvo jer je drugo tek bliže tumačenje prvoga. U r 2 vidimo da će se riječi Božje ispuniti unatoč židovskoj nevjeri. Riječ "vjera" u r 3 znači zapravo Božju vjernost kojom Bog drži svoja obećanja. Prva polovica r 4 uzeta je iz psal 115 11. Ovdje pjesnik kaže da se uzda jedino u Boga jer su ljudi nevjerni. Drugi dio retka uzet je iz psal 56 prema septuaginti: David se kaje za svoj grijeh, i moli Boga da održi svoje obećanje koje mu je dao. Bog "pobjeđuje" kad ga sude jer svi znadu njegovu pravednost i vjernost; Bog ispunja svoja obećanja i onima koji ga uvrijediše.

U r 5-7 govori Pavao u ime nevjernih i odbačenih Židova. Postavlja pitanje u ime slaba čovjeka koji ne shvaća Božjih tajna ni namjera. U r 7 govori apostol u ime pogana. Židovski su grijesi bili osobito nevjera, dok su poganski grijesi bili laž i idolopoklonstvo. Citate u r lo i dalje navodi apostol prema septuaginti po smislu. U r 11-13 prikazuje općenitu pokvarenost; a zatim prelazi na pojedine grijehe, napose grijehe jezika. Pjesnički spominje grlo, jezik, usne, usta, i prikazuje ljudsku slabost upravo u tim grijesima. U r 18 ukazuje Pavao na izvor grijeha, a to je nedostatak straha Božjega. Ovi su citati uzeti većinom iz psalama i ponešto iz proroštva Izaijina.

R 2o sastavljen je prema psal 143 2. Pavao dodaje riječi: iz djela zakona, cf 2 15. Izraz "svako tijelo" je hebraizam i znači čovjeka. Ova misao nije u opreci sa 2 13, jer ondje govori Pavao o sudnjem danu, a ovdje o načinu kojim se čovjek opravdava. Navodi to protiv onih koji su smatrali glavnom stvari vanjsko vršenje Mojsijeva zakona. Takvi bijahu mnogi farizeji. Međutim, čovjeku je za opravdanje u prvom redu potrebna vjera. Vršenje zakona ima biti plod vjere u obećanoga Mesiju.

Tumač
3,21-31

U 3 21-26 Pavao kao da postavlja tezu: svi se ljudi opravdavaju po vjeri u Isusa Krista.

Iz r 21 vidimo da nakon opće pokvarenosti svijeta dolazi duhovna obnova u Kristu. Mojsijev zakon postaje neobvezatan jer je djelo spasenja dovršeno. Tridentski sabor kaže da je vjera "početak spasenja, temelj i korijen svakog opravdanja". Premda se prije opravdanja traži neka dispozicija, kao na pr. priznavanje Boga, kajanje za grijehe, ufanje u pomoć Božju i t.d., ipak čovjek nije time strogo zaslužio milost opravdanja, nego mu se ona daje za badava. Krist kao Jaganjac Božji uzeo je na sebe naše grijehe i smrću na križu potpuno zadovoljio Bogu. Svojom krvi platio je za nas otkupninu (r 22-24).

Kao što je Mojsije podigao po odredbi Božjoj mjedenu zmiju u pustinji za tjelesno zdravlje Židova, tako je nebeski Otac podigao Sina svoga na Kalvariji kao pomirbenu žrtvu za duhovno zdravlje ljudi. "Vrijeme Božje strpljivosti je svekoliko doba prije Krista. Žrtvom svoga Sina Bog dokazuje svoju

svetost odnosno mržnju na grijeh kao i svoje beskrajno milosrđe, jer opravdava svakog čovjeka koji vjeruje u Krista, i to bez njegovih zasluga. "Zakon djela" je vršenje Mojsijeva zakona, a "zakon vjere" je Kristov nauk koji daje pouzdanje u milosrđe Božje (r 25-27).

Judaizanti su tvrdili da je vršenje Mojsijeva zakona potrebno za spasenje; time su u neku ruku nijekali Božje milosrđe koje se očitovalo na poganima i Židovima. Abrahamov primjer i Davidove riječi u 4 1-8 svjedoče da Bog opravdava vjernike ne zbog djela Mojsijeva zakona nego svojom milosti. R 31 ima ovaj smisao: nauk o opravdanju nije u opreci sa starozavjetnim religioznim shvaćanjem, jer se i tu zahtijevala vjera. Obredi u SZ imali su moć opravdanja samo po vjeri u budućeg Mesiju i po pokorničkim djelima.

Abraham se opravdao vjerom 4 1-25

1 Što kažemo dakle da je postigao naš praotac Abraham po
tijelu? 2 Ako se Abraham opravdao djelima, može se ponositi,
ali ne pred Bogom. 3 Jer što kaže (Sv.) Pismo? Povjerova Abra-
ham Bogu i to mu se uračuna u pravdu. 4 Onomu koji radi, ne
računa se plaća po milosti nego kao zasluža. 5 Ali onome ko-
ji ne vrši djela (Mojsijeva) zakona a vjeruje u onoga koji o-
pravdava bezbožnika, njegova se vjera računa u pravdu.

6 Tako i David proglašuje blaženim čovjeka komu Bog ra-
čuna (t.j. daje) pravdu bez zakonskih djela: 7 blaženi kojima
su oproštena bezakonja i kojima su pokriveni grijesi". 8 Bla-
go čovjeku kojemu Gospodin ne računa grijeha!

9 Ovo dakle blaženstvo da li vrijedi samo za obrezane i-
li i za neobrezane? Kazali smo da se Abrahamu vjera uračunala
u pravdu. 10 Kako se dakle uračunala? Kad je bio (već) obrezan
ili (još) neobrezan? Ne kad je bio (već) obrezan nego dok je
(još) bio neobrezan.(Veli Sv.Pismo): 11 Primi znak obrezanja
kao pečat pravde koju postiže vjerom dok je još bio neobrezan;
tako posta otac svijju koji vjeruju iako nisu obrezani da se i
njima uračuna vjera u pravdu; 12 a postade otac i obrezanih,
(dakako) onih koji nisu samo tjelesno obrezani nego koji idu
i stopama vjere koju je imao naš otac Abraham dok još ne bija-
še obrezan. 13 Nije naime po (Mojsijevu) zakonu dano obećanje
Abrahamu ili njegovu potomstvu, da će biti baštinik svijeta,
nego (je dano) pravdom iz vjere.

14 Ako su baštinici samo oni koji su od zakona, onda vje-
ra nema vrijednosti i obećanje je propalo. 15 Zakon naime

(zbog nevršenja) rađa (Božjom) srdžbom, a gdje nema zakona ne-
ma (dakako) ni prestupka (zakona). 16 Zato (obećanje ostaje
na snazi) po vjeri da (se očituje kao dano) po milosti, da
(tako) bude čvrsto obećanje svemu potomstvu, ne samo onome koje
je od zakona nego i onome koje je od Abrahamove vjere; 17 on
je otac svima nama kao što je pisano: postavih te ocem mnogih
naroda; (on je naš otac) pred Bogom, kome je povjerovao i ko-
ji oživljava mrtve i zove ono što nije kao da jest.

18 Abraham se nadao protiv (svake ljudske) nade i vjero-
vao je da će biti otac mnogim narodima kao što je (u Sv.Pismu)
rečeno: tako će biti (brojno) tvoje potomstvo. 19 Nije oslabio
vjerom (iako) je vidio svoje već obumrlo tijelo - ta bilo mu
je oko sto godina - i obumrlo krilo Sarino. 20 Nije sumnjao u
Božje obećanje po nevjeri nego bijaše jak u vjeri i dade Bogu
slavu, 21 jer je bio potpuno osvjedočen, da je Bog kadar uči-
niti ono što je obećao. 22 Zato mu se i uračunalo u pravdu.

23 Ovo nije pisano samo radi njega da mu se uračunalo,
24 nego i radi nas kojima se ima uračunati; nama koji vjeruje-
mo u onoga koji Isusa Gospodina našega uskrisi od mrtvih 25 i
koji bi radi naših grijeha predan (u smrt) ali uskrsnu radi
našega opravdanja.

Tumač 4,1-12

R 1 shvaćaju tumači obično ovako: da li je Abraham postigao pravdu "po zakonu" t.j. vlastitim silama ili "po vjeri" kao nezasluženi dar. U r 2 govori se o djelima što ih čovjek čini svojom snagom prije vrhunaravnog opravdanja. Ako se Abraham spasio svojim djelima, jest pravednik pred ljudima, ali pred Bogom mu "nema hvale" što potvrđuje i Sv.Pismo. U r 3 navodi se 1 mojs 15 6 prema septuaginti, cf gal 3 6. Bog obećaje Abrahamu sina i brojno potomstvo. On unatoč svojoj starosti vjeruje Božjoj riječi. Zato mu Bog daje još veći dar t.j. opravdanje i to po svojoj milosti. Dakle, Abraham nije "zaslužio" svoje opravdanje dobrim djelima. U r 5 kaže se ovo: ako čovjek prizna svoj grijeh i vjeruje da ga Bog može opravdati, t.j. kaje se za svoje grijehe, tada tom vjerom postizava opravdanje; očito je, dakle, da mu se vjera ubraja u opravdanje po milosti Božjoj. Ne može se dakle hvaliti da je opravdanje "zaslužio" svojom vjerom.

David je ispjevao psal 31 (u r 7-8) kad ga je opomenuo prorok Natan i on se pokajao. Gospodin mu javlja da mu je grijeh oprošten radi kajanja. Bog je i "pokrio" taj grijeh tako da mu nestade traga. Tu se govori o pravom oproštenju, i Abrahamov primjer svjedoči da za opravdanje nije potrebno obrezanje nego vjera. To se vidi i iz r 9-12. Prema r 9 opravdanje po vjeri je općenito. U 1 mojs 15 6 pripovijeda se da je Abraham po vjeri omilio Bogu, a tek u 17 9 je Bog zapovjedio da se obreže. To se dogodilo 14 godina nakon toga što je Abraham povjerovao Bogu. Obrezanje je bilo samo znak opravdanja, neki

pečat ili potvrda da je opravdanje stečeno po vjeri prije obrezanja. Po vjeri Abraham postade otac svih pokrštenih pogana; zato i oni bez obrezanja postižu pravdu. Postao je otac i svih pravih Židova, t.j. onih koji su obrezani ne samo tjelesno nego i duhovno, t.j. koji vjeruju u budućega Mesiju.

Tumač 4,13-25 U r 13 govori se o obećanju što se spominje u gen 13 15. Kanaan ili Palestina tip je mesijanskog kraljevstva odnosno Crkve. U gen 18 18 obećaje Bog da će se u Abrahamu blagosloviti svi narodi na zemlji. "Sjeme" je Krist. "Baština" je mističko tijelo Kristovo t.j. Crkva, jer su Kristu svi narodi dani kao baština, psal 2 8. Da je Abraham primio obećanje samo radi zakona Mojsijeva, tada bi samo Židovi bili dionici obećanja, t.j. članovi Crkve. No Abrahamu je bilo dano obećanje davno prije Mojsijeva zakona i nezavisno od njega. U r 15 navodi apostol novi dokaz da mesijanska baština ne ovisi o Mojsijevu zakonu: zakon, kao "odijeljen od vjere", zapravo samo upoznaje čovjeka sa grijehom, ali mu redovno ne pruža dovoljno jakosti da bi mogao i svladati grijeh. Pače, svojim brojnim zabranama i propisima, u izvjesnom smislu, zakon - dakako zbog nevršenja - kao da raspiruje požudu i tako daje povoda čovjeku da griješi.

Citat u r 17 uzet je iz gen 17 5. Te riječi rekao je sam Bog kad je Abrahamu promijenio ime (Abram u Abraham), i time označio da će Abraham biti praotac mnogih naroda. Apostol uzima ove riječi tipički za duhovno očinstvo koje se temelji na tjelesnom. Jer je Abraham Kristov praotac, on je ujedno praotac svih onih koji su članovi Kristova mističkog tijela odnosno Crkve. Abraham se mogao nadati potomstvu samo na osnovu vjere u Božju svemoć, cf 1 mojs 16 5, 17 5. 17. Pavao pretpostavlja da je citat poznat čitaocima i iznosi samo svoj zaključak. R 22 je logički zaključak svega dokazivanja od r 1-2o. U r 24 vidimo, da se djelo opravdanja osniva na Kristovu uskrsnuću. U r 25 razlikuje Pavao pozitivni i negativni momenat opravdanja t.j. posvećenje i oproštenje grijeha koje prethodi posvećenju, cf izai 53 5.12 hebr 9 26.

P l o d o v i n a š e g a o p r a v d a n j a 5,1-8, 39

Po opravdanju stičemo svoj mir 5 1-11

1 Opravdani dakle vjerom čuvajmo mir s Bogom po Gospodi-
nu našemu Isusu Kristu. 2 Po njemu smo vjerom pristupili k
ovoj milosti u kojoj stojimo i ponosimo se nadom u Božju sla-
vu. 3 I ne samo to, nego se ponosimo i našim nevoljama, jer
znamo da nevolja (ako se Bogu za ljubav podnosi) rađa ustraj-
nošću (u dobru), 4 a ustrajnost stvara pravu krepost, a pra-
va krepost nadu (u vječni život), 5 a ova nada neće nas pre-
variti, jer se Božja ljubav izli u našim srcima po Duhu Sve-
tom koji nam je dan. 6 Krist je naime, dok još bijasmo slabi,
umro za (nas), u ono doba još bezbožne. 7 Ta jedva bi tko dao
život za pravednika. Za dobročinitelja možda bi se (ipak) net-
ko odlučio umrijeti. 8 A evo, Bog dokazuje svoju ljubav prema
nama (time) što je Krist, dok smo još bili grješnici, umro za
nas. 9 Još više, dakle, bit ćemo spaseni po njemu od (Božje)
srdžbe, pošto smo opravdani njegovom krvi. 10 Jer ako se po-
mirismo s Bogom smrću njegova Sina dok još bijasmo neprijate-
lji, mnogo većma bit ćemo pomireni i spašeni njegovim životom
(po njegovu uskrsnuću). 11 I ne samo (to) nego se (već sada)
hvalimo Bogom po Gospodinu našemu Isusu Kristu, po kojemu sa-
da primismo pomirenje.

Pavao isporeduje Krista sa Adamom 5 12-21

12 Zato, kao što po jednom čovjeku dođe grijeh na svijet
i po grijehu smrt, tako i smrt prijeđe na sve ljude jer svi
sagriješiše. 13 Grijeh je doduše bio na svijetu do (Mojsije-
va) zakona, ali se grijeh nije (potpuno) računao dok nije bi-
lo zakona. 14 Ipak je vladala smrt od Adama do Mojsija i nad
onima koji ne sagriješiše sličnim prestupkom kao Adam, koji
bijaše prilika onoga (Adama) koji ima doći, (t.j. Krista.)
15 Ali milost nije (bila) tako kao prestupak: prestupkom jed-
noga (Adama) mnogi su umrli, ali milost Božja i dar milosti
jednoga čovjeka Isusa Krista mnogo se obilnije izlila na mno-
ge (t.j. na sve ljude). 16 I dar nije (bio) kao grijeh: za
(grijeh) jednoga bio je (doduše izvršen) sud (Božji) na osu-
du, ali milost (Božja) (oslobađa) od mnogih prestupaka na o-
pravdanje.

17 Ako je zbog prestupka jednoga (Adama) vladala smrt
po jednome, mnogo će više oni koji primaju obilje milosti i
dara pravde vladati u životu po jednome Isusu Kristu. 18 Da-
kle, kao što po grijehu jednoga (Adama) dođe osuda na sve
ljude, tako i po pravdi jednoga (Krista) dolazi na sve ljude
opravdanje (koje daje) život. 19 Neposluhom jednoga čovjeka
mnogi postadoše grješnici; tako će i poslušnošću jednoga

(Krista) mnogi postati pravednici. 2o Zakon međutim dođe da se (zbog nevršenja zakona) umnoži prestupak. Ali gdje se umnožio grijeh, većma je obilovala milost; 21 i kao što je grijeh vladao smrću tako sada milost vlada po pravdi za život vječni u Isusu Kristu Gospodinu našemu.

Tumač 5,1-11

U 5 1-11 govori apostol o plodovima opravdanja. To su: mir s Bogom, nada u blaženu vječnost i utjeha u nevoljama.

Uslijed opravdanja Bog postaje naš Otac a mi njegova djeca. Pritom je Krist posrednik mira. Milost opravdanja dobivamo po Isusu ako vjerujemo. Slava Božja kao drugi plod opravdanja stvarno je naša nebeska slava, ali u nekom smislu je to i posvetna milost kao proslava djece Božje. Treći plod opravdanja je strpljivost odnosno ustrajnost u dobru ako se nevolja podnosi za Bogu ljubav, pa i neka radost u nevoljama. Svrha nevolje je Bogom određena za naše dobro i snažno prikazana u r 3-4.

Ljubav Božja, odnosno Duh Sveti što ga primamo po opravdanju, jamči nam da se u nadi ne varamo. Ljubav Božja u r 5 je ljubav koju Bog ima prema nama. Pavao, nadalje, ističe da je Krist umro za nas dok smo još bili slabi i u grijesima. Neki tumači razumijevaju pod "dobročiniteljem" samoga Krista. Njegova smrt najveći je dokaz Božje ljubavi prema nama.

Nada koja počiva na ovakvoj ljubavi ne može nas prevariti: kad je Krist umro za grješnike, koliko većma ljubi pravednike! Još kao grješnici izmireni smo s Bogom po pomirbenoj žrtvi Kristovoj na križu. Pošto smo sada opravdani, bit ćemo još većma dionici njegove ljubavi i slave. Čeka nas i slavni život u vječnosti. Taj život pribavlja nam Krist jer nastavlja djelo spasenja u slavi Očevoj do sudnjega dana. Zahvalni smo dakle Bogu i ponosimo se Bogom koji nas je obdario tolikim milostima (r 8-11).

Tumač 5,12-21

U 5 12-21 isporeduje Pavao Adama i Krista. Po Adamu dođe grijeh na svijet. O grijehu anđela Pavao ne govori. Po grijehu dođe smrt, a po "zakonu smrti" svi ljudi umiru, cf gen 2 17. Sv. Toma kaže: Pavao iznosi općenitost smrti kao nešto poznato da time upozori na općenitost istočnoga grijeha. U Adamu kao "pravnoj glavi" roda ljudskoga svi ljudi sagriješiše.

Grijeh je bio na svijetu "do zakona" t.j. od Adama do Mojsija, ali se grijeh "nije računao" t.j. nije se kažnjavao smrću. To znači: do Mojsijeva zakona nije bilo pisanog zakona Božjega koji bi prijetio griješnicima smrću. Ipak je vladala smrt od Adama do Mojsija i nad onima koji ne sagriješiše slično kao Adam. Svi su umirali iako nisu imali pozitivne pisane

zapovijedi. Umirali su radi grijeha Adamova. Adam je tip Isusa Krista s tom razlikom što je Krist početnik pravde i života, a Adam začetnik grijeha i smrti, 1 kor 15 22. Ovaj Pavlov nauk o istočnom grijehu nema paralele u rabinskoj teologiji koja inače zna za Adama kao uzročnika smrti; ni Sv.Pismo SZ ne govori jasno o tome.

Iz r 15 se vidi da milost koju nam Bog daje po Kristu kao dar nije kao prestupak: antitip je mnogo savršeniji od tipa. Spasenje po Kristu neizmjerno je veće od Adamova grijeha. S pravom pjeva Crkva na veliku subotu: o sretne li krivnje koja zasluži takva Otkupitelja! I dar nije grijehu jednak. Kazna za Adamov grijeh stiže sve ljude, jer je taj grijeh prelazio od koljena na koljeno. Osim njega dođoše i mnogi osobni grijesi. Ipak je Bog darom milosti oprostio ne samo grijeh Adamov nego i sve ostale grijehe, i udijelio čovjeku unutarnje opravdanje. U "kraljevstvu smrti" t.j. među nevjernima vlada smrt, a u "kraljevstvu pravde" vlada Krist. On je život vjernika koji sačinjavaju s njime jedno mističko tijelo. Zakonom Mojsijevim umnožio se prestupak, ne kao da bi to bila Božja namjera, nego krivnjom čovjeka faktično se po zakonu odnosno nevršenju zakona umnožio grijeh. Time se stvarno pripravio put Spasitelju. Kraljevstvo milosti počinje se u punoj mjeri ostvarivati smrću Kristovom, a konačni cilj opravdanja je život vječni.

Vjernici su slobodni od grijeha 6 1-23

1 Što ćemo dakle reći? Zar da ostanemo u grijehu da se
umnoži milost? Bože sačuvaj! 2 Jer (mi) koji smo umrli gri-
jehu, kako bismo još živjeli u njemu? 3 Zar ne znate da smo
mi svi koji smo kršteni u Krista Isusa, kršteni smo u njegovu
smrt? 4 Pokopani smo po krštenju s njime u smrt, i kao što
Krist uskrsnu od mrtvih slavom Očevom, tako treba da i mi ži-
vimo novim životom. 5 Ako smo s Kristom (najuže združeni)
srasli u sličnost njegove smrti, bit ćemo (združeni) i us-
krsnućem; 6 znamo (naime) da je naš stari čovjek raspet zajed-
no s njime da se uništi tijelo (ukoliko je) grješno i da više
ne robujemo grijehu.

7 Tko umre, slobodan je od grijeha (t.j. od daljnjeg
grješenja). 8 Mi, ako smo (zaista) umrli s Kristom, vjerujemo
da ćemo i zajedno živjeti s njime; 9 znamo naime da Krist us-
krsnuvši od mrtvih više ne umire i smrt više ne vlada njime.
10 Jer što je umro, umro je grijehu (svladavši njegovu moć)
jedamput zauvijek, a što živi, živi Bogu. 11 Tako i vi sma-
trajte sebe da ste mrtvi grijehu ali živi Bogu u Kristu Isusu
Gospodinu našemu.

12 Neka dakle ne vlada grijeh u vašem smrtnom tijelu da biste se pokoravali njegovim požudama. 13 Ne dajte svojih udova grijehu kao oružje nepravde nego sebe posvetite Bogu, jer ste uskrsnuli na život od mrtvih; dajte svoje udove Bogu kao oružje pravde. 14 Tada grijeh neće vama vladati; ta niste više pod zakonom nego pod milošću.-

15 Što dakle? Zar da griješimo jer nismo pod zakonom nego pod milošću? Bože sačuvaj! 16 Ne znate li da komu se dajete da slušate kao sluge, onomu ste sluge komu se pokoravate, bilo (sluge) grijeha za smrt, bilo (sluge) podložnosti (Bogu) za opravdanje.

17 No, hvala Bogu, što ste vi, nekoć robovi grijeha, radosno poslušali ono pravilo (evanđeoske) nauke kojemu ste se (Božjom milošću) predali. 18 Tako, oslobođeni od grijeha, postadoste sluge pravde. 19 Govorim to na ljudsku zbog slabosti vašega tijela (t.j. zbog slabog duhovnog razumijevanja): kao što svoje udove predadoste nekoć u službu nečistoći i bezakonju na bezakonje (t.j. da grješno živite) tako sada predajte svoje udove u službu pravdi za posvećenje.

2o Kad bijaste robovi grijeha, bijaste slobodni od pravde. 21 Kakav ste dakle onda imali plod? Sada se stidite onih stvari, jer je njihov svršetak (vječna) smrt. 22 (Međutim), oslobođeni sada od grijeha, postadoste sluge Božje i imate svoj plod u (vlastitom) posvećenju; njihov je svršetak život vječni.

23 Plaća je dakle za grijeh smrt, a milosni dar Božji je život vječni u Kristu Isusu Gospodinu našemu.

Tumač 6,1-23 — Ovdje govori apostol o opravdanju čovjeka, i kaže da onaj koji je opravdan živi novim životom: u Kristu umire grijehu i ustaje na novi život s Bogom. U r 1 Pavao odlučno odbija pomisao da bismo smjeli ustrajati u grijehu, cf 5 2o. Prema r 2 prekinusmo s grijehom po sakramentu krštenja. Tim sakramentom stvorena je u nama najuža zajednica s Kristom. Između krštenja i smrti Kristove odnosno njegova pogreba postoji ne samo sličnost nego i stvarna veza, jer je Krist glava svoga mističnog tijela, Crkve. Ronjenje u krsnu vodu slika je Kristova pogreba. S Kristom smo pokopani po krštenju u smrt, t.j. u smrt grijehu; po krštenju naime umiremo grijehu". Noviji tumači vele: pokopani smo u smrt Kristovu, t.j. po krštenju sakramentalnom stvarnošću umiremo zajedno s Kristom i bivamo s njime pokopani.

Iz r 3 vidimo da je Krist uskrsnuo "slavom Očevom" t.j. slavnim činom Božje svemoći, ili djelatnošću Božjom po kojoj bivamo proslavljeni, najprije Krist, zatim mi. Smisao r 5 je ovaj: kao što su u naravnom redu grane srasle sa stablom, i

zajedno s njime zimi umiru a u proljeće se bude, tako i mi po krštenju, t.j. po "uronjavanju" u krsnu vodu i "izlaženju" iz nje zajedno s Kristom umiremo i na novi milosni život ustajemo.

"Stari čovjek" u r 6 je grješan čovjek prije krštenja. "Tijelo grijeha" su grješne strasti odnosno čovjek ukoliko je oruđe grijeha.

Krist je jednom zauvijek "umro grijehu" t.j. umro je za naše grijehe i svojom smrću ih svladao, a živi Bogu t.j. na slavu Božju. Prema r 12 grijeh ne smije da "zavlada" nama; tu se grijeh pomišlja kao neki princip, kao neka vladajuća moć.

Glede r 13 vidi 3 8, 6 1: sloboda grješenja značila bi odobriti libertinizam. Za "sluge posluha" t.j. vjernike vidi mt 6 24, rim 5 12.21. Za r 19 vidi 1 24.

Apostol kaže da govori "na ljudsku" a to zato jer bi svakako mnogo više trebalo služiti pravdi nego grijehu; osim toga služba pravdi ne stvara robove nego kraljeve. S pravom kaže Crkva u svojim molitvama osobito prigodom ređenja đakona: Bogu služiti znači kraljevati.

"Milost Božja" odnosno milosni dar u r 23 je život vječni kao dar Božji koji ne možemo zaslužiti vlastitim silama.

Kršćanin je slobodan od Mojsijeva zakona 7 1-6

1 Zar ne znate braćo, - govorim onima koji poznaju za-
kon - da zakon (Mojsijev) vlada čovjekom dok je živ? 2 Tako
je (na primjer) udata žena vezana za muža zakonom, dokle god
on živi. Ako muž umre, slobodna je od zakona muževljega.
3 Dok joj je muž živ, bit će preljubnica ako pođe za drugoga
muža; ako joj muž umre, slobodna je od zakona tako da nije
preljubnica ako pođe za drugoga muža.

4 Dakle, braćo moja, i vi ste umrli posredstvom Kristo-
va tijela (Mojsijevu) zakonu da budete vlasništvo drugoga, o-
noga koji uskrsnu od mrtvih, da donosimo plodove Bogu. 5 Jer
dok smo bili u tijelu, grješne strasti (koje je zakon usli-
jed našeg nevršenja volje Božje na neki način raspaljivao),
djelovale su u našim udovima (tako) da smo donosili plodove
smrti. 6 A sada se oslobodismo od (obveze) zakona (Mojsijeva)
koji je gospodario u nama (i treba) da služimo Bogu u novom
duhu a ne u starom slovu (Mojsijeva zakona).

Nemoć Mojsijeva zakona 7 7-25

7 Što ćemo dakle reći? Je li zakon grijeh? Bože sačuvaj!
Ali ja grijeha (kako treba) nisam upoznao osim po zakonu. Ja
ne bih (pravo-ni) znao za (grješnu) požudu da nije zakon ka-
zao: ne poželi! 8 Ali grijeh nađe (tako reći) priliku u zako-
nu (Mojsijevu) da u meni probudi silnu požudu jer bi grijeh
(to jest grješna požuda) bio bez zakona (kao) mrtav (t.j. ri-
jetko kada shvaćen kao grijeh).

9 Ja sam nekoć (u djetinjstvu) živio bez zakona (i
njegove obveze). Kad dođe (Mojsijev) zakon, grijeh je oživio
(t.j. ojačao). 10 Ja sam (duhovno) umro (po grijehu) i tako
(se dogodi da me) zakon koji me je trebao voditi u život, do-
veo k smrti. 11 Jer grijeh nađe prigodu po zakonu i prevari
me te mi njim zadade smrt. 12 Zakon je dakako svet i zapovi-
jed (Božja) je sveta, pravedna i dobra. 13 Zar je dakle do-
bro postalo meni smrt? Bože sačuvaj! Nego grijeh da se poka-
že kao grijeh (na neki način) je kroz dobro (Božjih zapovije-
di) prouzročio meni smrt da se očituje grijeh (kao) izvanred-
no grješan (uslijed zakona).

14 Znamo da je zakon duhovan, ali ja, (t.j. čovjek bez
milosti Božje) tjelesan sam i prodan pod grijeh. 15 Ne znam
što činim; ne činim ono što hoću nego na što mrzim, ono či-
nim. 16 Ako pak ono činim što neću, time priznajem da je za-
kon dobar. 17 To naime ne činim ja nego grijeh (t.j. požuda)
koji stanuje u meni. 18 Znam da dobro ne živi u meni to jest
u mojem tijelu. 19 Jer htjeti dobro je (doduše) u mojoj vla-
sti ali ne i izvršiti dobro. Ne činim ono dobro što hoću ne-
go činim zlo što neću. 20 No ako činim ono što neću, to ne
činim ja nego grijeh (odnosno požuda) koji živi u meni.

21 Nalazim dakle u sebi kao neki zakon: hoću dobro da
činim, ali mi je zlo bliže. 22 Radujem se Božjem zakonu po
unutrašnjem čovjeku, 23 ali vidim drugi zakon u udovima svo-
jim koji se bori protiv zakona moga uma kojim odobravam za-
kon i zarobljava me pod zakon grijeha koji je u mojim udovi-
ma.

24 O ja nesretni čovjek! Tko će me izbaviti od ovoga
smrtnoga tijela (podložna grijesima)? (Milost Božja.) 25 (Ne-
ka je zato) Bogu hvala po Isusu Kristu Gospodinu našemu.

Tako evo ja (t.j. čovjek bez milosti Božje) svojim umom (kojim spoznajem i priznajem Boga) služim Božjem zakonu, a tijelom (zbog grješnih požuda, služim) zakonu grijeha.

Tumač 7,1-6 Judeokršćani su putem agitacije nastojali predobiti etnikokršćane za obdržavanje Mojsijeva zakona.
Kršćani treba da budu "mrtvi" za Mojsijev zakon, i to zbog smrti Kristove; cf 6 1-7. Oni treba da "donose plod" za Boga, cf 6 8-11. 22.

Dok "bijasmo u tijelu", t.j. vezani Mojsijevim zakonom, bile su grješne požude - zbog nevršenja zakona - snažne u našim udovima, tako da su rađale po grješnim djelima smrt, cf 6 12. 23. No sada umrijesmo grijehu i slobodni smo od zakona, cf 2 29, 2 kor 3 6, rim 8 4.

U čitavom dakle odlomku 7 1-6 govori apostol o našoj slobodi od Mojsijeva zakona.

Tumač 7,7-25 U 7,7-13 raspravlja apostol problem Mojsijeva zakona i požude. Odlučno poriče da bi zakon bio grijeh. To su, 100 godina kasnije, tvrdili gnostici. Apostol nastavlja: "zakon nije grijeh, ali "ja grijeha nisam potpuno i kako treba upoznao", t.j. nisam ga upoznao kao prekršaj i sukob s Božjom voljom osim po zakonu. Ni o unutrašnjoj grješnoj požudi ne bih imao jasnu i određenu spoznaju da nije zakon rekao: ne poželi (žene, stvari bližnjega svoga i t.d.) cf 6 12, jak 1 14, eks 20 17, deut 5 21. Pavao uzima ovdje sebe za primjer ispred svih Izraelaca.

Grješna požuda uzela je tako reći "prigodu po zapovijedi" i rodila u meni mnoge grijehe; jer bez zakona bio je grijeh kao mrtav, t.j. rijetko kada potpuno shvaćen kao grijeh. Ovdje Pavao nema pred očima stvari zabranjene naravnim zakonom. Pravedni pogani - ako apstrahiramo od istočnoga grijeha - nisu bili pod "jarmom" grijeha. Prema 5 13 ipak se blaže prosuđivao i prestupak naravnog zakona, dok još "nije bilo" zakona (Mojsijeva).

Pavao nastavlja: nekoć sam živio bez zakona t.j. u svom djetinjstvu. Ovako je živio i narod Izraelski u Egiptu do Mojsija; ali kad je došao zakon, veli Pavao, t.j. kad sam došao k razumu, grijeh je "oživio" t.j. stvarno se pojavio u meni i ojačao. Ja sam pak "umro", jer je grijeh smrt duše; tako je zapovijed koja me trebala voditi životu s Bogom, stvarno dovela k smrti. Jer grijeh do kojega je došlo "po zakonu", taj me je zaveo i usmrtio upravo "po zakonu" t.j. po njegovu nevršenju. Nije, dakako, zakon "uzrok" moje smrti, ali se zakonom očitovala sva strahota i misterioznost zla, koja je inače, prije zakona, bila kao prikrivena i prigušena. A upravo to bijaše potrebno Božjem planu spasenja...

Ovo pesimističko shvaćanje zakona SZ moramo razumjeti na osnovu prilika u tadašnjem židovstvu. Nema sumnje da je vazda bilo pravednih Židova koji su vršili Mojsijev zakon savjesno i tako zadobili vječni život. Isto tako je bilo pravednika i prije Mojsijeva zakona. Ali na ovu činjenicu ne obazire se Pavao u svom izlaganju, jer ti pravednici nisu postigli svoje spasenje samim vršenjem zakonskih propisa nego

većma po vjeri u budućega Mesiju kao i svojim pokorničkim djelima. Ovdje se apostol obara na Židove, koji nisu htjeli vjerovati u Krista i tvrdoglavo se držali Mojsijeva zakona. Pavao dakle ima pred očima "čovjeka zakona" i "čovjeka vjere"; sve druge faktore spasenja pušta s vida. On kao da odgovara na pitanje: što daje čovjeku starozavjetni zakon sam po sebi, u konkretnim prilikama? Tu misao raspreda apostol osobito opširno u 7 14-25.

Da protumači svojim čitaocima "moć grijeha", apostol iznosi moralno stanje čovjeka koji je "pod zakonom". Zamjenica "ja" znači ovdje svakog Židova bez Kristove milosti. Samo donekle govori možda Pavao i u svoje ime, jer je možda prije obraćenja osjetio svu težinu Mojsijevih propisa. Nikako se ne bi moglo reći da u ovom odlomku (14-25) iznosi apostol "svoju sliku" poslije obraćenja kako je mislio već sv.Augustin i mnogi protestantski komentatori. Jer prema Pavlu, pravi je kršćanin "slobodan od grijeha"; on je "sluga pravde", dakle ne može biti "prodan pod grijeh". Apostol na mnogo mjesta poziva vjernike da "revno čine dobro"; ne bi dakle mogao ovdje reći da čovjek koji je zaista kršćanin čini zlo koje neće, a dobro koje hoće, ne čini. Apostol u 1 kor 4, 4 i 1 sol 2 10 kaže da nije sebi svjestan nijednoga grijeha odnosno nevaljaloga čina u svome apostolatu.

Ovu misao: ne činim ono dobro koje hoću nego činim zlo koje mrzim izraziše i poganski pjesnici i filozofi. Tako Ovidije (umro 17 posl.Kr.) i Epiktet (umro 138 posl.Kr.). "Htjeti dobro" - kaže Pavao - ide još kako tako, ali vršenje dobra "ne ide". Kao da je u čovjeku neki zakon: kad hoće da čini dobro, hvata ga se zlo. Raduje se zakonu Božjemu po svome zdravom razumu, ali - nažalost - zakon u udovima njegovim zarobljuje ga "pod grijeh" i može se osloboditi jedino milošću Božjom.

Pošto je Pavao ovako živo naslikao okorjela Židova, završava svoje izlaganje ovim mislima: u Židovu,-kakva ovo izlaganje pretpostavlja - jesu dva zakona: zakon Božji i zakon grijeha, koji se očituje u grješnim požudama. Dva su bitna sastavna dijela Židova, koji stoji samo pod rabinsko-judaističkim shvaćanjem SZ: razum i tijelo. Ovakav Židov ne posjeduje duha u višem smislu, o kojemu inače govori Pavao (pneuma), cf 1 kor 2 14. Pošto se razum i tijelo u svojim težnjama ne slažu, nastaje u čovjeku sudbonosna služba dvojici gospodara. Židov se ne može osloboditi grijeha ma koliko se držao zakona. To ne znači da je sve grijeh što on čini, ali potpuna sloboda od grijeha nije moguća u Židova koji tvrdokorno odbija evanđelje. Već samo ovo odbijanje je grijeh, pošto je zakon Mojsijev bio "pedagog za Krista". Takav Židov ne ide za primjerom Abrahamove vjere niti slijedi pravednike SZ.Stoji dakle Pavlova teza o indirektnoj vezi između Mojsijeva Zakona i grješnog stanja Židova. Nemoguće je dakle postići puno spasenje unutar samoga židovstva odnosno rabinizma. U još većoj mjeri vrijedi to dakako za pogane; zato nitko nije poricao ovu tezu: poganin se ne može spasiti ako odbacuje evan-

đelje. Pogani nisu padali u grijehe nevršenjem Mojsijeva zakona, ali su pravili druge opačine: svojevoljno su potisnuli u sebi pravu spoznaju Boga, cf 1 18 sl.

Postavlja se novo pitanje: da li je kršćanin zaista slobodan od gospodstva grijeha? Ne vlada li i u njemu "drugi zakon" protivan zakonu uma njegova?

Dakako, i valjan kršćanin ima "smrtno tijelo" i prema tomu tjelesne požude, cf 6 12 sl. Ali njegov odnos prema požudi je posve drugi nego kod prije pomenutog Židova. Kod njega nema nadražaja od strane rabinskog judaizma kao kod Židova. On stoji pod zakonom Duha Svetoga, koji ga pomaže u borbi tako da lako svladava sve svoje strasti. Naročito dobiva milost ustrajnosti u dobru i tako sigurno i bez većih teškoća postizava svoj vječni cilj. Kršćanin koji teško griješi i čak u takvom stanju ustraje, principijelno je jednak nevjerniku, jer odbija od sebe snagu vjere i njezine moralne obveze. S pravom dakle Pavao smatra borbu sa požudom kao zapreku spasenja samo kod nevjernog Židova.

Premda je rimska crkvena općina bila pretežnim dijelom etnikokršćanska, ipak ova tema o kojoj smo dosada govorili, nije bila "suvišna" niti "na krivu adresu poslana". Zna se kako je bio velik broj prozelita i kako je tadašnja židovska propaganda nastojala oteti vjernike mladom kršćanstvu. Razumljivo je, dakle, da je apostol i etnikokršćanima morao jasno dokazati nedostatnost židovske religije. Oni su morali uvidjeti neizrecivo dobro koje im pruža kršćanstvo. A upravo je Pavao kao bivši farizej, rabin i židovski teolog bio sposoban da pruži takav dokaz...

Pravednike vodi Duh Sveti 8 1-11

1 Nikakve, međutim, nema osude za one koji su u Kristu
Isusu. 2 Zakon Duha koji daje život u Isusu Kristu, oslobodio
me od zakona grijeha i smrti. 3 Što bijaše zakonu nemoguće, jer
je bio slab radi tijela (t.j. jer ga je tjelesni čovjek slabo
vršio) to učini Bog: posla Sina svoga pod prilikom grješnog
tijela (t.j. po tijelu posta Sin Božji sličan nama grješnicima) radi grijeha; on osudi grijeh u svome tijelu (t.j. njegovom smrću svladan bi grijeh) 4 da se ono što zakon zapovijeda,
(savršeno) ispuni u nama koji ne živimo više po tijelu nego
po Duhu Svetom.

5 Oni koji žive po tijelu, teže za onim što je tjelesno,
a koji žive po Duhu za onim što je duhovno. 6 Težnja tijela

je smrt, a težnja Duha je život i mir. Težnja tijela je neprijateljstvo s Bogom jer se ne podlaže Božjem zakonu ni ne
ne može se (podložiti). 8 Koji žive po tijelu, ne mogu ugodi-
ti Bogu. 9 Vi niste u tijelu (t.j. ne živite za tijelo) nego
u Duhu (Svetom, samo) ako (doista) Božji Duh stanuje u vama.

Ako tko nema Duha Kristova, nije njegov. 10 Akoli je
Krist u vama, tijelo je (doduše) podvrgnuto smrti radi gri-
jeha, ali duša živi radi opravdanja. 11 Akoli u vama stanuje
Duh onoga koji Isusa uskrisi od mrtvih, onaj koji uskrisi
(Isusa) Krista od mrtvih, oživit će i vaša smrtna tjelesa
svojim Duhom koji stanuje u vama.

Vjernici su baštinici Božji 8 12-17

12 Braćo, nismo dužnici tijelu da po tijelu živimo.
13 Jer ako živite po tijelu, umrijet ćete (duhom). Akoli Du-
hom tjelesna djela morite, živjet ćete. 14 Jer koje god vodi
Duh Božji, sinovi su Božji.

15 Ne primiste duha ropstva da se opet bojite, nego pri-
miste Duha posinaštva u kojem govorimo (Bogu): Aba, Oče!
16 Sam Duh Sveti svjedoči s našim duhom da smo Božja djeca.
17 A ako smo djeca, i baštinici smo: baštinici Božji i suba-
štinici Kristovi; (samo) ako s njime trpimo da se (tako) s
njime i proslavimo.

Vjernike čeka proslava djece Božje 8 18-30

18 Držim da stradanja sadašnjega vremena nisu ništa prema
slavi koja se ima otkriti na nama. 19 I (sve) stvorenje (kao
s nekom željom) čeka na proslavu sinova Božjih. 20 Stvorenje
je podvrgnuto prolaznosti ne od svoje volje nego po volji o-
noga koji ga pokori (ostavljajući mu ipak) nadu 21 da će se
stvorenje osloboditi od ropstva raspadljivosti i doći (posli-
je sudnjeg dana do) slavne slobode djece Božje.

22 Vidimo naime da sve stvorenje uzdiše i tuguje zajed-
no s nama sve dosada. 23 Ali ne samo ono nego i mi koji (već)
imamo prvenački dar Duha (Svetoga), uzdišemo u svojoj nutri-
nji i čekamo (konačno) posinaštvo kao i (savršeno) otkuplje-
nje svoga tijela (po uskrsnuću od mrtvih). 24 (Zasada) smo
spaseni (samo) nadom (u uskrsnuće); ali nada koja se ispuni-
la, nije više nada. Jer ako netko nešto vidi, kako će se tome
(još) nadati? 25 Ako se dakle nadamo onome što (još) ne vidi-
mo, čekamo (to) sa strpljivošću.

26 Ujedno nam Duh (Sveti) pomaže u našoj slabosti. Mi se
ne znamo moliti kako treba, nego se sam Duh (Sveti ravnajući
naše molitve) moli (na neki način) za nas neizrecivim uzda-
sima.

27 Onaj koji ispituje srca zna što je težnja Duha Sveto-

ga, jer zagovara svete po Božjoj volji. 28 Znamo da onima ko-
ji ljube Boga sve pomaže na dobro, (onima) koji su pozvani po
(vječnoj) odredbi (Božjoj). 29 Jer koje (Bog) unaprijed pozna
(kao svoje), one i preodredi da budu jednaki slici njegova
Sina, da on bude prvorođenac među mnogom braćom. 3o A koje
Bog preodredi one i pozva: koje pozva, one i opravda , a
koje opravda, one i proslavi.

Apostol slavi Božju ljubav 8 31-39

31 Što ćemo dakle na ovo reći? Ako je Bog za nas, tko će
(biti) protiv nas? 32 Kada (Bog) nije svoga vlastitoga Sina
poštedio nego ga za sve nas predao, kako nam nije s njime sve
(ostalo) darovao?

33 Tko će optužiti Božje izabranike? (Nitko, jer) Bog
je onaj koji opravdava. 34 Tko će ih osuditi? (Nitko jer)Isus
Krist (je onaj)koji je umro pa i uskrsnuo i sjedi o desnu
Boga i zagovara nas.

35 Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja,i-
li tjeskoba ili progonstvo? Zar glad ili golotinja ili pogi-
bao ili mač? 36 kao što je napisano: radi tebe nas ubijaju
čitav dan, drže nas kao ovce, određene za klanje.

37 Ali u svemu tome pobjeđujemo po onome koji nas je
ljubio. 38 Uvjeren sam da ni smrt, ni život, ni anđeli, ni
poglavarstva, ni sadašnjost, ni budućnost, ni sile, 39 ni vi-
sina, ni dubina, ni drugo kakvo stvorenje ne može nas rasta-
viti od ljubavi Božje koja je u Kristu Isusu Gospodinu našemu.

Tumač 8,1-1o — U ovoj glavi govori apostol uglavnom o ljepoti posvetne milosti. Od r 1-1o govori o našoj "slobodi od grijeha i smrti".

Oni koji ne žive po tijelu, ne mogu biti osuđeni od Boga. Evanđelje je "zakon Duha", koji nas oslobađa od zakona grijeha i smrti. Tjelesni čovjek slabo je vršio zakon SZ i zato je Bog poslao Sina svoga koji je izvršio djelo otkupljenja. Tako smo mi kršćani ispunili ono što traži Mojsijev zakon; mi koji ne živimo "po tijelu" nego po Duhu (Svetom).

Nije slučajno da Pavao govori ovdje o "ispunjenju" zakona Mojsijeva, slično kao i Krist, cf mt 5 17.

I kršćanin **dakle** vrši zakon SZ, ali u tom smislu što je zakon bio "pedagog za Krista"; kad je nastupio "zakon evanđelja", nismo više "pod pedagogom", cf gal 3 24 sl. I odgojen čovjek nije više "pod odgojiteljem", pa ipak vrši sve

ono što je od odgojitelja primio; tako se i mi kršćani slobodno odnosimo prema propisima SZ; možemo ih i vršiti, ali ne zato što bi u njima bilo pravilo našeg religioznog života,nego jer evanđelje znači "usavršenje" zakona SZ.

U 8 5-8 iznosi Pavao protimbu između čovjeka duha i čovjeka tijela. Tu ujedno utvrđuje istinu zašto su samo kršćani "pravi vršioci" zakona SZ. Kršćani ne žive "za tijelo" nego "u Duhu", ako je Duh Božji zaista u njima, cf iv 15 5, 17 21. Duha Božjega primamo na svetom krštenju. Ako je Krist u nama, tijelo je doduše još podvrgnuto smrti zbog istočnog grijeha, ali duša već živi po milosti posvetnoj i živjet će zauvijek, cf 2 kor 3 17.

Tumač 8,11-17 U 8 11-3o govori apostol o vječnom životu duše i tijela. U r 12-17 napose govori o baštini Božjoj koja nas čeka. Duh Sveti stanuje u nama osobno. Po njemu će Otac nebeski oživiti i naša smrtna tjelesa, cf 1 kor 15 2-28, 35-58.

Kršćanin ne smije živjeti u grijehu: on treba da Duhom tjelesne požude mori, t.j. da kršćanskom askezom kao zakonom Duha odnosno Duha Svetoga sačuva vrhunaravni život u sebi. Drugi tumači kažu ovako: samim stanovanjem Duha Svetoga u nama naše tjelesne požude postaju slabije, i mi živimo Duhom Božjim.

Svi koji se dadu voditi od Duha Božjega, t.j. koji provode kršćansko-asketski život, jesu djeca Božja. Evanđeljem nismo primili "duha ropstva" koji je vladao u SZ; t.j. Duh Sveti koji u nama stanuje, ne stvara u nama strah i ropski snošaj prema Bogu. Mi se, dakle, ne moramo bojati kao Židovi u SZ, na pr. pod gorom Sinaj i t.d. Mi smo, nasuprot tome, primili Duha posinaštva Božjega, u kojem Bogu velimo Aba, Oče, cf 2 tim 1 7, gal 4 5-6. Tako i sam Duh Sveti daje preko karizmata, herojskih kreposti i čudesa "svjedočanstvo" zajedno s "našim duhom" t.j. s našom svijesti i spoznajom; ta nam spoznaja dokazuje da živimo u vrhunaravnom redu i da smo djeca Božja, cf 1 kor 4 4. Mi smo i subaštinici Kristovi, a baština Božja koja nam pripada jest sam trojedni Bog. Jer smo s Kristom zajedno trpjeli, s njime ćemo se i proslaviti, cf mt 5 11 i dr.

Tumač 8,18-39 Apostol drži da sva stradanja ovoga svijeta nisu ništa ako se isporede sa budućom slavom koja nas čeka u vječnosti, cf 2 kor 4 17, 1 kor 2 9. Pa i svekoliko stvorenje čeka - dakako nesvjesno - proslavu djece Božje, cf mt 25 34. Stvorenje je podvrgnuto prolaznosti ne od svoje volje t.j. ne po prirodnim zakonima kao takvima,kao što je to bilo u raju zemaljskom nego voljom Božjom. Bog je, naime, po svojem promislu i vječnoj odluci radi grijeha Adamova podložio sve stvorenje prolaznosti. Ipak je ostavio stvorovima nadu da će se jednom osloboditi ropstva prolaznosti i

doći do slavne slobode djece Božje. To će biti u punoj mjeri dakako tek poslije sudnjega dana, cf gen 3 17, izai 65 17, 2 petr 3 13, apk 21 1. Drugi prevode taj redak ovako: stvorenje je podložno prolaznosti ne od svoje volje nego radi Adama koji je to skrivio svojim grijehom i time indirektno podložio stvorenje prolaznosti, cf prop 1 2 i dr. Pavao ovdje nema pred očima činjenicu da su i u raju zemaljskom prije grijeha životinje i biljke nastajale i prolazile. On gleda tadašnje stvorenje kao u višem redu, bez ikakve disharmonije i smatra da nastajanje i prolaženje u raju zemaljskom nije bilo protunaravno; dakle mu nije bila uzrokom neka bolest ili nasilno razaranje. Pavao drži da priroda ima istu sudbinu koju i ljudsko tijelo, a koje također pripada naravi. I kao što je tijelo podvrgnuto zakonu smrti, a potom se preobražava u vječnosti, tako i priroda; priroda naime nije ništa drugo nego veći okvir u kojem se nalazi sve što čovjek treba. Patnje prirode traju "sve dosada" t.j. do dolaska kršćanstva uključivši dakako ovamo i sve vrijeme do sudnjega dana.

Duh Sveti "moli se" za nas, kako se kaže u tekstu, "neizrecivim uzdasima", t.j. on ravna našim molitvama i to na tako savršen način da mi to donekle možemo osjetiti, ali riječima ne može izraziti. Zato se i kaže da su njegovi uzdasi "neizrecivi", neizgovorljivi. Duh Sveti, dakle u nama na najsavršeniji način ostvaruje Božje planove.

Krist je "prvorođenac među mnogom braćom", t.j. on je najuzvišeniji od svih ljudi po svojoj čovječjoj naravi; ujedno je neizmjerno uzvišen nad sve stvorove kao Sin Božji, cf iv 1 4, 1 kor 15 2o, fil 3 21, 2 kor 3 18.

Glede Božjeg preodređenja i opravdanja vidi iv 6 44, rim 1 17, 3 21-3o.

U 8 31-39 slavi apostol Božju ljubav, odnosno govori o spasenju Božje djece. Ako je Bog s nama, tko bi mogao uspješno ustati protiv nas, cf mt 1o 28. Bog nam je darovao svoga Sina i time nam je zaista dao najviše što je mogao dati, cf iv 3 15. Tko će optužiti odabranike Božje? Zar bi to mogao učiniti Bog koji jedini opravdava sve ljude. Neki prevode r 34 ovako: ako Bog opravdava, tko će osuditi, cf izai 5o 8. Tko će osuditi izabranike Božje? Zar možda Isus Krist? Ta on je onaj koji nas zagovara. Nitko nas dakle ne može rastaviti od ljubavi Božje, cf 2 kor 11 26 sl. Dakako da time nije rečeno da nećemo upasti u razne nevolje, napasti i tjeskobe, kao što je i pisano u psal 43 22; ali ćemo pobijediti u Kristu koji nas je ljubio.

Ž i d o v i i e v a n đ e l j e 9,1-11,32

Pavao žali za svojim narodom 9 1-33

Velika Pavlova bol 9 1-5

1 Govorim istinu u Kristu, ne lažem, a svjedoči mi i mo-
ja savjest u Duhu Svetom, 2 da mi je (moga naroda) vrlo žao
i boli me srce bez prestanka. 3 Želio bih da sam budem odije-
ljen od Krista za svoju braću, moje tjelesne rođake. 4 Ta o-
ni su Izraelci, njihovo je (Božje) posinaštvo, i slava, i za-
vjeti, i zakonodavstvo, i bogoštovlje, i obećanja. 5 Njihovi
su oci, od njih je i Krist po tijelu koji je iznad svega Bog,
blagoslovljen uvijeke. Amen.

Bog je slobodan u svome izboru 9 6-29

6 Ne(znači to ipak) da je propala Božja riječ; nisu na-
ime Izraelci svi oni koji su od Izraela, 7 i nisu svi djeca
koji su Abrahamovi potomci nego (Sveto Pismo kaže): po Izaku
nazvat će se tvoje potomstvo. 8 To jest, nisu svi oni Božja
djeca što su tjelesna djeca (Abrahamova) nego se računaju u
potomstvo (samo) djeca obećanja, 9 prema riječima Svetog Pi-
sma: doći ću u ovo vrijeme i Sara će imati sina. 10 I ne sa-
mo ona nego i Rebeka koja je začela od jednoga, (naime) od
oca našega Izaka. 11 I dok se još nisu rodili ni učinili ka-
kvo dobro ili zlo, da ostane (nepromijenjena) Božja odluka,
(stvorena) po slobodnom izboru, 12 koja ne stoji do (nekih)
djela nego do onoga koji zove - bilo je Rebeci rečeno da će
stariji služiti mlađemu 13 kao što je pisano: Jakoba sam
ljubio a na Ezava zamrzio.

14 Što da kažemo dakle? Zar je nepravda u Boga? Bože sa-
čuvaj! 15 Ta Mojsiju govori Bog: koga hoću da pomilujem, po-
milovat ću i komu hoću da se smilujem, smilovat ću se. 16 Da-
kle, ne stoji do onoga koji (nešto) hoće niti do onoga koji
trči, nego do Boga koji se smiluje.

17 Sveto Pismo kaže faraonu: upravo zato sam te podigao
da na tebi pokažem svoju moć i da se moje ime razglasi po
svoj zemlji. 18 Dakle, komu Bog hoće, onomu se smiluje, a ko-
ga hoće, čini ga tvrdim.

19 No ti ćeš kazati: zašto nas onda još kori? Ta tko se
može protiviti njegovoj volji?

20 Ali, čovječe, tko si ti da Bogu prigovaraš? Može li
kazati (neka) tvorevina (svome) tvorcu: zašto si me tako na-
činio? 21 Ili zar nema lončar vlasti nad glinom da od iste
tvari načini jednu posudu za časnu upotrebu a drugu za manje
pristojnu? 22 Ako je dakle Bog da pokaže svoj gnjev i objavi

svoju silu, podnio s velikom strpljivošću posude gnjeva, pripravljene za propast; 23 i (ako je htio) da pokaže bogatstvo svoje slave na posudama milosrđa, unaprijed pripravljene za (vječnu) slavu, (što možeš tome prigovoriti?)

24 Među ove (potonje) pozvao je i nas, ne samo od Židova nego i od pogana. 25 Zato kaže kod Ozeje: svojim ću narodom nazvati one koji nisu moj narod i neljubljenu nazvati ću ljubljenom. 26 Umjesto da im kažem: vi niste moj narod, nazvat će se sinovi Boga živoga. 27 A Izaija govori za Izraela: bude li broj sinova izraelskih poput morskog pijeska, ipak će se spasiti samo ostatak. 28 Da, brzo i potpuno ispunit će Gospodin svoju riječ na zemlji. 29 Isto tako je prorekao Izaija: da nam nije Gospodin četa ostavio sjemena (to jest ostatak naroda), bili bismo poput Sodome i Gomore.

Židovi su sami krivi što su zabačeni 9 3o-33

3o Što da kažemo dakle? pogani koji nisu težili za pravdom, poštigoše pravdu i to pravdu iz vjere. 31 Izrael koji je težio za pravdom po zakonu, ne postiže zakona pravde. 32 Zašto? Zato jer nije tražio pravdu iz vjere nego iz djela. Zato se spotakoše o kamen spoticanja 33 kao što je pisano: evo stavljam na Sionu kamen spoticanja i stijenu sablazni (to jest Krista), i koji u njega vjeruje, neće se postidjeti.

Tumač 9,1-13 Apostol osjeća veliku bol zbog zabačenja Židova. To mu svjedoči i njegova savjest kojom ravna Duh Sveti, cf 8 16. Pavao bi rado bio "izopćen i odijeljen od Krišta za spas svoje braće, kad bi to moglo biti u skladu s voljom Božjom, što dakako ne može biti. Židovi su bili i dionici "slave" t.j. sjajnog oblaka, (rabinski šekine) u kome se nalazio Jahve, eks 24 15-18, 4o 34.38.

Nisu svi djeca Abrahamova koji potječu od Abrahama. U 1 mojs 21 12 vidimo da će Izak biti praotac brojnog potomstva Abrahamova, a ne ostali sinovi Abrahamovi. Abrahamovim potomstvom smatraju se samo djeca obećanja, što ga je Bog dao Abrahamu riječima: u to doba doći ću, i Sara će imati sina, gen 18 1o. 14. Prije nego se rodiše Ezav i Jakov od Izaka, bila je ostvarena slobodnim izborom Božja odluka: stariji će služiti mlađemu; a u istom duhu je pisano i ovo: Jakoba uzljubih a Ezava zamrzih t.j. Jakoba izabrah a Ezava odbacih, malah 1 2.

Glede doksologije u r 5 vidi 1 25 i 2 kor 11 31. Racionalisti prevode ovako: Bog koji je nad svime, neka je blagosovljen i t.d. Takav prijevod ne može se opravdati ni kontekstom ni gramatički. Sv.oci jednodušno tvrde da se r 5b od-

nosi na Krista i da je to klasičan dokaz za njegovo božanstvo kao i jedinstvo njegove osobe u dvije naravi. Kod Pavla se doksologija svagda proteže na prednašnji subjekt cf rim 1 25, 2 kor 11 rl, gal 1 5, 2 tim 4 18. I arijevci su r 5b uzimali kao doksologiju za Boga Oca. Neki opt riječi "nad svime" protežu na Krista, ali sa riječju "Bog" počinju doksologiju upravljenu na Oca. Sve je ovo gramatički i kontekstualno neodrživo.

Tumač 9,14-33 U 9 14-24 dokazuje Pavao da je Bog slobodan u dijeljenju milosti. Riječi Božje upravljene na faraona, nalazimo u 2 mojs 9 16. Zanimivo je da Pavao ne kaže: Bog "pravi" posude srdžbe nego: Bog ih "podnosi" s velikom strpljivosti. Tko može dakle Bogu prigovoriti zbog takva postupka? U r 12 govori apostol o predestinaciji odnosno o preodređenju za pripadnost izabranom narodu; ne govori dakle o preodređenju za nebesku slavu. Prema r 13 Bog je Jakova i Izraelce obasuo tolikim milostima da njegov postupak prema Ezavu i Idumejcima izgleda kao "mržnja", cf gen 25 23. U r 15 navodi se eks 33 19 prema septuaginti. Iz r 16 vidimo da Božji poziv ne ovisi o čovječjem nastojanju nego o milosti Božjoj. U tekstu se Pavao služi slikom iz utrke na trkalištu, cf 1 kor 9 24, 15 lo.

U r 22-24 govori Pavao o reprobaciji t.j. vječnoj propasti i o predestinaciji za vječnu slavu. Odbačeni su oni kod kojih Bog odvijeka gleda njihova zla djela i neraskajano srce 2 2. Ovdje u r 22-23 je apostol izrekao samo protazu, a ispustio apodozu, koju smo malo prije spomenuli. U kojoj mjeri ovisi zlo od Boga, t.j. u kojoj mjeri Bog zlo dopušta, i kolika je krivnja čovjeka u grijehu, apostol pobliže ne tumači. Sigurno je, da jakim naglašavanjem naše ovisnosti o Bogu Pavao ne umanjuje slobodu čovječje volje. Iz čitavog se naime konteksta vidi da je grješnik i te kako odgovoran za svoj grijeh. Stvar je dogmatske spekulacije, napose tomističke i molinističke, da točnije determinira tajinstveni snošaj između milosti i slobodne ljudske volje. Pavao je pred svoje čitaoce iznio to otajstvo samo u općenitim crtama i označio smjernice, po kojima treba tražiti rješenje toga problema.

U 9 25-33 vidi se da su Židovi zabačeni a pogani pozvani prema proroštvima SZ. Vidi ozej 2 25, 2 1, izai lo 22, 1 9. Prema r 31 Židovi nisu ispunili zakon i nisu postigli pravdu koja se mogla steći vršenjem Mojsijevih propisa. U potvrdu toga navodi Pavao izai 8 14, 28 16. Glede r 33 vidi 1 petr 3 6 i dr.

Zabačenje Židova (nastavak) 10,1-21.

1 Braćo, moje srce vruće želi i moli se Bogu za njihov
spas. 2 Svjedočim im da imaju revnost za Boga ali ne po pra-
vom razumijevanju. 3 Ne poznaju Božje pravde i zato nastoje
da postave svoju pravdu; radi toga se nisu pokorili Božjoj
pravdi.

4 Krist je naime konačna svrha zakona za opravdanje sva-
komu koji vjeruje. 5 Mojsije piše o pravdi koja je od zakona:
čovjek koji to čini, živjet će u njoj. 6 A pravda iz vjere
ovako govori: ne reci u svom srcu: tko će uzaći na nebo? t.j.
da dolje dovede Krista; 7 ili tko će sići u bezdan? to jest
da izvede Krista iz mrtvih. 8 Pače što kaže? Blizu ti je ri-
ječ, (tako reći) u tvojim ustima i u tvojem srcu, to jest ri-
ječ vjere koju propovijedamo.

9 Ako dakle svojim ustima priznaješ da je Isus Gospodin,
i vjeruješ u svom srcu da ga Bog uskrisi od mrtvih, spasit
ćeš se. 10 Srcem se naime vjeruje za opravdanje a ustima se
priznaje na spasenje; 11 a kaže i Sveto Pismo: tko god vjeruje
u njega, neće se postidjeti. 12 Nema dakle razlike među Ži-
dovom i Grkom, jer je isti Gospodin sviju, bogat za sve koji
ga zazivaju. 13 Tko god naime prizove ime Gospodnje, spasit
će se. 14 Ali kako će zazivati onoga u koga ne vjeruju? A
kako će vjerovati u onoga, za koga nisu čuli? I kako će čuti
bez propovjednika? 15 I(napokon), kako će propovijedati ako
ne budu poslani? Ta pisano je: kako su krasne noge onih koji
navještaju mir i koji propovijedaju radosnu vijest (evanđe-
lja).

16 Međutim, svi nisu poslušali evanđelja. Izaije naime
kaže: Gospodine, tko povjerova našem propovijedanju? Dakle,
vjera je od propovijedanja a propovijedanje (biva) po nalogu
Kristovu.

18 I sada pitam: Zar nisu čuli? Ta po svoj zemlji izađe
njihov glas i riječi njihove dopriješe do granica zemlje.
19 Pitam dalje: zar Izrael nije razumio? Ta već Mojsije veli:
ja ću vaš ljubomor izazvati protiv naroda koji nije moj narod
i razdražit ću vas nerazumnim narodom. 20 A Izaija kaže otvo-
reno: nađoše me oni koji me nisu tražili i javih se onima ko-
ji nisu pitali za mene. 21 A Izraelu govori: čitav sam dan
pružao ruke svoje prema narodu koji se ne pokorava i protivi.

Tumač 10,1-15 U 10 1-13 dokazuje Pavao da Židovi nisu shvatili što znači pravda iz vjere. Oni su ostali nevjerni i licemjerni. U 3 mojs 18 5 kaže se: tko vrši zakon Božji, taj će živjeti; ali prema Mojsiju ima i druga pravda, koja potječe iz vjere. Zato apostol dokazuje da se ne trebamo bojati za svoje opravdanje kao da ga je teško postići; kao da treba tek tražiti sebi Spasitelja i t.d., jer

pravda koja je iz vjere, već govori: ne reci u svome srcu: tko će uzaći na nebo, da naime Krista dovede do utjelovljenja da me spasi? Krist je to već učinio, cf 5 mojs 3o 12. Ili: tko će sići u bezdan, da naime Krista izvede iz mrtvih? Jer je Krist, koji je za nas umro, već uskrsnuo i dovršio djelo spasenja.

Gledaj što kaže Sv.Pismo: blizu ti je riječ, u tvojim ustima i u tvojem srcu, t.j. lako postigneš svoje spasenje ako slušaš i prihvaćaš propovijedi apostola: to je ta "riječ vjere" što je apostoli propovijedaju, cf 5 mojs 3o 14. Tko ustima priznaje da je Isus Mesija, i u svome srcu vjeruje u njegovo uskrsnuće, taj je svakako blažen u svojoj vjeri. To nam potvrđuje i Sv.Pismo kad kaže: tko vjeruje u njega, neće se osramotiti, izai 28 16. U tom pogledu nema razlike među Židovom i Grkom, cf joel 3 5, iv 14 13 dap 2 21. Prorok govori ovdje o spasu čovjeka na sudnjem danu, i taj spas će postići svaki koji zazove Jahvea. Pavao pod riječju "Gospodin" Kyrios, razumjeva Krista.

Lijepa je slika u riječima Sv.Pisma: krasni su koraci onih koji navješćaju mir i donose radosnu vijest, ponajprije o oslobođenju Židova iz ropstva, cf izai 52 7. To su koraci proroka SZ. Pavao to isto primjenjuje na suvremene Židove praveći aluziju na propovijedanje evanđelja po apostolima.

Tumač lo,16-21

U lo 16-21 govori apostol dalje o krivnji nevjernih Židova. Oni se ne pokoriše evanđelju; to Pavao eufemistički kaže: svi se ne pokoriše; zapravo se samo mali broj Židova obratio na kršćanstvo. To potvrđuje i izai 53 1, gdje se prorok ovako tuži: Gospodine, tko vjeruje našem propovijedanju?

Riječ evanđelja doprla je po apostolima sve "do kraja zemlje"; vidi psal 19 5, gdje se kaže da nebesa navješćaju slavu Božju, i da glas njihov dopire "do nakraj zemlje". Ovu riječ psalmiste s pravom primjenjuje Pavao na propovijedanje evanđelja.

U 5 mojs 32 21 vidimo kako Bog izaziva kod Židova ljubomoru prema narodu koji nije od Boga izabrani narod; t.j. Bog daje toliki blagoslov poganima da im Židovi na tome zavide. Pače, prorok Izaija ide tako daleko da kaže: nađoše me oni koji me nisu tražili, i objavih se onima koji nisu pitali za mene, izai 56 1. A o Izraelu odmah kaže ovo: Gospodin je čitav dan širio ruke nad svojim narodom, ali ovaj ostade neposlušan i tvrdovrat 65 2. Iz tih se citata vidi da se milost Božja ne ograničuje samo na Židove. Zato treba sa zahvalnošću primati od Boga sve što daje, i ne valja zbog izvjesnih predrasuda odbijati neke darove Božje, kao na pr. evanđelje.

Izrael će se ipak jednom obratiti 11 1-36

1 Pitam(opet) zar je Bog odbacio svoj narod? Bože saču-
vaj! Ta i ja sam Izraelac, Abrahamov potomak od Benjaminova
koljena. 2 Nije Bog odbacio svoga naroda što ga već prije se-
bi izabra. Zar ne znate što govori (Sv.) Pismo (u izvještaju)
o Iliji, kako se on tuži Bogu na Izraela: 3 Gospodine, tvoje
proroke ubiše, tvoje oltare razoriše i ja ostadoh sam; još
(k tome) traže i moj život. 4 A što mu odgovara Božja riječ?
ostavih sebi sedam tisuća ljudi koji ne prignuše (svoja) ko-
ljena pred Balom.

5 Tako se dakle i u sadašnje doba spasio ostatak što ga
milost (Božja) izabra. 6 (Ako je (to bilo) po milosti, nije
od djela; inače milost ne bi bila više milost.

7 Što (kažemo) dakle? Što je Izrael tražio, ne postiže,
ali postigoše Božji izabranici, a ostali otvrdnuše 8 kao što
je pisano: Bog im dade duha okorjelosti da očima ne vide i u-
šima ne čuju sve do danas. 9 I David kaže: neka im bude nji-
hov stol (t.j. uredba staroga zavjeta) zamkom i mrežom i sa-
blazni i odmazdom. 10 Njihove oči neka potamne da ne vide i
njihova leđa neka budu vazda pognuta.

11 Dakle pitam: zar se spotakoše (zato) da (zauvijek)
padnu? Bože sačuvaj! Pače, njihovim padom nastade spasenje
narodima; a to treba da ih potakne na natjecanje. 12 Ako nji-
hov pad postade bogatstvo svijeta i njihov nedostatak bogat-
stvo pogana, koliko (bi to) više (bio) njihov puni broj (od-
nosno njihovo savršeno vršenje volje Božje)!

13 Govorim vama poganima: dokle god sam apostol pogana,
hoću da časnom smatram svoju službu, 14(i trudim se) ne bih
li kako izazvao na natjecanje svoje rođake i (bar) neke od
njih spasio. 15 Jer ako je njihovo odbacivanje značilo izmi-
renje svijeta, što će drugo značiti (njihovo) primanje nego
život od mrtvih. 16 Ako su prvenci sveti, sveto je i tijesto;
ako je korijen svet, i grane su svete. 17 Ako se neke od gra-
na odlomiše, a ti si se kao divlja maslina pricijepio medju
njih i postao dionik korijena i masnoće od masline, 18 ne
hvali se protiv grana. Jer ako se hvališ, znaj da ne nosiš ti
korijena nego korijen tebe. 19(Možda) ćeš reći: odlomiše se
grane da se ja ucijepim. 20 Dobro, grane se zbog nevjere od-
lomiše, a ti stojiš vjerom. Ipak se ne ponosi nego se boj!
21 Jer kad Bog nije poštedio prirodnih grana, neće štedjeti
ni tebe.

22 Vidi dakle dobrotu i strogost Božju: strogost protiv
onih koji padoše, a dobrotu prema tebi samo ako ostaneš dobar,
jer inače bit ćeš i ti odsiječen. 23 Pa i oni ako ne ustraju u
nevjeri, (ponovno) će se pricijepiti, jer Bog može da ih po-
novno pricijepi. 24 Ako si ti odsiječen od prirodne divlje ma-
sline i pricjepljen protiv svoje prirode na pitomu maslinu,
koliko lakše će se pricijepiti na svoju maslinu oni koji su
njezine prirodne grane.

25 Braćo, neću vam zatajiti ove tajne, da ne smatrate sebe mudrima. Jedan je (naime) dio Izraela otvrdnuo u nevjeri, dok ne unidju (u Crkvu Kristovu) pogani u punom (od Boga predviđenom) broju. 26 Tada će se spasiti sav Izrael kao što je pisano:

doći će Spasitelj od Siona i odvratiti će bezbožnost od Jakoba. 27 Ovo im je zavjet od mene kad oduzmem njihove grijehe.

28. Obzirom na evanđelje su Židovi (dakako) (Božji) neprijatelji za vaše dobro, a obzirom na odabranje ljubimci (su Božji) radi otaca. 29 Jer Bog ne žali za svojim darovima ni za pozivom. 3o Kao što se nekoć niste pokoravali Bogu, a sada radi njihove okorjelosti postigoste milosrđe, 31 tako se i oni ne pokoriše radi vašeg pomilovanja da i oni postignu milosrđe. 32 Sve Bog zatvori u neposluh da se uzmogne svima smilovati.

33 O dubino bogatstva, mudrosti i znanja Božjega! Kako su nedokučivi Božji sudovi i neistraživi Božji putovi! 34 Ta tko je upoznao Gospodnju misao? Tko je bio Gospodu savjetnik? 35 Tko mu je nešto dao pa da mu se ima vratiti? 36 Sve je od Gospoda i po njemu i za njega. Njemu neka je slava uvijeke amen.

Tumač 11,1-1o

U 11 1-1o dokazuje Pavao da Izrael nije posve zabačen, cf psal 94 14, 1 sam 12 22. Apostol je također potomak Abrahamov pa je pomilovan kao i mnogi drugi. O proroku Iliji govori se u 3 kralj 19 1o. Židovima je bilo odvratno ime poganskog boga Baala, cf 3 kralj 18 25, u septuaginti, 1 kron 8 33, 9 39 i t.d. Prema r 5 ima u židovskom narodu izvjestan broj ljudi koji prihvaćaju milost evanđelja, a dobivaju je ne po djelima SZ nego po dobroti Božjoj. Cilj čitave uredbe SZ bilo je doduše mesijansko spasenje, ali to postigoše samo Božji odabranici, dok drugi ostadoše tvrdokorni u grijehu. Tu činjenicu nam potvrđuje i Sv.Pismo, cf izai 29 1o, deut 29 3. Oba su citata spojena u jedno i ponešto izmijenjena. "Stol" što ga spominje David u psal 68 32 je svekolika uredba SZ. To je inače mesijanski psalam, cf iv 2 17, 19 28, dap 1 2o, mt 23 38, iv 15 25, rim 14 3.

Tumač 11,11-24

U r 11-24 dokazuje Pavao da je poziv pogana k vjeri stvarni poticaj nevjernim Židovima da se obrate. Riječi: što će tek značiti njihova punina (pleroma u grčkom izvorniku), shvaćaju se ovako: koliki bi bio blagoslov za pogane da su se svi Židovi obratili? Ili: ako je nevršenje zakona od strane Židova bio blagoslov za pogane, što će tek biti za njih potpuno obdržavanje evanđeoskog zakona po judeokršćanima! Zatim riječi: negoli život koji nastaje iz mrtvih, znače: ponovno primanje Židova u Crkvu bilo bi najveće dobro; ili: obraćenje Židova i njihov ulazak u Crkvu znači život svijeta od duhovno umrlih Židova. Obraćenjem naime svih

Židova nestalo bi duhovno "mrtvih" na zemlji utoliko, što bi se u tom slučaju obratili svi oni koji se po promislu Božjem imaju spasiti, i ubrzo bi nastupio sudnji dan i potom vječno blaženstvo. To bi bio t.zv. "budući vijek" ili "budući eon", iv 1 21. Jer kad je okorjelost Židova principijelno donijela spas pogana, ako i ne svih poganskih pojedinaca, to će obraćenje "punog broja" Židova svakako značiti dovršenje djela spasenja.

U r 17 Pavao je okrenuo sliku jer su zapravo Židovi bili "pitoma maslina" a pogani "divlja". U r 22 spominje Pavao kako se odsječene grane ponovno ucjepljuju na svoje staro mjesto. Međutim, valja napomenuti da Pavao ovdje ne govori o tome što je u stvarnom gospodarstvu opravdano, nego slikovito iznosi i pomoću slika tumači vjerske tajne. Nije dakle ovdje umjestan prigovor da se u praksi na divlju voćku kalami pitoma grana.

Tumač 11,25-36

U 11 25-36 govori apostol o obraćenju Židova u posljednja vremena. Tvrdokorni otpor jednog dijela Židova protiv evanđelja trajat će tako dugo dok u Crkvu Kristovu ne uniđe "puni broj" pogana t.j. onaj broj koji se po Božjem promislu ima spasiti odnosno unići u Crkvu do sudnjega dana. "Sav Izrael" su oni religiozni Židovi koji će živjeti u doba neposredno prije sudnjega dana, i koji će priznati Krista za Mesiju i pokrstiti se. Apostol, dakako, ovdje ništa ne kaže o broju spašenih Židova ili pogana. Ovu istinu dokazuje pomoću Sv.Pisma, izai 59 2o. A u izao 27 9 čitamo ovo: ovo je moj zavjet i obećanje njima: jednom ću oduzeti njihove grijehe, t.j. grijehe izabranoga naroda. Glede Židova kao ljubimaca Božjih vidi lk 1 72.

Pavao napokon gleda svu ljepotu Božjega promisla i slavi Božju mudrost u r 33-36, cf izai 4o 13, job 41 3. Prvi citat iznosi apostol posve slobodno prema septuaginti, a drugi prema hebrejskom tekstu. Zanimivo je da je i car Marko Aurelije koji je bio ujedno stoički filozof oko g. 16o posl. Kr. veličao prirodu ovako: od tebe je sve, u tebi je sve, za tebe je sve! Možda je ova formulacija postojala i u pretkršćanskom stoicizmu.

Dužnost vjernika 12,1-15,13

Vjernici treba da provode svet život 12 1-8

1 Zaklinjem vas dakle, braćo, Božjim milosrđem da prikažete svoja tjelesa kao živu, svetu i Bogu ugodnu žrtvu; da vaša služba (Bogu) bude (zaista) duhovna.

2. Nemojte se izjednačiti s ovim svijetom nego se promijenite obnovom svoga mišljenja, da upoznate što je volja Božja; što je dobro, Bogu ugodno i savršeno.

3 Po milosti koja mi je dana, kažem svakomu od vas: ne cijeni sebe više nego što treba cijeniti; neka svaki sebe prosuđuje čedno, prema onoj mjeri vjere koju mu dade Bog.
4 Jer kao što u jednome tijelu imamo mnoge ude, i svi udi nemaju istu službu, 5 tako smo mnogi u Kristu jedno tijelo, a pojedinačno smo udovi jedan drugome.

6 Imamo razne darove po milosti koja nam je dana: ako je (to) proroštvo, neka bude prema mjeri vjere; 7 ima li tko službu, neka (vjerno) služi; ako je učitelj, neka (savjesno) uči; 8 tko opominje neka opominje (s ljubavlju); tko daje (milostinju), neka daje obilato; koji upravlja (Crkvom) neka brižno postupa, a tko čini (bližnjemu) milosrđe neka (to) čini radosno.

U svemu treba da vlada ljubav 12 9-21

9 Vaša ljubav neka bude bez pretvaranja. Mrzite na zlo i držite se dobra. 1o Bratskom ljubavlju ljubite jedan drugoga. S poštovanjem susrećite jedan drugoga. 11 U revnosti ne popuštajte i vatrenim duhom služite Gospodinu. 12 Radujte se u nadi (na vječni život), u nevolji budite strpljivi a u molitvi postojani. 13 Brinite se za potrebe svetih (t.j.kršćana)! Nastojte revno oko gostoljubivosti. 14 Blagosiljajte one koji vas progone, blagosiljajte i ne kunite. 15 Radujte se s onima koji se raduju i plačite s onima koji plaču.
16 Budite jedne misli među sobom.

Ne težite za visokim(ispraznim stvarima kao na pr. častima i položajem) nego se držite niskih (t.j. budite skromna vladanja).

Ne držite sebe mudrima 17 i nikome ne vraćajte zla za zlo; nastojte da činite dobro ne samo pred Bogom nego i pred svima ljudima.

18 Koliko je moguće i koliko je do vas, imajte mir sa svima ljudima. 19 Ljubljeni,ne osvećujte se nego dajte mjesta (Božjoj) srdžbi; jer je pisano:moja je osveta,ja ću uzvratiti, govori Gospodin. 2o Pače, ako je tvoj neprijatelj gladan,nahrani ga,ako je žedan,napoji ga;jer ako to činiš (kao da) užareno ugljevlje skupljaš na njegovu glavu. 21 Ne daj da te nadvlada zlo nego zlo nadvladaj dobrim.

Tumač 12,1-8 U 12,1-8 govori apostol o poniznosti. Božje milosrđe iskazano nam je po našem spasenju. Pavao se poziva na to djelo spasenja i potiče vjernike da i oni svoja tjelesa prikažu Bogu kao žrtvu i time posve i trajno pripadnu Bogu. Pritom se služi riječima i slikama uzetim iz žrtvenih obreda SZ. Tom žrtvom postaje naša služba Bogu skroz duhovna.

Ne smijemo se povoditi za ovim svijetom jer mu je knez i poglavar đavao. Nasuprot tome, ako svoju nutrinju obnovimo u duhovnom pogledu, onda ćemo lako upoznati što je volja Božja. U duhovnom životu treba, nadalje, biti na oprezu da ne bismo svoje sebeljublje zamijenili s voljom Božjom. Prema **r** 3 ne smije nitko više misliti o svojim sposobnostima i dobivenim karizmatima nego se dolikuje, da ne nastane kakva prepirka. O sebi treba razborito misliti, dakle skromno, već prema stepenu duhovnog savršenstva i duhovne službe. Iz **r** 4 i 5 vidimo da smo međusobno udovi i treba da se pomažemo; a darovi su nam različni, prema veličini primljene milosti.

Ako tko ima dar proroštva, treba da se njime služi u skladu sa općenitom i za sve obvezatnom vjerom koja nam je od Boga objavljena (r 6). Ako tko ima karizmatski dar upravljanja Crkvom, neka savjesno vrši svoju službu. Ako je tko karizmatski učitelj vjere, ili ima dar opominjanja i tješenja, neka revno i s puno ljubavi vrši svoju službu. Ako tko ima dar dijeljenja milostinje, neka daje sa poniznošću i jednostavnošću; neka ne zavida drugima zbog većih i vrednijih karizmata. Neki tumači misle da u r 7-8 nije govor o pravim karizmatima.

Tumač 12,9-16 U 12,9-16 govori se o bratskoj ljubavi: ova ima biti "bez pretvaranja" t.j. mora se osnivati na vrhunaravnim motivima. Vjernici nadalje neka ne čine nikome nepravde nego nasuprot samo dobro gdjegod mogu. Neka se natječu u međusobnom poštivanju; neka budu revni u vršenju dobrih djela i prožeti žarkom ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Prema r 16 vjernici neka ne teže za tobože visokim a uistinu ispraznim svjetskim stvarima. Neka se drže "niskih" stvari, t.j. koje su pred Bogom visoke i velike, a samo pred ljudima čestoput niske. Drugi tumače taj redak ovako: oni koji su položajem svojim i zvanjem socijalno viši neka ne preziru ljude nižih staleža i zvanja.

Napokon, vjernici neka ne drže sebe mudrima jer u mnogim stvarima griješimo svi. Samo budala kaže: ne trebam nikoga, sam sebi dostajem!

Tumač 12,17-21 U 12,17-21 opominje Pavao vjernike na miroljubivost. Za mir među ljudima treba sve učiniti, no ipak treba paziti da mir ne bude na štetu pravde, istine i pobožnosti. Najprije treba ostvariti slavu Božju, dobro naše duše i spas bližnjega; tek potom dolazi sve drugo...

Vjernici neka se sami ne osvećuju, jer u 5 mojs 32 35 Bog pridržava sebi pravo osvete i kazne. Treba da se držimo onoga što mudrac kaže u prič. 25 21; smisao je njegovih riječi: tvoja dobrota zbunit će i boljet će tvoga neprijatelja tako kao da si mu "na glavu stavio žeravice". Kad god neprijatelju i nevrijednome oprostiš i učiniš mu dobro djelo, pobijedio si ga. Ove su riječi u prič 25, 21 zapravo poslovica.

Podložnost svjetovnim vlastima 13 1-7

1 Svaki čovjek neka se pokorava višim vlastima, jer nema vlasti da nije od Boga, a koje jesu, od Boga su postavljene. 2 Tko se dakle protivi vlasti, protivi se Božjoj naredbi. Tko se protivi, navući će osudu na sebe. 3 Vlastodršci naime ne zadaju strah radi dobrih djela nego radi zlih.

Hoćeš li da se ne bojiš vlasti? Čini dobro i imat ćeš hvalu od nje. 4 Vlast je Božji sluga tebi za dobro. Ako činiš zlo, boj se, jer vlast ne nosi uzalud mača; ona je Božji sluga da kazni onoga koji zlo čini. 5 Zato se treba pokoravati ne samo radi srdžbe (t.j. prijetnje kaznom) nego i radi savjesti. 6 Radi toga (to jest zbog savjesti) plaćate (na primjer) porez. Vlasti stoje u službi Božjoj i upravo se oko toga trude. 7 Podajte dakle svima što ste dužni: komu porez, porez; komu carinu, carinu; komu štovanje, štovanje; komu čast, čast.

Ljubav je punina zakona 13 8-14

8 Ne budite nikome ništa dužni, osim da ljubite jedan drugoga; jer tko ljubi bližnjega, ispunio je sav zakon. 9 Jer (sve) zapovijedi (kao što su na primjer) ne čini preljube, ne ubij, ne ukradi, ne poželi (tuđe dobro) i svaka druga zapovijed, u ovoj je riječi sadržana: ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe.

10 Ljubav ne čini zla bližnjemu. Punina je dakle (t.j. savršeno vršenje) (svega) zakona ljubav. 11 Ovo (tim većma) što shvaćate (važnost sadašnjega) vremena; već je naime čas da se od sna probudimo, jer je sada naše spasenje bliže nego li kad primismo vjeru. 12 Noć je na izmaku i dan se približi.

Odbacimo dakle djela tmine i obucimo se u oružje svijetla.
13 Hodimo pošteno kao po danu: ne u razuzdanim gozbama i pijankama, ne u nečistoći i raspuštenosti, ne u svađi i zavisti,
14 nego se obucite u Gospodina Isusa Krista i ne brinite se za tijelo (tako) da (uslijed toga) nastanu grješne požude.

Tumač 13,1-7 U 13 1-7 govori apostol o dužnostima kršćana prema svjetovnim vlastima. On postavlja načelo: svatko neka se pokorava pretpostavljenim vlastima; jer nema vlasti da nije od Boga, pošto je Bog izvor svake vlasti. Vlasti koje postoje, od Boga su postavljene u tom smislu, što nitko ne može doći do vlasti bez volje ili dopuštenja Božjega. Dakako da je moguća ovdje na zemlji zloporaba vlasti, dap 5 29, ali to ne mijenja ništa na ovoj istini, koja je malo prije spomenuta.

U ovom se odlomku od r 1-7 uopće Pavao ne obazire na eventualnu zloporabu vlasti. Toga je bilo u svako doba ljudske povjesnice, pa i u Pavlovo. Ali za kršćane vazda je vrijedilo načelo: treba se pokoravati ne samo dobrim gospodarima nego i zlima. I žena mora ostati vjerna mužu koji je inače zao čovjek, cf 1 kor 7,39; 1 petr 2,18.

Tko se dakle suprotstavlja vlasti u onome za što je od Boga postavljena a to je mir i blagostanje podanika - taj se protivi naredbi i volji Božjoj. Jedino onda kada bi vlast naredila kršenje zakona Božjega, valjalo bi se većma pokoriti Bogu nego ljudima, dap 5 29. Tko se suprotstavlja Božjoj naredbi obzirom na svjetovne vlasti, navlači na sebe Božju osudu, jer narušeni red traži sam po sebi svoju obnovu. Vlasti, kaže apostol, ne donose strah dobrom djelu nego zlom, t.j. tko čini dobro, ne treba se bojati vlasti. Može se ipak dogoditi da vlast hotimice ili nehotice progoni pravednika, ali njemu će taj progon biti za dobro duše ako ga podnese Bogu za ljubav, 1 petr 3 13. Tko želi da mu vlast ne bude uzrok straha, neka čini svagda dobro i imat će hvalu od nje, bar pred Bogom ukoliko bi naime u konkretnom slučaju postojala i zloporaba vlasti.

Vlast je "službenica Božja" ukoliko zamjenjuje Boga i njegovu djelatnost. Ovakvo stanje stvari služi nama za dobro, jer je svrha zemaljske vlasti promicanje zemaljskog blagostanja. Ako tko čini zlo, mora se bojati vlasti, jer ona ne nosi badava mača kao svoj simbol, i Božja je službenica i osvetnica da kazni onoga koji čini zlo. Kršćanin treba da se podlaže vlasti ne samo radi kazne nego i "radi savjesti", t.j. zakonski propisi svjetovnih vlasti - ukoliko znače moralni poredak koji je od Boga naređen - obvezuju podanike u savjesti i pred Bogom. U Grčkoj su se pobirači poreza zvali liturgi, t.j. službenici naroda. Oni su ujedno Božje sluge jer promičući opće blagostanje postaju Božji suradnici.

Pavao kaže: zato, na primjer, plaćate poreze, jer su Božje sluge oni koji tu službu vrše. Apostol ovdje naziva nosioce vlasti "Božjim slugama", jer je održanje mira i reda među ljudima važno i za održanje i širenje Božjega kraljevstva na zemlji. Kao što je pravo da vjernici izdržavaju svoje duhovne poglavare kad primaju od njih duhovna i vječna dobra, tako je pravo da izdržavaju i one koji se brinu za njihovo zemaljsko blagostanje i mir među ljudima. Sve ovo obvezuje vjernike u savjesti i pred Bogom. Druga je stvar t.zv.lex mere poenalis koji valja vršiti da izbjegnemo kazni. Iz svega se vidi da svjetovna vlast s pravom traži poštivanje svojih predstavnika makar oni i ne bili ispravni kao privatni ljudi. U protivnom slučaju prijetio bi ljudskom društvu kaos i neprestani građanski rat.

Tumač 13,8-14 U 13 8-10 generalizira Pavao prethodno razlaganje. Sve su zapovijedi sadržane u jednoj: u ljubavi prema bližnjemu, mk 10 19, lk 18 20, eks 20 13-17, deut 5 17-21. "Punina zakona" t.j. njegovo savršeno izvršenje jest ljubav, 1 iv 4 20, mt 22 39, lev 19 18.

U 13 11-14 govori apostol o "hodanju u svjetlosti", t.j. o životu u zajednici s Bogom. Naše spasenje kao i Kristov dolazak bliži su sada nego u času našeg obraćenja. A bliži su ne samo vremenski nego i zbog milosti koja u nama neprestano raste; konačno i smrt nam je svaki dan bliža, cf 1 kor 7 26. Obući se u Krista znači živjeti kreposnim životom, jer bez toga nema sličnosti s Kristom, cf 1 sol 5 8, 1 kor 10 4, ef 6 11, gal 3 27.

Vladanje jakih prema slabima u vjeri 14 1-12

1 Zauzimajte se (ljubezno) za slaboga u vjeri i ne osuđujte njegovo shvaćanje. 2 Jedan drži da sve smije jesti, dok onaj koji je slab u vjeri, jede samo povrće. 3 Ali koji (sve) jede, neka ne prezire onoga koji (sve) ne jede; i koji (sve) ne jede, neka ne osuđuje onoga koji (sve) jede, jer ga je Bog (jednako) primio (i pozvao u Crkvu.)

4 Tko si ti da sudiš tuđemu slugi? On svome gospodaru stoji ili pada, ali će ustati, jer ga Gospodin može podići.

5 Netko cijeni neke dane više od drugih, dok drugi misli da su svi dani jednaki. Svako neka postupa prema svome uvje-

renju. 6 Tko pazi na dane, pazi radi Gospodina. I tko (sve)
jede, radi Gospodina jede jer zahvaljuje Bogu. A tko (sve)
ne jede, radi Gospodina ne jede i on zahvaljuje Bogu. 7 Nit-
ko od nas ne živi sebi i nitko sebi ne umire. 8 Ako živimo,
Gospodinu živimo, i ako umiremo, Gospodinu umiremo. Ako ži-
vimo ili umiremo, Gospodnji smo.

9 I Krist je umro i ponovno oživio da zavlada živima i
mrtvima.

10 Zašto sudiš svoga brata? Zašto prezireš svoga brata?
Ta svi ćemo doći pred Božji sud 11 kao što je pisano: tako
živ bio ja, govori Gospodin, meni će se pokloniti svako ko-
ljeno i svaki će jezik slaviti Boga. 12 Svatko će dakle od
nas dati Bogu račun za sebe.

Ne sablažnjujmo svoju braću 14 13-23

13 Zato ne osuđujmo jedan drugoga, nego većma mislite
na to da ne dadete bratu spoticanja ili sablazni.

14 Znam i uvjeren sam u Gospodinu Isusu da po sebi ništa
nije nečisto; ali onome koji smatra da je nešto nečisto,nje-
mu je (dakako) nečisto. 15 Ako je tvoj brat radi (tvoga) jela
postao žalostan, već ne postupaš po ljubavi. Ne upropašćuj
svojim jelom onoga za koga je Krist umro. 16 Dakle, ne (do-
pustite) da se (od strane pogana) psuje vaše dobro (t.j. va-
še slobodnije shvaćanje).

17 Uostalom, kraljevstvo Božje nije jelo ni piće nego
pravda, mir i radost u Duhu Svetomu. 18 Tko ovako služi Kri-
stu, ugodan je Bogu i ljudima.

19 Brinimo se dakle za ono što stvara mir i potičimo je-
dan drugoga na dobro.

20 Ne razaraj Božjega djela radi hrane. Sve je čisto (t.
j. sva su jela čista), ali zlo je za čovjeka koji (tako) je-
de da (time) sablažnjava (bližnjega). 21 Dobro je ne jesti me-
sa i ne piti vina i ne činiti ono radi čega se tvoj brat sa-
blažnjava.

22 Ti možda imaš svoje uvjerenje, ali ga zadrži za se-
be pred Bogom. Blago onome koji ne (mora da) osudi sebe za
ono što smatra ispravnim. 23 A koji je u sumnji (obzirom na
jelo), pa (ipak sve) jede, osuđen je jer ne radi prema (svo-
me) uvjerenju (i savjesti). A sve što se čini protiv (boljeg)
uvjerenja, jest grijeh. je

Tumač 14,1-12

U gl 14 daje apostol neke specijalne opomene. Napose govori o dužnostima prema slabim kršćanima koji se lako sablažnjuju. Ističe ovu misao: sa slabima treba biti strpljiv! Kao da kaže: blago postupajte sa kršćaninom koji ima odviše nježnu savjest i nemojte prestrogo suditi njegovo plašljivo shvaćanje izvjesnih obrednih propisa, cf 1 kor 8 1-11, 10 25-30, 2 kor 11 29. Kršćanin koji je jak u vjeri zna da smije "sve" jesti dakle i meso žrtvovano poganskim bogovima, a koji je slab i bojažljiv, taj jede samo povrće. Ipak, jedan drugoga ne smije osuđivati jer je Bog dopustio da svaki na svoj način slavi Boga. Apostol napose opominje slabe kršćane da ne prigovaraju jakima koji jedu sve bez razlike, jer i oni služe Bogu i sluge su Božje. Bilo je osobito skrupuloznih judeokršćana koji su razlikovali dane prema starim židovskim propisima. Drugi pak, osobito etnikokršćani, smatrali su sve dane jednakima izuzevši dakako blagdane Crkve. Pavao ovdje postavlja normu: svatko neka postupa u toj stvari prema svome uvjerenju, prema svojoj savjesti, jer svetkovanje bilo kojeg dana u molitvi i postu ne može biti zlo, cf kol 2 16, gal 4 9 sl.

Tko dakle svetkuje izvjesne dane i jede "sva" jela bez razlike, čini to za Boga; jer zahvaljuje Bogu prije jela i prema tome drži da jelo ne vrijeđa Boga. Ali isto tako tko ne jede sva jela nego ih razlikuje u dopuštena i nedopuštena, čini to opet za Gospodina, jer i on zahvaljuje Bogu prije jela, dakle smatra da Bogu službu čini. Uostalom, u svakom slučaju, bili mi živi ili mrtvi, pripadamo Bogu. Zanimivo je da je i poganin Kleomen, kako nas izvješćuje Plutarh (+ 120 posl.Kr.), kazao: sramota je samo sebi živjeti i umrijeti! Krist je svojom smrću svakako zaslužio, da budemo samo njegovi, cf 6 5, apk 22 3.

Da odvrati vjernike od međusobnog osuđivanja, upozoruje Pavao vjernike na Božji sud. I Sv.Pismo dokazuje nam ovu istinu. U izai 45 23-24 zaklinje se Gospodin sam sobom da će ga svatko morati priznati; dakle će svatko dati o sebi i račun Bogu, cf izai 49 18, rim 15 9, mt 11 25, fil 2 10 sl. Glavna briga vjernika ima biti ovo: ne budimo nikome na sablazan, cf 1 kor 8 9, 13, 9 22 i dr.

Tumač 14,13-23

Što se tiče jela, Pavao zna da nijedno jelo nije po sebi nečisto, cf mt 15 11; ali ako tko zbog svog odgoja u židovstvu smatra koje jelo nečistim, onda treba da se toga drži dok ne steče drugo uvjerenje. Onaj koji je slobodnijeg shvaćanja, ne smije žalostiti svoga brata koji toga ne može shvatiti i ne smije pred njim "sve" jesti, jer to ne bi bilo u duhu kršćanske ljubavi. Ne smije se dakle slobodnije shvaćanje izroditi u sablazan, niti se smije dopustiti da se naša sloboda u Kristu radi sablazni pogrđuje. Uostalom, kraljevstvo Božje u nama ne sastoji se u jelu i pilu nego u pravdi i svetosti. Tko tako shvaća stvar, taj je Bogu i ljudima drag, cf 2 kor 13 11, fil 3 1, rim 5 5, 8 9, 12 17.

Nitko dakle ne smije radi jela razoriti posvetnu milost u svome bližnjemu, premda je "sve čisto" što se tiče jela; ali je zlo za čovjeka i prema tome grijeh ako svojim jelom sablažnjava bližnjega. Dakle: ako bi se tvoj brat sablažnjavao i počeo uslijed sablazni nešto činiti za što bi ga savjest mogla koriti, onda u tom slučaju i u takvim okolnostima ne jedi mesa i ne pij vina i ništa ne čini što bi ga moglo na to navesti. Ako ti imaš svoje "osvjedočenje", t.j. imaš jaku vjeru iz koje slijedi tvoje nerazlikovanje jela i t.d., to je dobro. Ali to osvjedočenje imaj za sebe i to "pred Bogom", t. j. ne smiješ se njime tako služiti da sablazniš bližnjega. Blago onomu koji sve radi sa čistom i ispravnom savjesti!

Tko pak misli da ne smije "sve" jesti te pravi razliku u jelu, ako ipak jede "sve" bez razlike unatoč protivnom uvjerenju, osuđuje sama sebe, jer ne postupa prema uvjerenju. A sve što se čini protiv boljeg osvjedočenja t.j. proti savjesti, jest grijeh.

Nasljedujmo Kristov primjer 15 1-13

1 Mi jaki dužni smo podnositi slaboće slabih i ne ugađati sebi. 2 Svaki od nas treba da ugađa bližnjemu na dobro, na izgradnju (t.j. da napreduje). 3 Ni Krist nije sebi ugađao nego kao što je pisano: pogrde onih koji tebe grde, padoše na me.

4. Što je god već davno pisano, napisano je za našu pouku da strpljivošću i utjehom (Svetoga) Pisma imamo nadu. 5 A Bog strpljivosti i utjehe dao vam da složno mislite međusobno po Isusu Kristu; 6 da jednodušno (kao) jednim ustima slavite Boga i Oca Gospodina našega Isusa Krista.

7 Zato se zauzimajte jedan za drugoga kao što se i Krist zauze za vas na slavu Božju.

8 Ovo kažem: Krist je bio sluga obrezanih (Židova) radi
Božje istinitosti da ispuni obećanja dana ocima našim; 9 i
da pogani slave Boga radi njegova milosrđa kao što je pisano:
slavit ću te među narodima i pjevat ću imenu tvojemu. 10 I o-
pet kaže: veselite se narodi s njegovim narodom; 11 i opet:
hvalite Gospodina svi pogani, neka ga slave svi narodi. 12 A
Izaija govori: doći će korijen Jesejev i koji ustane da vlada narodima, u njega će se narodi uzdati.

13 A Bog nade neka vas napuni svakom radosti i mirom u
vjeri da obilujete u nadi snagom Duha Svetoga.

Pavao govori o svome apostolatu 15,14-33

14 Uvjeren sam za vas, i ja, moja braćo, da ste puni do-
brote i svakog znanja, da možete jedan drugoga opominjati.
15 Djelomično sam vam nešto slobodnije pisao da vas podsje-
tim po milosti koja mi je dana od Boga, 16 da sam sluga Isu-
sa Krista za pogane i da vršim svećeničku službu za Božje e-
vanđelje; da tako bude žrtva pogana ugodna (Bogu) i posvećе-
na u Duhu Svetome.

17 Mogu se dakle ponositi (jedino) u Isusu Kristu u stva-
ri Božje službe. 18 Ja se ne usuđujem ništa (drugo) govoriti
nego da je Krist po meni izvršio obraćenje pogana riječju i
djelom, 19 snagom znakova i čudesa i silom Duha Svetoga; tako
da sam od Jeruzalema pa sve do Ilirika svuda propovjedao evan-
đelje Kristovo. 2o Pritom sam držao za stvar časti da evanđe-
lja ne propovijedam ondje gdje je Krist već poznat; da ne
gradim na tuđem temelju, 21 nego kao što je pisano: vidjet
će oni kojima nije javljeno za Krista i razumjet će oni koji
nisu čuli.

22 Radi toga bio sam mnogoput spriječen da dođem k vama.
23 Ali sada, pošto nemam više polja rada u ovim krajevima, a
već mnogo godina čeznem za tim da dođem k vama, 24 kad pođem
u Španiju, nadam se da ću vas na prolazu vidjeti i da ćete me
vi onamo otpratiti kad se najprije (bar) donekle naužijem
vas.
25 Sada idem u Jeruzalem da poslužim svetima. 26 Odlučі-
še naime Macedonija i Ahaja sabrati zajednički prinos za si-
romašne svete (kršćane) u Jeruzalemu. 27 Rado to učiniše, a
i njihovi su dužnici. Jer pošto su pogani primili dio njiho-
vih duhovnih dobara, dužni su njima poslužiti (bar) svojim
zemaljskim (dobrima).

28 Kad dakle ovo svršim i predam im ovaj plod, otići ću
kroz vas u Španiju. 29 Znam da ću k vama doći s puninom bla-
goslova Kristova.

30 Molim vas, braćo, našim Gospodinom Isusom Kristom i
ljubavlju Duha Svetoga, borite se sa mnom u molitvama za me
Bogu; 31 da se izbavim od nevjernih u Judeji i da moja služ-
ba u Jeruzalemu bude ugodna svetima; 32 da s radošću dođem k
vama po volji Božjoj i okrijepim se s vama.

33 Bog mira bio sa svima vama. Amen.

Tumač 15,1-13 U 15 1-13 daje Pavao vjernicima nove opomene. U prvom redu naglasuje međusobnu slogu i strpljivost.

Oni koji su jaki u vjeri i znaju što je slobodno a što nije, moraju strpljivo podnositi slaboće skrupuloznih kršćana. Ne smiju ići za tim da samo sebi ugađaju. Nasuprot, u prvom redu ugađati treba bližnjemu, za njegovo duhovno dobro i napredak. Tako je i Krist činio kako to razabiremo iz psal 68 lo. To jest, na Kristu koji je zbog naših grijeha i iz ljubavi prema nama trpio, ispunile su se pomenute riječi psalmiste, cf iv 17 .

Sve što je napisano u Sv.Pismu, napisano je za našu pouku da po strpljivom životu i utjehom iz Sv.Pisma imamo čvrstu nadu da ćemo jednom postići vječni život. Bog kao izvor svake strpljivosti i utjehe stvara slogu među kršćanima, cf 8 27, 2 kor 1 3, 7 9.11, 11 31, ef 1 3, 1 petr 1 3.

Vjernici treba da se zauzimaju jedan za drugoga jer su u Kristu Isusu svi jedno, Židovi i pogani, slabi i jaki. Isus Krist bijaše "sluga obrezanja" t.j. Židova da se na taj način očituje Božja istinitost, i da se ispune obećanja koja je Bog dao njihovim ocima, cf lk 1 55. 72. Pogani pak slave Boga koji im je iskazao milosrđe, kao što se lijepo ističe u psal 17 5o, 5 mojs 32 43, psal 116 1, izai 11 lo. Svi ovi citati dokazuju da je vazda bila volja Božja, da Židovi i pogani budu pozvani u Crkvu i da jednodušno slave Boga. Tada će nas Bog napuniti svakom radošću i mirom, i to po vjeri kojom ćemo biti zaista bogati nadom u vječni život; a sve to biva po milosti Duha Svetoga.

U 15 14-16 27 nalazimo svršetak pisma.

Tumač 15, 14-21 U 15 14-21 Pavao ukratko ponavlja temu svoje poslanice. Najprije ističe da je i sam uvjeren, kako su vjernici puni dobre volje za Božju stvar i bogati u svakoj duhovnoj spoznaji te sposobni da jedni druge spasonosno opominju. No unatoč svemu tome piše Pavao djelomice dosta oštro, a piše tako s nakanom da ih podsjeti na njihove dužnosti. To je svakako mogao učiniti na osnovu milosti apostolata što ga je primio od Boga, cf 1 5, 6 19, 12 1. 3.

Apostol kaže da je "sluga Isusa Krista za pogane" i da propovijedanjem evanđelja vrši upravo liturgijsku službu Bogu, cf 13 6. Tako će "žrtveni dar" pogana biti Bogu mio i posvećem u Duhu Svetom, cf 8 9. On se ponosi u Kristu Isusu kao prvom i najvećem svećeniku, i to u stvarima što ih čini za Boga. Nije to učinio apostol nego Krist po njemu. On predobiva pogane snagom Duha Svetoga koji preko Pavla tvori brojne vrhunaravne znakove i čudesa, cf 1 kor 1 31, 2 kor lo 17, 12 12.

Pavao veli u r 19: od Jeruzalema i unaokolo do Ilirika napunio sam sve Kristovim evanđeljem. Ilirik je obuhvaćao u ono doba rimske provincije Dalmaciju i Gornju Meziju. Auktori

se razilaze u tome da li treba uzeti te riječi "do Ilirika" u isključivom ili uključivom smislu. U svakom slučaju bila je eventualna Pavlova djelatnost u Iliriku neznatna, jer je dap ne spominju. Kad se kaže "unaokolo", misli se na Siriju, Malu Aziju i Macedoniju t.j. na pokrajine između Palestine i Ilirika. Posvuda u tim krajevima Pavao je propovijedao evanđelje, cf dap 9 26-30, gal 1 18, dap 18 22.

Pavao je smatrao kao "stvar časti" da evanđelje ne propovijeda ondje gdje je Krist "već poznat", t.j. gdje je već netko drugi propovijedao cf 1 kor 3 6. Toga načela nije se ipak Pavao uvijek držao...

Citat u r 21 koji je uzet iz izai 52 15 glasi u hebrejskom: što im nije bilo propovijedano, vide, i što nisu čuli, razumiju. Pavao ovdje nešto slobodnije citira prijevod septuaginte.

Tumač
15, 22-23

U 15 22-23 razlaže apostol svoje putne osnove. Često je bio spriječen da dođe k Rimljanima. To je još i sada. No pošto više nema prilike da sije sjeme evanđelja u ovim krajevima, već više godina čezne za tim da dođe u Rim, dap 19 21. On se nada kad pođe u Španiju da će navratiti kod Rimljana, i kod njih dobiti pratnju za Španiju koja se nekoć zvala Iberija, cf 1 kor 16 6, 11, 2 kor 1 16.

Međutim, Pavao najprije putuje u Jeruzalem da bude na službu tamošnjim kršćanima, t.j. da odnese sabrane milodare, dap 19 21, 1 kor 16 4, 2 kor 8 i 9, i t.d. Macedonija i Ahaja također sudjeluju u toj kolekti milodara, 2 kor 8 7.11, 9 2.

R 28b glasi doslovce: kad ovo svršim i ovaj plod kao pečat zajednice dodam njima i t.d. Kolekta je dakle bila znak jedinstva i suradnje judeokršćana i etnikokršćana. Tako shvaćaju taj redak mnogi auktori.

Apostol zaklinje braću da se mole Bogu za njegovo oslobođenje od nevjernih Židova. Ovi su naročito navaljivali na judeokršćane. Pavao je htio da s radošću otpočine u Jeruzalemu. Međutim se dogodilo drukčije: u hramu bi uhvaćen, zatim dvije godine proboravi u tamnici u Cezareji, i napokon dođe kao sužanj u Rim, gdje je također ostao dvije godine u zatvoru, dap 21-28.

Razni pozdravi i opomene 16 1-23

1 Preporučam Vam Febu, našu sestru koja je službenica (đakonisa) kod crkve u Kenkreji, 2 da je primite u Gospodinu kao što se dolikuje svetima (kršćanima), i da joj pomognete u svakoj stvari koju od vas zatreba; jer je i ona postala zaštitnica mnogima, pa i meni.

3 Pozdravite Prisku i Akvilu, moje suradnike u Isusu Kristu, 4 oni se izložiše životnoj opasnosti zbog mene. Zato sam im zahvalan ne samo ja nego i sve crkve (pokrštenih) pogana. 5 Pozdravite i njihovu domaću crkvu.

Pozdravite moga ljubljenoga Epeneta koji je prvenac Azije za Krista.

6 Pozdravite Mariju koja se mnogo trudila za vas. 7 Pozdravite moje rođake i drugove u sužanjstvu, Andronika i Junija, koji su ugledniji među apostolima (t.j. vjerovjesnicima); oni u prije mene povjerovaše u Krista.

8 Pozdravite moga dragoga Amplijata u Gospodinu. 9 Pozdravite Urbana, našega pomoćnika u Kristu i moga ljubljenoga Stahija.

10 Pozdravite Apela, prokušanoga u Kristu i pozdravite Aristobulove ukućane.

11 Pozdravite moga rođaka Herodijona kao i Narcisove ukućane koji su u Gospodinu.

12 Pozdravite Trifenu i Trifozu koje se trude u Gospodinu. Pozdravite ljubljenu Perzidu koja se mnogo trudila u Gospodinu.

13 Pozdravite Rufa, izabranoga u Gospodinu, i njegovu majku koja je (po svojim dobrim djelima) i moja majka.

14 Pozdravite Asinkrita, Flegonta, Hermesa, Patroba, Hermasa i braću koja su s njima.

15 Pozdravite Filologa i Juliju, Nereja i njegovu sestru; Olim-pa i sve svete koji su s njima.

16 Pozdravite jedan drugoga svetim cjelovom. Pozdravljaju vas sve crkve Kristove.

17 Molim Vas, braćo, pripazite na one koji stvaraju razmirice i prave smutnje protiv nauke koju naučiste; bježite od njih. 18 Jer ovakvi ne služe našem Gospodinu Kristu nego svome trbuhu; slatkim i laskavim riječima zavaravaju (oni) srca bezazlenih ljudi.

19 Vaše se obraćenje svuda razglasilo i zato se radujem za vas; ipak želim da budete mudri za dobro a bezazleni za zlo. 20 Bog mira brzo će (tada) satrti sotonu pod vašim nogama.

Milost Gospodina našega Isusa Krista bila s vama!

21 Pozdravlja vas Timotej, moj suradnik kao i moji rođaci Lucije, Jazon i Sosipater.

22 Pozdravljam vas ja Tercije koji napisah ovu poslanicu u Gospodinu.

23 Pozdravlja vas moj domaćin Gaj kao i cijele crkve.

Pozdravlja vas gradski blagajnik Erast i brat Kvarto.

Apostol daje slavu Bogu 16 25-27

25 A onomu koji vas može utvrditi po mojem evanđelju i
propovijedanju Isusa Krista, prema objavi tajne sakrivene od
vječnih vremena 26 a koja se sada očitovala i kroz proročka
pisma navijetila po zapovijedi vječnoga Boga svim narodima
da se pokore vjeri; 27 jedinome, mudrome Bogu po Isusu Kristu
neka je slava u vijeke vjekova. Amen

Tumač 16,1-24

Glava 16 je kao neki dodatak poslanici.

Feba je bila đakonisa t.j. posluživala je bolesnike, dijelila milostinju i t.d. Bila je inače vrlo ugledna kršćanka i trebala je vjerojatno dulje vremena ostati u Rimu. Mnogi autori drže da je ona nosila pismo Rimljanima. Kenkreja je bila istočna luka za Korint, a nalazila se u Saronskom zaljevu.

Pavao nadodaje u ovoj glavi pozdrave mnogim osobama, cf 1 kor 4 1o-17, 2 tim 4 19-27. Pozdravlja 26 osoba poimence kao i četiri grupe ljudi. Neki se pitaju otkuda Pavlu toliki znanci u Rimu kad ondje još nije ni bio? Međutim, ako izbliže pogledamo ta imena, vidjet ćemo da je stvar posve shvatljiva.

Prisku i Akvilu, vjerni bračni par, pozna apostol još iz Korinta, dap 18 2 sl, 1 kor 16 19. Između poslanica 1 kor i rim prošlo je bar 9 mjeseci, a poslanica 2 tim pisana je 8 godina kasnije kad se taj bračni par opet nalazio u Efezu, možda zbog Neronova progonstva. Kao što su Priska i Akvila otišli iz Efeza u Rim pa se opet vratili. tako je i Epenet iz Efeza, prvi pokršteni poganin iz rimske provincije Azije, također otišao po izvjesnom poslu u Rim, a Pavlu je bio otprije poznat. Neki drže da su Amplijat, Urban, Stahij, Apel, Aristobul, Herodijon i Narcisovi ukućani pripadnici carske kuće, cf fil 4 22. Marija bijaše po svoj prilici đakonisa, rodom Židovka, koja se istakla djelima ljubavi i kršćanske revnosti.

Andronik i Junij bili su rođaci t.j. zemljaci a možda i krvni rođaci Pavlovi. Neki čitaju Junija, i smatraju je ženom Andronikovom. Izraz "ugledni među apostolima" znači: ugledni među misionarima, ili: uživaju ugled kod dvanaestorice apostola.

Trifena i Trifoza su prema rimskom martirologiju bile dvije sestre iz Ikonija koje su se obratile zajedno sa djevicom Teklom. Rufo je možda sin Simona Cirenca, a spominje se i u mk 15 21. Rufova majka bila je i Pavlu dobra kao da mu je rođena majka; zato veli Pavao za nju: "moja majka".

* Asinkrit, Flegont, Hermes, Patrob i Hermas nisu bili lični znanci Pavlovi nego predstavnici uglednih kućnih crkvi koje su se skupljale u stanovima uglednih vjernika. U tome možemo vidjeti prve početke organizacije župa.

Sva ova imena koja Pavao navodi u gl 16, nađena su i na starim natpisima u Rimu. Da je Pavao imao mnogo znanaca u Rimu, dokazuje i to što su mu kršćani došli ususret do Apijeva Foruma i "Triju svratišta", dap 28 15.

Filolog i Julija bili su možda bračni par.

Olimp je muško ime jer žensko bi glasilo Olimpija. Glede "svetog cjelova" vidi 1 kor 16 2o, 2 kor 13 12, 1 sol 5 26, 1 petr 5 14. Pavao je mogao poslati pozdrav - bez posebnog ovlaštenja - od strane sviju crkvi, jer su sve crkve jednako "u Kristu" i sve su u ljubavi Kristovoj sjedinjene, cf mt 16 18.

U 16 17-24 opominje Pavao Rimljane da se čuvaju lažnih učitelja. Ovi prouzrokuju raskole i sablazni te im se treba micati s puta. To su bili okorjeli judaizanti, cf 2 kor 1o 1. Ti su ljudi laskanjem zavodili srca nevinih vjernika, cf 2 kor 11 2o, tit 1 1o, fil 1 19.

Bog mira satrt će sotonu, oca laži i moralnog zla u svijetu, pod vašim nogama; Bog će dakle u vama pobijediti i lažni će učitelji uzmaknuti.

Za r 24 vidi 1 kor 16 21 sl.

Neki misle da je Pavao čitav ovaj odlomak r 17-24 napisao svojom rukom. Prema 1 kor 4 17, 16 1o poslao je Pavao Timoteja iz Efeza preko Macedonije u Korint. U doba kada apostol piše poslanicu 2 kor opet ga vidimo zajedno s Pavlom, cf 2 kor 1 1, 13 2. S njim zajedno pošao je Pavao u Korint, cf dap 2o 4. Rimskoj crkvi Timotej inače nije bio pobliže poznat; zato ga Pavao ne naziva ovdje svojim suradnikom, cf 1 i 2 sol i t.d.

Lucije je vjerojatno istovetan s Lucijem Cirenskim, cf dap 13 1.

Jazon je bio Židov iz Soluna koji je primio na konak Pavla i Silvana, i jamčio za njih pred vlastima, cf dap 17 5-9.

Sosipater je bio macedonski judeokršćanin cf dap 2o 4. Sve su to bili Pavlovi zemljaci.

Jedino u poslanici Rimljanima spominje se poimence pisar poslanica, ovdje neki inače nepoznati Tercije.

Gaja je pokrstio sam Pavao lično, cf 1 kor 1 14. Drugi je opet Gaj iz Derba, dap 2o 4.

Erast, gradski blagajnik bio je ujedno ugledan kršćanin; možda je istovetan sa Erastom iz dap 19 22 i 2 tim 4 2o.

Kvarto se zove "brat" t.j. kršćanin; također je znanac Pavlov, a inače nam je nepoznat.

Tumač 16, 27-27

Glede doksologije u 16 25-27 vidi 1 kor 2 1-1o, ef 3 4 sl, 2 tim 1 9 sl, tit 1 2 sl. U toj doksologiji Pavao želi Bogu čast i slavu u Isusu Kristu; Bogu koji je jedini mudar i koji je kadar da utvrdi vjernike u dobru po evanđelju i propovijedanju Isusa Krista. Time je objavljeno spasenje koje je odvijeka bilo kao sakriveno u Bogu, a sada se - u mesijansko doba - objavilo svim narodima, i bilo je već unaprijed naviješteno po Sv.Pismu; a sve to sa svrhom da se narodi podlože Kristovoj vjeri.

==========

PRVA POSLANICA APOSTOLA PAVLA KORINĆANIMA

Uvod 1 1-9

1 Pavao po volji Božjoj pozvani apostol Isusa Krista,
i brat Sosten, 2 Božjoj crkvi u Korintu, posvećenima u Kri-
stu Isusu, pozvanima svetima, sa svima koji prizivaju ime
Gospodina našega Isusa Krista na svakom mjestu; njihovog i
našeg (Gospodina).

3 Milost vam i mir (bili) od Boga Oca našega i Gospodi-
na Isusa Krista.

4 Zahvaljujem Bogu svojemu svagda za vas što vam je da-
na Božja milost u Kristu Isusu. 5 Jer se u svemu obogatiste
u njemu, u svakoj riječi i u svakom znanju 6 kao što se i
svjedočanstvo o Kristu utvrdilo u vama; 7 tako da nemate ne-
dostatka ni u jednom milosnom daru vi koji čekate objavljenje
Gospodina našega Isusa Krista. 8 On će vas i utvrditi dokra-
ja da budete bez krivnje na dan Gospodina našega Isusa Krista.
9 Vjeran je naime Bog koji vas pozva u zajednicu svoga Sina
Isusa Krista Gospodina našega.

- - - -

A p o s t o l k o r i m a n e v j e r n i k a 1,1o-6,2o

Pavao pobija strančarstvo u Korintu 1 1o-17

1o Opominjem vas, braćo, imenom Gospodina našega Isusa
Krista da svi jednako govorite, i da ne budu među vama raz-
dori nego da budete savršeni u jednom razumijevanju i u jed-
noj misli. 11 Javljeno mi je naime za vas, braćo moja, od
Klojinih ukućana da su među vama prepirke. 12 Mislim (naime)
reći da neki od vas govore: ja sam Pavlov, a drugi: ja sam
Apolonov, opet drugi: ja sam Petrov, ili: ja sam Kristov.

13 Zar je Krist razdijeljen? Zar je Pavao (bio) razapet
za vas? Zar ste u Pavlovo ime kršteni? 14 Hvala Bogu što ni-
sam nikoga od vas krstio, osim Krispa i Gaja, 15 da ne reče
tko da ste kršteni u moje ime. 16 Krstio sam doduše i Stefa-
nin dom, ali dalje ne znam, jesam li (još) koga drugoga kr-
stio. 17 Jer me Krist ne posla da krštim nego da propovije-
dam evanđelje, (dakako) ne mudrim riječima da križ Kristov
ne izgubi svoju snagu.

Misterij križa 1 18-31

18 Riječ o križu ludost je onima koji propadaju, a nama
koji se spasavamo, sila je Božja. 19 Ta pisano je: uništit
ću mudrost mudrih i odbacit ću razum razumnih. 2o Gdje je (tu)
mudrac, gdje književnik ili istraživalac ovoga svijeta? Nije
li Bog mudrost ovoga svijeta učinio ludom? 21 Budući da svi-
jet (gledajući) mudrost Božju ne upozna Boga (svojom) mudroš-
ću, bila je volja Božja da (- kako to svijet naziva -) lu-
došću propovijedanja spasi one koji vjeruju.

22 Židovi traže znake i čudesa a Grci traže mudrost,
23 dok mi propovijedamo raspetoga Krista, (što je) Židovima
sablazan a poganima ludost; 24 onima pak koji su pozvani od
Boga, Židovima i Grcima (propovijedamo) Krista kao Božju si-
lu i Božju mudrost.

25 (Tobožnja) ludost Božja mudrija je (naime) od ljudi,
i (prividna) slabost Božja jača je od ljudi. 26 Ta gledajte,
braćo, one koji su od vas pozvani (u crkvu): nema tu mnogo
(svjetskih) mudraca ni mnogo silnih ili mnogo plemenita roda.
27 Nego što je pred svijetom ludo, izabra Bog da postidi mu-
dre, i što je pred svijetom slabo izabra (Bog) da postidi ono
što je jako; 28 što je pred svijetom neplemenito i prezreno
i što nije ništa izabra Bog da poništi ono što jest, 29 da
se nitko ne hvali pred Bogom. 3o Po njemu ste vi (postali ne-
što) u Kristu Isusu koji nam posta mudrost od Boga i naša
pravda, posvećenje i otkupljenje, 31 da se tako ispuni što je
pisano: ako se tko hvali, u Gospodinu neka se hvali.

Tumač 1,1-9 Pavao je bio pozvan od Isusa Krista izravno za apo-
stola. To je bila volja Božja. Apostol spominje So-
stena, u znak da se taj slaže s onim što piše Korin-
ćanima. Vjerojatno je Sosten bio arhisinagog u Korintu i nije
bio pisar ove poslanice, cf 1 sol 1 1, gal.

"Posvećeni" odnosno "sveti" su svi oni koji su svetim
krštenjem oprani i kao udovi mističkog tijela Kristova s Bo-
gom sjedinjeni. Od Boga su "pozvani" na to posvećenje. Pavao
piše ovu poslanicu ne samo korintskim kršćanima nego i svim
crkvama u Grčkoj, cf 2 kor 1. Te su crkve pripadale Korintu
kao metropoli, a bile su osnovane od Pavla i Sostena.

Pavao želi kršćanima "milost", t.j. sve vrhunaravne da-
rove Božje, naročito milost posvetnu, a njezin je plod mir
Božji. Milost nam dolazi od Boga Oca koji nas je posinio i
od Isusa Krista koji je tu milost zaslužio.

U r 4-9 Pavao zahvaljuje Bogu što je Korinćane obdario
darovima i što će ih sačuvati u svojoj milosti dokraja. A

tko zna biti zahvalan, zaslužuje nova dobročinstva. Pavao "svagda" zahvaljuje Bogu jer se njegova molitva često diže k Svevišnjemu. Korinćani se obogatiše u "svakoj riječi" t.j. čuli su svu evanđeosku nauku; bogati su i u"svakom znanju" jer dobro razumiju Isusov nauk i mogu ga dokazivati. "Svjedočanstvo" o Kristu u r 6 je propovijedanje apostola, cf dap 1 8. Čudesa i karizmata kao i druge vidljive milosti utvrđivale su Korinćane u uvjerenju da je kršćanska vjera prava. Prema r 7 Korinćani ne zaostaju za drugim crkvama ni u kojoj milosti, i zato mogu mirno čekati sudnji dan.

Tumač 1,10-17 U korintskoj crkvi bilo je i pogrješaka. Na prvom mjestu stajalo je strančarstvo, o čemu govori apostol u 1 10 i 4 21.

Prema r 10 Korinćani treba da budu savršeni u "jednom razumijevanju" kao izvoru sloge; zatim "jedinstveni u misli" što je plod sloge. Treba naime da budu jedinstveni u vjeri i ljubavi.

Klojina porodica bila je kršćanska, vjerojatno iz Korinta. Neki članovi njezini dođoše k Pavlu u Efez da ga izvijeste o crkvenim prilikama.

Prema r 12 vidimo da se strančarstvo još nije bilo posve razmahalo. Izraz "svaki od vas" može značiti samo nekoje, u najgorem slučaju mnoge. Stariji tumači misle da oni koji su govorili o svojoj pripadnosti Kristu, nisu bili prava stranka, jer ih kasnije Pavao ne kori. Mnogi noviji tumači misle protivno, i smatraju tu stranku najopasnijom jer se navodno emancipirala od apostolskog autoriteta.

Smisao u r 13 je ovaj: Krist je osnovao jednu Crkvu kao svoje mističko tijelo kojemu je on glava; ako se Crkva razdijeli na stranke, to neće više biti jedan mistički Krist.

Krispo je bio predstojnik sinagoge u Korintu, a Gaj Pavlov kućedomaćin, dap 18 8, rim 16 23.

Iz r 15-18 vidi se da Pavao ne polaže osobitu važnost na to, da li je koga krstio. Glavna je zadaća apostola svakako bilo propovijedanje, cf dap 10 48.

Jednostavan način Pavlova propovijedanja ne smije biti razlogom, da se Korinćani dijele na stranke. Već zato ne jer se "svjetska mudrost" protivi evanđelju.

"Mudre riječi" u r 17 znače grčku filozofiju i rabinsku egzegezu. Jedno i drugo nije bilo bez zabluda. Prema r 18 pogani su smatrali evanđelje za "ludost", jer ga nisu mogli shvatiti. Onima koji se spasavaju je evanđelje "Božja sila", jer se po njemu spasavaju. U r 19 uzet je citat gotovo doslovno iz proroka Izaije 29 14: Bog obećaje da će čudom osloboditi svoj narod od asirskoga kralja Senaheriba, ali kad vidi da se mnogi uzdaju više u svoje sile nego u Boga, izjavljuje da će pokazati "ludost" njihove mudrosti. Citat je naveden prema septuaginti.

Tumač 1,18-25

U r 2o-25 kaže se da Bog nije odabrao mudrace za širenje evanđelja. U r 2oa "mudrac" je onaj koji se bavi znanošću; "književnik" je židovski učenjak; "istraživalac ovoga svijeta" je grčki filozof i sofista; takvih nema među apostolima. Prema r 2ob Bog se nije poslužio svjetskim mudracima da navijesti evanđelje; time je pokazao da oni nisu bili za to ni sposobni. Smisao r 21 je ovaj: čovjek nije preko stvorova spoznao Boga, i zato je Bog odlučio da propovijedanjem evanđelja, - što se činilo mnogima "ludost". - spasi one koji budu povjerovali u evanđelje.

I u SZ je Bog utvrđivao svoj nauk čudesima, ali su Židovi zahtijevali da se Mesija iskaže naročito sjajnim čudesima, cf mt 12 38, iv 6 3o. Pogani traže "mudrost", t.j. nastoje svojim razumom stvoriti nešto što bi ih zadovoljilo bez evanđelja.

Prema r 23 evanđelje je Židovima "sablazan", jer su očekivali Mesiju kao političkog kralja, dok se poganima činilo kao "ludost", da Bog umire na križu. Međutim, prema r 24, Židovi i pogani koji su prihvatili evanđelje, vidjeli su da je raspeti Krist vrhunac mudrosti i dobrote Božje. "Mudrost" križa Kristova potpuno zadovoljava ljudsko srce. U r 25 "ludost" je ono što čovjek tobože vidi u Božjim djelima kao nerazumno, ali što ipak nadilazi svu ljudsku mudrost; "slabost" Božjih djela jača je od svake ljudske snage, t.j. propovijedanje **nauke** Isusove daleko nadilazi mudrost filozofa i rabina. Raspeti Krist uništio je verige sotone!

Tumač 1,26-31

Iz r 26-31 vidimo, da prvi kršćani većinom nisu bili mudraci ili ugledni ljudi nego jednostavniji svijet. Svjetski mudraci i mogućnici i plemenita roda su ljudi, koje svijet slavi. "Ludo pred svijetom" u r 27 su jednostavni, bezazleni i neuki ljudi; ono što je "slabo pred svijetom" to su ljudi bez ikakve vlasti; "neplemenito pred svijetom" su ljudi koji se ne mogu ponositi svojim rodom ili podrijetlom; "ono što je prezreno" to su ljudi do kojih nitko ništa ne drži; ono što "nije ništa" su ljudi s kojima nitko ne računa, kao da ih nema.

Smisao u r 29: kada najugledniji ljudi moraju priznati da ih Bog nije pozvao na spasenje radi njihovih odlika, onda nema čovjeka koji bi se mogao nečim hvaliti pred Bogom. Prema r 3o Isus nam daje sva dobra i tako postaje naša mudrost, pravda i posvećenje. Otkupljenje čini da nismo više robovi grijeha i đavla. Citata navedena u r 31 nema u Sv.Pismu, nego je on samo zaključak iz jer 9 23. 24, gdje se veli da čovjek nema ništa čime bi se mogao pred Bogom hvaliti.

Misterij križa (nastavak) 2,1-5

1 I ja kad dođoh k vama, braćo, ne dođoh s (nekim) visokim govorom ili mudrošću da vam navijestim svjedočanstvo Božje. 2 Nisam naime mislio da bilo što znam među vama, osim Isusa Krista, i to raspetoga. 3 Bio sam među vama kao slab i u strahu i trepetu. 4 Moja riječ i moje propovijedanje nije se sastojalo od uvjerljivih mudrih riječi nego od dokazivanja Duha Svetoga i moći Božje 5 da se tako vaša vjera ne osniva na ljudskoj mudrosti nego na Božjoj moći.

Misterij Božje mudrosti 2 6-16

6 Mi naviještamo među savršenima Božju mudrost, ne mudrost ovoga svijeta niti mudrost knezova ovoga svijeta koji prolaze; 7 govorimo Božju mudrost tajinstvenu i sakrivenu koju Bog prije vjekova preodredi za vječnu našu proslavu. 8 Tu mudrost nitko od knezova ovoga svijeta nije upoznao, jer da su je upoznali, ne bi Gospodina slave raspeli. 9 Stoji, dakle, što je pisano: oko nije vidjelo i uho nije čulo i u ljudsko srce nije ušlo što je Bog pripravio onima koji ga ljube. 10 Ali nama je (to) Bog otkrio po svojem Duhu; Duh (Sveti) naime sve istražuje (pa) i Božje dubine.

11 Tko od ljudi zna što je u čovjeku, osim ljudskog duha koji je u njemu? Tako nitko ne zna što je u Bogu, osim Božjega Duha? A mi ne primismo duha (ovoga) svijeta nego Duha koji je od Boga, da znamo što nam je Bog darovao. 13 To i govorimo, ne riječima kao što uči ljudska mudrost nego kako uči Duh Sveti, i tumačimo duhovnima (koji imaju Duha Božjega) duhovne stvari.

14 Naravan čovjek ne prima (ono) što je od Duha Božjega, jer mu je (to) ludost i ne može razumjeti; ovo naime treba da se duhovno prosuđuje. 15 A duhovan čovjek sve prosuđuje, dok njega nitko (pravo) ne prosuđuje. 16 To kaže i prorok: tko spozna misao Gospodnju da ga pouči? Ali mi (duhovni) imamo misao Kristovu (a time i Gospodnju).

Tumač 2,1-5 Iz razloga iznesenih u 1 17-31 propovijedao je Pavao evanđelje jednostavnim načinom r 1-5. "Visok govor" znači znanstven i biran govor. U Ateni je Pavao raspravljao s učenim ljudima, dok je u Korintu imao pred sobom jednostavan narod. Glede r 3 vidi dap 18 9. U Ateni je Pavao raspravljao nekoliko dana sa Židovima u sinagogi, ali je slabo uspio. Zato je bio žalostan i bez pouzdanja kad je došao u Korint. Bojao se da će i tu proći jednako kao u

Ateni. Uvjerljivim mudrim riječima nastojali su sofisti predobiti slušatelje. Nasuprot tome bilo je Pavlovo propovijedanje "dokazivanje duha i sile", t.j. Duh Sveti je rasvijetlio Pavla da govori ono što slušaoci trebaju i milošću svojom ih je ganuo da prihvate Pavlove riječi.

Tumač 2,6-16 U 2 6-16 kaže Pavao: u evanđelju ima i veoma dubokih istina, no ove se propovijedaju samo savršenim kršćanima. Dvije su vrste vjernika: početnici, dakle kao "mala djeca" i savršeni. "Mudrost" je ovdje u r 6 duboka nauka o Božjim tajnama. "Knezovi ovoga svijeta" su poganski filozofi i židovski učenjaci. Oni "prolaze" jer njihova vlast ne siže preko ovoga svijeta. Prema r 7 do Božje mudrosti ne možemo doći naravskim silama. U r 8 Krist se naziva "Gospodin slave", jer nam jedino on daje pravu slavu u vječnosti, cf kol 3 4. Citat u r 9 uzet je iz izai 64 3, ali samo po smislu. Origen traži taj citat u nestalom apokrifu "Otkrivenje proroka Ilije". Ako gledamo na kontekst kod Izaije i kod Pavla, tada te riječi ne znače samo vječno blaženstvo nego i sav život i djela Kristova. Taj užitak je nedokučiv za ljude koji zemaljski misle. Izreku u loa dokazuje Pavao ovako: Božju mudrost pozna Duh Sveti i on je dan apostolima da spoznaju Božje tajne; dakle i mi posjedujemo tu mudrost. Prema lo b Duh Sveti savršeno spoznaje sve što je u Bogu. R 11 znači: čovječji duh zna što je u čovjeku ukoliko tijelo i duša tvore jedinstveno biće. U sličnom odnosu stoji Duh Sveti prema Bogu. Tim retkom obično se dokazuje božanstvo Duha Svetoga. "Duh svijeta" u r 12 je ljudska i zemaljska mudrost.

Iz r 13-16 vidimo, da objavljenu mudrost Božju priopćuju apostoli savršenim kršćanima.

R 13 se različno tumači: duhovne dokaze upotrebljavamo kod savršenih vjernika; ili: za nauk Duha Svetoga služe dokazi dani nam od Duha Svetoga; ili: objavljene istine NZ ispoređujemo i dokazujemo tipovima i figurama SZ.

"Naravan čovjek" u r 14 je onaj koji sudi po naravnom razumu bez milosti Božje. "Duhovan čovjek" u r 15 je onaj koji je prosvijetljen od Duha Svetoga. Takav prosuđuje "sve" t. j. naravne i nadnaravne istine, i njega sudi samo onaj koji je duhovan, t.j. samo ga takav ispravno prosuđuje. Da je tome tako, dokazuje Pavao u r 16. Citat je uzet iz izai 4o 13 prema septuaginti i to po mislu. Prorok naime slavi Božju svemogućnost i mudrost da probudi pouzdanje u narodu i vjeru u povratak iz sužanjstva. Prorok kaže: nikome nije poznata Božja mudrost, da bi je tobože trebao dovesti na pravi put. Pavao je uzeo prve i posljednje riječi u r 13 pa kaže: tko pozna mudrost Gospodnju da je pouči, t.j. nitko ne može Božje mudrosti prosuditi. Mi pak imamo "mudrost Kristovu", koja je dakako istovetna s mudrošću Božjom. Odatle slijedi zaključak: duhovna čovjeka ne može nitko prosuditi, osim tko je i sam duhovan.

Propovjednici su Kristove sluge 3 1-23

1 Ja nisam mogao, braćo, da s vama govorim kao s duhov-
nima nego kao s tjelesnima, kao s malom djecom u Kristu.
2 Mlijekom vas napojih, ne tvrdom hranom, jer još niste mogli
(podnositi), pa ni sad još ne možete 3 jer ste još tjelesni.
Budući da je među vama zavist i prepirka, zar niste tjelesni
i ne živite li kao slabi ljudi. 4 Jer kad netko kaže: ja sam
Pavlov, a drugi: ja sam Apolonov, zar niste labi ljudi? 5 Ta
tko je Apolo? tko je Pavao? Samo sluge (Kris-tove), po koji-
ma vjerovaste, i svaki od njih je takav kako mu Gospodin da-
de. 6 Ja posadih, Apolo zali, ali Bog dade da uzraste. 7 Da-
kle niti je onaj što koji sadi ni onaj koji zalijeva nego
Bog koji daje da raste. 8 Onaj koji sadi i koji zalijeva su
(doduše) jedno, ali će svaki primiti svoju plaću prema svome
trudu. 9 Dakle, mi smo (samo) Božji pomagači, a vi ste Božja
njiva i Božja građevina.

1o Po milosti Božjoj koja mi je dana, ja postavih temelj
kao mudri graditelj, a drugi nadoziđuju; ipak svatko neka
gleda kako nadoziđuje. 11 Jer drugoga temelja ne može nitko
postaviti osim onoga koji je postavljen a to je Isus Krist.
12 Svatko može zidati na ovom temelju: (bilo) zlato, srebro
(ili) drago kamenje; (bilo) drvo, sijeno ili slamu, 13 ali
svačije će djelo izaći na vidjelo. Dan (Božjega suda) pokazat
će (to djelo), jer će se (taj dan) u ognju otkriti. Oganj će
pokazati kakvo je čije djelo. 14 Ako djelo što je netko na-
zidao ostane, primit će plaću. 15 Ako li nečije djelo iz-
gori, takav će štetovati, ali će se sam spasiti, no (ipak)
tako kao kroz vatru.

16 Ne znate li da ste Božji hram i da Božji Duh stanuje
u vama. 17 Ako tko oskvrne Božji hram, upropastit će ga Bog,
Božji je hram svet, a to ste vi.

18 Neka se nitko ne vara: tko među vama misli da je pred
svijetom mudar, neka bude pred svijetom lud da bude pred Bo-
gom mudar. 19 Jer mudrost ovoga svijeta ludost je pred Bogom;
kao što je i pisano: Gospod hvata mudrace u njihovu lukav-
stvu; 2o i opet: Gospodin zna da su misli mudraca isprazne.
21 Neka se zato nitko ne hvali s ljudima, jer je sve vaše:
22 i Pavao, i Apolo, i Petar, i svijet, i život, i smrt; sa-
dašnjost i budućnost, sve je vaše, 23 a vi ste Kristovi i
Krist je Božji.

Tumač 3, 1-17 Korinćani su primili Duha Svetoga u krštenju, ali su zadržali neke zle navike: nisu postali savršeni i zato im apostol propovijeda samo osnovne vjerske istine, kako to slikovito kaže u r 2.

U r 4b prelazi Pavao na novi dokaz gdje razlaže odnos evanđeoskih propovjednika prema Bogu i međusobno. Pavao i Apolo se razlikuju, ali i to potječe od Boga. Svaki propovjednik čini što može prema mjeri darova primljenih od Boga. Radi toga ne smiju se propovjednici izdizati jedan iznad drugoga niti se vjernici smiju zbog njih cijepati u stranke. U r 7 prikazuje Pavao odnos propovjednika prema Bogu a u r 8 govori o njihovu međusobnom odnosu. Oni su "jedno" t.j. jednaki su što se tiče njihova posla.

Temeljna nauka koju Korinćani primiše jest, da je Isus Krist t.j. Mesija i Spasitelj. S tom naukom Crkva stoji i pada. Svi propovjednici zidaju na istom temelju, no svaki bira drugu građu. "Zlato" je zdrava nauka Božja. Drvo, kamenje, sijeno i t.d. su judaizanti, koji su širili kojekakve nauke o židovskim vjerskim privilegijima što je moglo uzbuniti Korinćane. "Dan" u r 13 je sudnji dan, koji će se očitovati "u ognju" t.j. u konflagraciji svijeta i otkriti sva ljudska djela. Dobre posljedice pokazat će se samo kod onih učitelja koji su gradili sa dobrom građom: oganj neće uništiti ono što su sazidali, a oni će biti nagrađeni. Prema r 14 štetovat će onaj propovjednik koji je doduše lijepo govorio, ali nije nikoga obratio; zato će njegovo djelo "izgorjeti". Ipak će primiti nagradu običnog radnika jer je istinito govorio i spasit će se "kao kroz vatru". Sv.oci pomišljaju ovdje na čistilišni oganj, dok moderni tumači shvaćaju ovako: kad se porodi vatra na nekoj zgradi, ono što je od kamena ostaje čitavo, a što je od drva i slame, to stane gorjeti i graditelji su prisiljeni da bježe "kroz vatru" samo da spasu glave, i pritom zadobiju opekline.

R 16 dokazuje božanstvo Duha Svetoga.

Tumač 3,18-23 U 3 18-23 opominje apostol Korinćane neka ne izdižu vjerovjesnika jednoga iznad drugoga na štetu crkvenog jedinstva i svoga duhovnog napretka. Prema r 18 Korinćani se varaju ako misle da mogu sami sebi birati vođu, na primjer, Pavla, Apolona i t.d. Takvim biranjem pokazuju da su "mudri pred svijetom", a to ne valja. "Mudrost svijeta" u r 19 je ljudsko umovanje bez milosti Božje. Citat je uzet iz job 5 13, gdje Elifaz hvali Božju mudrost koja ne da da lukavac polući svoj cilj. Citat se navodi donekle slobodno prema septuaginti. Citatom u r 2o pokazuje Pavao što vrijedi ljudska mudrost pred Bogom. U psal 93 11 govori se o nadrimudracima koji misle da Bog ne zna njihovih zlodjela. Ako je dakle ljudska mudrost pred Bogom ništetna, ne smiju se ni Korinćani zanositi po svojoj volji za svojim učiteljima. U r 21-23 zanio se Pavao u mislima i nabraja mno-

ga dobra što ih je Bog udijelio kršćanima za njihov duhovni napredak. "Svijet" je ovdje sav svijet ukoliko je stvoren radi vjernika. Život je "naš", jer za života možemo sebi sticati zasluge; smrt je "naša" jer naš dovodi do plaće na nebo; "sadašnje" je sve ono čime si u životu zaslužujemo nešto za nebo; "buduće" je nagrada u vječnosti.

Apostoli su upravitelji Božjih tajna 4 1-21

1 Tako neka nas svatko smatra kao sluge Kristove i upra-
vitelje Božjih tajna. 2 A od upravitelja se (uopće) traži da
bude vjeran. 3 Ja međutim ni malo ne marim da me sudite vi ili
ljudski sud. Ne sudim ni sama sebe, 4 jer iako nisam sebi ni-
čemu (kao propustu u službi) svijestan, ipak time nisam o-
pravdan. Gospodin je onaj koji me sudi. 5 Zato ne sudite ni-
šta prije vremena i čekajte dok Gospodin dođe; on će rasvi-
jetliti što je sakriveno u tami i objavit će nakane srdaca.
Tada će svatko primiti svoju hvalu od Boga.

6 Braćo, ovo sam primijenio na sebe i Apolona radi vas,
da se od nas naučite (prema onoj poslovici): ne idi preko o-
noga što je pisano (u Svetom Pismu); da se (dakle) ni za ko-
ga ne uzdižete jedan protiv drugoga. 7 Ta tko ti daje neku
prednost? Što imaš, a da nisi primio. A ako si primio, što
se hvališ kao da nisi primio. 8(Čini se da) ste već siti,(da)
ste se obogatili i (da) bez nas kraljujete. O kad biste(za-
ista) kraljevali (pa) da (onda) i mi (zajedno) s vama kralju-
jemo!

9 Držim da je Bog nas apostole postavio kao posljednje,
kao one koji su osuđeni na smrt. Postali smo (kao neki) pri-
zor svijetu, anđelima i ljudima: 10 mi smo lude poradi Kri-
sta, a vi ste mudri u Kristu; mi smo slabi a vi jaki; vi slav-
ni a mi bez časti. 11 Do ovoga časa gladujemo i žeđamo, trpi-
mo golotinju i biju nas, beskućnici smo 12 i trudimo se rade-
ći svojim rukama, 13 psuju nas a mi blagosiljamo, progone nas
a mi strpljivo podnosimo, kleveću nas a mi uzvraćamo dobrim
(riječima); postadosmo kao neko smeće svijeta, kao izmet svi-
ma sve dosada.

14 Ne pišem vam ovo da vas postidim, nego da vas opome-
nem kao svoju dragu djecu. 15 Jer kad biste imali i deset ti-
suća učitelja u Kristu, ipak nemate mnogo otaca. Ja sam vas
naime u Isusu Kristu rodio po evanđelju.

16 Molim vas, dakle, ugledajte se na mene. 17 Upravo zato poslah k vama Timoteja, ljubljenog i vjernog sina u Gospodinu. On će vam napomenuti moje putove u Kristu, (to jest sav moj rad) i kako (evanđelje) svuda (jednako) učim u svakoj crkvi.

18 Neki su se naduli kao da ja neću doći k vama. 19 Ali, brzo ću vam doći, ako Gospodin dade i neću gledati na riječi onih naduvenaca nego na snagu njihovih djela. 2o Uostalom, Božje kraljevstvo nije u riječi nego u Božjoj sili. 21 Što hoćete? Da dođem k vama sa šibom ili s ljubavlju i krotkim duhom.

Tumač 4,1-6 U 4 1-6 opominje Pavao Korinćane neka pristrano ne prosuđuju svoje učitelje.

Sluga je onaj koji ovisi o svome gospodaru. Upravitelj je također ovisan i za svoje poslovanje odgovara svome gospodaru. "Tajna Božja" znači istinu objavljenu u NZ. Evanđeoski radnici odgovaraju jedino Bogu: oni se prosuđuju samo po tome da li su Bogu vjerni ili ne. Prema r 2 tu vjernost ne prosuđuju ljudi, bar ne uvijek i sa potpunom sigurnošću. Misao je ova: vjerovjesnici neka revno propovijedaju, a vjernici neka spremno slušaju. Sud o samome propovjedniku neka prepuste Bogu, t.j. neka budu zadovoljni sa svakim savjesnim svećenikom bez obzira na njegove veće ili manje sposobnosti. Pavao ovdje u r 2 ne rješava problem nemarnog svećenika.

R 4 ne znači da Pavao "nema nikakva grijeha" nego da je njegova savjest obzirom na apostolat čista. Ipak on ne kaže da je vjeran u službi apostolata, nego sud o tome prepušta Bogu. Prema r 5 moći će Korinćani pravedno ocijeniti svoje duhovne vođe tek na sudnjem danu. U r 6 prikazuje Pavao ružno vladanje onih koji su svoje propovjednike slavili, a tuđe ogovarali; time su dokazali da im je stalo samo do svoje slave. Poslovičnom izrekom u r 6b Pavao opominje Korinćane da ne zaborave na poniznost koja im neće dopustiti da se dijele u stranke.

Tumač 4, 7-21 U r 7-13 pokazuje apostol nizom pitanja da se Korinćani, pa ni sami narodni vođe nemaju čime ponositi. Oni su se hvalili da već uživaju mesijanska dobra, da već kraljuju s Kristom. U r 7 i 8 kaže apostol: kamo sreće da vladate, jer onda bi se i mi apostoli mogli nadati, da ćemo biti dionici toga kraljevstva. Prema r 9 apostoli se čine kao najzapušteniji ljudi na svijetu. "Na smrt osuđeni" bili su obično gladijatori, odnosno robovi koje su bacali pred zvijeri. A možda apostol pravi aluziju na progone i pogibli, kojima su apostoli bili izvrgnuti. Apostoli su bili, kaže Pavao dalje, kao neki prizor za gledanje izloženi pred čita-

vim "svijetom i anđelima": jedni su se divili njihovim krepostima, a drugi zlobno veselili njihovim nevoljama...

Prema r 10 apostoli bijahu lude radi Krista, jer su naviještali nauku koja je ljudima bila "sablazan" i "ludost"; trpjeli su progone kao neki slabići, dok su vođe stranaka bili slavljeni od svojih pristaša kao učeni, hrabri i veliki ljudi. Pavao ironički dodaje da su oni to sve "u Kristu" t.j. i oni rade za Krista, ali sebično. Apostoli su bili "beskućnici", jer su zbog progona morali bježati iz jednoga mjesta u drugo. Kao što su nekoć pogani žrtvovali stare ljude da ublaže gnjev bogova, i kao što su Atenjani bacali u more mladića tobože opterećena grijesima svih građana, tako su i apostoli po primjeru Krista bili na neki način "žrtva pomirnica" za grijehe svijeta (r 13). U r 14 nastoji Pavao da ublaži čuvstva vjernika što ih je njegov ukor u njima probudio, i zato ih naziva svojom "djecom". Pedagog odnosno učitelj nije po svojoj ljubavi nikad bio ravan ocu. Korinćanima je Pavao bio otac jer je utemeljio njihovu crkvu. Iz konteksta u r 16 vidi se da Pavla treba nasljedovati u poniznosti i samozataji.

Timotej je Pavlov "sin" u duhovnom smislu riječi, dap 16 1. Timotej je bio ujedno nerazdruživi drugar Pavlov na drugom putovanju njegovu. On će posvjedočiti Korinćanima da Pavao ne traži od njih više nego od drugih crkvi. Prema r 19 Pavao će doći u Korint kao sudac, i neće suditi vjernicima po njihovim riječima već po uspjehu u duhovnom nastojanju. Iz r 20 se vidi da Crkva kao Božje kraljevstvo u prvom redu ovisi o djelovanju Božje milosti. Prema r 21 Pavao dolazi "sa šibom", t.j. bit će strog ako se vjernici ne poprave; u protivnom slučaju doći će "s ljubavlju".

O rodoskvrnitelju i nečistoći 5 1-13

1 Općenito se čuje da je među vama bludnost, i to takva bludnost kakve nema ni među poganima, naime da netko ima očevu ženu. 2 I vi ste se (još k tome) naduli umjesto da žalite (čin i pobrinete se) da se između vas ukloni onaj koji je učinio to djelo.

3 Ja, premda odsutan tijelom, ali prisutan duhom već samo kao prisutan osudio onoga koji je to učinio. 4 Kad se (dakle) skupite u ime Gospodina našega Isusa Krista, to jest vi i moj duh sa snagom Gospodina našega Isusa Krista, 5 neka se ovaj preda sotoni na propast tijela da se duh spasi u dan suda Gospodina Isusa.

6 Nije dobra vaša samohvala. Zar ne znate da malo kvasca
ukiseli svekoliko tijesto? 7 Očistite dakle stari kvasac da
budete novo tijesto kao što i jeste (po evanđelju) beskvasni,
jer je naše vazmeno Janje, Krist već žrtvovan. 8 Dakle, svet-
kujmo ne u starom kvascu ni u kvascu zloće i opačine nego u
beskvasnom kruhu čistoće i istine.

9 Pisah vam u poslanici da se ne družite sa bludnicima;
10 dakako ne sa bludnicima ovoga svijeta ili lakomcima, raz-
bojnicima i idolopoklonicima, jer tada biste morali iz svije-
ta izaći. 11 Pišem vam dakle da se ne družite s onim koji je
brat i (ujedno) bludnik, ili lakomac, ili idolopoklonik, ili
psovač, ili pijanica, ili razbojnik; s takovim ni ne jedite.
12 Jer što na mene spada da sudim one koji nisu naši? Zar ni-
je (bolje) da sudite one koji su naši? 13 One koji nisu naši,
sudit će Bog. Dakle, uklonite nevaljana između sebe!

Tumač 5, 1-13 Možda je Pavao u nekoj izgubljenoj poslanici opomenuo Korinćane da se čuvaju bludnosti. Oni su te opomene ili slabo shvatili ili zaboravili. Riječ "bludnost" stoji u Sv.Pismu za svaku vrstu grijeha nečistoće. Očeva žena je ovdje maćeha, cf lev 18 8. Otac toga čovjeka je možda još živio, 2 kor 7 12. Maćeha je bila poganka, i zato je Pavao ne kori. Neki tumači misle da se taj čovjek formalno oženio svojom maćehom. Mogao je to učiniti jer se pogani nisu mnogo brinuli za ženidbe inovjeraca. Svakako je taj brak bio nevaljan čak i među poganima, zato ga Pavao zove "bludnost". Taj slučaj trebalo je svakako požaliti zbog sablazni, i grješnika je trebalo izopćiti. U r 3 Pavao se čudi što Korinćani nisu ništa poduzeli protiv te sablazni. Čim je on saznao za taj čin, odlučio je da kazni krivca izopćenjem. To će koristiti crkvi, a grješnik će se popraviti. U to vrijeme Pavao je boravio u Efezu, ali je "duhom" bio u Korintu. Osuda mora biti svečana: treba da se sastane sva crkva, a u duhu predsjedat će Pavao kao i Krist, mt 18 20. Kristovom vlasti predat će Pavao grješnika sotoni, da mu tijelo muči bolešću i tako strasti uguši. Time će se krivac očistiti i spasiti dušu. Kad bude čovjek izopćen, imat će đavao nad njim veću moć nego nad ostalim članovima crkve. Pavao ponovno preporučuje izopćenje ovog grješnika u r 13. Prema r 6 je ovaj grješnik "kvasac", koji bi mogao i druge vjernike okužiti. Kod Židova je bio običaj da se za vrijeme pashe odstrani iz kuće sav kvas odnosno kvasni kruh. U r 7 govori Pavao slikovito ono što u r 13 kaže običnim govorom. Nakon izopćenja bit će korintska crkva "novo tijesto" t.j. sveta. "Stari kvasac" u r 8 je grijeh. Neki osobito noviji tumači misle da se u r 9 govori o nekoj izgubljenoj poslanici, jer se taj izraz (epistole) ne može odnositi na zapovijed koja je malo prije rečena. Osim toga o zapovijedi kakva se iznosi u r 9 izravno se ne govori u ovoj poslanici. Iz r 11 vidimo da su pokršteni Ko-

rinćani nisu odmah odrekli svih poganskih navika, pa su gdjekada prisustvovali i poganskom bogoslužju, cf 10 14. Ipak vjernici ne smiju jedan drugoga osuđivati, nego je crkvena vlast pozvana da proglasi nekoga javnim grješnikom. U takvom slučaju, veli apostol, neka ne jedu s njime kod zajedničkog stola, i javni grješnik nema prava na euharistiju. Svrha ove strogosti je njihovo obraćenje. Ovdje se očito vidi da se Crkva ne sastoji od samih pravednika kao što to uče neki protestanti.

Iz r 12-13 vidimo da apostoli nemaju izravne vlasti nad poganima, jer njima sudi Bog. "Zao" u r 13 je bludnik o kojem govori ovo poglavlje. Rečenica je uzeta iz deut 17 7, 19, 19 22,24 i t.d. gdje se zapovijeda kamenovanje javnog grješnika; samo se u Novom Zavjetu umjesto kamenovanja upotrebljava medicinalno i duhovno izopćenje.

O parnicama pred poganskim sudovima 6 1-11

1 Kako se usuđuje netko od vas koji ima tužbu protiv drugoga parničiti pred nepravednima (to jest poganima) a ne pred svetima (t.j. kršćanima? 2 Zar ne znate da će sveti suditi svijetu? A ako ćete vi suditi svijetu, zar niste vrijedni da budete sada članovi posve neznatnih sudova? 3 Zar ne znate da ćemo mi suditi anđelima; koliko dakle više možemo suditi u svagdanjim stvarima. 4 Kada dakle imate parnice o tim stvarima, uzmite za suce one koji su u crkvi sasma neznatni.
5 Kažem to da se zastidite! Zar nema među vama nijednoga koji bi bio toliko mudar da može suditi među svojom braćom?
6 Nego brat se sa bratom parniči i to pred nevjernima! 7 Već je i to nedostatak kod vas što imate tužbe među sobom. Zašto radije ne pretrpite nepravdu? Zašto radije ne pregorite štetu? 8 Ali (ne), vi još sami činite nepravdu i štetu, i to braći! 9 Zar ne znate da nepravednici neće baštiniti Božjega kraljevstva? Ne varajte se: ni bludnici, ni idolopoklonici, ni preljubnici, ni mekoputni, ni oni što spavaju s muškarcima, 10 ni tatovi ni lakomci ni pijanice, ni psovači, ni razbojnici neće baštiniti kraljevstva Božjega. 11 I neki od vas bili su takvi, ali se opraste, posvetiste, opravdaste u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega.

Bludnost je težak grijeh 6 12-20

12 Sve mi je doduše slobodno (što nije grijeh), ali nije sve na korist (meni ili bližnjemu). Sve mi je dopušteno (što nije u protimbi s mojim vječnim ciljem), ali ne smijem dozvoliti da bilo što (od stvorova) zavlada mnome. 13 Tako
je (na primjer) jelo za trbuh, a trbuh za jelo. Ali Bog će uništiti jedno i drugo. No tijelo nije za bludnost nego za Gospodina i Gospodin (se daje) za tijelo (t.j. za čovjeka.)

14 Bog je Gospodina Isusa uskrisio i nas će uskrisiti svojom silom. 15 Ne znate li da su vaša tjelesa Kristovi udovi? Zar ću dakle uzeti Kristove udove i učiniti ih udovima bludnice? Bože sačuvaj! 16 Zar ne znate da tko se združi s bludnicom, postaje s njome jedno tijelo? (Sv.Pismo) također kaže: bit će dvoje jedno tijelo.

17 A tko se sjedini sa Gospodinom, postaje jedan duh s njime. 18 Bježite od bludnosti! Svaki grijeh što učini čovjek (kao da) je izvan tijela; ali tko bludno griješi, (izravno) griješi protiv svoga tijela. 19 Zar ne znate da je vaše tijelo hram Duha Svetoga koji je u vama, kojega imate od Boga i niste svoji? 20 Kupljeni ste velikom cijenom! proslavite dakle i nosite Boga u svome tijelu.

Tumač 6, 1-11 Korinćani su kao pokršteni pogani svoje rasprave i parnice i nakon krštenja vodili pred poganskim sucima. Židovi su opet imali dozvolom cara Klaudija svoje vlastite sudove. Ovaj različiti postupak mogao je biti povod novoj neslozi među korintskim vjernicima. Zato Pavao piše neka se parnice ne rješavaju pred poganskim sucima. Pogani se ovdje nazivaju "nepravednima" ukoliko su bili nekršteni. Smisao r 2 je ovaj: vi ćete biti kao kršćani članovi Božjeg sudišta na sudnjem danu, pa kako ne biste bili sposobni suditi na običnim ljudskim sudovima.

Kršćani će prema r 3 "suditi svijetu i anđelima" na taj način što će svjedočiti protiv osuđenih na vječne muke, odnosno što će odobriti Isusovu osudu. Drugi opet tumači misle da će pravednici zaista suditi zajedno s Isusom kao svojom mističkom glavom. Kao što naime vjerni po krštenju i milosti s Kristom umiru, tako će s njime vladati i suditi, dakako, svaki prema svojim zaslugama, cf mt 12 28. Vjernici će suditi samo zle anđele, a dobre možda samo u tom smislu što će hvaliti i slaviti njihovu djelatnost na sudnji dan; cf 2 petr 2 3. R 4 ima ironičan smisao, i "neznatni" su u crkvi oni koji ne zauzimaju nikakav naročiti položaj. Smisao je ovaj: nisam mislio da upravo takve ljude postavite za suce; ipak je sramota da idete na sud pred pogane kao da nitko od vas ne zna riješiti parnicu. Drugi opet shvaćaju taj redak

ovako: toliki se u vašoj crkvi drže mudri, pa zar nema nijednoga koji bi znao riješiti parnicu? Zanimivo je da kroz prva tri stoljeća kršćani doista nisu dolazili pred svjetovne sudove. Prema r 7 nije grijeh tražiti pravdu, ali parničenje dokazuje da Korinćani još nisu savršeni, pače gdjekada čine krivo i samoj braći kršćanima. U r 9 "nepravedni" nisu svi grješnici nego samo oni koji čine bližnjemu nepravdu. Čini se da se i kod Korinćana pojavio u nekoj mjeri antinomizam. "Idolopoklonici" u r 9 su možda oni koji su zalazili k bludnicama, posvećenima božici Afroditi. U r 9 i 1o Pavao nabraja najprije grijehe protiv šeste zapovijedi, a zatim grijehe protiv pravednosti. U drugoj polovini r 11 spominje Pavao učinke krštenja i snažno ih ističe.

Tumač 6,12-2o — U 6,12-2o kaže apostol da nam treba bježati od bludnosti: taj grijeh nije indiferentna stvar nego veliko zlo, jer su kršćani udovi Kristova tijela i hram Duha Svetoga.

R 12 shvaćaju neki ovako: nije uvijek čovjeku korisno sve što mu je dopušteno, jer mu i indiferentna stvar može u izvjesnim prilikama naškoditi. Neki moderni autori tumače ovako: sve mi je dopušteno, t.j. nisam nikako vezan Mojs.zakonom, ali to ne znači da smijem i griješiti, jer onda postajem rob grijeha, "a ja neću da bilo čemu robujem". Nijednom stvoru ne smijemo robovati makar se radilo i o dopuštenoj stvari. Tako je na pr. po sebi indiferentna stvar jelo. Bog će učiniti da prestanu probavne funkcije i njih neće biti u vječnosti kao što neće biti ni ženidbe ni udaje, nego će blaženici biti kao anđeli cf mt 22. Posve je druga stvar sa bludom. Tijelo nema svrhe da se poda bludu nego da služi Gospodinu Isusu koji ga je svojom krvlju otkupio. Krist je "za tijelo", jer će ga poslije uskrsnuća uresiti sjajem svoga preobraženog tijela. Iz svega dakle slijedi da bludnost nije indiferentna stvar nego težak grijeh.

U r 16 navode se riječi gen 2 24, što ih Bog upotrebljava za pravu ženidbu. Kako je kod oženjenih osoba kao i kod slobodnih gotovo ista fizička veza, vrijede te riječi u jednom i drugom slučaju. Ipak se kod oženjenih ljudi pretpostavlja viši cilj t.j. vršenje bračnih dužnosti, dok griješnika vodi strast. Prema r 17 postajemo "jedno" s Gospodinom po ljubavi. Iz r 18 vidimo da je bijeg jedino sredstvo da se očuvamo od bluda kao što uče svi sveti oci i učitelji duhovnog života. Kod svakog drugog grijeha grješnik zlorabi neku stvar"izvan svoga tijela", dok bludnik upotrebljava upravo svoje tijelo u svrhu za koju ga Bog nije odredio. Neki tumače ovako: Nijedan grijeh - osim grijeha bludnosti - nema tijelo kao cjelinu za svrhu i predmet, i zato ne pogrđuje tijelo u svome bivstvu ("biva izvan tijela"). Ipak svaki smrtni grijeh lišava čovjeka zajednice s Kristom.

Duh Sveti "stanuje" u našoj duši po posvetnoj milosti kao u svome stanu i hramu (r.19). Prije otkupljenja bili smo

pod đavolskom vlašću. Sada smo Kristovo vlasništvo i otkupljeni smo Kristovom krvlju. Naše je tijelo "hram" trojednoga Boga. Dakle, moramo se čuvati svega što vrijeđa naše tijelo u njegovu dostojanstvu. Boga ćemo proslaviti "svojim tijelom", ako ga stavimo u službu Božju.

Pavao odgovara na razna pitanja 7,1-15,58.

Apostol govori o ženidbi 7 1-17; Ne mijenjaj staleža 7, 18-24

1 Glede onoga što ste mi pisali, kažem: dobro je čovje-
ku da se ne dotakne žene. 2 Ali da izbjegnete bludnosti, sva-
ki nema ima svoju ženu i svaka žena neka ima svoga muža.
3 Muž neka ženi iskazuje dužnu ljubav, a isto tako i žena mu-
žu. 4 Žena nije gospodar svoga tijela nego (njezin) muž; ta-
ko i muž nije gospodar svoga tijela nego (njegova) žena.
5 Ne uskraćujte se jedan drugome osim ako se dogovorite za
(neko) vrijeme da se posvetite molitvi; ali (potom) se opet
sastanite da vas sotona ne iskuša zbog vaše neuzdržljivosti.
6 Ovo, dakako, govorim samo kao dopuštenje, a ne kao zapovi-
jed. 7 Ja bih htio da svi ljudi budu kao ja; međutim, svaki
ima svoj dar od Boga, jedan ovako a drugi onako.

8 Neoženjenima i udovicama kažem: dobro je ako ostanu
kao ja. 9 Ali ako se ne mogu uzdržati, neka se žene i udaju,
jer je bolje ženiti se negoli gorjeti (od požude).

lo Oženjenima zapovijedam ne ja nego Gospodin: žena ne-
ka se od muža ne rastavlja. 11 Ako se rastavi, neka se više
ne udaje ili neka se sa svojim mužem izmiri; a muž neka ne
otpušta svoje žene.

12 Ostalima kažem ja, ne Gospodin: ako koji brat (kršća-
nin) ima ženu poganku i ona pristane da stanuje s njime, neka
je ne otpušta. 13 I žena (kršćanka) koja ima muža poganina i
on pristaje da s njom stanuje, neka ga ne otpušta. 14 (U iz-
vjesnom naime smislu) muž poganin posvećen je ženom (kršćan-
kom), i žena poganka posvećena je bratom (kršćaninom). Inače
bi vaša djeca bila nečista, a sada su (na neki način) posve-
ćena. 15 Akoli se nekršteni želi rastaviti, neka se rastavi;

tada brat (kršćanin) ili sestra (kršćanka) nije zarobljena
(ni vezana tim brakom), jer nas Bog pozva da u miru živimo.
16 Odakle naime znaš, ženo, da ćeš spasiti svoga muža (ako ga
siliš da s tobom živi)? ili odakle znaš, mužu, da ćeš (na taj
način) spasiti ženu? 17 A svatko neka živi kako mu je Gospo-
din dodijelio, kako ga je Bog pozvao. To zapovijedam po svim
crkvama.

18 Ako je dakle netko pozvan u kršćanstvo kao obrezan,
neka se ne pravi neobrezan. Ako je pozvan netko kao neobrezan,
neka se ne obrezuje. 19 Jer obrezanje nije ništa i neobreza-
nje nije ništa, nego držanje zapovijedi Božjih (to je sve.)

2o Svatko neka ostane u onom zvanju, u kojem je pozvan.
21 Ako si pozvan kao rob, ne vodi brigu (za promjenu zvanja.)
Pače, ako možeš i slobodan postati, ostani radije (rob).
22 Jer tko je pozvan u Gospodinu kao rob, Gospodnji je slo-
bodnjak; a tko je pozvan kao slobodnjak, Kristov je rob.
23 Velikom ste cijenom kupljeni, ne budite dakle robovi lju-
dima.

24 Braćo, svatko neka radije pred Bogom ostane u onom
(staležu), u kojem je pozvan.

Apostol govori o djevičanstvu 7 25-4o

25 Glede djevica nemam zapovijedi Gospodnje nego dajem
(samo) savjet, ja koji po milosti (dobivenoj od) Gospodina
zaslužujem povjerenje.

26 Mislim dakle da je ovo (t.j. djevičanski stalež) do-
bro u sadašnjoj nevolji; da je naime dobro čovjeku tako biti
(u djevičanstvu).

27 Ako si vezan za ženu, ne traži rastave; ako si slo-
bodan od žene, ne traži ženu. 28 Ali ako se oženiš, nisi sa-
griješio; i djevica ako se uda, nije sagriješila. Ipak će ta-
kvi imati tjelesnu nevolju, a ja bih vas rado poštedio.
29 Braćo, ja kažem: kratko je vrijeme! Odsada treba da i ovi
koji imaju žene budu kao da ih nemaju; 3o koji plaču kao da
ne plaču; koji se raduju kao da se ne raduju, koji kupuju kao
da ne posjeduju; 31 koji uživaju ovaj svijet kao da ga ne uži-
vaju; jer prolazi obličje ovoga svijeta.

32 Hoću da ste potpuno bezbrižni! Tko je neoženjen, bri-
ne se za Gospodnje kako će ugoditi Gospodinu; 33 a tko je o-
ženjen, brine se za svjetovno kako će ugoditi ženi pa je raz-
dijeljen. 34 Žena neudata i djevica brine se za Gospodnje da
bude sveta dušom i tijelom; a udata brine se za svjetovno da
bi ugodila mužu.

35 Ovo govorim za vašu(vlastitu) korist; ne da vam sta-
vim zamku na vrat nego da možete časno i ustrajno služiti Go-
spodinu bez smetnje.

36 Ako tko misli da svojoj djevici - usidjelici nanosi sramotu ako je ne uda i da tako mora biti, neka čini što hoće; ne griješi: neka se uda. 37 A tko je stalan u svome srcu i nije ni na što vezan, i ujedno ima vlast da izvrši svoju volju i odlučio je u svome srcu da ostavi svoju djevicu neudatu, dobro čini. 38 Dakle: tko udaje svoju djevicu, dobro čini, a tko je ne udaje, bolje čini.

39 Žena je vezana dokle god joj živi muž; ako joj muž umre, slobodna je i može se udati za koga hoće, ali samo u Gospodinu. 40 Međutim, bit će blaženija ako ostane tako (udovica) prema mojem savjetu. Mislim da i ja imam Duha Božjega.

Tumač 7, 1-11 Potpuna seksualna uzdržljivost je ćudoredni ideal koji većina ljudi stvarno ne postizava; zato apostol daje savjet u r 2. Ovaj se redak tumači dvojako: svaki muž neka bračno živi sa svojom zakonitom ženom, a isto tako svaka žena sa svojim zakonitim mužem. Ili: tko god nije vezan zavjetom ili tko se ne može uzdržati, neka se ženi da izbjegne napastima i grijesima nečistoće. Smisao u r 3 je ovaj: ako nema nikakve zapreke, bračni drugovi neka se ne uskraćuju jedan drugome. R 4 pokazuje zahtjev ženidbenog prava: nijedan bračni drug ne smije svome drugu uskratiti bračni dug bez razloga. U r 5 spominje apostol molitvu koja po međusobnom sporazumu može osloboditi bračne drugove od njihovih dužnosti. R 6 kazuje Pavao obzirom na ljudske slabosti i pogibli da se upadne u grijeh.

Beženstvo je svakako veće dobro, ali ipak čovjek može da slavi Gospodina kako u djevičanstvu tako i u ženidbi, cf mt 19 12. Iz 8-9 vidi se da je bolje oženiti se nego da čovjeka neprestano uznemiruje putena požuda.

Ženidba je po Kristovoj zapovijedi nerazrješiva, mt 5 32, mk 10 11. 12, lk 16 18. Bračni vez postoji tako dugo, dok su oba bračna druga na životu.

Tumač 7,12-16 U 7 12-16 govori apostol o mješovitoj ženidbi i napose o zapreci različnog kulta. Apostolskim ugledom i rasvijetljen Duhom Svetim daje Pavao naputak za mješovite ženidbe. "Ostali" su oni što su sklopili ženidbu prije krštenja, pa je nakon toga jedan bračni drug primio krst a drugi je ostao Židov ili poganin. Ako takav nekršteni drug pristane da u miru živi s kršćanskim drugom i da ga ne smeta u vršenju kršćanskih dužnosti, onda ženidba ima i dalje trajati. Mješovita ženidba kakva se iznosi u r 12-13 je dopuštena, i takva veza može biti u izvjesnom smislu "sveta i čista". Poganska stranka postaje naime dionica posvećenja kršćanske stranke, jer s njom zajedno živi; sigurno je da dobar

primjer, molitva i sve drugo koristi također nekrštenoj stranci. Dakako da je ovdje govor u prvom redu o nekoj izvanjoj i legalnoj posveti, koja se može smatrati kao priprava za unutarnje posvećenje nekrštene stranke. Ona će naime s vremenom primiti krštenje i tako postati član Crkve. Ženidbeni drugovi su "jedno tijelo", a tijelo kršćanina je hram Duha Svetoga: zato je na neki način posvećena i nekrštena stranka. Kad bi nekršteni premda živi u bračnoj zajednici s krštenom strankom, bio nečist, to bi vrijedilo i za nekrštenu djecu vjernika, jer su prije krštenja izvan Crkve; a sada su na neki način "sveta" t.j. imaju neko bliže pravo na krštenje.

Ako nevjerna stranka neće da živi sa krštenom, ili ako je smeta u ispovijedanju vjere, tada je krštena stranka slobodna i bračna se zajednica ukida. To je t.zv. Pavlov privilegij. Riječi u r 15: u miru nas pozva Bog shvaćaju neki ovako: apostol opominje vjernike neka ne izazivaju nekrštenog druga da bi se rastavio. Drugi opet vele da Pavao upravo preporuča rastavu, da se sačuva mir. Bog je vjernima dao mir, a taj se ne može sačuvati, ako nekršteni drug neće da zajedno živi, ili ako se ruga onome što je krštenoj stranci sveto. R 16 ima ovaj smisao: budući da je neizvjesno obraćenje nevjernog druga, zato ga krštena stranka može mirno ostaviti u slučaju pomenutom u r 15. R 17 kaže: ako nekršteni drug neće više da živi sa krštenim, neka ga ovaj ne zadržava jer nije prisiljen da živi s njim; samo neka Bogu služi, i to u onom staležu u kojem je kršten. Kršćanstvo nikoga ne sili da radi krštenja mijenja svoje zvanje. Tako je Pavao učio po svim crkvama.

Tumač 7,18-24

U r 18 Pavao osvjetljuje općenitu izjavu iz r 17 primjerom: ako je tko od Židova kršten, neka se ne stidi što je obrezan i neka umjetno ne uklanja znak obrezanja. Tako su zaista neki činili naročitim operativnim putem, t.zv. epispazmom da time pokažu kako više ne pripadaju sinagogi. Ako je tko kršten kao poganin, ne treba mu obrezanja.

U r 2o-21 kaže apostol: nitko neka ne mijenja svoga staleža bez stvarne potrebe i duhovne koristi. Tko se krstio kao rob, neka ne nastoji silom postići slobodu. Kad bi i mogao postati slobodan, neka radije ostane rob, i to u dva slučaja: ako bi ga neprestana briga za slobodu smetala u vršenju kršćanskih dužnosti, ili ako bi on sam ili njegov gospodar trpio od toga štetu. Smisao u r 23 je slijedeći: Krist je otkupio kršćane svojom krvlju, i zato se ne trebaju poslije krštenja pokoravati ljudima, t.j. ljudi ih ne smiju smatrati robovima. Isto tako ljudima za volju, iz ljudskih obzira, ne trebaju mijenjati staleža. Drugi kažu da je ovaj smisao: kršteni ljudi neka u svemu čuvaju kršćansko dostojanstvo makar bili po svom socijalnom položaju i robovi.

Tumač 7,25-4o U r 25-4o govori Pavao o djevičanstvu. U r 25 kaže: milošću Božjom zaslužio sam da mi se može vjerovati. Prema r 26 Pavao drži da je dobro po čovjeka ako ostane neoženjen. Opasnost od progonstva teže podnose oženjeni ljudi nego neoženjeni. Tko stupi u brak, prema r 28, nije sagriješio, jer je ženidbu ustanovio sam Bog u raju; ali oženjeni ljudi redovito imaju mnogo raznih briga i nevolja. Od toga želi Pavao vjernike poštediti, pa im savjetuje da ustraju u djevičanstvu i tako služe Bogu. Ljudski život je kratak, i tko se podaje radostima ovoga svijeta, lako zaboravi na dušu. Prolazi "obličje" ovoga svijeta, t.j. brak, imetak, čast, moć, sila i t.d. Oni koje stigne nevolja neka se odviše ne žaloste; koje snađe veselje, neka se posve ne predaju veselju. Uz kupljenu stvar ne valja prionuti svim srcem; svi užici moraju biti umjereni. Glavna naša briga mora biti spas vlastite duše (r 3o-31). Iz r 33 se vidi da je oženjen čovjek razdijeljen često i protiv svoje volje. U r 35 preporuča se djevičanstvo, jer je časnije i savršenije od braka i jer se u djevičanstvu mnogo lakše služi Bogu negoli u ženidbenom staležu. U r 36 je ovaj smisao: ako neki otac ili skrbnik (tutor, poočim) misli da bi mu kći odnosno štićenica ili pastorka mogla biti na sramotu kad prevrši godine u kojima se djevojke obično udaju; ako dakle drži da je mora udati, slobodno mu bilo: nije pogriješio ako je uda. Ako pak tko tvrdo odluči ne udati svoje kćeri odnosno štićenice, i može lako provesti tu svoju odluku jer mu ni djevojka baš ne teži za udajom, tada neka je zadrži kod kuće kao djevicu. Žena se po smrti svoga muža može udati, ali neka to čini samo "u Gospodinu", t.j. neka se uda za kršćanina. Savjet u r 4o daje apostol "po Duhu Svetom", odnosno po inspiraciji.

Pavao govori o idolskim žrtvama 8 1-13

1 Glede mesa žrtvovana idolima imamo svi dovoljno znanja. Ali (samo) znanje nadima, dok ljubav gradi. 2 Ako tko misli da je nešto spoznao, još nije spoznao (tako) kao što mu treba spoznati. 3 I tko ljubi Boga, njega je Bog (već prije) spoznao (kao svoga).

4 Glede uživanja mesa žrtvovana idolima, znamo dakle da idol nije u svijetu ništa i da nema drugoga Boga osim jednoga. 5 Ima ih (doduše) koji se zovu bogovi bilo na nebu bilo na zemlji, kao što (doista) ima mnogo "bogova" i mnogo "gospodina"; 6 (ipak) mi imamo (samo) jednoga Boga Oca od koga je sve i mi za njega, i jednoga Gospodina Isusa Krista po kojemu je sve i mi po njemu.

7 Međutim, nemaju svi (o tome) (dovoljno) znanja. Neki
naime, jer su sve dosada navikli na idole, jedu mesu kao i-
dolske žrtve i (tako) kaljaju svoju slabu savjest. 8 Među-
tim, jelo nas neće postaviti bliže Bogu (ni pred sud Božji).
Ništa naime ne gubimo ako ne jedemo (sve bez razlike) niti
što dobivamo ako (sve) jedemo (ništa ne razlikujući). 9 Ipak
nastojte da ova vaša sloboda ne smuti slabe. 10 Jer ako ne-
tko tebe koji imaš znanje, vidi u idolskom hramu gdje sjediš
za stolom, neće li se njegova slaba savjest (time) potaknuti
da i on jede od idolskih žrtava? 11 I tako zbog tvoga znanja
propada slabi brat za koga je Krist umro. 12 Ako tako grije-
šite protiv braće i bijete njihovu slabu savjest, griješite
protiv Krista. 13 Zato, ako jelo sablažnjava moga brata, neću
jesti mesa (u takvoj zgodi) nikada (samo) da ne sablaznim svo-
ga brata.

Tumač 8, 1-13 U 8 1-13 rješava apostol neka načelna pitanja u toj stvari. Od r 1-5 kaže da nema nikakvih idola nego samo jedan pravi Bog. Od r 7-13 upozoruje apostol Korinćane da se čuvaju svake sablazni u toj stvari. Problem uživanja žrtvenog mesa predložili su Pavlu jamačno sami Korinćani. Kod mnogih poganskih žrtava samo se jedan dio mesa spalio, a ostatak se mogao pojesti ne samo na idolskim gozbama nego i kao privatna hrana. U tom slučaju meso se prodavalo po trgovima u mesnicama premda je bilo prije toga posvećeno bogovima. Skrupolozni kršćani nisu dakako htjeli da jedu to meso. Pavao priznaje da je slobodnije shvaćanje također dobro, ali u praktičnom životu ne može se često puta jedna stvar prosuditi sa čisto teoretskog stanovišta, jer bi to dovelo mnogoga do oholosti i prouzročilo sablazan. Tko hoće da pogodi pravi put u takvim prilikama, mora biti pun kršćanske ljubavi. Nije dosta samo nešto teoretski poznavati nego treba imati i praktično znanje o tom predmetu. To praktično znanje ima onaj koga u danim prilikama vodi Božja ljubav. Takvoga i Bog priznaje za svoga i daje mu svoju milost.

Politeizam, doduše, pozna "mnoge" bogove, a poganski misterijski kultovi poznaju mnoge "gospodine"; i rimski carevi prisvajali su sebi naslov "gospodin i Bog". Sve je to u kršćanstvu isključeno jer je samo jedan Bog Otac i jedan Gospodin Isus Krist. Iz čitavog se odlomka vidi da su kršćani iskazivali Kristu božansku čast, cf rim 11 36, kol 1 16, iv 1 3.

Za r 7-13 napominjemo ovo: treba se obazirati na kršćane koji se još nisu posve riješili poganskih predrasuda. Ovakvi još uvijek misle da poganske žrtve i bogovi predstavljaju "nešto u svijetu".

Uživanje hrane po sebi je indiferentna stvar: samim jedenjem kao takvim niti što gubimo niti što dobivamo za vječnost.

Druga je stvar ako jedenjem prouzročimo sablazan, cf rim 14 2o.

Kad Pavao govori o idolskim gozbama u poganskom hramu, nema pred očima razne druge momente zbog kojih je takav čin kršćaninu apsolutno nedopušten. Ironično veli apostol da će se u tom slučaju skrupulozni brat kršćanin "naziđivati" slobodom onoga koji jede u poganskom hramu. Zato vrijedi pravilo: bolje je ograničiti svoju slobodu negoli sablazniti bližnjega. Toga se načela apostol uvijek držao, cf rim 14 21.

Primjer apostola Pavla 9 1-27

1 Zar nisam slobodan? Zar nisam apostol? Nisam li vidio
našega Gospodina Isusa? Niste li vi moje djelo u Gospodinu?
2 Ako drugima nisam apostol, vama svakako jesam, jer vi stė
pečat moga apostolata u Gospodinu.

3 Ovo neka bude moja obrana pred onima koji me ispituju:

4 Zar nemamo prava jesti i piti (na teret zajednice)?
5 Zar nemamo prava ženu sestru (kršćanku kao pomoćnicu) vodi-
ti sa sobom kao što (to čine) apostoli i Gospodnja braća i
Petar? 6 Zar samo ja i Barnaba nemamo prava ne raditi? 7 Tko
vojuje kada o svome trošku? Tko sadi vinograd a da od njegova
roda ne jede? Tko pase stado a da od mlijeka stada ne jede?
8 Zar ovo govorim samo na ljudsku? Zar ne kaže ovo i zakon?
9 U Mojsijevu zakonu stoji naime pisano: ne zaveži usta volu
koji vrše. Zar se Bog brine za volove? lo Zar ne govori (za-
pravo) za nas? Da, za nas je napisano ovo (i znači): tko ore,
treba da u nadi ore i koji vrše, čini to u nadi da će dobiti
dio.

11 Ako smo mi vama sijali duhovna dobra, zar je nešto
veliko ako žanjemo vaša zemaljska dobra? 12 A ko drugi imaju
pravo na vas, zar nemamo mi još više?

Međutim, nismo se poslužili ovim pravom nego sve podnosimo samo da ne stavimo kakve zapreke evanđelju Kristovu.

13 Zar ne znate da oni koji vrše svetu službu, hrane se
od svetinje, i koji služe oltaru, od oltara dobivaju (dio)?
14 Tako je Gospodin zapovjedio da oni koji propovijedaju evan-
đelje, od evanđelja žive.

15 Ali ja nisam ništa od toga (prava) upotrebio. Sve ovo
nisam zato napisao da odsada bude meni tako. Jer bih volio u-
mrijeti nego.... -ali moje slave neće nitko uništiti.

16 Ako naime propovijedan evanđelje, nema mi hvale za to, jer mi je dužnost. Jao meni kad evanđelja ne bih propovijedao! 17 Ako to činim dragovoljno, pripada mi plaća; ako protiv svoje volje, povjerena mi je služba upravitelja (koju ipak moram vršiti). 18 Što mi je dakle plaća? to da propovijedam evanđelje besplatno i da ne upotrebim svoga prava u evanđelju.

19 Jer iako sam slobodan prema svima, ipak sam sebe učinio slugom sviju da ih što više predobijem. 2o Židovima bio sam kao Židov da Židove predobijem; onima koji su pod zakonom (Mojsijevim) bio sam kao pod zakonom premda nisam pod zakonom, da predobijem one koji su pod zakonom. 21 Onima bez zakona (Mojsijeva) bio sam kao bez zakona premda nisam bez zakona pred Bogom nego sam pod zakonom Kristovim da predobijem one koji su bez zakona. 22 Slabima bio sam (kao) slab da predobijem slabe; svima bio sam sve da bar nekoje spasim. 23 Sve činim zbog evanđelja da bih imao dijela u njemu.

24 Zar ne znate da oni što trče u trkalištu svi (doduše) trče, ali samo jedan dobiva nagradu? Tako dakle trčite i vi da postignete (nagradu). 25 Onaj koji se bori od svega se uzdržava da dobije raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv.
26 Ja dakle trčim ne kao bez cilja, borim se ne kao onaj koji bije vjetar, 27 nego morim svoje tijelo i zarobljujem ga, da dok drugima propovijedam, sam ne izgubim nagrade.

Tumač 9, 1-14 U 9 1-2 govori apostol o svojoj slobodi i o svome apostolatu. Pavao ima mnoga prava jer je doista pravi apostol, pozvan od Isusa pred Damaskom. On je osnovao korintsku crkvu, i to Korinćani rado priznaju, cf 3 6, 4 14 i t.d.

Za shvaćanje 9,3-14 napominjemo slijedeće: iz ovog se odlomka vidi da Pavao ima pravo na uzdržavanje od strane crkvene zajednice. Ima pravo da ga jedna kršćanka prati i poslužuje na misijskom putu. Nije dakle dužan raditi svojim rukama i tako se uzdržavati. Neki prevode r 4 zar nemamo pravo "kršćanku uzeti za ženu". Na ovo kažemo: sama grčka riječ "gyne" može značiti suprugu, ali je posve sigurno da Pavao ovdje ne govori o svome "pravu na brak", jer mu to nitko nije ni poricao. On traži za sebe, t.j. tvrdi da ima pravo na pratilicu kao i ostali apostoli. Za taj pak posao bila je svakako najsposobnija udata kršćanka. Napominjemo da su i Gospodina Isusa pratile mnoge pobožne žene u doba njegove javne djelatnosti, cf lk 8,3; 23,55, mk 16,1 i t.d. Kasnije su pratile i apostole cf rim 16,1; 1 tim 5,9, i t.d. Za bolje razumijevanje ovog retka vidi i 5 1, 7 2, 7 1o-14, 16 27.29. 33. 39, 14 34. Citat u r 9 uzet je iz deut 25 4. Bog vodi naročitu brigu za ljude a ne za volove. Ako se propis za vola primijeni na ljude, onda ga treba shvatiti tako da svaki koji

ore i vrše ima pravo na dio svoga rada kao i na plaću. To osobito vrijedi za duhovne orače i žeteoce, t.j. službenike Crkve. Pavao se, doduše, dobrovoljno odriče svih svojih prava, ali ona ipak postoje. Ta i svećenici SZ žive od oltara, cf num 18 8.9.31, deut 18 1-4. To pravo postoji i u NZ. Sam Gospodin kaže: dostojan je radnik svoje plaće, mt 10 10, lk 10 7.

Tumač 9,15-27

U 9, 15-18 Pavao obrazlaže zašto se nije poslužio svojim pravom na uzdržavanje, cf dap 18 3. Pavao bi radije umro nego da primi kakvu plaću od ljudi. Od uzbuđenja prekinuo je apostol rečeničnu konstrukciju u r 15. On ne samo da savjesno vrši svoju misijsku službu kao dužnost, nego se odriče i svojih prava da time steče veću plaću pred Bogom. Kad bi činio samo ono što mu je dužnost, bio bi kao obični upravitelj i ne bi imao prava na neku posebnu plaću. Neki tumače ovako: Kad bi propovijedanje Krista ovisilo od moje slobodne volje, mogao bih tražiti plaću; ali meni je povjerena stroga dužnost da naviještam Krista. A ta "posebna plaća" nalazi se u samom djelu (navij ještanju evanđelja) koje Pavao vrši bez ikakve materijalne koristi i time mu daje uzvišeni karakter.

U 9, 19-23 apostol dokazuje svoju sposobnost, da se prilagodi svakoj prilici. Kad je bio kod Židova, vršio je židovske obredne propise, premda je znao da ga ne obvezuju, cf dap 16 3,18 18. Kod pogana se vlada drugačije, cf gal 2 14. On dakako nije bio posve "bez zakona"; bio je kod pogana "kao bez zakona" Mojsijeva, ali je bio pod zakonom Kristovim. Kod skrupuloznih kršćana izbjegavao je svaku sablazan.

Iz 9, 24-27 vidimo da su Korinćanima bile vrlo dobro poznate utakmice. Pavao se koristi time za svoje ciljeve pa kaže: i kršćanin je borac koji treba da se uzdržava od svega i da ide ravno k svome cilju; da bude kao borac šakom koji svoga protivnika svakim udarcem pogađa. A taj protivnik je vlastito tijelo, cf 4 11 sl. Tko sebe svladava, moći će se održati na sudnjem danu.

Treba da se čuvamo grijeha lo 1-13

1 Neću vam zatajiti, braćo, da su naši oci bili pod o-
blakom i svi su prošli preko mora 2 i svi su se u (t.j. na
neki način pod njegovim vodstvom) Mojsija krstili u oblaku i
u moru, 3 i svi su istu duhovnu hranu jeli 4 i svi su pili
isto duhovno piće, jer su pili od duhovne stijene koja ih je
pratila a stijena bijaše Krist. 5 Međutim, većina njih nije
bila po volji Bogu i zato biše ubijeni u pustinji.

6 Ovi su događaji postali slika za nas da i mi ne pože-
limo zla kao što su oni poželjeli; 7 i ne budite idolopoklo-
nici kao neki od njih kao što je i pisano: sjede narod da je-
de i pije i ustadoše da igraju. 8 Ne griješimo ni bludno kao
što neki od njih sagriješiše i u jedan dan pade ih dvadeset
i tri tisuće. 9 Ne kušajmo (nadalje) Gospodina kao što su ne-
ki od njih kušali i poginuli od zmije. lo I ne mrmljajte kao
što su neki od njih mrmljali i bili pogubljeni od anđela smr-
ti.

11 Sve ovo događalo se njima (kao) u slici, a napisano
je nama za opomenu, nama koji živimo u (ova) posljednja vre-
mena.

12 Tko dakle misli da stoji, neka gleda da ne padne.
13 Dosada vas nije snašlo drugo kušanje osim ljudsko (t.j.
savladivo). Ali Bog je vjeran i ne će (ni ubuduće) dopustiti
da se kušate iznad vaših sila, nego će sa kušnjom učiniti po-
voljan svršetak da uzmognete podnijeti.

Euharistija i poganske vjerske gozbe lo 14-33

14 Ljubljeni moji, bježite od idolopoklonstva. 15 Govo-
rim (vam) kao mudrima: prosudite sami što govorim. 16 Kalež
blagoslova koji blagosiljamo zar nije zajednica Kristove kr-
vi? Kruh koji lomimo nije li zajednica Kristova tijela?
17 Budući da je jedan kruh, mi mnogi smo jedno tijelo, jer
smo svi dionici jednoga kruha.

18 Gledajte Izraela po tijelu: zar nisu dionici oltara
oni koji jedu žrtve? 19 Što hoću dakle da (time) kažem? Zar
da je idolska žrtva nešto? ili da je idol nešto? 2o Ne, nego
da ono što pogani žrtvuju, žrtvuju (zapravo) đavlima a ne Bo-
gu. Ja ne ću da vi budete u zajednici s đavlima. 21 Ne može-
te piti kaleža Gospodnjega i kaleža đavolskoga! Ne možete bi-
ti dionici stola Gospodnjega i stola đavolskoga!

22 Zar hoćemo da izazivamo Gospodina? Zar smo jači od
njega?

23 Sve (što nije grješno) je slobodno, ali nije sve na
korist (ni vlastitu ni bližnjega). Sve (što nije grijeh) je
dopušteno, ali sve ne ide na dobro.

24 Neka nitko ne traži što je (samo) njegovo (duhovno
dobro) nego i što je (duhovno dobro) drugoga.

25 Sve što se prodaje na trgu, jedite i ništa ne ispi-
tujte radi savjesti; 26 Gospodnja je naime zemlja i sve što
je na njoj.

27 Akoli vas tko od pogana pozove i hoćete ići, jedite
sve što se pred vas donese. Ništa zbog savjesti ne ispitujte.
28 Ali ako netko reče: ovo je idolska žrtva, ne jedite radi
onoga koji je to rekao i radi savjest; 29 ne mislim radi tvo-
je savjesti nego radi njegove; jer, napokon, zašto da moju
slobodu (krivo) sudi tuđa savjest? 3o Ako ja sa zahvalom uži-
vam hranu, zašto da me drugi psuju za ono za što ja zahvalju-
jem (Bogu)?

31 Ako dakle jedete ili pijete ili drugo što činite,sve
činite na slavu Božju. 32 Ne budite na sablazan ni Židovima
ni Grcima ni Crkvi Božjoj; 33 i ja u svemu ugađam svima i ne
tražim što meni koristi nego što koristi mnogima za spasenje.

Tumač lo,1-13

U r 1-5 kaže se da dobročinstva što ih je Izrael od Boga primio, nisu urodila plodom. Izraelci su se na neki način u pustinji "krstili", jer ih je bio zasjenio oblak Jahvea kad su izlazili iz Egipta, eks 13 21, 19 22; bili su "opkoljeni vodom" kad su prolazili Crvenim morem, eks 14 22. Tim "krštenjem" bili su nekako posebno "povezani" s Mojsijem i postali mu podložni. Jeli su i "duhovnu"hranu t.j. manu s neba; pili su "duhovno" piće t.j. vodu koja je doduše bila naravna, ali jer je bila dobivena čudesnim načinom, zove se "duhovno" piće eks 16 14, sl, 17 6. Već tada imali su Izraelci pomoć od Isusa Krista: stijena iz koje je potekla voda bila je kao neka vidljiva pojava Krista koji je pratio narod. Pavao ga zove "duhovna stijena". Postoji židovska legenda da je zaista stijena s vodom pratila Izraelce kroz pustinju. Tu stijenu već su rabini shvaćali kao znak prisutnosti Jahvea. Sud Božji i kazna opisuje se u num 14 16.

U r 6-11 opominje nas apostol da si uzmemo k srcu sudbinu Izraelaca u pustinjim cf 6 9. Da je narod jeo, pio i plesao, spominje se u eks 2 36. Izraelci su sagriješili sa Moapkama, i zato poginuše 23.000. U num 25 1-9 čitamo broj 24.000. Ova je razlika možda nastala tako što je prepisivač čitao kraticu "trs" (treis, 3) mjesto tessares (4). Tko se god bez potrebe izlaže pogibli da sagriješi, taj "kuša" Boga. Izraelci su kušali Boga svojim postupkom, i zato su stradali od zmija i od anđela smrti koji je u Egiptu pobio prvorođence, cf num 21 4-6, eks 12 23; kaznu zbog narodnog mrmljanja vidi u num 11 1, 14, 16, 17, 6-15.

U r 12-13 iznosi Pavao ove misli: treba da se borimo pro-

tiv napasti koje ipak nikada ne nadilaze naše sile. Božjom pomoću sve se može podnijeti bez grijeha, i svaka napast svladati.

Tumač lo, 14-33 Pavao ovdje zabranjuje kršćanima da sudjeluju u idolskim žrtvenim gozbama, cf dap 15 2o. 29.
Blagovanje euharistijskog kruha je osnov kršćanskog jedinstva. Kršćani su "duhovni Izrael", cf rim 9 6, gal 6 16. Tko blaguje židovsko vazmeno janje, dionik je i saučesnik same žrtvene akcije. Prema tome vrijedi to načelo i za poganske žrtvene gozbe. Idoli stvarno nisu ništa, ali se iza njih skrivaju zli dusi koji zavode ljude na idolopoklonstvo. Ovo potonje je na taj način istovetno sa kultom đavla, bar materijalno ako i ne formalno, cf deut 32 17.

Prema r 23-3o nitko nije dužan u savjesti da ispituje odakle potječe meso što ga jede. Ipak moramo paziti da nigdje ne sablaznimo bližnjega. Ako se u takvom slučaju odrečemo mesa, sačuvali smo svoju slobodu od suvišne tuđe kritike, i nitko nas neće grditi za ono što bismo inače - da nema opasnosti od sablazni - mogli učiniti posve mirne duše.

O vladanju žena kod službe Božje 11 1-16

1 Ugledajte se na mene kao i ja na Krista. 2 Hvalim vas
što se u svemu mene sjećate i držite predaje kao što sam vam
dao. 3 Ipak hoću da znate da je svakome mužu glava Krist, a
muž je glava ženi, a Bog je glava Kristu.

4 Muž koji se moli ili prorokuje pokrivene glave, sramoti svoju glavu; 5 a žena koja se gologlava moli ili prorokuje, sramoti svoju glavu jer je kao ošišana. 6 Ako se naime
žena ne pokriva, neka se striže? akoli je pak ružno ženi da
se striže ili glavu brije, neka se pokriva.

7 Muž ne treba pokrivati glavu (svoju) jer je slika i
slava Božja, a žena je slava muževlja. 8 Nije muž od žene
nego žena od muža. 9 I nije muž stvoren radi žene nego žena
radi muža. lo Zato žena treba da ima na glavi znak vlasti
zbog anđela.

11 Ipak, niti je žena (nešto) bez muža niti muž bez žene u Gospodinu, 12 jer kao što je žena od muža, tako (se sada rađa) muž po ženi. A sve je od Boga.

13 Prosudite sami: da li dolikuje da se žena gologlava
moli Bogu? 14 Zar vas ne uči i sama priroda da je sramota mu-
žu ako nosi dugu kosu? 15 A ženi je ures ako nosi dugu kosu
jer jej je kosa dana kao pokrivalo.

16 (Uostalom, ako) tko hoće da se o tome prepire, ja ka-
žem: mi takvoga običaja nemamo, a niti Božje crkve.

Pavao kori neurednosti kod agapa 11 17-22

17 Kad ovo zapovijedam, ne (mogu da) vas hvalim, jer se
ne sabirete na bolje nego na gore.

18 Ponajprije čujem da su razdori među vama kad se sasta-
jete u crkvi. Djelomično to vjerujem. 19 Treba naime da budu
među vama i raskoli da se pokažu oni koji su među vama proku-
šani.

2o Kad se dakle sastajete, ne jede se više Gospodnja ve-
čera: 21 nego svaki sam svoju večeru jede, i tako jedan gla-
duje a drugi se opija. 22 Zar nemate kuća da jedete i pijete?
Zar prezirete Božju crkvu i sramotite one koji nemaju? Što da
vam kažem? Da vas hvalim? U tome ne (mogu da) vas hvalim.

Apostol govori o ustanovi oltarskoga sakramenta 11 23-34

23 Ja primih od Gospodina što vam i predadoh: Gospodin
Isus one noći u koju bi izdan, uze kruh u svoje ruke, 24 za-
hvali Bogu, prelomi i reče: Ovo je tijelo moje koje se za vas
predaje: to činite na moj spomen. 25 Jednako uze i kalež po-
što je večerao i reče: Ovaj je kalež novi zavjet u mojoj kr-
vi. To činite, kad god budete pili, na moj spomen. 26 Jer kad
god jedete ovaj kruh i pijete kalež, smrt Gospodnju naviješta-
te dok ne dođe (na sudnji dan.) 27 Tko dakle nedostojno jede
ovaj kruh ili pije Gospodnji kalež, griješi protiv tijela i
krvi Gospodnje. 28 Zato treba da čovjek ispita sam sebe pa
onda od ovoga kruha jede i od kaleža pije. 29 Jer tko nedo-
stojno jede i pije, osudu sebi jede i pije jer ne razlikuje
tijela Gospodnjega. 3o Zato su među vama mnogi slabi i bole-
sni i mnogi su preminuli. 31 Kad bismo sami sebe pravo sudi-
li ne bismo bili osuđeni. 32 Ali kad nas Gospodin sudi, (ov-
dje) nas kazni da ne budemo osuđeni (zauvijek) sa svijetom.

33 Zato, braćo moja, kad se sastajete da (zajedno) bla-
gujete, čekajte jedan drugoga. 34 Ako je tko gladan, neka je-
de kod kuće da se ne sastajete na osudu.

Ostalo ću urediti kad dođem.

Tumač 11,1-16 Težnja za slobodom i jednakošću možda je navela neke kršćanke u Korintu da idu na službu Božju nepokrivene glave. Pavao najprije upozoruje na ovaj redoslijed: žena, muž, Krist, Bog. Muž nema čovjeka nad sobom nego Krista koji mu daje pravu slobodu. U ono doba su slobodni ljudi hodali nepokrivene glave. Kad bi muškarac pokrivao svoju glavu, on bi na neki način sramotio svoga gospodara odnosno Krista. Žena pripada mužu, dakle nije posve slobodna, i to treba da na neki način pokaže pokrivanjem glave. U ono doba su samo bludnice hodale gologlave, pače i ošišane. Pavao sarkastički kaže da žena koja hoće da bude gologlava, treba da se ošiša. Ako joj je to sramota, neka pokrije glavu, cf gal 5 12.

U r 7-10 iznosi Pavao ove misli: Bog je stvorio muža na svoju sliku i priliku, i zato se mužu može gledati u lice, cf gen 1 26 sl. Žena je stvorena iz muža, ona je slika muževlja, ona je kost od njegove kosti i meso od njegova mesa; zato se u njoj samo neizravno, ali zato ne manje odrazuje slava Božja. To je razlog da žena ne pokazuje svoga lica i zato ga zastire, jer nije stvorena za sebe nego da bude pomoćnica mužu, cf gen 1 26 sl, 2 18. 21 sl i dr. Radi svega toga veli apostol: žena treba da ima "vlast" na glavi t.j. jamačno koprenu kao neki znak muževlje vlasti nad sobom. To treba da žena ima "radi anđela". Ovaj se izraz različno shvaća. Neki vele: kod službe Božje prisutni su anđeli kao čuvari reda pri bogoslužju i žena treba da pokrivanjem glave iskaže njima svoje štovanje. Neki opet pomišljaju na mlađe crkvene službenike..

Pavlovo razlaganje u r 11-16 ne znači da samo muž nešto vrijedi u vjerskom pogledu. "U Gospodinu" t.j. u kršćanstvu vlada toliko jedinstvo da muž i žena samo zajedno mogu imati pravo značenje. Žena je doduše stvorena "poslije muža" i "iz muža", ali je za sav ostali ljudski rod majka i vrijedna svakog štovanja. Uopće, pravo značenje čovjeka ne ovisi upravo od njegova podrijetla. Jer, konačno, sve - bilo izravno bilo neizravno, - dolazi od Boga. Ipak treba poštivati dobre običaje. Ako bi bila sramota muškarcu da nosi kosu poput žene, onda je sramota za ženu da bude gologlava. Ženi je duga kosa naravno pokrivalo i ujedno joj služi na čast; dakle je i pokrivalo na glavi, iako je umjetno, za nju ures i dobra stvar. Pavlovo dokazivanje treba shvatiti dakako u svijetlu tadašnjih prilika i nazora. Ako bi se tko ipak htio pravdati sa Pavlom glede toga, on to otklanja u svoje ime i u ime svih crkvi. Korinćani dakle neka ne budu u toj stvari iznimka.

Tumač 11, 17-22 Iz r 17-22 vidimo da Pavao ne hvali Korinćane, jer njihovi vjerski sastanci nisu promicali pobožnost nego je rušili. Ipak apostol zna da su mnoge glasine o toj stvari pretjerane. Zato vjeruje samo "djelomično". I Krist reče: treba da dođu dablazni t.j. sablazni će uvijek biti na svijetu. Tako nastaje dioba duhova...

U Korintu je cvalo strančarstvo, pa se to pojavilo i na

crkvenim sastancima. Ti su sastanci u znatnoj mjeri izgubili karakter euharistijske Kristove žrtve. Mnogi naime nisu htjeli čekati na gozbu iza svete žrtve, i nisu dopuštali da se prinosi zajednički podijele, nego je svaki uzimao najprije svoju večeru da jede. Tako se gotovo zaboravilo da se crkveni sastanci imaju držati u prvom redu zbog jedinstva duha i misne žrtve. Sve se izrodilo, manje više, u neslogu i obično jedenje i pijenje.

Tumač 11, 23-34 — Pavao je već prije pohvalio Korinćane što drže predaju, a sada i pismeno iznosi što im je prije usmeno kazivao.

Kristovo tijelo "predaje se" za nas u smrt na križu (r 24). Dalje Pavao kaže: ovaj je kalež novi zavjet u mojoj krvi; to znači: ovaj je kalež novi testamenat odnosno autentični instrumenat novoga zavjeta, potvrđen i signiran mojom krvlju, koja se ovdje u kaležu nalazi. Matej i Marko vele: ovo je krv novoga zavjeta. To je isto što kažu Pavao i Luka ponešto drukčije: ovo je novi zavjet u mojoj krvi. Pavlov se izvještaj prema tome bitno ne razlikuje od izvještaja Matejeva i Markova; a kako vidimo, Luka ga je čak uvrstio u svoje evanđelje. Pavao je dakako u svemu bio poučen izravno od Krista, cf 15 3, gal 1 12. Smisao Pavlove formule je ovaj: Kristova krv, prolivena na križu, ustanovljuje novi zavjet. I Mojsije kaže u eks 24 8: gle krvi zavjeta što ga Jahve učini s vama; dakle kao da kaže: ovo je krv koja "signira" (označuje i stvara) stari zavjet. Analogno dakle i krv Kristova "signira" novi zavjet.

Blagovanje "predanoga" tijela i "prolivene" krvi je u izvjesnom smislu obnova Kristove smrti na križu. Tko dakle sudjeluje u euharistijskoj žrtvi, taj činom navješta: Krist je umro; ovdje je njegovo tijelo, ovdje njegova krv!

Prema r 27 tko nedostojno blaguje euharistiju, kao da "ponovno razapinje" Krista i prolijeva njegovu krv. Neki tumači uzimaju te riječi u slikovitom smislu: nedostojnim blagovanjem euharistije obeščašćuje se najsvetija stvar, Isus se izdaje poput Jude i t.d.

Iz r 30 vidimo da su zbog nedostojne pričesti bili mnogi Korinćani slabi i bolesni, dok su drugi umrli nenaravnom smrću. Te su pojave bile česte, i njihova uzročna povezanost sa nedostojnom pričesti bila je Pavlu i ostalim vjernicima očita. Crkva je bila u dobroj mjeri još karizmatička; za njeno utvrđenje u vjeri bili su potrebni vanjski i vidljivi znaci nagrade za krepost (takvi su znaci bili na pr. karizmata), kao i kazne za nemar i grijeh. (Ovamo spada i primjer Ananije i Safire dap 5, 1-11).

Smisao u r 31-34 je ovaj: ako se prije pričesti očistimo od grijeha, nećemo biti od Boga kažnjeni. No ako nam Gospodin ipak pošalje razne križeve, time zadovoljavamo za prošle grijehe, bolji postajemo pred Bogom, i zaslužujemo da ne budemo

osuđeni sa ovim svijetom. "Stol Gospodnji" treba dakle da bude svima zajednički, i vjerski sastanci ne smiju biti uzrokom osude pred Bogom zbog neumjerenosti u jelu i pilu. Ostale pojedinosti Pavao će osobno urediti.

Nauk o darovima Duha Svetoga 12 1-11

1 Glede duhovnih darova neću, braćo, da budete u neznanju. 2 Znate, dok ste još bili neznabošci da ste se dali (slijepo) voditi k nijemim idolima. 3 Zato vam dajem na znanje da nitko tko govori u Božjem Duhu, ne kaže anatema Isusu. I nitko ne može reći: Isus je Gospodin, osim u Duhu Svetom.

4 Milosni su darovi različni ali je isti Duh (Sveti). 5 Različne su i službe, ali je isti Gospodin. 6 Razna su djelovanja, ali je isti Bog koji čini sve u svima.

7 Svakome se daje objava Duha (Svetoga) na korist: 8 jednome se daje po Duhu (Svetom) dar mudrosti, drugome dar znanja po istome Duhu, 9 opet drugome vjera po istom Duhu, drugomu milosni dar liječenja po (ovom) jednom (te istom) Duhu; 1o drugome da tvori čudesa ili prorokuje, ili da razlikuje duhove (odnosno) da govori razne jezike i (napokon) da tumači (te) jezike. 11 Sve ovo čini jedan te isti Duh (Sveti) koji svakome daje (darove) kako hoće.

Crkva je mističko tijelo Kristovo 12 12-31

12 Kao što je svako tijelo jedno a ima mnoge udove, i svi udovi premda su mnogi, ipak su jedno tijelo, tako i Krist.

13 Jednim Duhom svi se mi krstismo u jedno tijelo, bili Židovi ili Grci, robovi ili slobodnjaci. Svi se jednim Duhom napojismo.

14 Tijelo nije jedan ud nego mnogi udovi. 15 Kad bi noga rekla: jer nisam ruka, nisam od tijela, zar zato ne bi bila od tijela? 16 I kad bi uho reklo: nisam oko, dakle nisam od tijela, zar zato ne bi bilo od tijela? 17 Kad bi sve tijelo bilo oko, gdje bi bio sluh? A kad bi sve bilo sluh, gdje bi bio njuh? 18 Međutim, Bog je rasporedio udove u tijelu kako je htio. 19 Kad bi svi udovi bili jedan ud, gdje bi bilo tijelo? 2o Sada, dakle, mnogi su udovi, ali je samo jedno tije-

lo. 21 Oko ne može kazati ruci: ne trebam te, ni glava noga-
ma: ne trebate mi. 22 Naprotiv, potrebniji su oni udovi ti-
jela koji izgledaju slabiji. 23 Veće štovanje iskazujemo onim
udovima tjelesnim koje smatramo manje časnima. A kod nečasnih
udova pazimo osobito na pristojnost. 24 Naši časni udovi to-
ga ne trebaju. Bog je, dakle, tako složio tijelo da slabije-
mu udu daje veću čast, 25 da ne bude razdor u tijelu nego da
se udovi jednako brinu jedan za drugoga. 26 Ako strada jedan
ud, trpe s njime svi udovi; ako se slavi jedan ud, raduju se
s njime svi udovi.

27 Vi ste tijelo Kristovo a pojedinačno ste njegovi udo-
vi. 28 Jedne postavi Bog u Crkvi za apostole, druge za proro-
ke, treće za učitelje; (jednima) udijeli sile (t.j. dar tvo-
renja čudesa), drugima dar liječenja, (ili) pomaganja (bliž-
njega u potrebi), (ili) upravljanja (crkvenom zajednicom)
(ili da govore) razne jezike. 29 Zar su svi apostoli? zar
svi proroci? ili učitelji ili čudotvorci; 30 ili zar svi ima-
ju dar liječenja ili svi govore (razne) jezike? zar svi (je-
zike) tumače?

31 Nastojte da stečete veće darove. (No) pokazat ću vam
još mnogo izvrsniji put!

Tumač 12,1-11 Duhovni darovi o kojima je ovdje govor u r 1-11 su vrhunaravne naročite milosti ili karizmata, što su ih po Duhu Svetom primali pojedini kršćani za duhovno i tjelesno dobro bližnjega. U helenističkom svijetu bilo je kod pogana sličnih pojava. Kult bogova znao je upravo hipnotičkom snagom ljude privlačiti, i oni su se dali prosto odvući u razna prorčišta i hramove. Kao kriterij između istine i laži postavlja apostol ovo: tko zaista govori u Duhu Svetom, ne može pogrditi Isusa i njegovu nauku. A tko riječju i djelom priznaje Isusa, znači da govori u Duhu Svetom. Pretvaranje je u tom slučaju isključeno. Slični kriterij vidimo u 1 iv 4 1-3.

Karizmatičke darove Duha Svetoga naziva Pavao ili karizmata ili "đakonije" t.j. vršenje raznih službi za Krista. Naziva ih i "energemata" t.j. vrhunaravna djelovanja u korist bližnjega. Uzročni princip tih darova je ili Duh Sveti ili Gospodin ili Bog. Iz toga se vidi da je tadašnjim kršćanima bilo dobro poznato presveto Trojstvo.

Pavao nabraja u r 4-11 devet darova Duha Svetoga odnosno devet karizmata: dar "mudrosti" je sposobnost duboko shvatiti i ljudima predati najuzvišenija vjerska otajstva; dar ili karizma "znanja" je sposobnost pomoću naravskih istina shvaćati i drugima predavati vjerske istine; dar "vjere" je sposobnost po veoma velikoj i jakoj vjeri činiti čudesa; dar "ozdravljivanja" je sposobnost čudesnim načinom liječiti tje-

lesne bolesti; dar "tvorenja čudesa" uopće, također se broji među karizmata; dar "proroštva" je čudesna sposobnost proricati buduće stvari i prosuđivati u "Duhu Svetom" crkvene prilike i davati dobre savjete; dar "razlikovanja duhova" je sposobnost tumačenja Sv.Pisma kao i sposobnost prosuđivanja što dolazi od Boga a što ne; "dar jezika" je sposobnost govoriti različnim jezicima. To je t.zv. "glosolalija". Moderni auktori drže da ovaj dar kao karizma nije istovetan sa "darom jezika" što su ga primili apostoli dap 2 4, nego da je to očitovanje snažnih religioznih osjećaja pomoću uzdaha i povika odnosno nesuvislih rečenica. U dap 1o 46 i 19 5 također nalazimo glosolaliju. Postojao je i "dar tumačenja glosolalije": to je bila sposobnost razumijevati i tumačiti drugima izjave glosolala, t.j. kršćana sa darom glosolalije.

Pošto sve ove darove daje jedan te isti Duh Sveti, nema nitko razloga da se izdiže nad drugoga ili da bilo kome zavida.

Tumač 12, 12-31

U 12,12-26 dokazuje Pavao analogijom ljudskog tijela koje je jedno, ali ima mnoge udove, da je i Krist t.j. njegovo mističko tijelo - Crkva jedno, a u njoj su mnogi i različni članovi, nadareni raznim darovima. Svi su vjernici jedan mistiki Krist, jer su jednim Duhom Svetim kršteni da budu jedno tijelo Kristovo; jednim su "Duhom napojeni" u sakramentu sv.potvrde. To je volja Božja, a tako je i u naravnom ljudskom tijelu: svi su udovi potrebni, pače oni koji su slabiji na njih većma pazimo. Manje časne udove brižno pokrivamo i više se za njih brinemo, a s naročitom brigom pokrivamo "nepristojne" udove; pristojni udovi kao na pr. ruka i glava, ne trebaju ničega. Tako je eto mudrost Božja uredila, da slabiji ud ima veću čast, a među svima vlada savršena sloga i ljubav. Tako i u tijelu Kristovu t. j. Crkvi, svi vjernici zajedno sačinjavaju jedno tijelo, a pojedinačno uzevši su udovi tijela Kristova, među kojima treba također da vlada sloga i ljubav.

Iz r 27-3o vidimo da je očita volja Božja, da i u karizmatskim darovima vlada nejednakost, ali svi darovi služe za izgradnju Crkve. Ipak je dobro da se vjernici mole Bogu za što savršenija karizmata. Međutim, iznad svih pomenutih darova Duha Svetoga stoji ljubav prema Bogu i bližnjemu kao najsavršeniji put spasenja.

Himna ljubavi 13 1-13

1 Kad bih jezike ljudske i anđeoske govorio, a ljubavi
ne bih imao, bio bih kao mjed koja ječi ili praporac koji
zvekeće. 2 Kad bih imao proroštvo i znao sve tajne i imao sve
znanje, i kad bih imao svu vjeru tako da bih gore premještao,
a ljubavi ne bih imao, bio bih ništa. 3 I kad bih sve svoje
imanje razdijelio i kad bih svoje tijelo predao da se sažeže,
a ljubavi ne bih imao, ništa mi ne bi koristilo.

4 Ljubav je strpljiva, dobrostiva, ne zavida; ljubav se
ne hvasta, ne nadima se, 5 ne čini što je nepristojno, ne tra-
ži svoje, ne razdražuje se, ne misli o zlu, 6 ne raduje se
nepravdi a raduje se istini; 7 ljubav sve pokriva, sve vjeru-
je, svemu se nada, sve podnosi.

8 Ljubav nikada ne prestaje. Proroštva će prestati, jezi-
ci će umuknuti i znanja će nestati. 9 Samo nešto znamo i ne-
što prorokujemo. 10 A kad dođe ono što je savršeno, prestat
će ono što je djelomično.

11 Kad sam bio dijete, govorio sam kao dijete, mislio
kao dijete i sudio kao dijete. Kad sam postao muž, odbacio
sam ono što je bilo djetinje.

12 Sada gledamo (kao) kroz ogledalo u zagonetki, a tada
ćemo (gledati) licem u lice. Sada poznam (Boga) djelomično, a
tada ću ga poznati kao što sam i sam poznat.

13 A sada (kao temelj duhovnog života) ostaje vjera, ufa-
nje i ljubav, ovo troje, ali je najveća među njima ljubav.

Tumač 13,1-13 Pavao u ovome odlomku ne misli samo na ljubav prema bližnjemu nego i na ljubav prema Bogu, koja dakako u sebi uključuje ljubav prema bližnjemu. Pitanje da li se netko uistinu može odreći svega imetka u korist bližnjega i podnijeti mučeničku smrt, a bez motiva ljubavi, ne dolazi ovdje u obzir upravo tako kao ni pitanje da li čovjek uopće može "anđeoskim jezicima" govoriti. Kao bivši farizej apostol dobro zna da se mnoga vanjska dobra djela mogu vršiti i bez ljubavi, cf lk 18 11 sl.

U r 4-7 prikazuje apostol svojstva ljubavi. On nabraja petnaest svojstava: dva su općenite naravi, osam je negativnih, a pet pozitivnih. R 4 može se ovako prevesti: dobra je ljubav, nije ljubomorna, ljubav se ne hvasta i t.d. U r 6 kaže se: ljubav ne uračunava zlo t.j. ne obazire se na pretrpljeno zlo, ili - kako drugi vele - ljubav se ne raduje nepravdi, cf zak 8 17. "Istina" može značiti ovdje vršenje pravde, cf rim 2 8. Riječi: ljubav sve vjeruje, svemu se nada, upućuju na vjeru i ufanje kao bogoslovske krepostі, a osim toga mogu imati i ovo značenje: ljubav vjeruje i nada se da će u sve-

mu i svuda konačno pobijediti dobro. Tom vjerom i nadom treba da se rukovodimo u saobraćaju s bližnjim.

U r 8-13 dokazuje se vječno trajanje ljubavi. Darovi proroštva, glosolalije i znanja su po sebi određeni za ovaj svijet i priopćuju nam samo neke vrhunaravne istine, dok je predmet ljubavi sam Bog. Sadašnji život na zemlji je kao "djetinje doba" čovječanstva. Bog se na neki način vidi u svijetu, ali je naša spoznaja o njemu puna misterija i zagonetki. Tek u vječnosti neće više biti naša spoznaja djelomična nego će biti slika savršene Božje spoznaje, daleko više nego u ovom životu. Ovako se tumači r 12b. U ovom životu je vjera temelj opravdanja, a ufanje se odnosi na naš vječni život. Ovo troje (t.j. vjera, ufanje i ljubav) nam je u ovom životu nadasve potrebno, dok drugi darovi nisu toliko potrebni i ne vrijede za svako vrijeme. Međutim, ljubav je najveća među tim darovima jer ona daje vjeri i ufanju pravu vrijednost i jedino ona prelazi u savršenom obliku u vječnost. Bogoslovske kreposti nalazimo i u 1 sol I 3, 5 8, kol 1 4 sl. Nabrajanje vjere, ufanja i ljubavi proizlazi iz same naravi ovih kreposti, a nalazimo slično nabrajanje i kod pogana u helenističko doba.

Gl. M.

Dar proroštva uzvišeniji je od dara jezika 14 1-25

1 Nastojte steći ljubav, ali revnujte i za duhovne darove, osobito da prorokujete. 2 Jer tko govori jezikom, ne govori ljudima nego Bogu; nitko naime ne razumije i on govori tajne po Duhu (Svetom). 3 A tko prorokuje govori ljudima, potiče ih na dobro, opominje ih i tješi. 4 Tko govori jezike potiče sebe na dobro, a tko prorokuje, potiče crkvu na dobro.

5 Ja bih htio da vi svi govorite jezicima, ali još više da prorokujete. Veći je naime onaj koji prorokuje nego onaj koji govori jezike, osim ako (ujedno) tumači da se tako crkva potakne na dobro.

6 Braćo, kad bih došao k vama govoreći jezike, što bi vam koristilo kad ne bih govorio u otkrivenju (t.j. po objavi Božjoj) ili znanju (t.j. po dubokom poznavanju božanskih istina) ili proroštvu (osobito o budućoj sudbini crkvene zajednice) ili u nauči (t.j. iznoseći vj-ernicima vjerske istine)? 7 Pa i neživa glazbala, na primjer svirala ili citara, ako ne daju različna glasa, kako ćeš razumjeti što se svi-

ra na svirali ili citari? 8 Ako trublja daje nejasan glas,
tko će se spremiti za borbu? 9 Tako i vi, ako govorite jezikom nerazumljive riječi, tko će razumjeti što se govori? Govorit ćete u vjetar. 10 Mnogi su, na primjer, jezici na svijetu i nijedan jezik nije bez (određenih) glasova. 11 Ali ako ne znam značenja glasa, bit ću tuđin onome koji govori, i onaj koji govori, bit će meni tuđin.

—12 Tako i vi, budući da revnujete za duhovne darove, nastojte da obilujete onima koji su za duhovno napredak crkve.
13 Zato, koji govori jezike, neka se moli za dar tumačenja.
14 Jer ako se na tuđem jeziku molim, moj se duh moli, ali moj um je besplodan. 15 Što dakle? Molit ću se duhom, ali molit ću se i umom; pjevat ću hvalu (Bogu) duhom ali pjevat ću hvalu i umom. 16 Ako naime zahvaljuješ samo duhom, kako će onaj koji zauzima mjesto nevježe (t.j. običan vjernik) reći amen na tvoju hvalu kad ne zna što govoriš? 17 Ti doduše dobro zahvaljuješ (Bogu), ali ne potičeš drugoga na pobožnost.

18 Zahvaljujem Bogu što govorim jezicima više od svih vas. 19 Ipak volim u crkvi svojim umom kazati pet riječi da time druge poučim, negoli deset tisuća riječi jezicima.

20 Braćo, ne budite djeca umom nego pakošću budite djeca, a svojom razboritošću budite zreli. 21 U zakonu je pisano: tuđim jezicima i tuđim usnama govorit ću ovom narodu, ali me ni tako neće poslušati, veli Gospodin . 22 Dakle, jezici nisu znak (t.j. poticaj za obraćenje) vjernicima nego nevjernicima. A proroštvo nije (u prvom redu za dobro) nevjernicima nego vjernicima. 23 Ako se dakle skupi sva crkva zajedno, i svi počnu govoriti jezicima, pa dođu nevježe (obični vjernici) ili nevjernici, zar neće kazati da ste poludjeli?
24 Ali ako svi prorokuju pa dođe nevjernik ili nevježa, svi ga kore, svi mu sude;; 25 otkrivaju se tajne njegova srca i on će pasti ničice, poklonit će se Bogu i priznat će da je zaista Bog među vama.

Kako treba upotrebljavati darove Duha Svetoga? 14 26-40

26 Što treba dakle, braćo učiniti? Kad se sastanete, jedan od vas (može da) ima psalam, drugi nauku, opet drugi otkrivenje ili dar jezika ili dar tumačenja; ali sve neka potiče na pobožnost.

27 Ako se govori jezikom, neka govore dvojica ili najviše trojica, i to jedan za drugim, a jedan neka tumači.
28 Ako nema tumača, neka šute u crkvi i neka govore sebi i Bogu. 29 Proroci neka govore po dva ili po tri, a drugi neka prosuđuju. 30 Akoli se nekome drugome nešto otkrije koji sjedi, prvi neka zašuti. 31 Možete svi prorokovati, ali jedan po jedan da se svi uče i svi tješe.

32 Proročki duhovi neka se pokoravaju prorocima 33 jer Bog nije Bog nereda nego mira. 34 Kao što u svim crkvama sve-

tih (tako i kod vas): neka žene šute u (crkvenim) skupštinama. Njima naime nije dopušteno da govore nego neka se pokoravaju kao što i zakon (Mojsijev) kaže. 35 Ako žene hoće da se nešto nauče, neka kod kuće pitaju svoje muževe, jer se ne dolikuje ženi da govori u crkvi. 36 Zar je od vas, (Korinćana) izašla riječ Božja? Ili je samo k vama došla?

37 Ako tko misli da je prorok ili duhovan, neka zna (ovo): Gospodnja je zapovijed ovo što vam pišem. 38 Tko to ne zna, neće biti priznat (od Boga.) 39 Dakle, braćo moja, nastojte da prorokujete, ali ne zabranjujte govoriti jezicima.
4o Sve neka bude dostojno i uredno.

Tumač 14,1-25. U r 1-5 opominje Pavao vjernike da nastoje steći ljubav u što većoj mjeri. Onaj koji "govori jezikom" t.j. glosolal, biva nošen od Duha Božjega, i govori tajinstvene riječi koje su drugima nerazumljive i zato ih nitko ne sluša. Karizmatski prorok, nasuprot, potiče ljude na dobro, opominje ih i tješi. Time promiče dobro Crkve, dok glosolal promiče samo svoj duhovni život.

Poredbama o muzici i ljudskim jezicima dokazuje apostol da glosolalija bez tumačenja ne koristi Crkvi. Jezika imade mnogo na svijetu, i tko govori tuđim jezikom, taj je stranac.

Dobro je da Korinćani teže za duhovnim darovima, ali treba da idu osobito za onima, koji služe duhovnom napretku Crkve. Glosolal neka moli od Boga i za dar tumačenja glosolalije. Glosolalov um je "bez ploda" utoliko što ne može drugima protumačiti sadržaj svoje molitve ako nema i dara tumačenja. Pošto je glosolal u ekstazi, nema mogućnosti naravnog prosuđivanja. Svatko dakle neka nastoji da se moli Bogu glosolalijom, ali ujedno da ima i dar tumačenja kojim će koristiti Crkvi. Drugi tumači misle da Pavao u r 15 hoće reći: osim ekstatičke molitve potrebna je Crkvi i obična skupna molitva koju svi razumiju i na koju kažu amen. "Nevježa" (u grč. idiotes) u r 16 je vjernik koji po svoj prilici nema nijednoga karizmatičkoga dara. Pavao je bio glosolal u najvećem stepenu, a neki drže da je imao i dar tumačenja za sve glosolalije.

U 14, 2o-22 apostol opominje Korinćane neka ne budu "djeca umom", t.j. neka ne zlorabe dar govora. Uopće svaka opačina neka je daleko od njih; jedino u prosuđivanju duhovnih stvari neka se pokažu savršeni.

Glosolalija ima svoj tip u zakonu, t.j. u SZ. Pavao misli na izai 28 7-13 gdje prorok Izaija naviješta pijanim židovskim svećenicima, da će Jahve progovoriti narodu preko takvih koji barbarskim usnama govore i preko tuđeg jezika, ali oni neće htjeti čuti. Septuaginta se u tim recima znatno razlikuje od hebrejskog teksta. U tom govorenju tuđim jezicima, kod čega Izaija pravi aluziju na Asirce, vidi Pavao proročki

tip glosolalije. Svećenici neće htjeti poslušati opomenu Božju; to su riječi Pavla što ih on stavlja u usta Bogu. Iz toga bi slijedilo da je pojava glosolalije bez tumačenja, u izvjesnom smislu, kazna za Crkvu. Glosolalija kao da pokazuje da Crkva još nije savršena pred Bogom, inače bi primila vrednije darove od glosolalije, kao što su na pr. dar mudrosti, proroštva i t.d. Zato kaže apostol: jezici nisu znak vjernima t.j. kršćanima nego nevjernima t.j. poganima jer se nerazumljivim jezicima otkriva i kazni njihova nevjera; dok proroštvo nije znak nevjernima nego vjernima jer utvrđuje vjernike u dobru, a spasonosno djeluje i na nevjernike. Ako pogani vide glosolale bez tumača, pomislit će da luduju i tako će otvrdnuti u svojoj nevjeri. Ako li dođu među proroke koji će ih prekoriti zbog njihovih grijeha i dokazati im njihovu krivnju te otkriti tajne njihova srca, možda će se obratiti Bogu.

Tumač 14, 26-4o Bilo je kršćana koji su kao karizmatici pjevali karizmatske psalme. Ovamo spada i Marijin Magnifikat, Benediktus svećenika Zaharije i kantik starca Simeona.

Prema r. 26-33 svaki prorok treba da je gospodar svojih vrhunaravnih moći. To ne znači da zapovijeda Bogu, jer je upravo to volja Božja da u svemu vlada red i mir.

U gl 11 kori Pavao žene što dolaze na službu Božju nepokrivene glave; kaže da je ženi sramota moliti se ili prorokovati "bez pokrivala" u crkvi. Ovdje im zabranjuje u crkvi govoriti t.j. poučavati vjernike bez vanrednog nadahnuća Duha Svetoga. U 6 1 zabranjuje apostol voditi procese pred poganskim sucima, a u 6 7 zabranjuje kršćanima uopće svako parničenje. U 8 lo zabranjuje kršćanima koji jedu žrtveno meso u poganskom hramu, davati time sablazan, a u lo 14. 24 zabranjuje uopće svako sudjelovanje kod poganskih vjerskih gozbi. Nema dakle protuslovlja između 11 5 i 14 33b i 34.

Zakon uči ženu podložnosti. Ovdje po svoj prilici misli apostol na gen 3 16, gdje se kaže: muž će biti gospodar ženi. Pavao ima ovdje pred očima samo udate žene. Da djevojke ne mogu u crkvi nastupati kao učiteljice, nije jamačno nitko poricao. U dap 21 9 čitamo za četiri Filipove kćerke da su bile proročice. Smijemo pretpostaviti da su one vršile svoju službu, bar većinom, izvan crkve. Uostalom, karizmatička proročica zapravo nastupa kao organ Duha Svetoga da se crkvi priopći izvjesna istina ili činjenica, a ne nastupa kao učiteljica u onom smislu kao što su to biskupi, svećenici, đakoni ili karizmatski učitelji.

U r 37 naziva Pavao svoje propise "zapovijed Gospodnja". Nema sumnje da su ti propisi nužni zaključak svekolike nauke evanđelja; tko ih ne prizna, zabacit će ga Krist, cf mt 7 23.

Pavao govori o Kristovu uskrsnuću 15 1-11

1 Dajem vam na znanje, braćo, evanđelje koje sam vam
propovijedao, koje primiste i u kojem stojite. 2 Po njemu se
i spasavate ako držite kao što sam vam propovijedao; osim a-
ko ste uzalud povjerovali.

3 Ja vam ponajprije predadoh što i (sam) primih, da je
(naime) Krist umro za naše grijehe prema (Sv.) Pismu; 4 da
je bio pokopan i da je uskrsnuo treći dan prema (Sv.)Pismu.
5 Javio se Petru, zatim dvanaestorici apostola. 6 Potom se
javio braći kojih je bilo više od pet stotina zajedno. Od
njih većina (još) i danas živi, a neki preminuše. 7 Zatim se
(Krist) javio Jakobu, ondá svim apostolima, 8 a poslije svih
javio se i meni kao nedonoščetu. 9 Ja sam naime najmanji me-
đu apostolima i nisam dostojan zvati se apostol, jer sam pro-
gonio Božju Crkvu. lo Ali po milosti Božjoj jesam što jesam.
I milost koju mi je (Bog) dao, nije bila bez ploda, jer sam
radio (kao apostol) više od sviju njih, doduše ne ja nego
milost Božja sa mnom.

11 Bilo dakle ja, bilo oni, ni tako Krista propovijeda-
mo i tako povjerovaste.

Kristovo uskrsnuće je zalog našega uskrsnuća 15 12-34

12 Ako se dakle propovijeda da je Krist uskrsnuo od mrt-
vih, kako neki među vama govore da nema uskrsnuća od mrtvih?
13 Ako nema uskrsnuća od mrtvih, nije ni Krist uskrsnuo.
14 A ako Krist nije uskrsnuo bez temelja je naše propovijeda-
nje i bez temelja je vaša vjera. 15 Još bismo se našli kao
lažni Božji svjedoci, jer bismo svjedočili protiv Boga (govo-
reći) da je uskrisio Krista kojega nije uskrisio, ako doista
mrtvi ne ustaju. 16 Ako naime mrtvi ne ustaju, ni Krist nije
uskrsnuo. 17 A ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vaša vje-
ra, još ste pače u svojim grijesima. 18 Čak i oni koji premi-
nuše u Kristu, (jadno) poginuše.

19 Kad bismo se samo u ovom životu uzdali u Krista (t.
j kad ne bi bilo vječnoga života), bili bismo bjedniji od
sviju ljudi.

2o Međutim, sada (znamo da) je Krist (doista) uskrsnuo
od mrtvih, (kao) prvenac od onih koji preminuše.

21 Budući da po čovjeku (Adamu) dođe smrt, po čovjeku
(Kristu) dođe (i) uskrsnuće od mrtvih. 22 I kao što u Adamu
svi umiru, tako će i u Kristu svi oživjeti. 23 Dakako, svaki
u svom redu: kao prvenac Krist, a potom oni koji su Kristovi,
prigodom njegova dolaska. 24 Onda dolazi svršetak kada(Krist)
preda kraljevstvo Bogu-Ocu pošto uništi svako poglavarstvo,
vlast i silu. 25 Njemu naime valja vladati dok ne položi
sve svoje neprijatelje pod svoje noge. 26 Kao posljednji ne-

prijatelj bit će uništena smrt; 27 jer (se kaže da) je (Bog)
sve pokorio pod njegove noge. A kad (Sv.Pismo) veli da je
njemu sve pokoreno, tada je jasno da je pokoreno sve osim o-
noga koji je njemu sve podložio. 28 A kad bude Sinu sve poko-
reno, tada će se i sam Sin pokoriti onomu koji mu je sve po-
korio, da bude Bog sve u svemu.

29 A što žele postići oni koji se krste za (svoje) ne-
krštene preminule? Ako mrtvi uopće ne ustaju, što se krste
za njih? 3o Čemu smo mi neprestano u pogibli? 31 Dnevno umi-
rem, braćo, tako mi moga ponosa s vama u Kristu Isusu, Gospo-
dinu našemu!

32 Ako sam se kao čovjek (uzaludno) borio sa zvjeradi
(t.j. sa zlim ljudima) u Efezu, kakva mi korist (od toga)?
Ako mrtvi ne ustaju, onda: jedimo i pijmo jer ćemo sjutra u-
mrijeti!

33 Braćo, ne varajte se: zli razgovori kvare dobre obi-
čaje. 34 Otrijeznite se kako treba i ne griješite, jer neki
(od vas) ne znaju (pravo) za Boga; to vam kažem na sramotu.

Svojstva proslavljenoga tijela 15 35-58

35 No reći će možda netko: kako će ustati mrtvi? i u
kakvom će tijelu doći?

36 Bezumniče, što siješ, neće oživjeti ako ne umre.
37 I što siješ, ne siješ tijelo koje će nastati nego samo go-
lo zrno, bilo pšenično bilo kakvo drugo. 38 Bog daje sjemenu
tijelo kakvo hoće, svakom sjemenu svoje tijelo. 39 Nisu sva
tjelesa ista: drugo je tijelo čovječje, drugo tijelo od sto-
ke, drugo tijelo ptičje, a drugo riblje. 4o Ima tjelesa nebe-
skih i tjelesa zemaljskih; ali je drugi sjaj nebeskih (tje-
lesa), a drugi zemaljskih. 41 Drugi je sjaj sunca, drugi
sjaj mjeseca, a drugi sjaj zvijezda: i zvijezda od zvijezde
razlikuje se u sjaju.

42 Tako je i sa uskrsnućem od mrtvih: sije se tijelo u
raspadljivosti, a ustaje u neraspadljivosti, 43 sije se bez
časti, a ustaje u slavi; sije se u slabosti a ustaje u sili.
44 Sije se tijelo zemaljsko a ustaje tijelo duhovno.

Ako ima tijelo zemaljsko, ima i duhovno. 45 Tako je i
pisano: prvi čovjek Adam posta duša živa, a posljednji je
Adam (Krist) duh koji oživljava. 46 Međutim, nije prvo duhov-
no nego zemaljsko, a zatim (dolazi) duhovno. 47 Prvi je čo-
vjek od zemlje, zemljan; drugi je čovjek s neba. 48 Kakav
je zemljani takvi su i (drugi) zemljani (ljudi); a kakav je
nebeski (čovjek) takvi su i (ostali) nebeski (ljudi). 49 I
kao što smo nosili sliku zemljanoga Adama, nosit ćemo i sli-
ku nebeskoga (Krista).

5o Ovo kažem: tijelo i krv (to jest čovjek dok je na zem-
lji), ne može baštiniti kraljevstva Božjega (na nebu); ras-

padljivost (t.j. smrtno tijelo) ne može (već u ovom životu) baštiniti neraspadljivost.

51 Evo vam govorim tajnu: nećemo svi preminuti, ali svi ćemo se promijeniti: 52 iznenada, u tren oka, (kao) na glas posljednje (anđeoske) trublje. "Zatrubit će trublja", (to jest vidljivo će započeti sud Božji); mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi i mi ćemo se promijeniti. 53 Ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno tijelo da se obuče u besmrtnost. 54 A kad se ovo raspadljivo (tijelo) obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno (tijelo) obuče u besmrtnost, ispunit će se riječ napisana: pobjeda (t.j. vječni život) progutao je smrt! 55 Gdje je smrti, pobjeda tvoja? gdje je, smrti, žalac tvoj? 56 Žalac je smrti (samo) grijeh a snaga je grijeha bio (Mojsijev) zakon, (ukoliko se nije vršio kako treba).

57 A Bogu neka je hvala koji nam dade pobjedu po Gospodinu našemu Isusu Kristu. Dakle, braćo moja ljubljena, budite čvrsti i nepokolebivi i odlikujte se svagda u djelu Gospodnjem znajući da vaš trud nije bez ploda u Gospodinu.

Tumač 15,1-11 Krist je umro za naše grijehe "prema Svetom Pismu", da se naime ispuni vječna odluka Božja. Kristovo ukazanje Petru spominje se u lk 24 34. Ukazanje Jakobu ne spominju kanonska evanđelja. "Dvanaestorica" je tehnički izraz za apostolski zbor; jer malo niže veli Pavao, da se Krist ukazao svim apostolima; prema tome kod ukazanja "dvanaestorici" nisu morali biti prisutni upravo svi apostoli. Bilo je i više takvih ukazanja, cf mt 28 16 - 2o, lk 24 5o, dap 1 4 - 9, iv 2o 26 - 29 i t.d.

"5oo braće" su vjerojatno Kristovi pristaše iz Galileje, koji dođoše u Jeruzalem zbog vazma; i kod izbora Matije apostola vidimo na okupu 12o kršćana. Pavao je "najmanji" apostol jer je bio pozvan kao progonitelj Crkve ali milost Božja nije u njega bila bez ploda; postao je ravnopravni apostol i učitelj naroda! Radio je više od ostalih apostola jer je upravo on osnovao najveći broj crkvenih zajednica. Dakako da je i to u prvom redu djelo milosti Božje, cf rim 15 15, 2 kor 11 23-3o.

R 11 znači: posve je svejedno tko vam propovijeda: Petar, Pavao ili koji drugi apostol; temelj propovijedanja je uvijek isti, t.j. Kristovo uskrsnuće.

Tumač 15, 12-34 Iz r 12-28 razabiremo da svi apostoli i vjerovjesnici propovijedaju Kristovo uskrsnuće. Zato je tvrdnja nekih da nema uskrsnuća mrtvih nepojmljiva i sablažnjiva. Pošto je Krist pravi čovjek i jednak ostalim ljudima po čovječjoj naravi i jer je doista umro,

onda s pravom kaže Pavao: ako nema uskrsnuća mrtvih, ni Krist nije uskrsnuo. Apostoli bi bili u tom slučaju lažni svjedoci Božji, jer bi pripisivali Bogu djelo uskrsnuća koje nije učinio. Ako Krist nije uskrsnuo, onda nije on ni Spasitelj svijeta ni Jaganjac Božji koji oduzima grijehe svijeta; zato veli apostol: još ste u svojim grijesima. Prema tome i oni koji su umrli s vjerom u Krista, propadoše jer im nisu oprošteni grijesi, a oni sami - prema nauci epikurejaca - postoje možda kao neke sjene u podzemlju, ili ih uopće nema.

Zato: ako se samo u ovom životu uzdamo u Krista t.j.ako nema drugog života u vječnosti, bjedniji smo od sviju ljudi, jer se zanosimo za nečim što nećemo nikada postići i što uopće ne postoji. Međutim, prema r 2o-28, jasno je poput sunca da je Krist prvi uskrsli čovjek i njegovo uskrsnuće je potpuno zajamčena činjenica i temelj našega uskrsnuća. Smrt Isusovu navijestio je već davno prorok Izaija u 53, 4-7. A u psal 16, lo kaže se da Gospodnji pravednik, t.j. Krist (Mesija) "neće vidjeti trulost"; dakle će i tijelom uskrsnuti.

U raju zemaljskom dođe smrt po Adamu, a Adam je bio čovjek; zato je trebalo da po "čovjeku" Kristu dođe uskrsnuće od mrtvih, (cf rim 5 12-25.) Adam bijaše pravna i moralna glava ljudskoga roda, i zbog istočnog grijeha "u njemu" svi umiru. Zato će u Kristu kao u "drugom" svetom Adamu svi ljudi oživjeti. No u tome postoji vremenski redoslijed: najprije ustaje Krist, potom njegovi pristaše na sudnji dan, zatim dolazi svršetak svijeta kada će Krist uništiti svaku đavolsku silu i vlast, t.j. lišiti je njezine aktivnosti, i predati svoje kraljevstvo Bogu Ocu, (cf psal llo, 8 7, 1 kor 23.) Smrt će biti uništena onoga časa kada odabranici Božji s dušom i tijelom uniđu u vječni život. U vječnosti bit će trojedini Bog jedini izvor života i blaženstva za svekoliko stvorenje.

Na osnovu r 29 - 34 misle neki tumači da su se Korinćani običavali krstiti umjesto svojih katekumena, koji preminuše prije krštenja. Apostol upozoruje da to krštenje nema smisla ako nema budućeg života; drugi opet vele: nema uopće smisla krstiti se ako nema budućeg života.

Apostol tako reći "umire" u nadi uskrsnuća svaki dan, t.j. često je u smrtnoj pogibli radeći za Krista. Tu svoju izjavu potvrđuje zakletvom: tako mi moga ponosa, kojim se ponosim s vama u Kristu Isusu Gospodinu našemu!

R 32 znači: ako sam se samo kao puki čovjek, bez vrhunaravnog cilja, borio sa opakim ljudima u Efezu, šta mi koristi ako mrtvi ne ustaju? Onda je bolje držati se poganske rečenice: jedimo i pijmo, jer ćemo sjutra umrijeti! Ta se izreka citira već u izaj (22 13, cf mudr 2 6, izaj 56 12.)

Apostol nadalje opominje kršćane u Korintu da se ne dadu ni od koga zavesti, i da ne zaborave poslovicu koja kaže: zli razgovori kvare dobre običaje. Ta se izreka nalazi u komediji (Thais) grčkog pjesnika Menandra (342-291). Pavao je citira možda iz drugih vrela. Ne valja se dakle družiti s onima, koji niječu uskrsnuće. Neki vjernici nažalost, još nisu

duhovno posve trijezni i sumnjaju u svemogućnost Božju; oni čak "ne znaju" za Boga, t.j. pravo ne poznaju Božjeg bivstva i jakosti. Ova je činjenica svakako sramota za korintsku crkvu.

Grčka riječ "parusia" značila je u ono doba carev posjet odnosno dolazak u provinciju; dakle je uvijek označivala neku svečanost. Kod kršćana značila je slavni drugi dolazak Kristov.

Epifanije i Hrizostom nam svjedoče da su članovi nekih gnostičkih sekta imali običaj krstiti se umjesto umrlih katekumena. Ovo krštenje, običajno kod Korinćana, možemo smatrati nekim sakramentalom, i ono svakako pretpostavlja vjeru u uskrsnuće mrtvih; ujedno pruža dokaz da je prva crkva pripisivala izvjesnu moć nekim ceremonijama, kao što mi danas pripisujemo moć škropljenju blagoslovljenom vodom. Neki tumači, napokon, pod krštenjem "za mrtve" razumijevaju zloporabu sakramenta u magične svrhe. Pavao dakako ne odobrava u tom slučaju samo zloporabu, ali se služi time da dokaže istinitost uskrsnuća. Postoje i razna druga shvaćanja ovoga zamjeničnog krštenja. Neki, osobito moderni tumači, poriču da Pavao ovdje govori o nekom zamjeničnom krštenju i daju tekstu ovaj smisao: ako nema uskrsnuća mrtvih, beskorisno je i suvišno krštenje bilo za žive bilo za mrtve.

Pavlova borba "sa zvjeradi" u Efezu mora se shvatiti slikovito, jer inače bi je Pavao u 2 kor 11 23-29 vjerojatno spomenuo. Kao rimski građanin Pavao nije ni mogao biti bačen pred divlju zvjerad.

Tumač 15, 35-58

Ludo je pitanje kako će Bog ostvariti uskrsnuće mrtvih. I u prirodi vidimo da je smrt, na pr. sjemena, priprava za novi život biljke, cf iv 12 24. Ne sije se gotova biljka nego zrno, a Bog daje kasnije potpunu stabljiku sa klasjem i zrnjem; postavio je ujedno divne zakone pojedinačnog organskog razvoja. Svako dakle sjeme pretvara se u biljku prema svojoj vrsti, cf mt 6 29. "Slava" u r 40 je sve što čini tijelo jakim i vrijednim.

Ljudsko tijelo "sije se" t.j. nastaje, razvija se i umire u raspadljivosti, a ustaje poslije sudnjega dana u neraspadljivosti. To svojstvo zovu bogoslovi impassibilitas, t.j. preobraženo tijelo ne može više trpjeti ni umrijeti. U ovom životu tijelo je samo instrumenat duše, ali u vječnosti ustat će "u slavi"; to je t.zv. claritas. Ovdje se tijelo slabo pokorava duši, t.j. sije se "u slabosti"; poslije uskrsnuća ustat će "u sili", t.j. pokoravat će se duši u svemu savršeno. To je t.zv. agilitas. Sada se sije tijelo "tjelesno", (psyhikon) t.j. zemaljsko odnosno životinjsko tijelo, koje čestoput smeta višim duševnim radnjama, ali će ustati tijelo duhovno, pneumatikon, kojim se služi proslavljena duša i tada će prestati sve neuredne ili suvišne tjelesne djelatnosti. To je t.zv. subtilitas.

Razlikujemo dakle dvije vrsti tjelesa: obično "zemalj-

sko", naravno koje oživljava samo duša; i tijelo "duhovno" koje će osim duše oživljavati i vrhunaravne sile. Tu nam istinu dokazuje već i Sveto Pismo gen 2 7 c: Adam posta duša živa t.j. njegovo je tijelo oživljavala duša; a posljednji Adam t.j. Krist posta duh koji oživljava t.j. proslavljeni duh Kristov oživljava ne samo njegovo fizičko tijelo nego i mističko t.j. Crkvu. Ovih riječi: posljednji Adam je duh koji oživljava, nema doduše u genezi, ali je to smisao i sadržaj svih mesijanskih proroštava SZ, i utoliko Pavao s pravom kaže da je to "napisano". No možemo r 45b smatrati i zasebnim zaključkom Pavlovim. Takve zaključke pravila je i tadanja rabinska egzegeza.

Nije prvo duhovno nego tjelesno; t.j. najprije postoji nesavršeni tjelesni život, a tek onda dolazi savršeni duhovni život u vječnosti. Prvi je čovjek "od zemlje", zemljan, smrtan, a smrtni su i svi njegovi potomci. Drugi je čovjek "s neba "; to je Krist Sin Božji. On je besmrtan, a takvi su i svi vjernici po posvetnoj milosti. Ova je misao možda uperena protiv Filonove tvrdnje o "dvostrukom Adamu": idealnom, ideji čovjeka u gen 1 27 i historijskom Adamu koji je sagriješio, gen 2 7.

Naše je tijelo nesposobno da se već u ovom životu "obuče" u neraspadljivost, odnosno da uskrsne raspadljivo kako su Židovi mislili.

Svi "nećemo umrijeti", jer će neki živi dočekati drugi dolazak Gospodinov; s pravom dakle kažemo u Vjerovanju: odonud će doći suditi žive i mrtve. Ali svi ćemo se promijeniti i milošću Božjom preobraziti u duhovnog čovjeka, koji će biti bez sadanjih tjelesnih tegoba i potreba. To nas uči apostol jer je primio naročitu objavu o tome. Pavao govori u prvom licu plurala jer ne isključuje mogućnost da doživi sudnji dan, ali ipak ne tvrdi da će sudnji dan doista uslijediti za njegova života, cf 7 26, 1 sol 4 14 sl. Apostol zove taj svoj nauk "misterijem" jer ga čovjek po sebi ne bi mogao doznati niti ga može potpuno shvatiti. Zapadni kodeksi i vulgata čitaju: svi ćemo uskrsnuti, ali svi se nećemo promijeniti, t.j. nećemo postati blaženi. Ovo ne pristaje dobro u kontekst, jer Pavao govori samo o preobraženju pravednika. Sinajski kodeks i drugi neki rukopisi imaju ovako: svi ćemo usnuti, ali se svi nećemo promijeniti. I ovo čitanje ne pristaje dobro u kontekst. Ovdje imamo rijedak primjer stvarne promjene teksta, jer se htjelo sa prvotnim tekstom uskladiti činjenicu što sudnji dan nije nastupio.

Ujedanput, u tren oka, t.j. vanvremenski, na glas posljednje trube uskrsnut će mrtvi. "Trublja" je slikoviti prikaz Božjega suda, cf 2 mojs 19 13. 16. Kad nastupi sudnji dan, onda će se ispuniti što kaže prorok Izaija 25 8: Pobjeda proguta smrt, t.j. vječni život je svladao smrt. A kod proroka Ozeje 13 14 čitamo: gdje je smrti pobjeda tvoja? Gdje je smrti žalac tvoj? Slika je uzeta od žalca škorpijona. Apostol tvrdi već u rim 5 12 da je "žalac" smrti grijeh, t.j. grijeh je ono po čemu je smrt vladala. On nadalje veli: sila grijeha

je zakon, t.j. grijeh se faktično umnožavao zbog propisa odnosno zbog nevršenja i formalističkog shvaćanja Mojsijeva zakona, jer je taj zakon, uzet sam po sebi, davao u prvom redu legalno opravdanje, cf rim 7 7-13. Apostol zahvaljuje Bogu, slično kao u rim 7 25, što nam je dao pobjedu nad grijehom i smrću. Napokon opominje Pavao Korinćane na nepokolebivost u dobrim djelima te im obećaje plaću od Boga za nastojanje oko duhovnog savršenstva.

U ovom odlomku apostol je divno razložio nauk o uskrsnuću mrtvih i naročito istakao svojstva preobraženog tijela.

Svršetak poslanice i pozdravi 16 1-24

1 Glede sabiranja milodara za svete, kao što sam odredio
galacijskim crkvama, tako činite i vi: 2 svakoga prvog dana
sedmice neka svaki od vas stavlja kod sebe (na stranu) koliko
može da se ne vrše sabiranja tek onda kada dođem. 3 One koje
držite za sposobne poslat ću kad dođem, sa preporučnim pismom
da odnesu vaš dar u Jeruzalem. 4 Ako bude vrijedno da i ja idem, poći će sa mnom.

5 Kad prođem kroz Macedoniju, doći ću k vama jer ću kroz
Macedoniju (samo) proći. 6 A kod vas možda ću se zadržati ili čak i prezimiti, da me (potom) vi otpratite kuda god krenem. 7 Neću naime da vas sada (samo) na prolazu vidim, jer želim neko vrijeme ostati kod vas ako Gospod dade. 8 U Efezu
ostat ću do Duhova. 9 Otvorila su mi se velika vrata za uspješno propovijedanje, (ali) i protivnika imam mnogo.

10 Ako dođe Timotej, gledajte da bude kod vas bez straha, jer on vrši djelo Gospodnje kao i ja. 11 Neka ga nitko ne
prezire nego ga mirno ispratite da dođe k meni, jer ga čekam s braćom.

12 Glede brata Apolona javljam vam: mnogo sam ga molio da sa braćom dođe k vama, ali mu nikako nije bila volja da sada ide; doći će kasnije kad mu bude zgodna prilika.

13 Bdijte, stojte u vjeri, hrabro se držite i budite jaki! 14 Sve vaše djelovanje neka bude u ljubavi.

15 Molim vas, braćo, znate za Stefanin dom da se prvi obratio u Ahaji i da se stavio na službu svetima. 16 Takvima
se pokoravajte kao i svakome koji suradjuje i trudi se s nji-

ma. 17 Radujem se dolasku Stefaninu i Fortunatovu i Ahajikovu,
jer mi oni nadoknadiše što sàm bez vas. 18 Oni okrijepiše moj
i vaš duh. Priznajte dakle takve ljude!

19 Pozdravljaju vas azijske crkve. Mnogo vas u Gospodinu
pozdravljaju Akvila i Priscila sa svojom domaćom crkvom. 2o Po-
zdravljaju vas sva braća. Pozdravite jedan drugoga svetim cje-
lovom. 21 Pozdravljam vas i ja Pavao svojom rukom: 22 ako tko
ne ljubi Gospodina Isusa Krista, neka bude proklet! Marana
tha (t.j. Gospodine dođi!)

23 Milost Gospodina (Isusa) neka jè s vama! 24 Moja lju-
bav bila sa svima vama u Kristu Isusu! Amen.

Tumač 16,1-24 Kao što je Pavao naredio crkvama u Galaciji, tako je i Korinćane zamolio da skupljaju milostinju za palestinske vjernike, cf gal 2 lo. Skupljalo se polako, kroz mnogo tjedana. "Prvi dan sedmice" je nedjelja, dan Gospodnji. Pavao je odlučio da ljude koje sama crkvena općina izabere, pošalje sa preporučnim pismima u Jeruzalem. Ako bi milostinja bila vrlo velika, ići će i Pavao zajedno s njima jer neće da sam nosi priloge, nego da ima svjedoke.

Kad je Pavao pisao prvu poslanicu Korinćanima, a to je bilo u Efezu, htio je ići iz Efeza najprije u Korint, a odanle u Macedoniju da se napokon opet vrati u Korint. Pošto su to Korinćani znali, trebalo je da ih upozori u r 5 na izvjesnu promjenu u svome planu, t.j. da će najprije proći kroz Macedoniju, a zatim doći u Korint. Tu se htio dulje vremena zadržati, čak i prezimiti, a tek onda dali bi mu Korinćani sve potrebno za novo misijsko putovanje. Pavao kaže: u Efezu ostat ću do Duhova (Pentekosta) t.j. židovskog praznika sedmica. Iz toga što apostol točno određuje vrijeme, zaključuju mnogi da je poslanica pisana u proljeće g 57, dakle oko 2 mjeseca prije Duhova, cf 5 8.

Dalje kaže Pavao: otvoriše mi se velika vrata i djelotvorna, t.j. krasna mi se prilika pruža da često i usp-ješno propovijedam evanđelje, cf 2 kor 2 12 kol 4 13. Premda ima evanđelje mnogo protivnika, ipak postoji dobar izgled na uspjeh.

Timotej je još posve mlad, ali je vrijedan Pavlov suradnik i vrši iste dužnosti kao i Pavao. Apolo nije imao volje da ide u Korint bilo iz taktičkih razloga, bilo da se nije osjećao doraslim prilikama u Korintu. R 13 - 14 formulirani su prema psal 31 25.

Stefanin dom se prvi obratio na kršćansku vjeru u Grčkoj, cf 1 kor 1 16. Grčka je tada bila rimska provincija Ahaja. Na neka pojedinačna obraćenja u Ateni Pavao se ovdje ne obazire, dap 17 34. Apostol traži od Korinćana da se pokoravaju svima koji se trude za evanđelje.

Stefana, Fortunat i Ahajik bili su poslanici korintske crkve: oni nadoknadiše Pavlu odsutnost Korinćana i utješiše ga; zato Pavao traži od vjernika u Korintu, da ih "priznaju", t.j. da se vesele što se preko njih mnogo toga uredilo u crkvi i neka pitanja riješila. Poslanici dakle treba da uživaju kod vjernika ugled neslužbene naravi.

U r 19 - 24 Pavao šalje najprije pozdrave crkvi koje su u Maloj Aziji i koje vjerojatno bijahu u neposrednoj blizini Efeza. Kod Akvile i Priscile sakupljali su se vjernici u njihovoj kući, gdje je i Pavao stanovao. A možda se tu misli samo na ukućane Akvile i Priscile. To je t.zv. "domaća crkva", cf rim 16 5, filem 2. "Sva braća su vjerojatno svi efeški vjernici zajedno.

Pozdrav "svetim cjelovom" je znak mira. Poljubac mira je općenit na istoku, osobito kod Židova, pa je prešao ka kršćanima. Cjelovom mira pozdravljale su se osobe istoga spola, cf rim 16 16, 2 kor 13 12, 1 sol 5 26, 1 petr 5 14.

Zadnja četiri retka piše Pavao svojom rukom, cf gal 6 11 - 18, kol 4 17 - 18, 1 sol 3 17 - 18, filem 19.

Aramejske su riječi marana tha: to je želja uzeta iz molitve prvih kršćana i znači: Gospodine naš, dođi, t.j. na žrtvenik u euharistiji, ili na sudnji dan. Ako se kaže: maran atha znači: Gospodin je došao, t.j. po inkarnaciji ili u euharistiji, cf apk 22 2o, didahe lo 6.

DRUGA POSLANICA APOSTOLA PAVLA KORINĆANIMA

Uvod 1 1-2

1 Pavao, apostol Isusa Krista po Božjoj volji, i brat
Timotej Božjoj crkvi u Korintu kao i svima svetima koji su po
svoj Ahaji: 2 milost vam i mir od Boga Oca našega i Gospodina
Isusa Krista.

Hvala Bogu za utjehu i pomoć 1 3-11

3 Blagoslovljen bio Bog i Otac Gospodina našega Isusa
Krista, Otac milosrđa i Bog svake utjehe 4 koji nas tješi u
svakoj našoj nevolji, da i mi uzmognemo tješiti one koji su
u raznim nevoljama, (i to) utjehom kojom Bog tješi nas same.
5 Jer kao što obiluju Kristove patnje u nama, tako obiluje po
Kristu i naša utjeha.

6 Ako trpimo nevolju, za vašu je to utjehu i spasenje;
ako se tješimo, (opet je) za vašu utjehu koja čini da strp-
ljivo podnosite one iste patnje koje i mi podnosimo.

7 Čvrsta je naša nada za vas jer znamo da kao što ste su-
dionici u patnjama tako ste i u utjehi.

8 Nećemo vam, braćo, zatajiti naše nevolje koja nam se
dogodila u Aziji, kada bijasmo preko mjere i snage opterećе-
ni; već smo upravo očajavali za život. 9 Pače smo sami sebi
dosudili da nam valja umrijeti, a to stoga da se ne uzdamo
u sebe nego u Boga koji uskrisuje mrtve. 10 On nas je zaista
od takve smrti oslobodio i ubuduće će nas osloboditi. U njega
se uzdamo da će nas i nadalje izbavljati, 11 ako nas i vi po-
mognete svojom molitvom da (tako) mnogi dadu Bogu za nas mno-
gostruku hvalu za milost koja nam je dana.

Pavlov apostolat i korintska crkva 1 12 - 7 16

Pavao se brani od nekih prigovora 1 12-24

12 Ovo je slava naša: svjedočanstvo naše savjesti da smo
živjeli u svijetu, a osobito među vama u svetosti i iskrenosti
pred Bogom, ne u tjelesnoj mudrosti nego u Božjoj milosti.
13 Ne pišemo vam naime drugo nego što čitate ili kako razumi-
jete. 14 Nadam se da ćete (nas još jednom) potpuno razumjeti
kao što ste nas djelomično i upoznali, da smo (naime) vaša sla-

va kao što ste i vi naša, (osobito) na dan suda Gospodina na-
šega Isusa.

15 Ovim pouzdanjem htio sam da dođem k vama najprije da
po drugiput primite milost, i (tek onda) da kroz vas odem u
Macedoniju 16 i opet iz Macedonije da dođem k vama, i da me
vi pratite u Judeju.

17 Kad sam dakle to htio, zar sam možda lakomisleno po-
stupao? Ili kad nešto namjeravam, zar onda namjeravam poput
svjetovnih ljudi, da bude u mene da-da i ne-ne (t.j. da i ne
zajedno). 18 Ali, (kao što) je Bog vjeran, (tako i) naša ri-
ječ vama nije sada da, a sada ne. 19 Jer Sin Božji Isus
Krist kojega mi - ja, Silvan i Timotej - vama propovijedasmo,
nije bio da i ne, nego je u njemu bilo da. 2o Jer koliko je
god bilo obećanja Božjih, u njemu su bila da (t.j. ispunila
su se); zato se po njemu ori Bogu amen na slavu po nama.

21 A koji nas utvrdi s vama za Krista i pomaza nas, to
je Bog 22 koji nas zapečati i dade Duha Svetoga kao zalog u
naša srca.

23 Prizivam Boga za svjedoka na svoju dušu da nisam do-
šao ponovno u Korint samo (zato) da vas poštedim. 24 Nećemo
da vladamo vašom vjerom nego želimo biti samo pomagači vaše
radosti; ta i onako ste čvrsti u vjeri

Tumač 1,1-11 Naslov je sličan onome u 1 kor. Timotej je bio uz Tita koji je nosio ovu poslanicu, najpoznatiji Pavlov učenik. Svi su kršćani "braća" i oni su u-jedno "sveti". "Ahaja" je ovdje čitava Grčka. Njom je upravljao od Augustova doba prokonzul. Ova poslanica je okružnica jamačno upravljena svim crkvama koje su bile pod metropolom u Korintu.

U r 2 spominje Pavao "milost" Božju u strogom smislu riječi. A mir s Bogom, bližnjim i samim sobom je plod milosti. Jedno i drugo daje Bog Otac i Krist jednako. Dakle je Krist Bog.

Prema r 3 daje nam Bog naravna i vrhunaravna doba i mi smo dužni Bogu zahvaljivati, cf ef 1 3. Bog je "Otac milosrđa", jer nam je dao svoga jedinorođenog Sina. Duh Sveti je "paraklet" t.j. tješitelj i pomoćnik, cf iv 14 16.26, 15 16, 16 7; i Gospodin Isus Krist je paraklet, 1 iv 2 1; jednako je Bog Otac paraklet što razabiremo iz r 3. Prema r 4 Bog "tješi" apostole da oni uzmognu tješiti vjernike. Gospodin je apostole sebi izjednačio u patnjama, i zato im daje obilne utjehe (r 5). U r 8 možda je govor o buni u Efezu, koju je prouzročio srebrnar Demetrije. Drugi misle na neku Pavlovu bolest, ili na brodolom, ili na "borbu sa zvjeradi" (t.j. s protivnicima) u Efezu. Pavlova je nevolja bila "prekomjerna",

t.j. bila je veća nego što je naravski čovjek može podnijeti, cf 1 kor 10 13. Dakako da je Pavao s milošću Božjom podnio sve pogibli. Prema r 9 Pavao je vidio, na ljudsku govoreći, da mu je smrt neizbježiva. Ipak Bog nije dopustio da apostol pogine. U r 10 stoji riječ "smrt" metonimički u smislu smrtne pogibli.

U svakoj eventualnoj nevolji Pavlu mnogo vrijede molitve Korinćana. Kad Bog Pavla oslobodi, dižu se zahvalne molitve mnogih vjernika k Bogu i tako se Bog većma slavi. Po pretrpanom stilu u r 11 vidi se velika uzbuđenost apostola.

Tumač 1,12-24 U r 12 daje Pavlu njegova savjest pohvalno svjedočanstvo. Pavao odbija od sebe svaku dvoličnost, 2 kor 4 2. Tjelesna mudrost nalazi se u grješnom čovjeku, dok se milost Božja nastani u preporođenom čovjeku. Prema r 13 protivnici su poricali Pavlu iskrenost, zato se on poziva na prošlo iskustvo Korinćana. Oni treba da se sjete njegovih propovijedi, pa će uvidjeti da on uvijek radi samo za Boga. Ni u poslanicama nema on zakulisnih misli: kako piše tako i misli! To će im biti potpuno jasno na sudnji dan, a sada im je jasno samo djelomice. Drugi tumači shvaćaju r 14 ovako: razmjerno mali broj Korinćana ponosi se Pavlom kao svojim učiteljem i vođom, cf 1 sol 2 19 fil 2 16.

U 1 15 - 7 16 pobija apostol klevete svojih protivnika.

U 1 15 - 2 17 dokazuje apostol da nije lakomislen ni nestalan.

U r 15-16 kaže Pavao da je svoju putnu osnovu javio Korinćanima, možda i pismeno, po jednom od svojih učenika. Ali kad je čuo da su Korinćani nesložni, ostao je još izvjesno vrijeme u Efezu. Odlučio je da ne ide izravno u Korint nego kroz Macedoniju, cf 1 kor 16 5 - 7 gdje se opažaju neke razlike. "Prva" je duhovna milost bila u tome što je Pavao prviput došao u Korint na drugom apostolskom putu oko g. 51. "Druga" milost je imala biti u tome što bi Pavao došao izravno iz Efeza u Korint. Neki tumači shvaćaju "prvu" i "drugu" milost drukčije. Protivnici su napali Pavla kao lakomislena čovjeka, jer je promijenio svoj plan; dakle ni u propovijedanju evanđelja nije stalan ni dosljedan.

Grčki tumači misle da Pavao u r 17 suzbija prigovor da je "tvrdoglav". Međutim, protivnici ne okrivljuju Pavla zbog tvrdoglavosti nego zbog lakomislenosti; t.j. Pavao je "lakomislen" ako njegova snažna tvrđenja ili poricanja ("da da - ne ne") ipak ne znače mnogo. Takav čovjek gleda samo na momentanu korist, dok Pavao u svemu traži samo volju Božju.

Stariji tumači shvaćaju r 18 ovako: Bog vam je obećao propovjednika istine, a pošto sam i ja poslan od Boga, to moj govor nije bio čas "da" čas "ne", jer se ni Bog ne mijenja, a ja sam njegov poslanik. Drugi tumači opet kažu: apostol se ovdje zaklinje da nije nestalan, cf 11 10, rim 14 11. Za izraz "vjeran je Bog" vidi 1 sol 5 24 i t.d.

U r 19 ističe apostol glavni sadržaj apostolskih propovijedi. Smisao je: Sin Božji je sama istina. U r 2o se pomišlja na obećanja dana patrijarsima i prorocima o Mesiji. Ona su se ispunila u Kristu, i time su dokazana kao istinita. Vjernici po Kristu slave Boga koji je ta obećanja ispunio. I molitve u liturgiji svršavaju s "Amen", 1 kor 14 16. Vulgata ima: na slavu našu, što znači: Korinćani su po apostolima primili vjeru; ili: njihovo obraćenje je slava apostola; ili napokon: propovijedanje evanđelja je slava apostola.

Počevši od riječi "pomaza nas" u r 21 pa do kraja r 22 govori Pavao o apostolskim propovjednicima. U NZ je najveći pomazanik Krist, lk 4 18, dap 4 27, lo 38, hebr 1 9. O svome "pomazanju" Duhom Svetim govori Pavao samo na ovom mjestu. Gospodin Bog pomazanjem t.j. poslanjem Duha Svetoga kao i sakramentom sv.potvrde čini apostole sposobnima da budu sluge Kristove i djelitelji tajna Božjih.

Prema r 22 "pečat" pruža neko svjedočanstvo. Tako su i Pavao i njegovi suradnici zapečaćeni i potvrđeni kao sluge Kristovi, cf ef 1 13, 4 3o. Duh Sveti je jamac i zalog odnosno "kapara" daljnjih duhovnih dobara. Specijalna karizmata što ih primiše samo apostoli, jamstvo su njihova pomazanja Duhom Svetim. Tim pomazanjem postaju sposobni da propovijedaju evanđelje. Tako Pavao navodi sve tri božanske osobe kao svjedoke da svoje apostolsko zvanje vrše nesebično. U r 23 kaže Pavao zašto nije došao u Korint. U protivnom naime slučaju morao bi kazniti grješnika. Odgodio je put da vidi uspjeh svoje poslanice. Štedi ih jer ih ljubi. Korinćani su prihvatili (prema r 24) nauk evanđelja; dakle "vjerom stoje". Pavao, prema tome, nema razloga da glede vjere štogod "zapovijeda",nego hoće da ih svojom prisutnošću potakne na što intenzivniji kršćanski život. Tako će biti dionik njihove duhovne radosti.

Pavlova obrana od prigovora (nastavak) 2,1-17

1 Ovo sam odlučio u sebi da ne dodjem ponovno k vama sa žalošću. 2 Jer ako vas ja žalostim, tko će mene razveseliti ako ne onaj koga sam ražalostio?

3 Upravo zato vam pisah da kad dođem ne budem imao žalosti od onih za koje bi trebalo da se veselim. Uzdam se u sve vas da je moja radost ujedno radost sviju vas. 4 Pisao sam vam s mnogim suzama u velikoj tuzi i tjeskobi srca, da ne biste se

rastužili nego da biste upoznali ljubav koju u velikoj mjeri
imam prema vama.

5 Ako je dakle tko koga ražalostio, nije ražalostio mene
nego bar djelomice, da ne pretjerujem, sve vas. 6 Dovoljna je
takvome ova kazna od većine 7 i sada, nasuprot tome, treba da
mu radije oprostite i utješite ga, da ga prevelika žalost ne u-
ništi.

8 Zato vas opominjem: odlučite se za ljubav prema njemu.
9 Zato vam i pisah da upoznam vašu spremnost, da li ste u sve-
mu poslušni.

10 Ako kome što opraštate, onomu opraštam i ja; jer i ja
što sam oprostio - ako sam (uopće) imao što praštati - činim
to pred Kristom radi vas, 11 da nas ne prevari sotona jer zna-
mo njegove namjere.

12 Kad dođoh u Troadu da propovijedam Kristovo evanđelje,
premda mi se otvoriše vrata (za uspješan rad) u Gospodinu,
13 nisam imao mira u svome duhu zato što ne nađoh svoga brata
Tita; zato se oprostih s njima i otidoh u Macedoniju. 14 A Bo-
gu neka je hvala koji nam svagda daje pobjedu u Kristu i širi
miomiris svoje spoznaje po nama na svakom mjestu.

15 Mi smo, naime, Kristov miomiris Bogu i među onima koji
se spasavaju kao i među onima koji propadaju. 16 Jednima smo
miris smrti za smrt a drugima miris života za život. A za ovo
tko je sposoban? 17 (Svakako mi), jer nismo kao mnogi koji tr-
guju riječju Božjom nego govorimo iskreno kao (nadahnuti) od
Boga pred Bogom u Kristu.

Tumač
2,1-17

Prema r 1-2 Pavao je odgodio svoj dolazak u Korint i radi sebe i radi vjernika. "Opet" (u r 1) spajaju neki sa riječju "žalost", a drugi sa rječju "dođem". U prvom slučaju govor je o Pavlovoj tjeskobi što ju je proživljavao kad je osnivao korintsku crkvu, dap 18. U drugom slučaju valja pomišljati na neko Pavlovo putovanje u Korint koje je apostol izvršio prije nego je napisao 2 kor. Tom zgodom doživio je velikih neugodnosti i nevolja. "Pisah vam" u r 3 najvjerojatnije se po shvaćanju starih i nekih novijih tumača odnosi na 1 kor u kojoj je Pavao rastužio Korinćane spominjući razne njihove mane. Moderni tumači radije pomišljaju na neko "izgubljeno pismo" Pavlovo Korinćanima.

R 4 shvaća se također dvojako: starija egzegeza tvrdi da Pavao aludira na 1 kor; ovu je poslanicu pisao iz ljubavi prema Korinćanima "s mnogim suzama" jer je bio žalostan zbog razdora u crkvi. Nije mu bila namjera da ih rastuži nego popravi, 7 10. Konkretno ovdje apostol ima pred očima rodoskvrnitelja što ga spominje u 1 kor. Moderni tumači tvrde da Pavao govori o nekom svom "nepoznatom klevetniku".

R 5 jedni tumače ovako: nije ražalostio samo mene nego i vas. Kad kaže "bar dijelom", misli na manjinu, koja se ponijela dosta ravnodušno. Dalje veli: "da ne pretjerujem", t.j. i vi ste dionici moje tuge radi tolikog grijeha. Kad to ne bi bio slučaj, bili biste tvrda srca. Drugi shvaćaju ovako: da ne teretim odviše grješnika, nije rastužio samo mene nego i vas; ali da ga štedim, kažem: vas je samo djelomično rastužio. Treći napokon uzimaju izraz "da ne pretjerujem" u apsolutnom smislu: djelomice je i vas rastužio, da ne pretjerujem veleći: sve je vas rastužio.

Bilo je ljudi koji nisu osjećali tu žalost o kojoj govori Pavao u r 5. No to je bila "manjina". Grješnik je dovoljno kažnjen time što ga je većina osudila. U r 7 apostol nagovara Korinćane, da izopćenom grješniku oproste prekršaj i ponovno ga prime u vjersku zajednicu. Prije je bio grješnik pravno izopćen, a sada neka se stvori "odluka ljubavi" prema njemu: neka ponovno bude pravi brat i drugar. Sv.oci i stariji tumači drže da se izraz "pisah vam"u r 9 odnosi na "ljubav" u r 8. Drugi opet kažu (zbog r 3) da se taj izraz odnosi na prvu poslanicu Korinćanima, odnosno na neko "izgubljeno" Pavlovo pismo. Tako većinom moderni tumači. Smisao je ovaj: nikada nisam išao za tim da grješnika natjeram u očaj nego da ga popravim. To sam tražio i pismeno od vas.

U r 10 kaže apostol da je oprostio "težu kaznu" rodoskvrnitelju jer ga nije sam izopćio. Hipotetskim načinom govora štedi grješnika. Korinćani neka također slijede apostolovu blagost. To nije nedopustiv obzir prema grješniku nego je postupak u duhu Kristovu. Čuvajmo se prevelike strogosti, kaže Pavao u r 11, jer nas sotona hoće pod krinkom velike pobožnosti upropastiti. U r 10 - 11 nalazimo dokaz da Crkva može davati oproste. Apostol kaže neka se izopćeni riješi ekskomunikacije; i on taj zahtjev postavlja u času dok još grješnik nije potpuno zadovoljio za svoj grijeh. Dakle mu se oprašta daljnja vremenita kazna naložena od Crkve, a time mu se bar donekle oprašta i kazna koju duguje Bogu. Tako tumači sv. Toma i drugi bogoslovi.

U 2 12-17 apostol zahvaljuje Bogu što ga je potvrdio za svoga slugu, te pruža nove dokaze svoje ljubavi prema Korinćanima.

Prema r 12 Tito je imao čekati Pavla u Troadi pošto je odnio poslanicu 1 kor. Kako je, vjerojatno zbog Demetrijeve bune, Pavao prije reda ostavio Efez, nije u Troadi našao Tita. Postao je nemiran, jer nije znao kako se razvijaju prilike u Korintu; zato je otišao iz Troade, te se sastao s Titom u jednom macedonskom mjestu; tu je doznao od njega povoljne vijesti iz Korinta.

Sv.Jeronim i većina modernih protestantskih tumača vele: apostoli su prema r 14 "slabo oruđe" Božje, ali im Bog daje svoju milost i tako ih pokazuje svijetu u svome triumfu opojene milošću Božjom. Stari, osobito latinski tumači i većina novijih katoličkih tumača kaže: Bog daje apostolima pobjedu

odnosno Bog pobjeđuje po apoštolima u svim prilikama. Spoznaja Krista kao miris je metafora, cf ef 4 2, fil 4 18. Prema r 15 u apostolima živi Krist, gal 2 2o; on je sadržaj njihovih propovijedi, 1 19. Čovjek je slobodan i zato može povjerovati u Krista i spasiti se ili ne vjerovati i propasti, lk 2 19. Dva su tumačenja za r 16: jednima je apostol "smrtni miris" i vodi ih u vječnu smrt, a drugima je "životni miris" i vodi ih u život vječni; ili: oni koji nose u sebi "duhovnu smrt", odbacuju evanđelje i propadaju; dok drugi koji su "duhovno živi", u milosti sve više rastu i postignu život vječni. Na pitanje u r 16 (tko je prikladan) Pavao ne odgovara izravno, nego odgovor dobivamo tek u vezi sa slijedećim retkom, iz kojega se vidi da su jedino apostoli pravi "miomiris" Kristov. Iz r 17 vidimo da su lažni učitelji judaističkim zasadama kvarili nauk evanđelja i gledali pritom samo na svoju materijalnu korist.

Pavlova obrana od prigovora (nastavak) 3, 1-2

1 Počinjemo li opet sami sebe preporučivati, ili trebamo li možda poput nekih ljudi preporučna pisma na vas ili od vas? 2 Ta vi ste naše pismo, upisano u našim srcima, koje poznaju i čitaju svi ljudi.

Veličina novozavjetne službe 3 3-18

3 Očito je da ste vi Kristovo pismo, izrađeno od nas i napisano ne crnilom nego Duhom živoga Boga, ne na kamenim pločama nego na pločama živih srdaca.

4 A takvo pouzdanje imamo po Kristu u Boga. 5 Ne (kao) da bismo mogli pripisati sebi nešto kao od sebe nego je naša sposobnost od Boga. 6 On nas osposobi da budemo sluge novoga zavjeta, ne slova nego Duha; jer slovo ubija, a Duh oživljava.

7 Ako je služba smrti koja bijaše slovima urezana u kamen bila toliko slavna da sinovi Izraelovi nisu mogli gledati u Mojsijevo lice radi sjaja koji je bio prolazan, 8 zar neće biti mnogo slavnija služba Duha? 9 Ako je služba osude bila slavna, još je mnogo slavnija služba pravde. lo Pače, s te strane nije (zapravo) ni bila slavna služba osude radi prevelike slave službe Duha. 11 Ako je naime bilo slavno što prestaje, mnogo je slavnije ono što ostaje.

12 Kad imamo dakle takvu nadu, govorimo veoma odvažno,
13 i ne (postupamo) kao Mojsije koji je na svoje lice stavljao
pokrivalo da sinovi Izraelovi ne bi vidjeli prestanak prolaz-
noga (njegova sjaja). 14 Ipak, (unatoč tome) otvrdnuše njiho-
ve misli. Do današnjega naime dana stoji ovo isto pokrivalo -
kad se čita stari zavjet - neotkriveno, jer se (samo) u Kri-
stu otkriva. 15 Dodanas, kad se čita Mojsije, leži (ovo) po-
krivalo na njihovu srcu. 16 Ali kad se (Izrael) obrati ka Go-
spodinu, diže se pokrivalo.

17 Gospodin je Duh, a gdje je Duh Gospodnji, ondje je slo-
boda. 18 Mi svi na kojima se odrazuje Gospodnja slava otkrive-
na lica, preobražavamo se u sličnost s njime iz slave u (sve
veću) slavu, a to sve čini Duh Gospodnji.

Tumač 3,1-6

U r 1 pobija apostol prigovor svojih protivnika da je tražio "svoju slavu" u Korintu. Preporuke treba onaj koji hoće da propovijeda u tuđoj crkvi, dap 15 25-27, 18 27. Preporuke trebaju dakle protivnici Pavlovi. Korinćani su prema r 2 Pavlova poslanica, 7 3, fil 1 7. Propovijedanje Pavlovo nije bilo "ljudska mudrost" nego duh i snaga, t.j. Božja riječ, 1 kor 2 4. Dekalog je bio napisan na dvije kamene ploče. One su simbol tvrdoće izraelskih srdaca. Već prorok Jeremija govori da će Gospodin dati narodu svome nova, tjelesna, t.j. mekana srca, 31 38, ezek 36 26, 11 4. (r.3). Razlog Pavlova pouzdanja je Krist. Da ga ne bi tko krivo shvatio, pripisuje apostol u r 4 svu svoju sposobnost Bogu. Dobra djela čini čovjek slobodnom voljom, ali da budu zaslužna za nebo, potrebna mu je - prema r 5 - vrhunaravna milost Božja.

U r 6 prikazuje apostol različan karakter SZ i NZ, i to obzirom na 3 3; cf rim 7 6, iv 1 17, jer 3 32, hebr 9 15. Doduše, zakon Mojsijev bio je po sebi svet, ali grijehom pokvareni čovjek redovito nije imao snage da ga vrši kako treba, rim 7 12. Pače, zakon je svojim propisima u izvjesnom smislu i to zbog ljudske slabosti, raspirio požudu. Tako je zakon SZ čovjeka - na neki način - vodio u smrt. Pavao, dakako, ima pred očima ljude SZ, kakvi su dobrim djelom stvarno bili, a ne gleda na pravednost odnosno opravdanje koju su mnogi članovi izabranog naroda zadobili pokorničkim djelima, pokajanjem i nadom u budućega Spasitelja. Uredba novoga Zavjeta, nasuprot, čini nas sposobnima da lako vršimo zakon Božji. Tako nas NZ vodi stvarno u vječni život. Ovdje Pavao pušta s vida činjenicu da mnogi kršćani ni u NZ neće prihvatiti milosti Božje i tako zauvijek propasti.

Tumač 3,7-11 U r 3 7-11 pokazuje apostol kako služba NZ daleko nadvisuje SZ.

Pavao često upotrebljava riječ služba, (diakonia). U r 7 Pavao antitezom "služba smrti" i "služba duha" upozoruje na nadmoćnu uzvišenost NZ ispred SZ. Iz r 7-8 vidi se da je "sjaj" na licu Mojsijevu postepeno slabio i konačno posve prestao smrću Mojsijevom. Mnogo veći "sjaj" t.j. vječno blaženstvo pridržano je apostolima. Pavao kaže: SZ vodio je "u smrt" t.j. imao je da prestane što se simbolički vidi iz "prolaznog sjaja" Mojsijeva lica; NZ vodi "u život" t.j. ima da zauvijek ostane i simboliziran je "neprolaznim sjajem" evanđelja, obilnog milosnog života i vječnog blaženstva. U r 9 opet nalazimo posve sličnu antitezu: služba "osude" i služba "pravde", cf r 7. U r lo nalazimo lijepi oksimoron: slava SZ zapravo i nije slava ako se isporedi sa službom i slavom NZ. Služba SZ bila je naime prolaznog karaktera, dok je NZ vječan.

Tumač 3,12-18 U 3 12-18 kaže Pavao da apostoli neustrašivo i s velikim pouzdanjem propovijedaju evanđelje, jer je njihova služba veća od službe SZ.

Mojsije je pokrivao svoje lice radi sjaja koji se javljao nakon razgovora sa Gospodinom na gori Sinaju. Apostoli međutim otvoreno i hrabro navještaju slavu NZ. Židovi još ni sada ne razumiju da je SZ bio samo "priprava" za Krista, i da je Krist "svrha" SZ, gal 3 24, kol 2 17, rim lo 4. Prema r 14 Židovi su sami krivi što nisu spoznali Krista. Mjesto duhovnog spasenja tražili su nacionalnu obnovu židovstva. U tome stoji "pokrivalo" njihova srca i ono se skida samo po vjeri u Krista.

U r 16 apostol podsjeća na eks 34 34. Neki tumači navode kao subjekt izreke "njihovo srce" iz prijašnje rečenice, ili pak vele da je subjekt "Mojsije" odnosno "Izrael". Drugi opet misle da apostol tom rečenicom u r 16 iznosi historijsku činjenicu, kako je Mojsije skidao pred Gospodinom pokrivalo. U prvom slučaju je smisao: ako se Izrael okani svoje okorjelosti i obrati ka Gospodinu, nestaje pokrivala koje se nalazilo na njegovu srcu za vrijeme čitanja biblije SZ. Drugi je smisao: Mojsije koji je došao ka Gospodinu s otkrivenim licem i gledao slavu Božju, tip je kršćanina koji "otkriveno" promatra tajnu spasenja. Ovo je mišljenje manje vjerojatno.

Duh Sveti je već u SZ prosvjetljivao Mojsija, ali se savršeno objavio tek apostolima, slugama NZ. Ako uzmemo r 16 u smislu duhovnog obraćenja Izraela, onda r 17 ima ovaj smisao: Gospodin kojemu se Izrael ima obratiti da mu se skine koprena, jest Duh Sveti koji je u NZ djelitelj milosnog života. Istočni oci dokazuju pomoću ovoga retka božanstvo Duha Svetoga. Grčka riječ "pneuma" može značiti i "vjetar" kao i "ljudsku dušu", cf iv 3, rim 1 9, 1 kor 5 3. 4. Valja dakle uvijek paziti na kontekst. Grčki oci smatraju da je u rečenici Gospo-

din je Duh, subjekt Duh, a predikat Gospodin. Drugi drže obratno i tumače ovako: Gospodin je nešto duhovno, on je subzistentna vrhunaravnost. Neki opet tvrde da je Gospodin i Krist i Duh jedno te isto. Iz iv 14 17 i 16 14 vidi se istobitnost Sina i Duha Svetoga koja dakako ne ukida stvarne razlike u njihovim osobama. Pavao ističe božanstvo Duha Svetoga. To je Duh Gospodnji jer izlazi od Oca i Sina i jer nam se po njima daje. Duh Sveti daje kršćaninu pravu slobodu jer je Duh posinaštva Božjega koji je oprečan "duhu" SZ. t.j. kršćanin nije više vezan mnogim obrednim propisima Mojsijeva zakona, cf rim 8 14 i dr. Oni koji primaju Duha Svetoga djeca su obećanja, pozvana na pravu slobodu djece Božje, gal 4 24 i dr. Dakako da kršćanska "sloboda" nije isto što i raspuštenost starih antinomista, gal 5 13.

U r 18 pod riječju "mi" razumijevaju neki samo apostole, dok drugi pomišljaju na sve kršćane. Svi primamo slavu Božju u krštenju i "odrazujemo" je u svom životu kreposnim djelima. Drugi opet vele: svi vjernici promatraju u djelatnosti i slavi Kristovoj koja se "odrazuje" u evanđelju kao u ogledalu, slavu Božju. Ovo tumačenje manje pristaje u kontekst. Ova je slava unutrašnja i preporađa vjernike: oni postaju vrhunaravna slika Božja i dionici božanske naravi. Ovaj vrhunaravni preporod neprestano raste i usavršuje se, čim više ljubimo Boga. Konačno savršenstvo postigne se u nebeskoj slavi.

Pavlov apostolat je borba u nadi za vječni život 4 1-18

1 Pošto imamo ovu službu po (Božjem) milosrđu, ne malakšemo 2 nego smo se odrekli sramotnoga tajnog postupka; jer ne živimo lukavo i ne izvrćemo Božju riječ nego se naviještanjem istine preporučujemo svakoj ljudskoj savjesti pred Bogom.
3 Ako je (ipak) naše evanđelje (kao) pokriveno, to je pokriveno onima koji propadaju; 4 nevjernima, kojima bog ovoga svijeta zaslijepi mišljenje da im ne zasja svijetlo evanđelja o slavi Krista, koji je slika Božja.

5 Mi naime ne propovijedamo sebe nego Isusa Krista kao Gospodina a nas kao vaše sluge radi Isusa. 6 Bog je naime (onaj) koji reče: iz tame neka zasja svijetlo, i on zasvijetli u našim srcima da nam svijetli spoznaja Božje slave u osobi Isusa Krista.

7 Ali ovo blago imamo u zemljanim posudama, da (bude očito) kako je ova vrlo velika snaga od Boga a ne od nas.

8 U svemu trpimo nevolje, ali nismo poništeni; u sumnji smo (gdjekada) ali ne očajavamo; 9 progone nas, ali nismo napušteni; obaraju nas ali ne propadamo; 10 uvijek nosimo smrtnu muku Isusovu u svome tijelu da se i život Isusov očituje na našem tijelu. 11 Jer mi se vazda živi predajemo u smrt radi Isusa, da se Isusov život očituje u našem smrtnom tijelu. 12 Tako Kristova smrt djeluje u nama, a Kristov život djeluje u vama.

13 Jer imamo (onaj) isti duh vjere kao što je pisano: povjerovah i zato govorih; i mi vjerujemo, pa zato i govorimo 14 jer znamo da će onaj koji uskrisi Gospodina Isusa, i nas zajedno s Isusom uskrisiti i postaviti s vama preda se. 15 Sve je naime radi vas; da se milost (Božja) umnoži po većem broju vjernika i tako dade Bogu veća hvala na slavu Božju.

16 Zato ne malakšemo, nego iako se naš vanjski čovjek raspada, unutrašnji se obnavlja iz dana u dan.

17. Naša sadašnja i časovita laka nevolja donosi nam prekomjernu, obilnu, vječnu i od svega pretežniju slavu; 18 nama koji ne marimo za ono što se vidi nego za ono što se ne vidi; jer je ono što se vidi, prolazno, a što se ne vidi, vječno.

Tumač 4,1-6 U 4 1-3 kaže apostol, da je nesebično i iskreno propovijedao evanđelje i vazda imao pred očima uzvišenost NZ. Plašljivci - takvi su većinom bili judaizanti - ne usuđuju se otvoreno naviještati evanđelje nego nastoje raznim spletkama postići svoju svrhu. U r 2 govor je o lažnim apostolima koji su naviještali iskrivljeno evanđelje. Htjeli su da tako steknu naklonost slušalaca. Posve drukčije je postupao Pavao što mu svjedoči savjest svih vjernika, a i sam Gospodin. U r 3 dopušta apostol činjenicu da je evanđelje nekima kao "pokriveno" t.j. da ga svojom krivnjom ne primaju. Uzrok dakako nije u evanđelju niti u propovijedanju nego u slušaocima, koji su na taj način sami krivi svojoj propasti, 1 kor 1 18. U r 4 "bog ovoga svijeta" je đavao, cf iv 12 31, 14 30, 16 11, ef 2 2, 6 13, 1 kor 2 6. Sv.Toma kaže: Krist je savršena slika Božja jer je u njemu savršena sličnost i potpuna jednakost s Bogom, a povrh toga kao Sin Božji potječe od Boga. Apostoli dakle propovijedajući evanđelje, nailaze na protivljenje đavla koji nastoji da otvrdnu srca nevjernika i, ukoliko mu to uspije, evanđelje je "pokriveno" onima koji su zbog svojih grijeha na putu propasti. Prema r 5 apostoli propovijedaju Krista a ne sebe: njihova propovijed nije, dakle, uzrok ljudske okorjelosti, nego tvrdokorno odbijanje Božje milosti, 9 19.

Apostoli propovijedaju po volji Božjoj koja sve stvara, cf 1 mojs 1 3. Bog je "Otac svjetlosti", t.j. svake milosti i istine 1 tim 6 16. Bog je svjetlo istinito i jedino bez ikakve sjene, 1 iv 1 5. Bog nije dopustio da duhovna tama nepoznavanja Boga obuzme upravo svu zemlju, nego je vazda čuvao tračak svijetla i kod pogana a kod patrijarha i Židova starozavjetnu objavu koja je u punini zasjala i proširila se u NZ, gal 1 15. 16, dap 26 16.

Tumač 4, 7-12

U r 7-12 kaže apostol zašto provodi strog život.

Evanđelje je prema r 7 "blago" što ga apostoli primiše za druge. Metafora "zemljana posuda" znači slabu čovječju narav. Bog je predao evanđelje slabim ljudima da se tim većma očituje njegova božanska moć. U r 8 ilustrira apostol nevolje vjerovjesnika sa tri antiteze. Uzima sliku iz borbe atleta, cf psal 4o. Prema r 1o apostoli nose na sebi znakove udaraca i tako "predočuju" na svom tijelu muku i smrt Kristovu, cf gal 6 17. No jer su nevolje nadvladali, pokazuju i uskrsloga Krista koji u njima pobjeđuje svoje neprijatelje. Život apostola je život Gospodina i njihove patnje slične su Kristovim patnjama. Oni ipak vrše svoju službu jer ih drži jakost Kristova, rim 4 25. Prema r 12 apostoli se trude da vjernici prihvate evanđelje, da se tako i u njima očituje život Kristov po vjeri i ljubavi.

Tumač 4,13-18

U 4 13-18 kaže apostol da podnosi nevolje radi nade u uskrsnuće. "Isti duh vjere" u r 13 je po shvaćanju starih tumača Duh Sveti kao početnik naše vjere. Drugi kažu da je to vjera što nam je daje Duh Sveti. Smisao je isti. "Vjera" o kojoj govori psalmista u 115 1 je "pouzdanje" u vjernost i pravdu Boga koji drži svoje obećanje i pomaže svojim slugama. Ta vjera uključuje u sebi i nadu. Isti Duh Sveti koji je govorio u SZ govori i u NZ. Imajući dakle taj "isti Duh vjere" apostoli propovijedaju evanđelje. "Zalog" našega uskrsnuća je Kristovo uskrsnuće, 1 kor 15 12-2o. Prema r 15 apostoli nastoje da broj vjernika koji zahvaljuju Bogu za spasenje neprestano raste. Dakle je svrha apostolskog propovijedanja slava Božja i spas vjernika. Inače se r 15 na razne načine prevodi.

"Izvanji čovjek" u r 16 je čovječje tijelo sa sjetilima; "nutarnji čovjek" je duša sa svojim višim moćima razumom i voljom. Duša postaje sve sposobnija da odbaci grijeh kad vidi nagradu što je čeka. Silan je nerazmjer između nebeske nagrade i zemaljskih nevolja. Apostol u r 17 jednoj hiperboli dodaje drugu, dakle u neku ruku superlativ superlativu. R 18 uzimaju neki u kauzalnom smislu, dok drugi tvrde da ga treba shvatiti kondicionalno.

Proslava tijela i pravedan sud Božji 5 1-21

1 Znamo da kad se jednom naš zemaljski šator raskine,
imamo zgradu od Boga, kuću nerukotvorenu, vječnu na nebesima.
2 Zato u ovom šatoru uzdišemo i čeznemo da se obučemo u svoj
nebeski stan; jer se 3 samo (tako) budemo našli obučeni a ne
goli. 4 Mi naime dok smo u šatoru, uzdišemo pod tim teretom
pošto ne ćemo da budemo (smrću kao) svučeni nego da se (bez
smrti) obučemo (u besmrtnost) da život proguta što je smrtno.
5 A koji nas upravo za to pripravi, to je Bog koji nam za to
dade (kao) zalog Duha Svetoga.

6 Imamo dakle vazda čvrsto pouzdanje (u Boga) i znamo
da smo dok stanujemo u tijelu, putnici i daleko od Gospodina;
7 putujemo naime u vjeri a ne u gledanju. 8 Zato se čvrsto
uzdamo (u Boga) i volimo otputovati iz tijela i nastaniti se
kod kuće, kod Gospodina.

9 Trsimo se da mu bilo stanujući u tijelu bilo odlazeći
iz njega, omilimo. 1o Jer nam se valja svima javiti na sudu
Kristovu, da svatko primi što je učinio za (tjelesnog) živo-
ta, bilo dobro bilo zlo.

11 Imajući dakle strah Gospodnji nastojimo da predobijemo
ljude, a Bog nas pozna; nadam se da nas pozna i vaša savjest.
12 Ne preporučujemo opet sami sebe vama nego vam dajemo pri-
like da se s nama ponosite, da imate što odgovoriti onima ko-
ji se diče vanjštinom a ne s onim što je u srcu. 13 Jer bilo
da bijasmo u zanosu, (dogodi se) to radi Boga; bilo da smo
razboriti, opet (biva) radi vas. 14 Ljubav Kristova sili nas
jer smo uvjereni o ovome: ako je jedan umro za sve, dakle su
svi umrli. 15 A za sve je umro Krist, da oni koji žive više
ne žive sebi nego onomu koji je za njih umro i uskrsnuo.

16 Zato mi odsada nikoga ne poznamo po tijelu; ako smo
Krista poznavali po tijelu (t.j. krivom spoznajom) sada ga
više ne poznamo (tako, t.j. sada ga pravo spoznajem). 17 Da-
kle, ako je tko (preporođen) u Kristu, novo je stvorenje. Sta-
ro prođe, gle novo nastade. 18 Ali sve je ovo od Boga, koji
nas pomiri sa sobom po Kristu i dade nam službu pomirenja.
19 Bog je onaj koji u Kristu pomiri svijet sa sobom ne računaju-
ći mu njegove prestupke i predavši nam nauk o pomirenju.

2o Mi smo dakle poslanici umjesto Krista; i Bog opominje
ljude po nama.

Molimo (vas, dakle), mjesto Krista: pomirite se s Bogom.
21 Bog je Krista koji nije poznavao grijeha za nas učinio
grijehom (t.j. odredio da umre za naše grijehe) da budemo po
njemu pravedni pred Bogom.

Tumač 5, 1-1o

U 5 1-1o govori apostol o uskrsnuću tijela i o svojem nastojanju da omili Kristu. Općenito drže tumači da se u r 1 apostol služi metaforom kakvu nalazimo i kod svjetskih pisaca: "dom šatora" odnosno "šator" je naše smrtno tijelo, job 4 19 i dr. Taj šator je "zemaljski" jer na zemlji služi duši. Naše tijelo se brzo raspada poput kakvog šatora, 2 petr 1 13. Duhovno odnosno preobraženo tijelo je "kuća nerukotvorena", 1 kor 15 44. To je hram što ga je Gospodin sebi svojim vlastitim uskrsnućem podigao, iv 2 2o. U r 2 upotrebljava Pavao novu sliku "odijela"; on želi da na "zemaljsko" odijelo obuče "nebesko" kao gornje odijelo. Koga Kristov dolazak zateče živa, njemu će se ispuniti želja iz r 2. Mrtvi su prema r 3 "goli" t.j. nisu više obučeni u smrtno tijelo, 1 sol 4 14-17, 1 kor 15 5o. 51. R 3 ima dakle ovaj smisao: ako i umremo prije dolaska Kristova, znamo da ipak nećemo o uskrsnuću biti "bez tijela", nego da ćemo biti "preobučeni" u nebesko tijelo. Za r 4 kaže sv.Toma: nećemo biti tako preobučeni da tijelo ostane smrtno, nego će nebeska slava potpuno uništiti pokvarljivost tijela, cf ozej 13 14, 1 kor 15 54. R 1-4 dosta se raznoliko tumači.

Bog nas je posinio u krštenju i svojim nas je Duhom potvrdio u sakramentu potvrde. Duha Svetoga primismo prema r 5 kao zalog ili "kaparu", 2 kor 1 22, rim 8 23. Duh Sveti nam jamči da će nam Bog dati punu baštinu. Po Duhu Svetom želimo da život "proguta" smrt. Duh Sveti nam dakle jamči da ćemo slavno uskrsnuti, cf 1 kor 15 53.

U r 6-8 nalazimo nepravilnu konstrukciju. Apostoli spremno trpe razne nevolje jer misle na vječnu domovinu. Antitetički se spominje tijelo naše "na zemlji", a Krist Gospodin u slavi svoga Oca "na nebu". Mi smo ovdje, doduše, sjedinjeni s Kristom po vjeri, ljubavi i milosti, ali smo još daleko od vječne slave, cf fil 1 23, 1 sol 4 17, hebr 11 13, 13 14. R 7 se dvojako tumači: hodamo u vjeri a ne u gledanju, jer neposredno gledanje Boga dolazi tek u vječnosti, cf iv 5 37, lk 3 22, 9 29, 1 sol 5 22. Ili: ne gledamo Krista tjelesnim očima i u njegovoj slavi nego samo vjerujemo u njega. U r 8 Pavao se raduje smrti jer ona znači prelaz u trajno posjedovanje Boga. Ne stoji dakle tvrdnja da pravedne duše već sada uživaju savršeno gledanje Boga, što su tvrdili neki heretici. Dobro je dakako vazda željeti da se svidimo Kristu bilo živi bilo mrtvi, kaže Pavao u r 9 cf rim 15 2o, 1 sol 4 11.

Gospodin je prema r 1o sudac živih i mrtvih dap 1o 42. Svi treba da dođu pred njegovo sudište i on će očitovati misli svih srdaca, cf rim 14 1o, 1 kor 4 5.

Tumač 5,11-21

U 5 11-6 1o dokazuje apostol svoju nebesičnost. Ta je poznata Bogu i Korinćanima. Grčki oci i većina modernih tumača kažu da je "strah Gospodnji" onaj strah što ga zadaje Gospodin kao sudac, cf crkv 7 36. 4o. Smisao je ovaj: zbog pomisli na strogi sud Božji nastojimo da predobijemo ljude i t.d. Hoćemo naime da im dokažemo čiste mo-

tive našega rada; prema tome je naše propovijedanje istinito. Smisao r 12 je ovaj: moja apologija u kojoj branim sam sebe daje vam prigode da se samnom ponosite. Judaizanti su držali da je Pavao zanešenjak, cf mk 3 2, dap 26 24. Pavao, po sudu protivnika, prekoračuje granice čednosti kad ističe veličinu svoga apostolskog rada, ili se ponosi svojim karizmatima, ekstazama i t.d. Ali on sve to čini iz zahvalnosti prema Bogu koji daje te darove. Kristova ljubav u r 14 je njegova ljubav prema nama. Ona je uzor koji treba da slijede apostoli, cf rim 6 5, 8 35, ef 2 4, 3 9, 2 kor 5 15. Pavao je svom dušom uronio u tajnu ljubavi Kristove koja se osobito očitovala time što je Isus umro za nas na križu, cf gal 2 2o, 1 tim 2 6. Ta ljubav nas sili da ne činimo ništa što nije Gospodinu milo. Tkogod se krsti, "pokapa" se s Kristom. "Stari", grješni čovjek umire i "tijelo grijeha" t.j. grješno tijelo, tijelo ukoliko je grješno, se uništava. Briše se naime istočni grijeh i svi drugi grijesi. Krist kao drugi Adam zadovoljio je svojom smrti za grijehe sviju ljudi. Tako su svi u njemu "umrli" mističkim načinom, t.j. lišeni su grijeha i njegovih posljedica, naime vječnog prokletstva. Ipak se ta zadovoljština Kristova ostvaruje u pojedincu čovjeku tek onda, kada se združi s Kristom po krštenju.

Ljubav i požrtvovnost Kristovu treba da svi slijede. Tko "u Kristu" živi, treba da djeluje na slavu Božju i spas vjernika. Pavao preporođen milošću Kristovom prema r 16 ništa više ne sudi sa posve ljudskog stanovišta. On je svima postao "sve" da sve za Krista predobije, gal 3 28, kol 3 11, fil 3 3. Nekoć je smatrao Krista lažnim Mesijom i neprijateljem naroda, 1 tim 1 13; ali nakon objave kod Damaska on pozna Krista samo kao Sina Božjega i pravoga Mesiju. R 17 je logički zaključak iz r 14 i 15: Tko se god po vjeri i krštenju preporodi, postaje živi ud Kristova tijela. Postaje novi stvor komu ne treba judaističkih nauka o SZ, cf mt 9 17, gal 6 15, tit 3 6, iv 1 18, 3 3 i t.d.

Otac je prema r 18 predao svoga Sina u smrt kao pomirbenu žrtvu, gal 2 2o. Krist je svojom smrću postao posrednik između Boga i ljudi, rim 5 1o. Apostoli su sluge ove pomirbe s Bogom, koja počinje pokajanjem i vjerom, a nastavlja se krštenjem čime se stiče pravo na ostale sakramente, rim 1o 17 i dr.

R 19 ima ovaj smisao: Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio jer je Krist savršeno zadovoljio za grijehe ljudskoga roda. Bog "ne računa" grijehe ljudima radi beskonačne Kristove zadovoljštine; to jest Bog ljudima grijehe oprašta i poništava, rim 4, 7,8, 1 kor 6 1. Nauk o pomirenju je nauk evanđelja o smrti Kristovoj kao pomirbi roda ljudskoga, cf kol 1 5 ef 1 13, jak 1 18, fil 2 16, dap 13 26, gal 6 6, kol 4 3.

Apostoli u r 2o opominju i mole vjernike kao Kristovi poslanici i zamjenici. Iz r 21 vidimo, da je Krist sama svetost i pravda, iv 8 46, hebr 4 15, 7 26, 1 iv 3 5, 1 petr 2 22. Krist je uzeo na sebe naše grijehe i prokletstvo grijeha. Tako je, u izvjesnom smislu, postao "grijeh za nas" i "prokletstvo mjesto nas", gen 2 17, rim 5 16, gal 3 13, izai 53 6, rim 3 25. Krist je postao "grijeh" za nas, da mi postanemo "pravda" t.j. istinski pravedni, cf lk 2 21-4o, rim 8 3, 1o 3, i t.d.

Veličina apostolskog rada 6 1-lo

1 Opominjemo vas kao Božji suradnici: ne primite uzalud
milosti Božje. 2 On naime kaže: u pravo vrijeme usliših te i
na dan spasenja pomogoh ti. Evo sada je vrijeme obilne milo-
sti, sada je vrijeme spasenja!

3 Ne dajmo dakle nikome nikakve sablazni da se naša služ-
ba ne grdi. 4 U svemu se pokažimo kao Božje sluge: u mnogoj
strpljivosti, u nevoljama, u potrebama, u tjeskobama, 5 pod
udarcima, u tamnicama, u bunama, u mukama, u nespavanju, u
postu, 6 u čistoći, u Božjem znanju, u velikodušnosti, u do-
broti,u Duhu Svetomu, u ljubavi koja se ne pretvara, 7 u ri-
ječi istinitoj, u sili Božjoj, s oružjem pravde nadesno i na-
lijevo, 8 sa slavom i sramotom, sa zlim i dobrim glasom, (o-
crnjeni) kao zavodnici a (ipak) istiniti, 9 kao (prividno)
nepoznati a svima dobro poznati, kao umirući i evo živimo,kao
kažnjeni ali ne ubijeni, lo kao žalosni a jednako veseli,kao
siromašni a mnoge obogaćujemo, kao oni koji ništa nemaju a
sve posjeduju.

Opomene 6 11-18

11 Naša usta otvoriše se pred vama, Korinćani, i naše
se srce raširilo. 12 Vama nije tijesno u nama, ali je tijesno u
vašem srcu. 13 Dajte uzvratite jednako - govorim kao djeci -
raširite se i vi!

14 Ne vucite jarma s nevjernicima! Jer što ima pravda
zajedničko sa bezakonjem? ili kakva je zajednica svijetla sa
tamom? 15 kako se slaže Krist s Belijalom? kakav dio ima vjer-
nik s nevjernikom? 16 kako se slaže Božji hram s idolima? A
mi smo hram Boga živoga, kao što reče Bog: stanovat ću u nji-
ma i boravit ću među njima; bit ću im Bog, a oni će biti moj
narod. 17 Zato izađite od njih i odvojite se, kaže Gospodin,
ne dotaknite se nečistoga i ja ću vas primiti. 18 Bit ću vam
Otac, a vi ćete biti moji sinovi i kćeri, veli Gospodin sve-
mogući.

Tumač 6, 1-lo — Za r 1 kaže sv.Toma: tko se ne služi primljenom milosti da izbjegne grijeh i postigne život vječni, taj prima milost Božju"uzalud".

Riječi proroka Izaije 49 8 upravljene su na Mesiju. Njemu je naime obećano da će biti uslišana njegova molba. A pošto je Mesija glava naroda Božjega, bit će i ovaj uslišan, t.j.postat će dionik mesijanskog spasenja. Vrijeme spasenja već je došlo.

U 6 3-1o prikazuje apostol svoju ljubav prema vjernicima. Osim toga, podnesene nevolje dokazuju da je zaista pravi sluga i apostol Kristov.

Lako se događa da se mane službenika Božjih pripisuju samoj službi. Tako su grijesi propovjednika čestoput uzrokom da njegovo djelovanje ne donosi ploda (r 3). Kristov propovjednik, prema r 4, treba da prednjači narodu u krepostima. Najpotrebnija je krepost strpljivost, i apostol navodi devet slučajeva gdje treba tu krepost pokazati. Treba je pokazati u manjim i težim nevoljama koje često puta rađaju duševnom tjeskobom. Treba biti strpljiv kad padaju udarci i batine na apostole koje su sramotnije nego tamnice. Treba strpljivo podnositi bune kao i mučne i teške radove; Bogu za ljubav treba trpjeti besanicu i oskudicu (r 5). U r 6 prelazi apostol od strpljivosti na druge kreposti. Prvih šest se odnosi na sam apostolski rad, a dvije posljednje na propovijedanje. "Čistoća duše" potiče propovjednika da sve radi iz čistih motiva. "Razboritost" mu daje snage da tumači evanđelje prema potrebama slušača. "Dugotrpnost" i "velikodušnost" čine ga sposobnim da podnosi slaboće i uvrede sa strane drugih ljudi. "Dobrotom" i "ljupkošću" podiže duh slabih kršćana. Sve to biva "u Duhu Svetom" jer apostol čitavim svojim životom dokazuje da je dostojan hram i oruđe Duha Svetoga. "Nehinjena ljubav" apostola čini sve na čast Božju i spas bližnjega, gal 5 22, rim 12 9, 1 kor 1 22. Prema r 7, apostol sve žrtvuje za istinu koju propovijeda, a Gospodin potvrđuje apostolsko propovijedanje čudesima. "Oružje za napadaj" nosilo se u lijevoj ruci a "oružje za obranu" u desnoj. Apostol se služi slikom uzetom iz javnih borbi. Svoje oružje naziva Pavao "oružjem pravde", jer se njime pravda Božjega kraljevstva čuva i širi, i jer to oružje daje pravda, rim 6 14. U r 8 vidimo da apostoli vazda provode krepostan život: ako ih ljudi slave, ne ohole se; ako ih grde, ne poništuju se. Ostaju kreposni bez obzira na to što se o njima govori. Sv. Toma kaže: nitko ne smije drugome dati prilike da o njemu zlo govori, ali ako je netko nepravedno napadan, neka to mirno podnosi, cf mt 5 11. Ljudi apostole smatraju varalicama, ali oni naviještaju samo istinu, mt 27 63, iv 7 12. Prema r 9 svijet ne pozna apostole i prezire ih, ali ih zato Crkva pozna i smatra uglednima, dap 17 18, gal 4 14. Apostoli kao da neprestano "umiru" podnoseći tolike križeve, ali po milosti Božjoj oni ipak žive i rade. Čini se kao da na njima počiva stroga ruka Božja koja ih kazni, ali se oni stvarno čiste i moralno usavršuju, cf psal 118 17.

Misli u r 1o su ove: protivnici smatraju apostole tužnima, ali oni su vazda puni duhovne radosti, fil 3 1, psal 9o. Siromašni su, ali mnoge obogaćuju duhovnim dobrima. Sve su ostavili radi Krista, ali u Kristu posjeduju sve što zaista ima trajnu vrijednost cf mt 19 27. Sv. Toma kaže: apostoli su živjeli za Krista, i zato su smatrali sve svojim što je bilo Kristovo.

Tumač 6,11-18

U 6 11-13 apostol očekuje da će mu Korinćani vratiti ljubav za ljubav. Mila osoba počiva u srcu prijatelja kao u svojem domu, 7 8, fil 1 7. Ali Korinćani, nažalost, manje vole Pavla nego on njih...

U 6 14 - 7 1 opominje Pavao vjernike da se čuvaju svake nedopuštene zajednice s poganima. U 5 mojs 22 lo vidimo da je Izraelcu bilo zabranjeno u jedan jaram zapreći raznorodne životinje, na pr. vola i magarca. Tako apostol zabranjuje kršćanima da se u liturgijskom životu druže s poganima, ef 5 7, 1 kor 7 12, lo 27. Evanđelje je "pravda", t.j. donosi pravednost i ljubav među ljude i to je svrha evanđelja, rim 14 17, tit 2 12. Bit poganstva je "bezakonje" t.j. nepoznavanje pravoga Boga, i dosljedno tome, nevršenje volje Božje. Pogani su, doduše, mogli spoznati Boga, ali ga svojom krivnjom velikom većinom nisu spoznali, rim 1 21, 6 19.

Sama riječ Belijal u r 15 različno se tumači: zloća, nevrijednost, bez jarma, gospodar šume i t.d. Ovdje svakako označuje đavla.

U SZ bila je strogo kažnjena svaka profanacija sv.šatora ili hrama. Crkva je hram Božji, a to je i svaka crkvena zajednica, cf ef 2 21, 1 kor 3 16, lev 26 12, ezek 37 27. 28. Gospodin obećaje da će podići svoj šator usred svoga naroda i posvetiti ga svojom prisutnošću. To se obećanje ispunilo kad je "oblak" Gospodnje slave zastro šator. Mnogo uzvišenija stvar dogodila se u NZ dolaskom Duha Svetoga u srca vjernika.

U r 17 spaja apostol razna proroštva po smislu, u jednu cjelinu: izai 52 11, jer 51 48, apk 18 4. Prorok Izaija opominje Židove da se vrate iz babilonskog sužanjstva, da ponesu sa sobom sv.posuđe i da se čuvaju poganske nečistoće. Jednako opominje Pavao kršćane da se čuvaju poganskih grijeha. I u r 18 spaja apostol više citata u jednu cjelinu: jer 32 37, 2o 24, izai 43 6, ozej 1 lo. Izraelci su "sinovi Božji", ali kršćani su to još u većoj mjeri.

Pavlova ljubav 7 1-16

1 Imajući dakle, ljubljeni, ova obećanja, očistimo se od
svake tjelesne i duh-ovne ljage te izvršimo (svoje) posvećenje u Božjem strahu.

2 Dajte nam prostora u svome srcu! Nikome nismo učinili
nepravde, nikoga nismo uništili, nikoga nismo prevarili.
3 Ne kažem to zato da vas osudim, jer sam već prije rekao da
ste u našim srcima (tako da smo pripravni) s vama umrijeti i
s vama živjeti.

4 Čvrsto se uzdam u vas, veoma se ponosim s vama, pun
sam utjehe; obilna je moja radost unatoč svoj našoj nevolji.

5 Kad dođosmo u Macedoniju, nije imalo mira naše tijelo,
nego u svemu bijasmo u nevolji: izvana borbe, iznutra strah.
6 Ali Bog koji tješi ponizne, utješi nas Titovim dolaskom.
7 I ne samo njegovim dolaskom nego i utjehom kojom se on utješio kod vas javljajući nam vašu čežnju, vaše jadikovanje, vašu brigu za mene tako da se ja još više obradovah.

8 Ako sam vas i ražalostio (prijašnjom) poslanicom, ne
kajem se; pa iako sam se (ipak donekle) pokajao jer sam vidio
da vas je ona poslanica bar začas ražalostila 9 sada se raduje, ne zato što ste bili žalosni nego što ste se ražalostili
na pokajanje. Ražalostili ste se naime po Božjoj volji tako
da niste imali ni u čemu štete od nas. 10 Jer žalost koja je
po Božjoj volji rađa spasonosno obraćenje, a žalost svijeta
donosi smrt. 11 Jer evo, upravo to što ste se po Božjoj volji
ražalostili proizvede u vama brigu i obranu i ogorčenje i
strah i čežnju i revnost i kažnjavanje; u svemu ste dokazali
da ste čisti u onoj stvari.

12 Ako vam dakle i pisah, ne učinih to radi onoga koji
je skrivio niti radi onoga komu je krivo učinjeno nego da se
kod vas pokaže vaša revnost za nas pred Bogom. 13 Zato se utješismo.

U našoj utjehi još se mnogo više obradovasmo zbog Titove
radosti, jer vi okrijepiste njegov duh. 14 Ako mu se što s
vama pohvalih, ne stidim se, nego kao što je sve istinito što
smo vam govorili, tako bijaše istinita i naša hvala pred Titom. 15 Njegovo srce ljubi vas još više kad se sjeti poslušnosti sviju vas i kako ga primiste sa velikim strahopočitanjem.
16 Veselim se što se u svemu smijem osloniti na vas.

Tumač 7, 1-16 Prema r 1 Korinćani kao dionici evanđelja treba da se odvoje od pogana u duhovnom pogledu: da se čuvaju grijeha i nastoje oko svetosti, cf 1 kor 5 1o; 7 34. Sinovski Božji strah je plod ljubavi prema Bogu.

U r 2-12 prikazuje Pavao svoju ljubav prema Korinćanima. On želi da Korinćani shvate tu ljubav i da ga zanosno prime u svoje srce. U vezi sa 6 12. 13 apostol hoće da odstrani nepovjerenje koje je zavladalo u srcima vjernika. On im je propovijedao čistu istinu evanđelja, i to ne radi materijalne koristi kao na pr. judaizanti, cf 2 17, 12 17.18. U r 3 je ovaj smisao: ne kažem da ste vi ove klevete iznijeli i raširili o meni ili njima povjerovali. Prema r 5 Pavao se uznemirio, jer nije znao da li je uspjela Titova misija. Osim toga bio je u Macedoniji progonjen, dap 16, fil 1 3o. Čuo je od Tita da se Korinćani kaju za svoje pogrješke, ali mu nije žao što ih je rastužio. Svjetovna žalost odvraća čovjeka od njegovih dužnosti i često ga dovodi do očaja i vječne propasti.

U r 11 nabraja Pavao šest plodova njihova nastojanja da isprave učinjeno zlo. Korinćani su pokazali veliku brigu i revnost u tome: branili su se pred Titom i dokazivali mu da nisu sudionici grijeha rodoskvrnuća. Bili su ogorčeni što je Crkva tim grijehom bila okaljana, i bojali su se da apostol ne dođe kao strogi sudac. Željeli su da im Pavao dođe kao duhovni otac, i pokazali su veliku revnost da odstrane sablazan. Izopćili su napokon grješnika iz crkve. Sa svim tim pokazali su da su čisti obzirom na ovaj prekršaj. U r 12 kaže apostol da nije pisao zbog rodoskvrnitelja, nego u prvom redu zato da Korinćani pokažu svoju odanost prema Pavlu.

U 7 13-16 hvali apostol Tita. Korinćani ga primiše kao Pavlova poslanika i time dokazaše veliko poštivanje što ga imaju prema apostolu.

Sabiranje milostinje

Primjer macedonskih crkvi 8 1-24

1 Javljamo vam braćo za Božju milost koja je dana macedonskim crkvama, da su se veoma obradovale (što su mogle skupljati milodare) 2 iako su često bile iskušane nevoljama, i da su unatoč velikom svojem siromaštvu obilno i bogato darivale. 3 Svjedočim im, da su prema svojim silama, čak i preko mogućnosti dragovoljno davali. 4 Pače, usrdno su nas molili za milost da i oni smiju pomagati svete (kršćane). I ne samo (da su darivali) kao što smo se nadali 5 nego su i sami sebe najprije predali Gospodinu a zatim nama po Božjoj volji.

6 Zato zamolismo Tita da kao što je započeo, onako i dovrši među vama ono djelo ljubavi. 7 A vi, kao što se u svemu odlikujete, u vjeri, u riječi (Božjoj), u znanju, u svakoj revnosti i u svojoj ljubavi prema nama, odlikujte se i u ovom milosnom djelu. 8 Ne govorim to kao da zapovijedam, nego hoću da kušam i vašu ljubav je li istinita pošto se i drugi brinu za ovo. 9 Vi znate milost Gospodina našega Isusa Krista, da, iako bijaše bogat, zbog vas postade siromah da se vi obogatite njegovim siromaštvom.

10 (Samo) vam savjet dajem u toj stvari, jer je to dobro za vas koji ste prošle godine započeli ne samo činom nego i voljom. 11 Dovršite sada to djelo, da kao što je volja bila spremna htjeti, tako da bude (spremna) i izvršiti prema onome što imate. 12 Ako je naime volja spremna, mila je po onome što ima a ne po onome što nema. 13 Ali ovo ne (smije biti) tako da bude drugima olakšica a vama nestašica, nego treba da vlada jednakost. 14 Vaš suvišak neka sada pomogne njihovoj oskudici, da opet njihov suvišak pomogne vašoj oskudici; tako će biti jednakost 15 kao što je pisano: tko mnogo skupi (mane u pustinji), nije imao previše, a tko malo (skupi) nije imao premalo.

16 Neka je hvala Bogu koji je dao jednaku revnost za vas u Titovo srce. 17 Spremno je naime prihvatio moju molbu (da pođe k vama), ali jer je vrlo revan, dragovoljno otide k vama. 18 S njime šaljemo i brata koga zbog (naviještanja) evanđelja slave sve crkve. 19 Ne samo to, nego su ga i crkve izabrale da ide s nama i obavi ovo djelo ljubavi, za koje se brinemo na slavu Gospodina i za dokaz naše spremnosti, 20 bojeći se pritom da nas tko ne osumnjiči za ovo obilje prinosa što ga skupljamo.

21 Revno naime nastojimo o dobru ne samo pred Gospodinom nego i pred ljudima. 22 Šaljemo s njima i našega brata čiju revnost često iskušasmo u mnogim stvarima; sada je još mnogo revniji zbog velikog pouzdanja u vas. 23 Tito je moj drugar i pomoćnik za vas, a naša braća su crkveni poslanici i slava Kristova. 24 Dokažite im svoju ljubav kao i to da se s pravom ponosimo s vama pred crkvama.

Tumač 8, 1--15 U r 1 naziva apostol kolektu za siromašne kršćane u Jeruzalemu "milost" da time pokaže, kako je milost Božja izvor toga djela. Macedonske crkve su mnogo trpjele radi Krista i unatoč svom siromaštvu mnogo su sabrale za kršćane, dap 5 41, cf mt 5 1o. Prema r 3 Macedonci su darovali više nego su mogli. Sami zamoliše apostola da smiju sudjelovati u kolekti, r 4, 9 1, dap 11 29. Prema r 6 Pavao je zamolio Tita da u Korintu ponovno uspostavi njegov ugled, da mu steče nove simpatije i, napokon, kraju privede skupljanje kolekte. U r 7 se kaže: kao što se Korinćani odlikuju pravim kršćanskim životom, tako neka se odlikuju djelima milosrđa. Za r 8 vidi 1 iv 3 18. Revnost Macedonaca pruža Korinćanima priliku da i oni posvjedoče svoju kršćansku ljubav. Razborito čini Pavao kad se poziva na ljubav, 7 12, i taj njegov postupak nije protivan onome u 1 16, jer se ista stvar gleda sa više stanovišta. Neizmjerno je djelo ljubavi Božje što se Sin Božji utjelovio i provodio siromašan život, mt 8 1o, fil 2 6. Svi treba da slijede ljubav Sina Božjega, r 9, ef 3 19. Za r 1o vidi 1 kor 16 1 i dr. Prema r 12, Bog ne traži od nas prinosa koji nadilaze naše mogućnosti, mt 12 43; prilozi neka se daju razmjerno prema imućstvenim prilikama svakog pojedinca.(r 13) Jeruzalemske kršćane neka vjernici bogato nadare zemaljskim dobrima, a oni će uzvratiti "duhovnim" t.j. molitvom da Bog blagoslovi Korinćane r 14, 9 12. Protestanti drže da Pavao u r 14 govori samo o zemaljskim dobrima: kad budu rodne godine u Palestini, vratit će kolektu Korinćanima. Ovo je mišljenje vrlo malo vjerojatno. Za r 15 vidi eks 16 18. Gospodin je hranio Izraelce manom u pustinji, i svatko je mogao skupiti samo toliko hrane koliko mu je trebalo. I u NZ treba da vlada zajednica duhovnih i vremenitih dobara, bar u izvjesnom smislu, t.j. ne smije vladati nepravda u razlici između siromašnijih i bogatijih kršćana.

Tumač 8,16-24 U 8 16-24 preporuča Pavao Korinćanima Tita i svoje drugare. "Brat" u r 18 je prema mišljenju Origenovu evandjelista Luka, dok drugi to poriču. O Luki znamo da je bio "evanđelista" t.j. propovjednik riječi Božje a kasnije i pisac knjige evanđelja, i da su ga macedonske crkvene općine izabrale da pomogne Pavlu u sabiranju kolekte.

Tito će vjernike oduševiti, a njegov drugar će sabrati prinose, dok će ih Pavao ponijeti u Jeruzalem. Izabrani su za ovaj posao kreposni muževi da ne bude nikakve sumnje, da će od novca sebi štogod pridržati. Pavao je postupao oprezno zbog grčkih prilika gdje je vladala velika podmitljivost... Razborit duhovni pastir pazit će vazda na to što svijet misli o njemu, osobito kad se radi o novčanim stvarima. Poslanik u r 22 koji nastupa kao treći, nije nam poznat. U r 23 je konstrukcija nepravilna.

Kako treba dijeliti milostinju 9 1-15

1 O milodarima koji se sabiraju za svete nije potrebno
da vam pišem. 2 Ta ja poznam vašu dobru volju, za koju se po-
nosim s vama pred Macedoncima, da je naime Ahaja spremna da-
rivati još od prošle godine i da je vaša revnost potakla ve-
ćinu.

3 Ipak šaljem braću da naša hvala s vama ne bude isprazna
u ovoj stvari, nego da budete zaista spremni kao što sam govo-
rio; 4 da se, ako dođu sa mnom Macedonci i nađu vas nespremne,
ne osramotimo mi da ne kažem vi u toj stvari.

5 Smatrao sam dakle potrebnim zamoliti braću da otidu k
vama i priprave vaš obećani dar; da taj bude gotov kao dar iz
darežljivosti a ne kao dar iz škrtosti. 6 Pamtite ovo: tko
škrto sije, škrto će i žeti, a tko obilato sije, obilato će i
žeti.

7 Svatko neka daje kako je odlučio u svom srcu, ne sa ža-
lošću ili od nevolje, jer vesela darovatelja ljubi Bog. 8 I
Bog vam može obilato udijeliti svaku milost da u svemu svagda
svega dovoljno imate i budete sposobni za svako dobro djelo,
9 kao što je pisano: prosu (pravednik), dade dare siromasima,
zato njegova pravda ostaje dovijeka.

10 (Bog) koji daje sjeme sijaču i kruh za jelo, dat će
i umnožit će vaše sjeme i plodove vaše pravde 11 da se u sve-
mu obogatite za ovakvu darežljivost koja po nama daje hvalu
Bogu. 12 Jer vršenje ove svete službe ne podmiruje samo osku-
dicu svetih nego se odlikuje (i time) što mnogi hvale Boga.
13 Zato što ste vi prokušani u ovoj službi, slave oni Boga za
vaše spremno priznanje Kristova evanđelja i za darežljivost
kojom dijelite njima i svima (drugima). U svojoj molitvi čez-
nu oni za vama radi preobilne milosti Božje koja je u vama.
15 Neka je Bogu hvala na njegovu neiskazanom daru.

Tumač 9, 1-15 Za 9, 3-4 vidi 8 24. R 6 navodi se često od strane katoličkih egzegeta kao dokaz da su dobra djela zaslužna, i da postoje razni stepeni blaženstva u nebu. Za r 8 vidi fil 4 11. U r 9 psalmista opisuje sreću pobožne i pravedne duše, psal 111 9.

Prema r 10 Gospodin će dati obilje prilika za vršenje dobrih djela i povećati blagoslov pravednika, izai 55 10, ozej 10 12. U r 11 se kaže: ako obilno darujete, primit ćete obilje Božjeg blagoslova. Jer Pavao i njegovi drugari sabiru darove, to kršćani koji primaju dar, zahvaljuju Bogu preko njih.

Prema r 12 jeruzalemski kršćani zahvaljuju Bogu za svoje

dobročinitelje koji borave daleko od njih. Neki spajaju r 14 sa r 13 a drugi opet sa r 12. Smisao r 13-14 vidi se u prijevodu. U grčkom izvorniku su te rečenice veoma tvrdo stilizirane. Jeruzalemski kršćani "čeznu" za Korinćanima, t.j. uzvraćaju im ljubav moleći se Bogu za njih i tako nagrađuju njihovu dobrotu. Milostinja ne pomaže samo u bijedi nego širi i slavu Božju. U r 15 apostol promatra kolektu već kao svršenu i zahvaljuje Bogu, cf rim 9 5, 11 33, 1 kor 15 57, gal 1 5.

Pavao brani svoj apostolat lo,1-12,21

Uvod lo 1-6

1 Ja, Pavao, opominjem vas radi krotkosti i blagosti Kri-
stove, koji sam (navodno) pred vama ponizan, a kad nisam kod
vas, strog sam s vama. 2 Ali molim, (gledajte) kad budem kod
vas, da ne moram biti strog s onom odlučnošću kojom sam naka-
nio postupati protiv nekih koji misle da mi po tijelu živimo.
3 Doduše, živimo u tijelu ali se po tijelu ne borimo. 4 Jer
oružje naše borbe nije tjelesno nego je silno za Boga, za ru-
šenje utvrda; mi obaramo (ljudsko) mudrovanje 5 i svaku oho-
lost koja se diže protiv spoznaje Boga, i zarobljujemo svaki
razum da se pokori Kristu; 6 pripravni smo kazniti svaki nepo-
sluh kad bude savršena vaša poslušnost.

Pavlova čednost lo 7-18

7 Gledajte što se nalazi svima pred očima: ako se tko uz-
da za sebe da je Kristov, neka zna da kao što je on Kristov
tako smo i mi. 8 Jer kad bih se i (nešto) više pohvalio našom
vlasti koju nam dade Gospodin za vaš napredak a ne za vaše ru-
šenje, ne bih se trebao stidjeti. 9 Ali (to neću) da se ne či-
ni kao da vas plašim poslanicama. lo Jer i onako kažu: posla-
nice su njegove teške i silne, ali kad je osobno pred nama,
slab je i njegova riječ ne vrijedi ništa. 11 Dotični (koji ta-
ko govori) neka promisli ovo: kakvi smo riječju u poslanicama
kad smo odsutni, takvi ćemo biti i djelom kad budemo prisutni.

12 Mi se ne usuđujemo pribrajati ili ispoređivati s neki-
ma koji sami sebe preporučuju. Ovi su nerazumni jer mjere sebe

po sebi i same sebe sa sobom ispoređuju. 13 Mi, nasuprot, ne ćemo se prekomjerno hvaliti nego prema mjeri pravila koje nam Bog dade kao mjeru, da (naime) dopremo do vas. 13 I mi se ne prostiremo preko naše mjere kao oni koji (uopće) nisu stigli do vas, jer mi smo (doista) doprli do vas s evanđeljem Kristovim. 15 Ne hvalimo se (nadalje), prekomjerno tuđom mukom, nego imamo nadu: kad ojača vaša vjera, naš će se ugled - prema našem mjerilu - među vama izvanredno podići 16 (tako) da (onda) i preko vaših granica uzmognemo propovijedati evanđelje; i pri tom se ne hvalimo s onim što je na tuđem području već učinjeno. (Ta) 17 (i sv.Pismo kaže): tko se hvali, u Gospodinu neka se hvali. 18 Nije naime prokušan onaj koji se sam preporučuje nego koga Gospodin preporučuje.

Tumač lo, 1-6 Prema r 1 apostol je sa strahom propovijedao Korinćanima, ali protivnici tvrde da odviše hrabro nastupa u svojim poslanicama, 1 kor 2 3. U r 2. Pavao ustaje protiv onih koji kažu da ga u radu vodi ljudski obzir. U r 4 izraz "za Boga" shvaćaju neki u smislu: po Bogu ili pred Bogom. Apostol "ruši" naviještanjem Kristove nauke dokazivanje što ga iznose poganski filozofi i židovski rabini. Za r 5 vidi cf 6 13-17.

Tumač lo,7-18 Pavao ne uzmiče (prema r 7) pred svojim protivnicima, jer je bar toliko učenik Kristov kao i protivnici. Možda se tu krije aluzija na t.zv. "Kristovu" stranku u Korintu. Time počinje njegova obrana koja ide od 11 1-12 lo. U r 8 Pavao se ponosi vlašću, koju mu je dao Gospodin za širenje Crkve, 12 6, 13 lo, 1 kor 4 5.

U r 8-18 govori Pavao o svojoj apostolskoj vlasti.

U r 9 apostol govori ili o nekoj "izgubljenoj" poslanici ili pak o prvoj Korinćanima, cf 1 5. 9. U r lo može se postaviti pitanje: tko je napao Pavla? Jedni kažu da su to učinili judaizanti; drugi vele da su o Pavlu nezgodno govorili Apolonovi i Petrovi pristaše, a tek onda judaizanti koji su bili došli u Korint u vrijeme između prve i druge poslanice. Iz r 11 vidimo da Pavao zna i odlučno postupati, cf 13 2. lo. Pavao je odlučno pisao jer nije osobno došao u Korint. Drugi ipak misle da je Pavao došao osobno u Korint u vremenu među prvom i drugom poslanicom. U r 12 se krije ironija kad se Pavao "ne usuđuje" ispoređivati s onima koji sami sebe hvale. U r 14 apostol vjerojatno pobija prigovor da sebi prisvaja prava kojih u Korintu nema. Upravo protivnici to čine!

Iz r 15 razabiremo da su judaizanti običavali propovijedati na tuđem području, i govoriti da je njihovo evanđelje pravo, rim 15 2o. Prema r 16 Pavao će propovijedati i preko granica Korinta, ali ne na tuđem području kako to čine protivnici.

Samo jedna hvala ima - prema r 17 - smisla, a to je hvala i slava što dolazi od Boga, jer 9 22. 23, 1 kor 1 31. Onaj je poslanik Božji i propovjednik evanđelja vrijedan hvale koga Gospodin milošću svojom preporučuje, t.j. kojemu daje uspjeh u propovijedanju, 1 kor 4 5.

Golemi rad Pavlov 11 1-33

1 O kad biste bar malo podnijeli moje bezumlje! No (-pri-
znajem - doista) podnosite me. 2 Revnujem naime za vas Božjom
revnošću; jer vas zaručih jednome mužu da vas kao čistu djevi-
cu privedem Kristu. 3 Međutim, bojim se da kao što zmija svo-
jim lukavstvom prevari Evu, tako da se i vaše misli ne pokva-
re i ne odmetnu od čiste odanosti Kristu. 4 Jer ako netko dođe
(k vama), i drugoga Isusa uspropovijeda kojega mi nismo propo-
vijedali, ili ako drugog Duha primite kojega niste (od mene)
primili, ili neko drugo evanđelje (čujete) koje niste (od me-
ne) prihvatili, vi to (posve) lijepo podnosite.

5 No ja držim da ni u čemu nisam manji od "prevelikih a-
postola". 6 Ako i jesam nevješt u govoru, nisam u znanju. U
svakoj stvari i u svakom pogledu očitovao sam ga vama. 7 Ili
zar počinih grijeh ponizujući sebe da se vi uzvisite, jer sam
vam badava propovijedao Božje evanđelje? 8 Druge crkve oplije-
nih uzevši plaću (od njih) da vama služim. 9 Kad bijah kod
vas i u oskudici, ipak nikome nisam bio na teret. Jer meni u
potrebi pomogoše braća koja dođoše iz Macedonije, i u svemu
sam se čuvao da vam ne budem na teret, a čuvat ću se (i ubu-
duće.)

10 Kao što je Kristova istina u meni, ova hvala za mene
ne će umuknuti u ahajskim krajevima. 11 Zašto? Zar možda zato
što vas ne ljubim? Bog zna (da vas ljubim)! A što činim, či-
nit ću (i nadalje) 12 da odsiječem prigodu onima koji traže
prigodu da bi se u onome čime se hvale našli kao i mi. 13 Ta-
kvi lažni apostoli su himbeni radnici koji se pretvaraju u
Kristove apostole. 14 Nije ni čudo, jer se i sam sotona (gdje-
kada) pretvara u anđela svijetla. 15 Nije dakle čudo ako se
i njegove sluge prikazuju kao sluge pravde. Ali njihov svrše-
tak bit će prema njihovim djelima.

16 Opet kažem: neka nitko ne misli da sam ja bezuman; no
ako ipak (netko) tako misli, onda me kao bezumna primite, da
se i ja nečim malko pohvalim. 17 Što ovdje govorim, ne govo-
rim po Gospodinu nego kao u ludosti, obzirom na ovu moju samo-
hvalu.

18 Budući da se mnogi hvale vanjskim prednostima,pohvalit
ću se i ja. 19 Ta i vi rado podnosite bezumne kad ste sami
mudri. 2o Vi podnosite ako vas tko zarobljuje, ako vas tko iz-
jeda, ako vas tko zasužnji, ako se tko diže iznad vas, ako vas
tko po obrazu bije. 21 Na vašu sramotu velim da smo mi (za ne-
što takvo) bili (ipak) preslabi.

Čime se tko ponosi, - govorim kao luda, - ponosim se i
ja. 22 Jesu li Hebreji? I ja sam; jesu li Izraelci? I ja sam;
Jesu li potomci Abrahamovi? I ja sam. 23 Jesu li sluge Kristo-
ve? Govorim kao luda, ja sam još više, Mnogo više sam se tru-
dio i bio po tamnicama, preko mjere bio sam bijen i mnogoput
se nađoh u smrtnoj pogibli. 24 Od Židova pet puta primih četr-
deset manje jedan udarac. 25 Triput sam bio šiban, jedamput
kamenovan, triput sam doživio brodolom, dan i noć proveo sam
(lutajući) na morskoj pučini. 26 Često sam putovao i bio u po-
gibli od rijeka, u pogibli od razbojnika, u pogibli od zemlja-
ka, u pogiblji od pogana; (bio sam) u pogibli u gradu, u po-
gibli u pustinji, u pogibli na moru, u pogibli od lažne braće;
27 u trudu i muci i u mnogom nespavanju, u gladu i žeđi i u
mnogom postu, u zimi i golotinji. 28 Osim toga, - da ne govo-
rim o drugome, - (spominjem još) navaljivanja ljudi k meni
svakog dana kao i brigu za sve crkve. 29 Tko je slab a da ja
nisam (zajedno s njime) slab? tko se sablažnjava, a da ja pri-
tom ne osjetim goruću bol?

3o Ako se treba hvaliti, pohvalit ću se svojom slabošću.
31 Bog i Otac Gospodina Isusa (Krista) koji je blagoslovljen
dovijeka zna da ne lažem: 32 u Damasku namjesnik kralja Arete
čuvao je grad Damask da me uhvate, 33 ali me braća spustiše u
košari kroz prozor preko zida i tako izbjegoh iz njegovih ruku.

Tumač 11,1-15 Korinćani primoraše Pavla da spomene svoje zaslu-ge, i zato mu moraju oprostiti, ako se sam hvali. Tako r 1. Smisao r 2 je ovaj: u Pavla je revnost kojoj je izvor Bog; ili: u Pavla je revnost kojom Bog revnuje za svoje izabrane, mt 25 1, ef 5 25, dap 9 7 i t.d. U r 4 se kaže: kad bi vam tuđi propovjednici donijeli veća duhovna dobra ili milost nego što sam vam donio ja, razumio bih vašu strpljivost i ne bih vas korio. U r 5 ironički naziva Pavao svoje protivnike "prevelikim apostolima". U r 6 se vidi da Pavao ne smatra sebe govornikom u profanom smislu riječi, ali on duboko razumije božanske istine, 1 kor 2 1. 2, ef 3 4. Prema r 7 Pavao se odrekao prava da ga crkva uzdržava 1 kor 9 12. 18. Za r 8-9 vidi fil 4 1o. 15, 1 sol 2 7. Filipljani su Pavlu dvaput poslali u Solun novčanu pomoć.

Pavla napadaju protivnici što ne prima darova od vjernika za svoje uzdržavanje kao oni i drugi apostoli, ali oni stvarno žele samo to da njegovu službu liše nagrade kod Boga, i da ga izjednače sa sobom i time smanje njegov upliv na vjernike, r 12.

U r 13-15 govori Pavao o svojim protivnicima. Naziva ih "lažnim apostolima" jer su bez misije Kristove: to su himbeni radnici, cf fil 3 2, lk 13 27, 1 sol 2 3. Za r 14 vidi ef 6 12, kol 1 13. Za r 15 vidi rim 14 12.

Tumač 11, 16-33

Prema r 16 luđa je tko se hvali bez razloga. Ali ako se neki učitelji hvale iz taštine, neka bude dopušteno i Pavlu da se pohvali sa čistom nakanom. "Samohvala" nije doduše u duhu Kristovu, ali u ovim prilikama je potrebna, cf mt 11 19. Apostol kaže u r 17 da se iz njegova govora čini kao da ne mari za Kristov duh poniznosti i čednosti. "Samohvala" nije, dakako, od Gospodina, ali - veli Hrizostom - dobra nakana čini da je od Gospodina. U r 19 govori Pavao ironički: Korinćani se drže mudrima, ali - začudo! - podnose lude. Smisao r 2o je ovaj: vi podnosite ako tko iz slavičnosti postupa s vama kao s robljem; ako vas tko iz lakomosti izrabljuje i pljačka, ako vas tko lukavo hvata za svoje svrhe; ako vas tko oholo i prezirno promatra i ako postupa s vama nasilno, cf gal 2 4. R 21 je također ironičan: na svoju sramotu moram reći da ja i moji pratioci nismo u Korintu razvili toliku djelatnost kao lažni apostoli! Drugi shvaćaju taj redak ovako: sramota je da to sebi dozvoljavate od mojih protivnika, kao da sam se doista zlo ponio prema vama u Korintu. Odatle se vidi da su Pavlovi protivnici bili Židovi. U r 22 obrazlaže se r 21: Pavlovi su protivnici bili jamačno palestinski Židovi koji su govorili aramejskim jezikom, za razliku od helenista, dap 6 1, koji su također bili Židovi, ali grčkog jezika. Protivnici su isticali da su članovi izabranog naroda, potomci Abrahamovi i nosioci mesijanskih obećanja, ali sve to je i Pavao u jednakoj mjeri, rim 9 4, 11 1, 9 7.

Međutim, samo patnje u službi Kristovoj su značajka pravih Kristovih sljedbenika a ne pripadnost izabranom narodu, 2 tim 3 11, 1 7. Za r 24 vidi mt 1o 17, 23 34. Pavao je bio šiban odredbom predstojnika sinagoge, 5 mojs 25 3. Kažnjenik je čestoput pod udarcima izdahnuo što razabiremo i iz Talmuda. Prema r 25 šibala je Pavla rimska vlast, mt 27 26, iv 19 1. ~~Jedno se šibanje spominje u dap 16 22.~~ Kamenovanje u Listri spominje se u dap 14 18. Kada su se dogodila ova tri brodoloma što se tu spominju, ne znamo. Brodolom iz dap 27 27 dogodio se kasnije na putu u Rim. Jednom zgodom lutao je Pavao na pučini morskoj, možda tako da su ga valovi bacali na olupinama nekog broda amo tamo; za r 26 i 27 vidi gal 2 4.

U r 28 spominje apostol mnogobrojne dnevne posjete kada je trebalo odgovarati na razna pitanja i tješiti braću, dap 2o 18-21. Prema r 29 apostol sučuvstvuje sa bijedom i brigama pojedinih crkvi, 1 sol, 3 1, 1 kor 9 21 i t.d. Ljudske slaboće dokazuju slabost čovječje naravi, ali i jakost Božje milosti, r 3o, 12 5. U r 31 Bog je svjedok da Pavao traži svoju slavu "u svojim slaboćama", jer uspjeh pripisuje Bogu, 1 23. Areta IV. koji je vladao od g 9-4o posl. Kr. postavio je stražu izvan gradskih zidina da uhvati Pavla, dok su Židovi pazili u gradu. Damask je bio tada slobodni grad pod rimskim pokroviteljstvom. Za r 33 vidi dap 9 24.

Pavlova viđenja 12 1-1o

1 (Sada) prisiljen sam hvaliti se; doduše ne koristi, ali
ipak hoću da spomenem viđenja i objave Gospodnje. 2 Znam čo-
vjeka u Kristu da je taj prije četrnaest godina, - bilo u ti-
jelu, ne znam, bilo izvan tijela, ne znam, Bog zna, - bio od-
nesen do trećeg neba. 3 Znam da je taj čovjek - bilo u tijelu
bilo izvan tijela, ne znam Bog zna,-4 bio odnesen u raj i čuo
neizrecive riječi kojih čovjeku nije slobodno govoriti.

5 Time ću se hvaliti, a sobom se neću hvaliti osim svo-
jim slabostima. 6 Jer kad bi se i htio pohvaliti, ne bih bio
luda jer bih govorio istinu. Ali se uzdržavam od toga da ne
bi tko više pomislio za mene nego što vidi na meni ili čuje
o meni. 7 I da se ne bih uzoholio radi uzvišenih objava, dan
mi je žalac u tijelo, anđeo sotone da me bije pesnicom da se
ne uzoholim. 8 Zato sam triput molio Gospodina da odstupi od
mene. 9 Ali mi reče: Dosta ti je moja milost jer se (Božja) si-
la u (ljudskoj) slabosti potpuno očituje. Dakle, rado ću se
hvaliti svojim slabostima da se u meni (tim jače) nastani Kri-
stova sila. 1o Zato su mi ugodne slabosti, uvrede, nevolje,
progonstva i tjeskobe radi Krista, jer kad sam slab, upravo
tada sam jak (u Kristu).

Svrha Pavlove obrane 12 11-21

11 Postadoh lud, (ali) vi me na to natjeraste. Trebalo
je (zapravo) da me vi preporučite, jer ni u čemu nisam manji
od "prevelikih apostola", premda nisam ništa. 12 Dokazi (moga)
apostolata izvršeni su medju vama sa svom strpljivošću; (to
bijahu) znaci i čudesa i sila (t.j. vanredna djelatnost Duha
Svetoga). 13 Jer što je u čemu ste manji od ostalih crkvi, o-
sim što vam nisam bio na teret? Oprostite mi ovu "krivicu".

14 Evo sam spreman trećiput doći k vama i neću vam biti
na teret, jer ne tražim što je vaše nego vas. Nisu naime dje-
ca dužna roditeljima blago teći, nego roditelji djeci. 15 A ja
ću vrlo rado sve dati i sama sebe potpuno žrtvovati za vaše
duše. Pa kad vas ja (žarko) ljubim, zar ćete vi mene manje
ljubiti?

16 (Protivnici kažu): neka bude da vam ne bijah na teret;
ali sam bio (navodno) lukav i uhvatio sam vas na prevaru.
17 Pitam: zar vas prevarih po bilo kome od onih koje poslah k
vama? 18 Zamolih Tita (da dođe k vama) i s njim poslah brata
(t.j. moga poznatog vam suradnika). Zar vas Tito u čemu preva-
ri? Nismo li bili u svemu jednodušni i nismo li (svagda) jed-
nako postupali?

19 (Vi jamačno) već odavna mislite da se pred vama bra-
nimo. (Ali ne) - pred Bogom u Kristu govorimo; a sve, ljubljeni,
ni, za vaš duhovni napredak. 2o Ipak se bojim kad dođem da
vas ne nađem kakve hoću, a vi (možda) da nađete mene kakva ne-

ćete; možda će biti (među vama) svađe, zavist, srdžba, prkos, klevete, šaputanja, nadimanja, bune; 21 (bojim se) da me opet kad dođem, ne ponizi kod vas moj Bog i ja ne zaplačem za mnogima koji su prije (obraćenja odnosno mojih opomena) sagriješili, ali se (pravo) nisu pokajali za nečistoću, bludnost i raspuštenost koju počiniše.

Tumač 12, 1-9 Protivnici su se ponosili svojim, dakako prividnim objavama, r 1. U r 2 govori Pavao u sebi o trećoj osobi. Njegovo viđenje je bilo posve duhovno. Apostol ne zna da li je bio s tijelom prenesen u nebo, ili je duša začas ostavila tijelo. Navedene godine pokazuju vjerodostojnost događaja. Pavao je bio uznesen u nebeski Jeruzalem, u nebesku svetinju nad svetinjama. Neki misle da apostol razumijeva pod "trećim nebom" slikoviti izraz za stan Božji i svetaca u opreci sa zračnim i zvjezdanim nebom. Paradiz ili raj je mjesto vječnog blaženstva. Obje dakle riječi znače isto, t.j. nebesko blaženstvo. Tu je Pavao doznao tajne koje se ne mogu saopćiti ljudskim govorom, r 3-4. Suvremeno židovstvo govori često o sedam nebesa, a gdjekada o tri, paradiz ili raj nalazi se - prema nekim vrelima - u "trećem nebu". U r 5 hvali se apostol svojim "slabostima" koje ga uvijek prate, ali je od njih jača Božja milost. Prema r 6 ne spominje Pavao ostalih svojih izvrsnosti da ga ne bi tko cijenio više nego što treba; svatko neka ga prosuđuje samo po njegovu apostolskom radu, lo 8, 11 6.

Za r 7 vidi job 2 6. Gospodin je dopustio sotoni da udari Pavla nekom nevoljom. "Andjeo sotone" je ovdje isto što i đavao, mt 25 41. Mnogi stariji tumači drže da je "žalac tijelu" bila nečista požuda. Drugi opet, osobito noviji egzegete, radije pomišljaju na malariju, reumatične boli, glavobolju i slično. I Gospodin je na Maslinskoj gori triput molio Boga da ga mine kalež muke. Bog nije Pavla uslišao jer se upravo u slaboj čovječjoj naravi sjajno očituje jakost milosti Božje. Pavao priznaje da je "slaba posuda" Božja, ali upravo onda tvori Bog preko njega velika djela...

Tumač 12, lo-21 U r lo-11 pokazuje apostol put savršenstva, fil 4 13. Postao je lud jer se hvalio, a to se ~~ne~~ slaže s kršćanskom poniznosti. Izraz "preveliki apostoli" treba shvatiti ironički; to su Pavlovi protivnici.

Pavlov rad i čudesa dokazuju ispravnost njegova apostolata, r 12, 1 sol 2 9, hebr 2 4, rim 15 19. Apostol se služi sa tri izraza za čudo: "znaci"su čudesa gledana na svoju svrhu; "čudesa" su ti isti znaci ako gledamo na njihovu prirodu, a sila Duha Svetoga su čudesa ako gledamo na njihov uzrok. R 13 je rečen sa finom ironijom. Za r 14 vidi 1 kor 13 1. Apo-

stol se "trećiput" sprema u Korint. Kad je "drugiput" želio onamo ići, nije otišao samo zato da ne mora neke krivce kazniti. Protivnici mu na to predbaciše da je nestalan 1 17. Prema r 18 Pavao je poslao u Korint Tita s još jednim kršćaninom, cf 2 13, 7 6. To nije ono Titovo putovanje što se spominje u 8 16-24. Prema 8 6 počeo je Tito vršiti kolektu među Korinćanima već onom zgodom, ali je to činio nesebično kao i Pavao. Dakle ni preko svojih suradnika Pavao nije iskorištavao Korinćane. Iz r 19-20 vidi se da je Pavao posve siguran za svoju apostolsku misiju bez obzira na eventualno negativno držanje Korinćana.

U 12 19-13 10 Pavao konačno obračunava sa svojim protivnicima. Za r 21 vidi 2 1, 13 2. Grijesi Korinćana-kršćana značili bi neuspjeh Pavlova misijskog truda i poniženje za apostola.

Opomene i pozdravi 13 1-13

1 Trećiput idem k vama! Izjava dvojice ili trojice svjedoka potvrdit će svaku stvar. 2 Već prije rekoh i sada opet unaprijed govorim kao kad bijah drugiput nazočan a sada kao odsutan - onima koji (već) prije sagriješiše, a i svima ostalima: Ako ponovno dođem, neću (nikoga) štedjeti. 3 Vi naime tražite dokaza da Krist govori u meni; on (zaista) prema vama nije bio slab nego je bio silan među vama. 4 Ako je i bio razapet po slabosti (t.j. kao čovjek) ali živi po Božjoj moći; i mi smo naime (prividno) slabi u njemu, ali ćemo živjeti s njime Božjom snagom (što će se očitovati) prema vama.

5 Sami sebe iskušajte, da li ste čvrsti u vjeri, sami sebe ispitajte. Ili zar ne opažate kod sebe da je Isus Krist u vama? ali onda biste bili nevaljani (kršćani). 6 A nadam se da ćete spoznati da mi nismo nevaljani.

7 Molimo se Bogu da ne činite nikakva zla, ne zato da se mi pokažemo valjano nego da vi dobro činite a mi da smo kao nevaljani. 8 Jer ništa ne možemo protiv istine nego (samo) za istinu. 9 Radujemo se, naime, kad smo mi (kao) slabi a vi jaki. Zato se i molimo za vaše savršenstvo.

10 Ovo vam pišem odsutan, da - kada dođem - ne moram postupani strogo po vlasti koju mi je dao Gospodin da gradim a ne da rušim.

11 Napokon, braćo, radujte se u Gospodinu, usavršujte se, tješite se, budite složni, imajte (međusobno) mir, i Bog ljubavi i mira bit će s vama.

12 Pozdravite jedan drugoga svetim cjelovom! Pozdravljaju vas svi sveti (t.j. vjernici). Milost Gospodina Isusa Krista i ljubav Boga Oca i zajednica Duha Svetoga neka je sa svima vama!

Tumač 13,1-13 Pavao je dvaput odgodio svoje putovanje. Time je u očima protivnika postao "lakomislen" čovjek, cf 1 kor 16 5, 2 kor 1 15, 1 23, 1 17. Neki tumači drže da je Pavao već dvaput boravio u Korintu prije ovog putovanja: prviput kad je osnivao korintsku crkvu a drugiput u međuvremenu između prve i druge poslanice Korinćanima. Za citat u r 1 vidi 5 mojs 19 15; na osnovu izjave dvojice vjerodostojnih svjedoka sudac je u SZ izricao osudu..

Oni koji su pali u grijehe, neka se poprave, kaže se u r 2. Inače će Pavao kad opet dođe strogo postupati s njima. Drugi tumače ovaj redak ovako: već sam vas jednom odsutan pismeno opomenuo, a sada vam govorim kao da sam nazočan, premda sam odsutan, 1 kor 4 19 i t.d. Opet drugi shvaćaju ovako: prije sam rekao i sada opet govorim unaprijed, ja koji sam već dvaput bio nazočan kod vas a sada odsutan to ponavljam. Ovdje se naime pretpostavlja da je Pavao prije nego je napisao 2 kor, već dvaput boravio u Korintu. Napokon neki kažu da je ovaj smisao: htio sam "drugiput" doći u Korint, ali nisam to učinio da vas poštedim. Primite dakle moju poslanicu kao zamjenu moje prisutnosti, kao da sam već "dva puta" bio kod vas.

Za r 3 vidi rim 15 18, 1 kor 11,3o-32 a za r 4 fil 2 6, dap 8 32, mt 27 23 i t.d. Krist se, dakle, i u Korintu, unatoč velikim teškoćama, pokazao silan po raznim čudesima i karizmatima. Krist je uskrsnuo Božjom snagom i sjedi o desnu Boga premda se prije toga pokazao prividno "slab" u svojoj muci i smrti, cf rim 6 4. 9, dap 2 33, ef 1 2o, fil 2 9, hebr 1 3.

U r 5 poziva apostol Korinćane da ispitaju svoju savjest da li Krist živi u njima, 1 kor 1 28. Drugi shvaćaju ovako: ne bojte se ispitati sami sebe, jer tada ćete sigurno spoznati da je Krist u vama; osim ako niste možda odbačeni od Boga.

Prema r 6-7 Crkva ne ističe bez potrebe svoje sudačke vlasti nego želi da u svemu vlada ljubav.

Za r 8 vidi 1 kor 13 6. Istina evanđelja svladava svaku zapreku.

Za r lo vidi 2 3, 6 4, 8 11. Pavao piše s tom svrhom da ne mora silom praviti reda među vjernicima. Dužnost je apostola da gradi, a ne da razara...

Za r 11 vidi fil 3 1, 4 4, rim 15 33, 1 sol 5, 16, 23. Radost"u Gospodinu" je osobita značajka pravog kršćanina.

Za r 12 cf 1 kor 16 2o, 1 sol 5 23, rim 16 16. Sveti cjelov bio je simbol svete zajednice vjernika i ubrzo je zadobio i liturgijski značaj. Cjelov se davao samo osobama istoga spola.

Za r 13 vidi 1 21. 22, 1 kor 16 23, rim 16 2o. Milost je ovdje skup svih duhovnih dobara što ih je Krist za nas zaslužio, a nebeski Otac u ljubavi svojoj po Duhu Svetom darovao. Ovim su se retkom često služili sv. oci da pobiju antitrinitarne zablude i dokažu Pavlov nauk o presv. Trojstvu.

****

POSLANICA APOSTOLA PAVLA GALAĆANIMA

Pozdrav 1 1-5

1 Pavao apostol (pozvan) ne od ljudi ni po čovjeku nego
po Isusu Kristu i Bogu Ocu koji ga uskrisi od mrtvih, 2 i
sva braća koja su sa mnom, galacijskim crkvama: 3 milost vam
i mir (bili) od Boga Oca našega i Gospodina Isusa Krista
4 koji je sebe predao za naše grijehe, da nas izbavi od sa-
dašnjega zlog svijeta, po volji Boga i Oca našega. 5 Njemu
(neka je) slava u vijeke vjekova. Amen.

Samo je jedno evanđelje 1 6-1o

6 Čudim se da se tako brzo odmećete od onoga (Boga)koji
vas je milošću Kristovom pozvao i pristajete na neko drugo e-
vanđelje. 7 Ali nema drugoga (evanđelja) nego su (tu) neki
(ljudi) koji vas zbunjuju i hoće da izvrnu evanđelje Kristo-
vo. 8 Ali kad bismo vam mi ili anđeo s neba navijestili (ne-
ko) evanđelje protivno onome što smo vam propovijedali, neka
bi bio proklet. 9 Kao što smo već prije kazali, sada ponovno
velim: ako vam tko navijesti evanđelje protivno onome što pri-
miste, neka bude proklet!

1o Zar ja (sada) nastojim da predobijem ljude ili Boga?
Zar nastojim da ugodim ljudima? (O), kad bih još ljudima uga-
đao, ne bih bio sluga Kristov.

Pavao je primio evanđelje od Krista 1 11-24

11 Dajem vam na znanje, braćo da evanđelje koje propovi-
jedam nije od ljudi. 12 Ne primih ga od čovjeka niti ga (od
čovjeka) naučih nego (ga primih) po objavi Isusa Krista.

13 Čuli ste naime kako sam nekoć živio u židovstvu: od-
više sam progonio i pustošio Božju Crkvu. 14 Napredovao sam u
židovstvu više od mnogih svojih vršnjaka u svom narodu i oso-
bito sam revnovao za svoje otačke predaje.

15 Ali kad se svidje Bogu koji me odabra od utrobe moje
majke i pozva svojom milošću 16 da objavi svoga Sina po meni
da ga propovijedam među poganima, odmah (se odazvah) i ne po-
savjetovah se s tijelom i krvlju (t.j. s ljudima) 17 niti sam

išao u Jeruzalem k apostolima, starijima od sebe, nego otiđoh
u Arabiju i opet se vratih u Damask. 18 Poslije tri godine po-
đoh u Jeruzalem da vidim Petra, i ostadoh kod njega petnaest
dana. 19 Kojega drugog od apostola ne vidjeh, osim Jakoba, bra-
ta Gospodnjega.

2o A što vam pišem, evo pred Bogom (izjavljujem) da ne
lažem.

21 Zatim otiđoh u sirske i cilicijske krajeve. 22 Licem
bijah (još uvijek) nepoznat Kristovim crkvama u Judeji; 23 sa-
mo su čuli: onaj koji nas je nekoć progonio, sada propovije-
da vjeru koju je nekoć pustošio. 24 I slavili su Boga zbog
mene.

Tumač 1, 1-lo Uvod u poslanicu ima dva dijela: u r 1-5 Pavao iznosi predmet čitave poslanice; u r 6-lo kori Galaćane i njihove zavodnike. Pavao je bio uzrujan zbog pogibli koja je prijetila Galaćanima od judaizanata. Već u prvih pet redaka vidi se doktrinalna tema poslanice: Pavao je pravi apostol, a spasenje nam dolazi od Krista, ne od zakona Mojsijeva. Prema r 1 Pavao je "odabran" od Krista, a ne od ljudi. Njegov apostolat nije ljudskog podrijetla. Čast nižih vjerovjesnika je dakako samo posredno od Boga.

Pavao se vanrednim načinom obratio, ali je u Crkvu ušao po krštenju. Vjerojatno je i pravim ređenjem postao apostol, premda je čudesnim načinom bio pozvan.

U r 2 Pavao ne navodi imena svojih suradnika, jer su ovi Galaćanima bili otprije poznati. "Sva braća" su vjerojatno suradnici i suputnici Pavlovi, a ne svi članovi crkve. Poslanica Galaćanima je enciklično pismo upravljeno crkvama sjeverne Galacije. Pavao ne veli za te crkve da su "u Kristu" ili "u Bogu", jer ili je bio vrlo žalostan, ili su judaizantske zablude već preotele maha. "Milost" u r 3 je Božja naklonost, a zatim Božji nezasluženi dar što nam Bog daje za naše spasenje. "Mir" je plod toga dara, cf iv 14 27. Prema r 4 spasenje nam dolazi od Isusa, cf ef 5 2, 1 tim 2 6. "Sadašnji svijet" je sve ono što se u vremenu zbiva po volji i dopuštenju Božjemu. Taj svijet je "zao" ukoliko je pod vlašću đavla, 2 kor 4 4, cf 1 kor 2 4, mk lo 3o; lk 18,lo, rim 5 18 i dr. U r 5 slavi Pavao Božju dobrotu što čini dobru antitezu tvrdnji judaizanata da huli na Boga. Iz r 6 vidimo da Galaćani još nisu posve otpali od evanđelja... Nisu, nadalje, u opreci "dva evanđelja" nego dva početnika evanđelja, t.j. Bog i zavodnici. R 7 nam pokazuje da zavodnici još nisu posve uspjeli kod Galaćana.

U r 8 kaže Pavao: zavodnik neka je proklet (anathema). Anathema je zapravo dar božanstvu odnosno stvar ili osoba određena za uništenje Bogu na čast. A može značiti i samo odre-

đivanje odnosno posvećivanje neke stvari ili osobe božanstvu.

Tumač 1,11-24 Od 1 11 - 2 21 ide apologetski dio poslanice. Dijeli se na dva dijela: u 1 11-24 dokazuje Pavao da je svoju nauku primio od Isusa. U 2 1-21 dokazuje da se njegova nauka slaže s naukom ostalih apostola. Pavao najprije iznosi svoj život sve do onog časa kad je počeo propovijedati. Dokazuje da ga apostoli nisu mogli poučiti u evanđelju. Iznosi nadalje povijest apostolskog sabora i svoje "suprotstavljanje" Petru. Tu se vidi da je njegovo evanđelje bilo priznato od apostola. Iz blagog tona kojim počinje r 11 vidi se da počinje novi dio poslanice, cf 1 kor 15 1, 2 kor 8 1. "Otkrivenje" u r 12 je objava koju je Krist dao Pavlu. Iz dap 26 16 vidimo da je Pavao postepeno saznavao tajne vjere, vjerojatno za svoga trogodišnjeg boravka u Arabiji. "Židovstvo" u r 13 znači obdržavanje svih židovskih nauka, načela, obrednih propisa i t.d. Farizejske običaje naziva Pavao u r 14 otačkima jer je bio od kuće farizej, dap 23 6. Prema r 15 sam Bog je odabrao Pavla za svoju službu, cf lev 10 14-15, eks 29 24, dap 13 2. "Tijelo i krv" u r 16 znači naravskog čovjeka, čestoput i čovjeka ukoliko je protivan Bogu.

Arabija je zemlja od Palmire do Crvenoga mora te od Palestine do Eufrata. Dijeli se na tri dijela: pustinjsku Arabiju, zatim pećinsku ili Petrejsku (Sinajski poluotok) i napokon Arapski poluotok, t.zv. sretnu Arabiju, cf 4 25.

Pavao ne navodi vrijeme svoga boravka u arapskoj pustinji; stariji egzegete drže da je Pavao boravio u pustinji 3 godine, jer Židovi u Damasku vjerojatno ne bi Pavla tri godine podnosili, i njegovo obraćenje sigurno bi se razglasilo u Jeruzalemu, cf dap 9 22. Poslije 15 dana morao je Pavao bježati iz Jeruzalema zbog helenista dap 9 29. Jakob Mlađi, sin Alfejev, bio je prvi jeruzalemski biskup. Bio je ujedno "brat" t.j. rođak Kristov. U r 20 potvrđuje Pavao svoje pripovijedanje prisegom, cf 2 kor 1 23, rim 1 9. Prisega se odnosi na r 15-20, a možda i na 22-24. Iz dap 9 30 znamo da su "braća" t.j. vjernici doveli Pavla do Cezareje. Drži se da je Pavao putovao kopnom, i da je svuda propovijedao evanđelje.

Od god. 6. po Isusu bila je Judeja dio rimske provincije Sirije, ali je njome upravljao posebni rimski prokurator kojega je imenovao sam car, i koji je bio uglavnom neovisan od sirskog legata. Judejske crkve su nastale u Palestini poslije Stjepanove smrti. Jeruzalemska crkva je dakako lično poznavala Pavla. Crkve su "u Kristu" jer su s njime sjedinjene u ljubavi.

Pavlovo evanđelje priznaju stari apostoli 2 1-21

1 Nakon četrnaest godina opet sam pošao u Jeruzalem s
Barnabom i uzeo sa sobom i Tita. 2 Uzađoh po objavi i razlo-
žih njima (starješinama) evanđelje koje sam propovijedao među
poganima; napose (sam govorio s) uglednima (t.j. praapostoli-
ma). (Oni neka prosude) da li uzalud trčim ili sam trčao.
3 Čak ni Tito, koji je bio sa mnom, premda je bio poganin, ni-
je bio primoran da se obreže. 4 Tako (postupismo) zbog lažne
braće koja se nametnuše i ušuljaše da uhađaju našu slobodu ko-
ju imamo u Kristu Isusu (htijući) da nas zarobe. 5 Ovima ne
popustismo ni začas, da evanđeoska istina ostane kod vas.
6 A oni koji su bili mjerodavni - kakvi su nekoć bili, to mi
je svejedno, jer Bog ne gleda na dostojanstvo čovjeka - ništa
mi više ne naložiše. 7 Pače kad vidješe da je meni povjereno
evanđelje među neobrezanima kao što Petru među obrezanima -
8 onaj naime koji je pomagao Petru u apostolatu među obreza-
nima, pomagao je i meni među poganima 9 i kad upoznaše milost
koja mi je dana, tada Jakob, Petar i Ivan koji se broje među
stupove Crkve, pružiše meni i Barnabi svoje desnice u znak za-
jednice (s time), da mi idemo k poganima a oni k obrezanima;
lo samo treba da se sjećamo siromaha (u Jeruzalemu), a upravo
to sam revno nastojao da činim.

11 Kada dođe Petar u Antiohiju, u lice mu se usprotivih,
jer bijaše zaslužio ukor. 12 On je naime jeo s poganima (sve
dotle) dok nisu došli neki (ljudi) od (apostola) Jakoba. Kad
ovi dođoše, Petar se povukao i odvojio od straha pred obreza-
nima. 13 S njime zajedno pretvarali su se i ostali Židovi, ta-
ko da povukoše (za sobom) svojim pretvaranjem i Barnabu.

14 Kad vidjeh da ne rade pravo prema evanđeoskoj isti-
ni, rekoh Petru pred svima: ako ti kao Židov živiš poganski
a ne židovski, zašto (sada) siliš pogane da žive židovski?
15 Mi smo rođeni Židovi i nismo poganski grješnici. 16 Ali
jer znamo da se čovjek ne opravdava djelima zakona (Mojsije-
va) nego samo vjerom u Isusa Krista, zato povjerovasmo u Isu-
sa Krista da se tako opravdamo vjerom u Krista a ne djelima
zakona (Mojsijeva); jer se (ovim) djelima zakona ne će oprav-
dati nijedan čovjek.

17 Ako dakle mi koji nastojimo da se (upravo) u Kristu
opravdamo, budemo pronađeni također kao grješnici, nije li on-
da Krist sluga grijeha? Bože sačuvaj! 18 Jer samo ako opet
gradim ono što poruših, dokazujem da sam prestupnik. 19 Ja
sam naime po zakonu umro zakonu (Mojsijevu) da živim Bogu(t.
j. Mojsijev zakon doveo me je Kristu); s Kristom sam razapet
na križ. 2o Više ne živim ja nego živi u meni Krist. A što
(ipak) još živim u tijelu, živim (ujedno vrhunaravnim životom)
u vjeri Sina Božjega koji me je ljubio i predao sebe za mene.
21 Ne odbacujem (dakle kao suvišnu) milost Božju, jer ako bi
opravdanje (dolazilo) po zakonu (Mojsijevu), to bi Krist uza-
lud umro.

Tumač 2, 1-21 Ovdje Pavao pobija klevetu da je njegov nauk nedostatan, jer, navodno, i sami apostoli drže Mojsijev zakon. Pavao se poziva na svoje privatne razgovore s apostolima, i na "ukor" što ga je dao Petru. Neki tumači misle da Pavao u r 1 računa 14 godina počevši od svoga prvog boravka u Jeruzalemu. Prema tomu bi proteklo od Pavlova obraćenja do apostolskog sabora 17 godina.

Barnaba, što znači "sin utjehe", zvao se prvobitno Jozes ili Jozef, dap 4 36. Bio je levita sa otoka Cipra. Ne zna se kada je postao kršćanin, ali je bio jedan od prvih koji su svoj imetak poklonili crkvi u Jeruzalemu, dap 4 37. Barnaba je pzvao Pavla za suradnika u Antiohiji, i s njim je pošao na prvo misijsko putovanje, a rastao se s njime prije drugog putovanja. Zbog svoje osobite revnosti zaslužio je naslov "apostola", cf dap 9 27, 15 39 i dr.

Tito se javlja ovdje prviput u Sv.Pismu. Bijaše rodom poganin, možda iz Antiohije. Pokrstio ga je Pavao, tit 1 4. On kasnije šalje Tita iz Efeza u Korint odakle mu ovaj donosi utješljive vijesti u Macedoniju, gdje je u međuvremenu boravio Pavao. Napokon ga apostol postavi na Kreti za biskupa.

Pavao pođe na put potaknut objavom Božjom. Povrh toga zamoliše ga i Antiohijci da ide na apostolski sabor gdje se imalo riješiti pitanje Mojsijeva zakona. U Jeruzalemu je apostol razložio članovima sabora da poganima propovijeda evanđelje bez obzira na Mojsijev zakon. Oni koji su "ugledni" (dokuntes) u r 6, to su apostoli. To je možda bio tehnički izraz za njih. Njima "napose",(kat' idian) u privatnoj sjednici, izloži Pavao svoje propovijedanje da se ustanovi je li njegov trud među poganima bio dosada uzaludan.

Apostoli odobriše nauk i postupak Pavlov i nisu tražili da se Tito obreže. Prema r 4 možda bi se Tito i dao obrezati da ugodi pokrštenim Židovima, ali zbog lažne braće koja bi njegovo obrezanje iskoristila u svoje svrhe, nisu Pavao i Barnaba popustili, da tako evanđeoska istina o neobvezatnosti Mojsijeva zakona ostane među Galaćanima neokrnjena. Prema r 6 lažna su braća nastojala opravdati svoj postupak ugledom velikih apostola, napose Jakoba, koji je do smrti vršio Mojsijev zakon. R 6 ima možda ovaj smisao: premda je ugled praapostola Kristovih velik i neosporan, to ovdje ne dolazi u obzir, jer ja sam jednako kao i oni Kristov apostol, i nisam im podložan. A na neke vanjske prednosti njihova apostolata (na pr. raniji poziv i t.d.) ni Bog ne gleda. Drugi opet tumače drukčije. Međutim, apostoli Pavlu ništa ne nametnuše obzirom na propise SZ. Oni su sami doduše držali Mojsijev zakon iz pobožnosti i običaja, ali time nisu mislili dokazati njegovu obvezatnost i u kršćanstvu.

Iz prvih stranica dap vidimo da je Petar djelovao među Židovima, kao što je kasnije Pavao propovijedao među poganima.

Kad je Petar došao u Antiohiju, Pavao mu se pred svima "usprotivio". Pavao je Petru bio ravan po apostolskoj časti,

ali ne po crkvenom primatu. Taj primat nije povrijeđen ni Petrovim ponašanjem ni Pavlovim prigovorom. Petar nije sa sigurnošću mogao predvidjeti posljedice svoga čina, i zato nije za nj odgovoran. Bio je možda samo donekle neoprezan. To se vidi iz Pavlova razlaganja u r 12 - 14. Grčki glagol za riječ "usprotiviti se" (anthistemi) znači zapravo: u lice sam mu iznio neugodne stvari. Kod klasika može taj glagol značiti da nekome neka stvar ne prija ili mu "ne ide od ruke". Mjesto glagola usprotiviti se u lice mogli bismo staviti: u lice mu nisam bio po volji, t.j. nisam mu odobrio stvar. Kaže se dalje da je Petar zavrijedio ukor (kategnosmenos). Sam glagol kataginosko znači opažati, primjećivati. A ono što se primjećuje, ne moga biti uvijek pogrješka. Neki moderni autori čak tvrde da je Petrov postupak bio sasvim ispravan.

Kad dođoše pristalice Jakovljevi, poče se Petar, prema r 12, pomalo sustezati i odvajati od zajedničkih agapa poslije bogoslužja. Htio je izbježi nepotrebnim prigovorima. Uslijed ovakovog vladanja nastala je opasnost, da će etnikokršćani smatrati judeokršćane savršenijima od sebe. Mogli su dakle doći na misao da je zakon SZ obvezatan i za kršćane. U r 14 kaže Pavao Petru: ti živiš na pogansku, t.j. ne paziš na Mojsijeve propise o jelu; ali time što se sada odvajaš, moralno siliš pokrštene pogane da paze na razliku u jelima. Tako ih siliš da žive "na židovsku". "Nismo grješnici od pogana", t.j. nismo ljudi koji ne znaju za objavljeni zakon Božji kao pogani.

R 17 ima smisao: ako bi nas, pokrštene Židove, koji se opravdavamo samo vjerom u Krista, s pravom smatrali neki sljedbenici zakona Mojsijeva za grješnike zato, jer ne držimo Mojsijev zakon, zar ne bi tada u neku ruku sam Krist bio začetnik toga grijeha, tražeći od nas vjeru bez vršenja Mojsijeva zakona?

U r 18 se kaže: ako bih opet "gradio", t.j. obvezatnim proglasio Mojsijev zakon što ga na neki način "poruših" utvrdivši njegovu neobvezatnost, dokazao bih da sam prestupnik jer sam srušio ono što ne bih smio. Ili: prestupnik sam volje Božje koja je zakon Mojsijev odredila kao "vodiča ka Kristu". Prema r 19 Pavao je "umro zakonu po zakonu", t.j. otpočetka bila je svrha zakona da mu umrem, da prijeđem ka Kristu i živim Bogu. A Bogu živim ako sebim "umrem", t.j. ako satrem grijeh u sebi. Uništavanje grijeha počinje u krštenju. Već po krštenju čovjek postaje na neki način duhovno "razapet grijehu", i prema tome s Kristom u duhovnom smislu razapet na križu. Kršćanin u tom slučaju više "ne živi", t.j. ne živi u njemu naravni čovjek nego Krist. Ukoliko ipak "živi na zemlji", živi ujedno vrhunaravnim životom u zajednici i vjeri Sina Božjega. U r 21 nije dakle Pavao onaj koji odbacuje i razara pojam milosti Božje što Mojsijev zakon ne smatra obvezatnim nego to čine upravo Pavlovi protivnici, judaizanti, tvrdeći da se čovjek spasava "djelima" Mojsijeva zakona.

Opravdanje se postizava vjerom

Apostol se poziva na iskustvo Galaćana 3 1-6

1 O nerazumni Galaćani, tko vas je začarao? Ta vama bi-
jaše predočen Isus Krist (upravo kao) naslikan, (i to) kao ra-
zapet.

2 Samo ovo hoću da doznam od vas: jeste li primili Duha
(Svetoga) po djelima zakona (Mojsijeva) ili po propovijedanju
vjere? 3 Zar ste tako ludi? Počeli ste Duhom (Svetim) a sada
svršavate tijelom (t.j. obrezanjem i t.d.). 4 Zar ste toliko
pretrpjeli uzalud? O kad bi doista bilo (samo) uzalud (t.j.
bez odgovornosti pred Bogom!). 5 Onaj dakle koji vam daje Du-
ha(Svetoga) i tvori čudesa među vama, (da li to čini) po dje-
lima zakona (Mojsijeva) ili po propovijedanju vjere? 6 Ta (i
Sv.Pismo kaže): Abraham povjerova Bogu i to mu se uračuna u
pravdu.

Abrahamov primjer 3 7-18

7 Vidite dakle da su oni sinovi Abrahamovi koji vjeruju.
8 A jer je Sv.Pismo predvidjelo da će Bog po vjeri opravdati
i pogane, unaprijed navijesti Abrahamu: u tebi će se blagoslo-
viti svi narodi. 9 Tako se, dakle, vjerni (iz poganstva) bla-
gosliviljaju sa vjernim Abrahamom.

1o Jer svi koji vrše djela zakona (Mojsijeva) nalaze se
"pod prokletstvom". Pisano je naime: proklet bio svaki koji
ustrajno ne drži sve što je napisano u knjizi zakona (Mojsije-
va). 11 A jasno je da se (tim) zakonom nitko ne opravdava kod
Boga; jer "pravednik živi od vjere". 12 A (taj) zakon "nije
od vjere" nego (kaže sv.Pismo): tko "to čini", živjet će po
tome (vršenju).

13 Krist nas je otkupio od "prokletstva" zakona time što
je postao za nas (u nekom smislu) "prokletstvo"; pisano je na-
ime: proklet bio svaki koji visi na drvetu (križa); 14 tako
je na pogane došao blagoslov Abrahamov u Isusu Kristu, da
(svi) primimo obećanoga Duha (Svetoga) po vjeri.

15 Braćo, govorim (sada) kako biva među ljudima: nitko
ljudske pravovaljane oporuke ne ukida niti joj što dodaje.
16 A Božja obećanja bila su dana Abrahamu i njegovu potomku.
Ne kaže se: i potomcima kao mnogima nego kao jednome: i potom-
ku tvojemu, a to je Krist. 17 Hoću da kažem: zakon ne ukida
zavjeta što ga Bog prije potvrdi, jer je zakon nastao četiri
stotine i trideset godina iza toga; ne može dakle uništiti o-
bećanja. 18 Jer kad bi baština bila (stečena) po zakonu (Moj-
sijevu), ne bi više bila po obećanju; Bog je (međutim) obeća-
njem darovao Abrahamu (baštinu).

Svrha zakona Mojsijeva 3 19-29

1o Čemu je dakle (služio) zakon? Radi prestupaka bio je
dodan (obećanjima) dok ne dođe potomak kojemu je dano obeća-
nje; (zakon je bio) naređen po anđelima, rukom posrednika.
2o Ali posrednik nije (potreban za) jednoga, a Bog je jedan.

21 Je li dakle zakon protivan Božjim obećanjima? Bože
sačuvaj! Jer kad bi bio dan zakon koji bi mogao dati život
(vječni), zaista bi od zakona dolazila pravda. 22 Ali Sv.Pi-
smo sve zatvori pod grijeh (t.j. kaže da su svi ljudi podlož-
ni grijehu) da se (tako) obećanje dade vjernima po vjeri u
Isusa Krista. 23 Prije nego dođe vjera bijasmo stavljeni pod
zakon i (kao) zatvoreni za vjeru koja se imala objaviti.

24 Tako zakon postade naš čuvar do Krista, da se vjerom
opravdamo. 25 A kad dođe vjera, više nismo pod čuvarom. 26 Svi
ste vi naime sinovi Božji u Kristu Isusu po vjeri. 27 Jer svi
koji se u Krista krstiste, Krista obukoste. 28 Nema tu više
(sada) ni Židova ni Grka, ni roba ni slobodnjaka, ni muško ni
žensko; svi ste vi jedno u Isusu Kristu. 29 A ako ste Kristovi,
potomci ste Abrahamovi i baštinici prema obećanju.

Tumač 3, 1-18

Dokazavši svoju apostolsku čast i suglasnost svoje nauke s naukom drugih apostola prelazi Pavao na novu temu: spasavamo se po vjeri u Isusa. Judaizanti su tvrdili da je kršćanstvo savršenije ako se uz evanđelje drži i Mojsijev zakon, jer su mesijanska obećanja navodno dana samo Abrahamu i njegovim sinovima. Ako, dakle, pokršteni pogani žele biti dionici tih obećanja, moraju i tjelesno pripadati Abrahamovu potomstvu; a to biva obrezanjem i vršenjem zakona SZ. Nasuprot tome tvrdi Pavao da su Galaćani očito primili Duha Svetoga ne po Mojsijevu zakonu nego po vjeri. Pače i Abraham primi Božja obećanja po vjeri. Napokon, i povijest Agare i Sare dokazuje da nisu s v i sinovi Abrahamovi ujedno baštinici Božjih obećanja.

Prema r 1 bio je Krist upravo "naslikan" pred očima Galaćana po Pavlovu propovijedanju. Za r 2 vidi mt 17 5, iv 1o 8. U r 3 se kaže: Galaćani su započeli "Duhom", t.j. evanđeljem, a svršavaju "tijelom" t.j. zakonom Mojsijevim. T.j. nakon krštenja i zajednice s Kristom hoće da se podvrgnu Mojsijevu zakonu. Dalje se kaže: toliko ste nevolja pretrpjeli odnosno tolike Božje milosti primili "uzalud". Kamo sreće da je to bilo "uzalud" t.j. bez posljedica jer ćete pred Bogom odgovarati za milosti koje primiste, a koje sada odbacujete. Drugi vele: nadam se da nećete otpasti od Krista; niste dakle uzalud toliko trpjeli i tolike milosti primili. Grčki tekst u

u r 4b stariji i noviji tumači veoma različno shvaćaju.

Prema r 5 Duh Sveti još djeluje u Galaćanima i tvori čudesa, cf 1 kor 12 1o. 28. Djeluje jednako kao i kod Abrahama: on je povjerovao Bogu i stekao milost pred Bogom. Dakle, za djelatnost Duha Svetoga nije odlučno tjelesno podrijetlo. Galaćani su po vjeri sinovi Abrahamovi, i ne treba im zakona Mojsijeva. Time svršava prvi Pavlov dokaz i započinje drugi: obećanja dana Abrahamu od Boga, primaju samo njegovi "sinovi po vjeri". Zakon SZ donosi - u izvjesnom smislu - "prokletstvo" koje je svojom smrću ukinuo Krist. Prema r 8 i pogani koji vjeruju kao i Abraham, postaju dionici spasenja po milosti. Oni koji vrše djela zakona Mojsijeva su prema r 1o "pod kletvom" u tom smislu što je pisano u Sv.Pismu, deut 27 26: proklet neka je svaki i t.d. "Prokletstvo" SZ ima samo taj smisao što se prije Krista teže služilo Bogu, jer još nije nadošlo obilje milosti NZ. Iz r 11 vidimo da pravednik "živi od vjere", (habakuk 2,4) odnosno koji je vjerom opravdan, živjet će ne samo blagoslovljen od Boga kao u SZ - nego poslije smrti - i punim vječnim životom. Mojsijev zakon, dakako, pretpostavljao je vjeru u budućega Mesiju, i samo po toj vjeri spasavali su se pravednici SZ. Ali konačno spasenje u vječnom blaženstvu donio je tek Isus Krist. Ipak za taj zakon vrijedilo je pravilo: "tko to "čini", živjet će; zakon je dakle u prvom redu i formalno tražio samo "djela", t.j. vanjsko vršenje propisa SZ.

Prema r 13 Krist je u nekom smislu postao "prokletstvo" za nas, jer Sv.Pismo veli: "proklet" bio svaki tko visi na drvetu, 5 mojs 21 23. Krist je htio da umre na križu da tako i simbolički uzme na sebe ovo "prokletstvo" SZ. Na taj je način Abrahamov blagoslov došao i na pogane, te i oni primaju milost Božju "po vjeri". Ovo Pavlovo dokazivanje u r 5-14 osniva se dobrim dijelom na tadanjoj rabinskoj metodi tumačenja i apliciranja biblijskih tekstova, pa ga u tom smislu treba i shvatiti.

R 15 ima ovaj smisao: i u običnom ljudskom životu pravovaljanu oporuku svatko poštuje, i na svoju ruku ili samovoljno ništa joj ne dodaje. Kako bi dakle Bog mijenjao svoju oporuku odnosno obećanje dano Abrahamu? cf gen 13, 15 i 17 8. A kako je jedino Kristova Crkva pravi Izrael to se Božja obećanja u punoj mjeri odnose na nju."43o godina" u r 17 računa se od silaska Jakovljeva u Egipat. Bog je Abrahamu obećao kanaansku zemlju kao tip mesijanskoga kraljevstva. Od Abrahama do Mojsija prošlo je preko 6oo godina, ali Pavao se vjerojatno drži rabinske kronologije te spominje samo vrijeme od Jakova do Mojsija. Drugi opet misle da se 43o godina spominje prema septuaginti i drugim nekim biblijskim tekstovima.

Tumač 3,19-29 — Zakon je došao, - prema r 19, - "poslije obećanja" da se ova bolje utvrde i sačuvaju, i da čovjek dokraja uvidi svoju slabost i većma čezne za Spasiteljem. Tako bijaše do Krista. Zakon je dakle "niži" od obećanja, a "uređen" je po anđelima preko Mojsija kao posred-

nika između Boga i naroda. Svaki posrednik pretpostavlja barem dvojicu, među kojima posreduje. Bog je, međutim, jedan i daje obećanje od svoje volje. Njegov je ugovor s Abrahamom jednostran te isključuje posrednika. Dakle: Zakon dan po posredniku Mojsiju je ugovor između dvojice (Boga i naroda), dok je obećanje dano Abrahamu, djelo jednoga (Boga) bez posrednika. R 2o ima i mnogo drugih tumačenja. Tako, na pr., sv.oci misle da je ovdje u tekstu "posrednik" Krist, a ne Mojsije.

Ukoliko je Mojsijev zakon prije Krista opravdavao, bilo je to samo nadom u budućega Mesiju. Sv.Pismo je "sve zatvorilo" pod grijeh, t.j. ono uči da su ljudi faktično pali u mnoge grijehe unatoč dobrom zakonu Božjem. Spasenje dakle dolazi samo "po vjeri", a ne "po vjeri i zakonu" zajedno kako su protivnici tvrdili. Zakon je čuvao Židove da ne padnu u poganstvo; odijelio ih je od pogana i bio njihov "čuvar" ili "pedagog" do Krista i za Krista. Zakon kao da je upozoravao Židove na njihove grijehe i time budio u njima želju za Spasiteljem. Neki su apostoli i dalje vršili zakon Mojsijev, ali samo ukoliko su zakonom bila propisana bogoslužna djela apstrahirajući od tipskog karaktera njihova (r 23-24). Time dakako nisu mislili utvrditi njegovu obvezatnost. Prema r 26 i 27 Židovi i pogani su udovi mističkog tijela Kristova t.j. Crkve. To su postali osobito po krštenju. "Obukli" su Krista, t.j. on im se potpuno predao kao i oni njemu. Time su u svojoj nutrinji obnovljeni i preobraženi. Plod te preobrazbe odnosno preporoda je - u izvjesnom smislu - jednakost sviju ljudi t.j. svi su ljudi djeca Oca nebeskoga. Izbrisane su-u neku ruku - razlike vrhunaravnog reda među ljudima t.j. svi imaju pravo na vrhunaravne milosti i vječno blaženstvo; a one što postoje u socijalnom i naravnom životu čovjeka, znatno su ublažene...

E v a n đ e o s k a   s l o b o d a

Sloboda u Kristu 4 1-11

1 Kažem nadalje: dok je baštinik malodoban, ništa se ne
razlikuje od roba premda je gospodar svega. 2 Pod skrbnicima
je i upraviteljima sve do časa koji je odredio Otac.

3 Tako i mi, dok bijasmo malodobni, služismo svjetskim
počelima. 4 Ali kad dođe punina vremena, posla Bog Sina svo-
ga, rođena od žene, podložna zakonu (Mojsijevu), 5 da otkupi
one koji su bili pod zakonom, da (tako) primimo posinaštvo
(Božje). 6 Jer ste sinovi, posla Bog Duha Sina svoga u naša
srca koji vapije: Aba, Oče! Dakle, nisi više rob nego sin,a
ako si sin i baštinik si po Bogu.

9 Ali tada, nepoznavajući Boga, služili ste onima koji
po naravi nisu bogovi. lo A sada, kad ste upoznali Boga od-
nosno (još bolje: kada ste) od Boga upoznati (i priznati za
djecu) kako se vraćate opet na slaba i bijedna počela (staro-
zavjetnih obreda), i hoćete da im iznova služite? 11 Obdrža-
vate dane i mjesece, vremena i godine. Bojim se da se nisam
možda uzalud trudio za vas.

Čuvajte se zavoditelja 4 12-2o

12 Budite kao ja, jer sam i ja (postao) kao vi, braćo,
molim vas. Ništa mi ne učiniste nažao. 13 Znate da sam vam
prviput sa tjelesnom slabošću propovijedao evanđelje. 14 Bi-
jaste u napasti zbog slabosti moga tijela, ali me ipak ne
prezreste niti odbaciste, nego me primiste kao Božjega anđe-
la, kao Isusa Krista. 15 Gdje je dakle (ono) vaše oduševlje-
nje? Svjedočim vam da biste, kad bi bilo moguće, izvadili
svoje oči i dali meni. 16 Zar vam dakle postadoh neprijatelj
jer vam rekoh istinu (o zakonu Mojsijevu). 17 (Protivnici)
teže za vašim prijateljstvom ali ne dobro (s dobrom nakanom)
nego (hoće) da vas odvoje od mene, da budete uz njih.

18 Dobro je, dakako, da vas drugi nastoje predobiti u
dobru (sa dobrom nakanom), i to svagda, a ne samo dok sam (na
primjer) ja (ili tko drugi) kod vas.

19 Djeco moja, opet vas s mukom rađam, dok se (konačno)
ne izgradi u vama Krist. 2o Htio bih da sam sada kod vas, i
da ublažim svoj glas, jer sam (zaista) u (velikoj) brizi za
vas.

Sara i Agara - dva zavjeta 4 21-31

21 Recite mi vi koji hoćete da budete pod zakonom (Mojsijevim) ne slušate li (čitanje) zakona? 22 Pisano je naime: Abraham je imao dva sina; jednoga od ropkinje (Agare) a drugoga od slovodne (Sare). 23 Onaj koji je (bio) od ropkinje, rođen je po tijelu, a koji je (bio) od slobodne, (rođen je) po obećanju. 24 To je slikovito rečeno, jer su ove (dvije) žene dva zavjeta: jedan je od Sinajske gore koji rađa za robovanje; to je Agara. 25 Agara naime znači goru Sinaj u Arabiji, i odgovara sadašnjem Jeruzalemu koji robuje (zakonu Mojsijevu) sa svojom djecom. 26 Onaj pak Jeruzalem koji je gore, slobodan je i taj je naša majka. 27 Pisano je naime: razveseli se, nerotkinjo koja ne rađaš, kliči i zanosno povikuj koja ne trpiš porođajnih muka; jer napuštena ima mnogo (više) djece, negoli ona koja ima muža.

28 Vi ste dakle, braćo, kao Izak djeca obećanja. 29 No kao što je onda onaj koji se rodio po tijelu, progonio onoga (koji se rodio) po Duhu tako i sada. 30 Međutim, što kaže (Sv.) Pismo? Istjeraj ropkinju i njezina sina, jer sin ropkinje neće biti baštinik sa sinom slobodne. 31 Dakle, braćo, nismo djeca ropkinje nego slobodne.

Tumač 4, 1-11 Židovi su po rođenju potomci Abrahamovi i sinovi Božji; vidi eks 4 22, gdje Gospod veli: Izrael je moj "prvorođeni sin". Mogli su dakle misliti da im krštenje nije potrebno. Ali Pavao tvrdi: Židovi su "malodobni" sinovi Božji, i tek po Kristu dobivaju p u n o pravo na Božju baštinu. Prema r 1 židovski narod bijaše pod jarmom Mojsijeva zakona sve do vremena što ga odredi nebeski Otac. Njihova "punoljetnost" počinje Kristovim dolaskom. "Svjetska počela" u r 3 znače kod Židova ponajprije njihov ceremonijalni zakon, i to ukoliko se on izrodio u formalizam... Kod pogana je to idolopoklonstvo, kult demona, proročišta i sve što je čovjeka odvraćalo od Boga. Poganima nisu izravno dana obećanja, i zato su oni samo donekle u širem smislu baštinici mesijanskih dobara i sinovi Abrahamovi. U r 4 kaže apostol da je Krist "postao" od žene, jer je čudesnim načinom začet i rođen od Djevice - Majke. Ovako shvaćaju taj redak osobito stariji tumači.

Duh Sveti kao Duh Sina Božjega koji izlazi od Oca i Sina stanuje osobno u našoj duši, i njegovom milošću ojačani mi govorimo Bogu "Oče", aramejski "Abba". Pavao spominje obje riječi da istakne kako su svi narodi pozvani Kristovoj vjeri. R 7 dokazuje da Mojsijev zakon nije više nikome "potreban" za spasenje. Iz r 8 vidi se da je poganstvo stvarno bilo robovanje đavlima, 1 kor 10 20. "Počela" se ovdje u r 9 zovu slaba i bijedna, jer su samo slika budućih dobara i jer sama po se-

bi ne mogu nikoga opravdati. Tumači drže da su "počela" ovdje Mojsijev zakon uopće.

Galaćani su svetkovali židovske subote i mjesece, osobito prvi i sedmi mjesec t.j. početak svete i građanske godine; zatim pashu, praznik sedmica, sjenica i t.d. "Svete" su godine bile subotnje i jubilarne. I kršćanstvo, dakako, pozna svetkovine, ali je u njima glavno sadržaj i svrha svetkovine, dok je sam dan kao takav sporednog značaja. Ceremonijalni dio Mojsijeva zakona postao je Kristovom smrti bespredmetan. Pavao bi se uzalud, - prema r 10, - mučio s Galaćanima kad bi oni i nakon krštenja vršili te propise kao obvezatne.

Tumač 4,12-20

R 12 ima ovaj smisao: budite kao ja koji sam sada slobodan od Mojsijeva zakona, kao što i vi bijaste slobodni od njega prije vašeg obraćenja, a sada ste, dakako, još više slobodni. Svojim kolebanjem između zakona Mojsijeva i evanđelja niste me doduše uvrijedili, ali sam mnogo trpio. Drugi opet vele: dosada me u svemu poslušaste, pa se ne bojim da ćete me sada uvrijediti. Kad prviput dođoh k vama, obolio sam kod vas, ali sam vam ipak propovijedao evanđelje (r 13-14). Drugi kažu: kad prviput dođoh k vama, premda sam pretrpio mnoge progone zbog evanđelja, ipak sam vam propovijedao. Bijaste u napasti da me zbog bolesti i progonstva prezrete, ali vi to niste učinili. Grčki tekst ima upravo protivan smisao (vi ne prezreste vašu napast na mome tijelu niti (preda me) ne pljunuste) ali zbog r 14 b samo ovaj smisao dobro pristaje u kontekst.

U r 15 kaže apostol: rekoh vam istinu o odnosu evanđelja prema Mojsijevu zakonu. U r 17-18 kaže se ovo: judaizanti teže, bar prividno, za vašim prijateljstvom i žele vas odvojiti od mene i čistog evanđelja da se onda uzmognu s vama hvaliti kao židovskim prozelitima. Dobro je da vas drugi trajno cijene u svakoj prilici, - dakako samo u dobru! - t.j. s dobrom nakanom i svrhom, a ne samo kroz neko kratko vrijeme, dok sam na primjer ja ili tko drugi kod vas. Drugi kažu: dobro bi bilo kad biste uvijek bili vrijedni štovanja. Tako je bilo nekoć, ali sada, nažalost, nije. Htio bih da vam govorim blažim tonom. U brizi sam za vas, jer mi je nemoguće doći do vas s razloga koji su vama poznati, a pismeno vam ne mogu sve saopćiti....

Tumač 4,21-31

U r 21-23 veli se: zar ne znate što kažu Mojsijeve knjige? Iz njih se naime vidi da nisu baštinici Abrahamovi oni koji se drže Mojsijeva zakona. Abraham je imao dva sina: Izmaela od služavke Agare, a Izaka od žene Sare. Izmael je rođen "po tijelu" t.j. naravskim načinom i tako je postao prototip svih Židova po krvi. Izak je rođen "po Božjem obećanju" t.j. kada Sara više nije bila sposobna za rađanje. Tako je Izak tip onih koji su Abrahamovi sinovi "po vjeri", a to su svi sljedbenici Kristovi.

Sve je to, - prema r 24 - rečeno "u slici" t.j. treba to shvatiti alegorijski. Po naročitom nadahnuću Božjem kaže Pavao: ove dvije žene tipički predstavljaju stari i novi zavjet. SZ potekao je od gore Sinaj i rađa djecu za "robovanje slovu" Mojsijeva zakona. Agarini potomci, Arapi, stanuju oko Sinaja, i zato je Agara tip SZ. Agara, dakle, predstavlja Sinaj koji je - u neku ruku - isto što i sadašnji Jeruzalem jer i ovaj "robuje" zakonu Mojsijevu. A jer je zakon Mojsijev dan Židovima u zemlji Agarinih potomaka, to tipički znači da oni koji drže zakon nemaju prava na Abrahamovu baštinu. Židovi su odnijeli zakonske ploče u Jeruzalem, i zato Pavao kaže da brdo Sinaj "odgovara" sadašnjem Jeruzalemu. A onaj Jeruzalem "koji je gore", taj je po svome osnivaču i svrsi "nebeski" Jeruzalem premda je zapravo još na zemlji; to je kraljevstvo Mesijino ili Crkva. cf hebr 12,22; apk 3,12; 21; 22. Taj Jeruzalem je slobodan, i on je majka svih krštenih Židova i pogana. Prototip toga Jeruzalema je Sara. Ona, premda neplodna, rodila je Izaka, a po njemu silan narod. Tako postade tip Crkve NZ. I Crkva je do dolaska Duha Svetoga bila jedva vidljiva, a kasnije posta brojem članova silnija i svetija od sinagoge. Zato i za Saru kao i za Crkvu NZ vrijede riječi uzete iz izai 54 1, a ovdje se navode u r 27 Progon Izaka po Izmaelu doznao je Pavao iz židovske predaje. Izgon Izmaela iznosi se u gen 21.

Bježite od starog ropstva 5 1-12

1 Za evanđeosku slobodu nas Krist oslobodi (od zakona Mojsijeva). Stojte, dakle, čvrsto i ne dajte se opet uhvatiti u ropski jaram. 2 Evo ja, Pavao, kažem vam: ako se obrežete, Krist vam neće ništa koristiti. 3 Ponovno (međutim) svjedočim svakomu čovjeku koji se obreže: dužan je vršiti sav zakon (Mojsijev)!

4 Rastavljeni ste od Krista, ako se hoćete opravdati zakonom (Mojsijevim), izgubili ste milost.

5 Mi vjerom u Duhu (Svetom) očekujemo nadu (to jest vječni život) iz opravdanja.

6 U Kristu Isusu ne vrijedi ništa ni obrezanje ni neobrezanje nego vjera koja djeluje po ljubavi.

7 Dobro trčaste, (pa) tko vas spriječi da se ne pokoravate istini? 8 Ovo nagovaranje (na otpad od moga evanđelja) nije od onoga koji vas pozva (k vjeri).

9(Ne zaboravite): malo kvasca ukiseli sve tijesto.
lo (no) ja se uzdam glede vas u Gospodinu da ni u čemu ne mislite drukčije nego ja. A onaj koji vas buni, podnijet će kaznu (Božju) makar tko bio. 11 Ako dakle ja još (i sada) propovijedam obrezanje, (kako neki tvrde), zašto me onda (Židovi) progone? Tada bi bila ukinuta sablazan križa.

12 O da bi se osakatili oni koji vas bune!

Ne služite se evanđeoskom slobodom za grijeh 5 13-26

13 Braćo, pozvani ste na slobodu, samo neka vaša sloboda ne bude povod da živite po tijelu, nego ljubavlju služite jedan drugome. 14 Sav se naime zakon ispunja u jednoj riječi: ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. 15 Ako jedan drugoga grizete i izjedate, pazite da jedan drugoga ne uništite.

16 Opet kažem: živite (prožeti) Duhom (Svetim) i (tada) nećete vršiti tjelesnih želja. 17 Tijelo teži protiv duha, a duh protiv tijela. Ovo se protivi jedno drugome, da ne činite ono što hoćete.

18 Ako li vas Duh (Sveti) vodi, niste pod zakonom (Mojsijevim). 19 Očita su tjelesna djela; to su: bludnost, nečistoća, razuzdanost, 2o idolopoklonstvo, čaranje, neprijateljstva, svadje, ljubomora, srdžbe, spletke, razdor, raskol,
21 zavist, ubistva, pijanke, razuzdane gozbe i (sve) slično ovome. Za ovo vam unaprijed kažem, kao što sam već prije rekao: oni koji takva djela čine, neće baštiniti kraljevstva Božjega.

22 A plod je Duha (Svetoga): ljubav, radost, mir, velikodušnost, blagost, dobrota, vjernost, 23 krotkost, uzdržljivost. Protiv toga nije (nijedan) zakon.

24 Oni koji pripadaju Kristu, raspeše svoja tjelesa sa strastima i požudama. 25 Ako nam Duh (Sveti) daje život, onda i provodimo život po Duhu (Svetome).

26 Ne težimo za taštom slavom izazivajući jedan drugoga i zavideći jedan drugome.

Tumač 5, 1-12

U r 1-6 upozoruje Pavao Galaćane da budu na oprezu, jer bi svojim podlaganjem zakonu Mojsijevu mogli izgubiti Kristovu milost. U r 2-3 kaže apostol: Krist vam neće koristiti ako smatrate obrezanje potrebnim za spasenje. Sv.Augustin veli: obrezanje ne škodi onomu koji u nj ne stavlja svoje spasenje. - Tko se obreže, dužan je vršiti sav zakon Mojsijev, a ne samo zakon obrezanja kako su tvrdili judaizanti. Međutim rijetki su Židovi mogli vršiti sav zakon kako treba, i u tome je bilo - na neki način - njegovo "prokletstvo".

Tko traži opravdanje "u zakonu" kao takvome, gubi milost Kristovu. A u r 5 veli se: mi očekujemo "nadu" u objektivnom smislu t.j. vječno blaženstvo, ako smo po krštenju s Kristom sjedinjeni. Vjera je izvor i uzrok te subjektivne nade u vječno blaženstvo, a početak vjere daje Duh Sveti. "Nada opravdanja" znači nadu kojom očekujemo opravdanje i vječno blaženstvo.

U r 7-12 iznosi Pavao misao da zavodnici Galaćana zaslužuju tešku kaznu. U r 7 služi se Pavao slikom iz sportskog života i kaže: tko vas spriječi da se ne pokoravate evanđelju,nego se vraćate zakonu Mojsijevu? Ovo nije od Krista nego od đavla! Pavao nastavlja: malo kvasca ukiseli cijelo tijesto; t.j. malen broj krivih učitelja lako zavede velik broj vjernika. Prema r 10-12 Timotej je bio obrezan da se lakše predobiju Židovi za evanđelje. Pavao ne propovijeda obrezanje kao potrebno za spasenje, jer kad bi to činio, Židovi ga ne bi progonili. U tom slučaju ne bi više postojala "sablazan križa" t.j. Židovi se ne bi sablažnjavali nad Kristovom smrti na križu. U r 12 Pavao gorkom ironijom obasipa svoje protivnike veleći im da se osakate t.j. upravo kastriraju! I pogani su na čast svojih bogova znali sebi odsjeći čitave udove; tako na pr. svećenici božice Kibele i dr.

Tumač 5,13-26.

Moralni propisi SZ su produhovljeni i usavršeni te olakšani obiljem milosti u NZ. Dakle, i za njih vrijedi r 13, t.j. i moralne propise SZ kršćanin vrši slobodno i s ljubavlju, ne kao "pod jarmom" Mojs. zakona. Ceremonijalni Mojsijev zakon je u NZ izgubio svaku obveznu moć. Kršćanstvo traži da služimo jedan drugome ljubavlju, cf rim 6 19, 7 6. Ljubav prema Bogu je pretpostavka za pravu, vrhunaravnu ljubav prema bližnjemu, i zato je Pavao izrično ne spominje. U r 15 govori apostol hipotetskim načinom i sa finom ironijom. Ne znamo da li se tu krije neka aluzija na konkretne prilike u crkvenoj zajednici.

U r 16 se kaže: provodite pravi duhovni život, pa ćete milošću Božjom izbjeći grijesima. Između naravi i milosti postoji borba do konca života, ali pobjedu daje Duh Sveti po svojim milostima. U r 19 spominje Pavao kao očita "tjelesna djela" tri grijeha protiv šeste zapovijedi Božje, zatim dva grijeha protiv prve zapovijedi Božje, onda grijehe protiv ljubavi bližnjega i napokon dva grijeha protiv umjerenosti. Oni koji takova djela čine, - ukoliko su ta djela smrtni grijesi - neće baštiniti kraljevstva Božjega. Drugi je smisao ovaj: ovakva dje-

la postepeno dovode mnoge ljude do vječne propasti. Ovakvi "katalozi grijeha" nalaze se i u Filona, stoičkih filozofa i dr; cf rim 1 29-31, 1 kor 5 lo-11 i dr.

Za r 22 kaže sv. Toma: plod je Duha Svetoga onaj što nastaje u duši po milosti. "Radost" kao plod Duha označuje radost zbog širenja slave Božje. Vulgata navodi još tri ploda: strpljivost, blagost i čistoću, ali to su zapravo tumačenja nekih plodova, što se spominju u grčkom tekstu. Protiv ovakvih kreposti ili bolje: protiv ljudi koji imaju takve kreposti nema zakona, t.j. nema nikakvog prigovora sa strane Mojsijeva zakona. Drugi kažu: kraj ovakvih kreposti Mojs. zakon nije neki "teret" ili "jaram". Dalje kaže apostol: ako živimo u posvetnoj milosti Kristovim Duhom, tada "hodajmo" po tom istom Duhu, t.j. donosimo plodove Duha Svetoga, napomenute u r 22.

Razne opomene vjernima 6 1-lo

1 Braćo, ako bude čovjek zatečen u kakvom prestupku, vi (koji ste) duhovni ispravljajte takvoga krotkim duhom; pazeći pritom da i sam ne budeš iskušan.

2 Nosite bremena jedan drugoga i tako ćete ispuniti Kristov zakon. 3 Ako naime tko misli da je nešto - premda nije ništa, - vara sam sebe.

4 Svatko neka ispita svoje djelo i može se (njime) ponositi za sebe, ali ne (isporedujući se) s drugima; 5 jer svaki treba da svoje breme nosi. 6 Tko prima pouku u riječi Božjoj, neka daje od svega dobra onome koji ga uči.

7 Ne varajte se! Bog se ne da ružiti: što čovjek (naime) posije, ono će i žeti. 8 Tko sije u svoje tijelo, (t.j. grješno živi) od tijela će žeti propast, a tko sije u duh, (t.j. kreposno živi) od duha će žeti život vječni.

9 Dobro činiti neka nam ne dodija, jer ćemo u svoje vrijeme žeti (plod) ako ne smalakšemo. lo Dakle, dok imamo vremena, činimo dobro svima, a osobito onima koji su (s nama) iste vjere.

Svršetak pisma 6 11-18

11 Gledajte kolikim vam (kako velikim) slovima pisah svojom rukom. 12 Oni koji hoće da se sviđaju tijelom (t.j. obrezanjem), oni vas sile da se obrežete samo da ih (nevjerni Židovi) ne progone radi križa Kristova. 13 Ta ni oni sami obrezani ne drže zakon Mojsijev, nego hoće da se vi obrežete da bi se ponosili vašim (obrezanim) tijelom.

14 A ja, Bože sačuvaj da se čim drugim hvalim, osim križem Gospodina našega Isusa Krista po kojemu je meni razapet svijet i ja svijetu. 15 U Kristu Isusu ne vrijedi ništa ni obrezanje ni neobrezanje nego novi stvor. 16 I koji god po ovom pravilu žive, na njih (neka siđe) mir i milosrđe kao i na Božji Izrael.

17 Ubuduće neka mi nitko ne dosadjuje, jer ja nosim na svome tijelu znakove Gospodina Isusa (t.j. ožiljke i modrice od udaraca)ž

18 Milost Gospodina našega Isusa Krista (bila), braćo, s duhom vašim. Amen.

Tumač 6, 1-10 — U r 1-10 poziva Pavao Galaćane da čine dobra djela. U r 11-18 naglašuje da u Kristu Isusu vrijedi samo novo stvorenje.

U r 1 govori se o čovjeku koji je s nepažnje i kao slučajno pao u teži grijeh. Ovdje se možda cilja na konkretne slučajeve popuštanja judaizantima. U r 2-5 veli apostol: podnosite vanjske i vidljive pogrješke bližnjega i tako ćete ispuniti zakon ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Svatko neka ispita svoja djela, pa će vidjeti kako malo razloga ima da slavi sam sebe i izdiže se nad druge. Konačno, svatko će za sebe odgovarati Bogu. Novije shvaćanje r 4 nalazi se izraženo u prijevodu.

Prema r 6-9 katekumen neka uzdržava onoga koji ga poučava. To neka čini od srca. Tko sije "u tijelo" svoje, t.j. tko živi grješno, žanje vječnu propast. Tko sije "u duh" t.j. tko sije u polje Duha Svetoga i živi kreposno, taj žanje život vječni.

Tumač 6,11-18 — R 11-18 piše Pavao svojom rukom i to vjerojatno većim ili manje kaligrafskim slovima nego su pisareva. Kao što danas, tako su se i u ono doba važnije stvari pisale većim slovima. Židovi su mrzili neobrezane pa su stoga često puta dizali rimske vlasti protiv neobrezanih kršćana. Obrezane kršćane smatrali su Rimljani Židovima i davali im razne povlastice kao i ostalim Židovima. Glavni je da-

kle cilj judaizanata bio da izbjegnu progonstvima. Htjeli su da se Galaćani obrežu kako bi se mogli pohvaliti pred svojim sunarodnjacima sa novim prozelitima. To bi ujedno značilo i neku vanjsku pobjedu nad etnikokršćanima. "Izrael Božji" u r 16 su svi sljedbenici Kristovi iz židovstva i poganstva.

U r 17-18 kaže se: neka mi nitko više ne dosađuje s pitanjem odnosa Mojsijeva zakona prema evanđelju. "Znakovi" Gospodina Isusa (stigmata) su rane, modrice, ožiljci i slično što je Pavao zadobio zbog propovijedanja evanđelja. Ova "stigmata" dokazuju da Pavao pripada Kristu a ne Mojsiju. Ovdje je vrijedno spomenuti da su se u ono doba i robovi, osobito odbjegli od gospodara, žigosali na čelu da se zna kome pripadaju. Stigmata u smislu stigmatiziranih svetaca nisu poznata kršćanskoj starini. Koliko se znade, prvi stigmatizirani svetac u strogom smislu riječi bio je sv.Franjo Asiški.

+++++++++

POSLANICA APOSTOLA PAVLA EFEŽANIMA

Uvod 1 1-2

1 Pavao, po Božjoj volji apostol Isusa Krista, svetima
koji su u Efezu i vjernima u Isusu Kristu; 2 milost vam i mir
(bili) od Boga Oca našega i Gospodina Isusa Krista.

Apostol slavi Presveto Trojstvo 1 3-14

3 Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista
koji nas blagoslovi sa svakim duhovnim blagoslovom sa nebesa
u Kristu. 4 U njemu nas izabra prije postanka svijeta da bu-
demo pred njim sveti i neokaljani. 5 U ljubavi nas preodredi
po Isusu Kristu za svoje sinove, i to slobodnom odlukom svo-
je volje 6 da tako slavimo njegovu slavnu milost kojom nas je
obdario u ljubljenome (Sinu svojemu).

7 U njemu imamo otkupljenje njegovom krvi i oproštenje
grijeha po bogatoj njegovoj milosti, 8 koju obilno udijeli
nama sa svakom mudrošću i razumijevanjem (duhovnim).

9 Očitovao nam je tajnu svoje volje prema svojoj slobod-
noj odluci koju preodredi u njemu; 10 da je izvrši u punini
vremena: da naime sve sjedini u Kristu kao glavi, sve što je
na nebu i na zemlji.

11 U njemu i mi postadosmo baštinici neba, preodređeni
po milosnom izboru onoga koji sve čini prema odluci svoje vo-
lje, 12 da budemo na hvalu njegove slave, mi koji smo se već
prije (ovdje na zemlji) ufali u Krista.

13 U njemu se i vi, pošto ste čuli riječ istine, evanđe-
lje (naime) spasenja svoga i povjerovali, - zapečatiste obe-
ćanim Duhom Svetim 14 koji je zalog naše baštine, dok se (pot-
puno) ne otkupi njegov narod na hvalu njegove slave.

Veličina spasenja 1 15-23

15 Zato i ja kad doznah za vašu vjeru u Gospodinu Isusu
i za vašu ljubav prema svima svetima, 16 neprestano zahvalju-
jem Bogu za vas i spominjem vas u svojim molitvama; 17 (molim)
da bi Bog Gospodina našega Isusa Krista, Otac slave, dao vam
duha mudrosti i otkrivenja da ga spoznate.

18 Neka rasvijetli oči vašega srca da znate kolikoj vas

je nadi pozvao i kako je bogata njegova slavna baština za svete; 19 kako je izvanredno velika njegova sila prema nama koji vjerujemo djelatnošću silne njegove jakosti 2o koju pokaza na Kristu kad ga uskrisi od mrtvih i posadi sebi s desne strane na nebesima; 21 (uzvisi ga) nad svako poglavarstvo i vlast i silu i gospodstvo, (anđeosko) i podiže ga nad svako ime što se naziva ne samo na ovome svijetu nego i u budućem.

22 Sve podloži pod njegove noge, a njega postavi za glavu čitavoj Crkvi 23 koja je njegovo tijelo i punina onoga koji sve ispunja u svemu.

Tumač 1, 1-14

Natpis je sličan natpisima u ostalim Pavlovim poslanicama osobito onome u poslanici Kološanima. Pavao ne spominje nijednoga svog suradnika jer su čitateljima bili manje više svi nepoznati. I pozdrav je posve sličan pozdravima u drugim Pavlovim poslanicama.

Prvi dio poslanice ide od 1 3 - 3 21. U 1 3 - 14 Pavao zahvaljuje Bogu za djelovanje njegove milosti, napose što je čitaoce sačuvao u vjeri. Tako postupa apostol i u drugim svojim pismima. Prije svega zahvaljuje Bogu općenito zbog djelovanja njegove milosti. U grčkom tekstu r 3-14 sačinjava jedan veliki rečenični period. Njegova je dispozicija ipak jasna i logična, a jezik svečan. Gospodin Isus Krist prikazan je u raznim relacijama. To je zapravo himna Božjoj milosti koja se može rastaviti u tri dijela: u r 3-6 slavi apostol vječnu odluku nebeskoga Oca; u r 7-12 prikazuje kako je Otac izveo svoju odluku po svome Sinu; a treći dio ističe djelatnost Duha Svetoga r 13-14.

Himna počinje s molitvom, upravljenom na nebeskoga Oca, i to "Oca Isusa Krista". U 17 naziva se Otac nebeski "Bogom Gospodina" i ujedno Ocem njegovim. Krist se kao čovjek molio na zemlji svome Ocu, i utoliko se on može nazvati "njegovim" Bogom. Blagoslov što ga dobivamo s neba jest dobiven po našoj vezi s Kristom: mističko jedinstvo s Kristom je nužni preduvjet za primanje punine milosti. Najdublji razlog Božjeg smilovanja je vječna odluka Božja.

Prema r 4 Bog je odvijeka odabrao ljude da se mistički sjedine s Kristom i tako budu pomilovani po "vječnoj odluci" Božjoj. Ali zato treba da smo pred Bogom sveti i besprikorni, cf 5 27, kol 1 22. To znači da u svojoj nutrini budemo sveti i da smo prava djeca Božja. I kršćani iz poganstva postadoše baštinici izraelskih odlika, dakle su svi kršćani bez razlike djeca Božja. Isus Krist je posredovao u toj stvari, premda je Bog postupao posve prema "slobodnom nahođenju" svoje volje. Svakako naše spasenje biva po milosti Božjoj a ne našom zaslugom. Prema r 6 posljednja svrha spasenja je slava Božja: što je djelatnost milosti veća, to je i slava Božja savršenija. Ova misao treba da nas potiče na rad za širenje evanđelja. Milost

nam dade Bog po svom Sinu. Neki tumači shvaćaju r 6 ovako: Bog je svojom milošću i po našem sjedinjenju s Kristom učinio da smo mu dragi.

U r 7-12 nalaze se dvije misaone cjeline: prva u r 7-1o, a druga u r 11-12. U prvoj se kaže: po Kristu smo spašeni iz ropstva grijeha i đavla. Otkupnina je njegova krv, cf kol 1 14. Naši grijesi nisu samo "pokriveni" nego posve odstranjeni. Prema r 8 punina milosti Božje očitovala se time što se naša spoznaja vjerskih istina podigla na visok stepen, a naša praktična životna mudrost se veoma usavršila, cf kol 1 9. Iz r 9 vidimo da nam je Bog objavio "misterij spasenja", i to posve slobodno. Taj se sastoji u tome što se u određeno vrijeme Sin Božji utjelovio. To je bilo mesijansko doba u kojem je Bog ostvario spasenje čovjeka. U Kristu je Otac "skupio" svekoliko stvorenje kao u jednom središtu. Harmonija koja je bila grijehom razorena, opet je uspostavljena, cf rim 8 19 sl. Ukoliko je Krist središte svega stvorenja, on je ujedno i njegova "glava". Dakako da je time sve stvorenje i "obnovljeno" kako prevodi vulgata ("instaurare omnia in Christo").

U drugoj misaonoj cjelini (11-12) slavi se daljnja djelatnost milosti Božje: kao djeca Božja stekosmo pravo na baštinu. Ovo Božje posinaštvo mistički je produbljeno: Krist je Sin Božji u strogom smislu riječi, a kršćani su s njime mistički najuže sjedinjeni; tako postaju dionici njegove slave, cf gal 3 29. Milost posinaštva Božjega primaju svi kršćani bez razlike.

R 12 ima ovaj smisao: ovdje na zemlji nadamo se u Krista da jednom postignemo vječno blaženstvo, cf kol 1 5. Redak se dakle odnosi i na etnikokršćane, a ne samo na judeokršćane koji su već u židovstvu "imali nadu" u obećanoga Spasitelja.

U r 13-14 govori Pavao o Duhu Svetom kao "predokusu" vječnog blaženstva. Najprije kaže: vjernici su u Kristu spašeni, i to tako da najprije čuše evanđelje spasenja, t.j. riječ Boga koji je sama istina. Oni tu riječ ponizno prihvatiše. Duh Sveti je "Duh obećanja" jer proroci prorekoše njegov dolazak u mesijansko doba, i jer ga je sam Spasitelj navijestio kao svoga zamjenika, iv 14.

U staro doba mnogo se upotrebljavao pečat: po njemu je isprava dobivala vrijednost. "Pečatom Duha Svetoga" dignuti su kršćani u vrhunaravni red i osigurano im je spasenje. Taj "pečat" je sam Duh Sveti, odnosno sakramenat potvrde koji je u staro doba bio usko povezan sa krštenjem. Duh Sveti naziva se u r 14 doslovno "kapara" arrabon, vg.pignus vječnog blaženstva, jer već sada donekle kušamo to blaženstvo po milosnom životu i mističkom sjedinjenju s Kristom. Konačna svrha čitave ekonomije spasenja je slava Božja, cf r 6 i 12.

Tako svršava veličajna himna božanske milosne djelatnosti. Misli su duboke, a oblik pjesnički.

Tumač 1,15-23 U r 15-23 moli se Pavao Bogu za svoje čitatelje: on želi da bi Gospodin dao čitaocima spoznati neograničenu veličinu svoje milosti. Pavao zna kolika je vrijednost te spoznaje, i ljubav prema bližnjemu upravo ga tjera da se moli za svoje čitaoce. On ih doduše osobno ne pozna, nego je samo čuo za njihovu vjeru. Odatle se vidi da je ova poslanica po svoj prilici cirkularno pismo upravljeno na razne crkve efeške metropole.

U r 17 Bog se naziva Bogom Gospodina Isusa i Ocem slave. S pravom se ovo kaže o Bogu jer je Krist uzrok i sredstvo našega spasenja, a od Boga nam dolazi naša vječna proslava. Pavao se moli da nam Bog dade "duha mudrosti" i "otkrivenja". Ovo potonje je vrhunaravno prosvjetljenje razuma, jer on vlastitom snagom ne može shvatiti tajne spasenja, cf 1 kor 4 21, gal 6 1. Ovo prosvjetljenje rađa dubljom spoznajom Boga, cf kol 1 9.10.

"Srce" je prema shvaćanju antikne psihologije sjedište ne samo čuvstava nego i svega duševnog života, dakle i spoznaje. "Oči srca" su prema tome slikoviti izraz za spoznaju. A predmet spoznaje je vječno blaženstvo kao objekt naše nade i kao baština darovana nam od Boga.

Sa mnoštvom jakih izraza u r 19 ističe Pavao neiskazanu veličinu Božje milosti i djelatnosti. Tom djelatnošću je proslavljen i sam Krist. Ovaj se redak različno tumači. Svakako je u njemu najvažnije prikazivanje božanske snage milosti. Po njoj dobivamo svoje konačno blaženstvo u vječnosti, kao što je i Mesija po njoj proslavljen. Snaga milosti Božje, prema r 20, svladala je smrt i učinila da Krist uskrsne; tom snagom uđe uskrsli Spasitelj u svoju božansku slavu i sjede o desnu Boga, cf psal 110 1; tom snagom uzvišen je Krist nad sve anđeoske korove, cf kol 2 10.

U r 21 spominje Pavao četiri apstraktna imena nebeskih duhova. Ispušta "Prijestolja" iz kol 1 16, i stavlja "Moći". Pavao ne nabraja sve anđeoske korove, pače kaže posve općenito: Krist je uzvišen nad svako ime u "ovom i budućem vijeku". U r 22 spominje se Kristova uzvišenost nad svim stvorovima i njegov položaj kao glava Crkve, cf 1 10. Sve stvoreno pod njegovim je nogama i priznaje njegovu vlast. Što se tiče vjernika, Krist je glava koja "sve nadvisuje". Ova misao što je često nalazimo u Pavlovoj mistici, dalje se razvija: vjernici su tijelo što pripada glavi, a međusobno su udovi, podvrgnuti uplivu glave. Snaga što izlazi iz glave naziva se punina (pleroma), cf kol 1 18-19, 2 9, rim 12 4, 1 kor 12 12. 27. Kao što u Kristu stanuje sva punina božanstva, tako ona pomalo prelazi i na kršćane koji su s Kristom kao glavom mistički sjedinjeni, dakle na sve vjernike. Pače i sva stvorenja učestvuju u "neiscrpivoj snazi" Kristovoj, i to u svakom pogledu.

Spasenje biva po Kristovoj milosti 2 1-22

1 I vas (oživi Bog), vas koji bijaste mrtvi zbog svojih
prestupaka i grijeha, 2 u kojima ste nekoć živjeli po duhu o-
voga svijeta, po načelima kneza koji vlada u uzduhu, prema
duhu koji sada djeluje u sinovima neposluha. 3 Među njima smo
i mi svi nekoć živjeli po požudama svoga tijela vršeći želje
tijela i naših sjetila; bijasmo po naravi djeca srdžbe kao i
ostali (ljudi).

4 Ali Bog koji je bogat milosrđem, radi velike svoje lju-
bavi kojom nas je ljubio. 5 nas koji bijasmo zbog grijeha mr-
tvi, oživi s Kristom - ta milošću ste spašeni!

6 S njime nas uskrisi i s njime nas posadi na nebesima u
Kristu Isusu, 7 da u budućim vjekovima pokaže izvanredno bo-
gatstvo svoje milosti dobrotom prema nama u Isusu Kristu.

8 Milošću ste naime spašeni po vjeri, i to nije od vas
nego je Božji dar; 9 ne po djelima da se nitko ne ponosi;
10 njegovo smo naime djelo, stvoreni u Isusu Kristu za dobra
djela koja Bog unaprijed pripravi da ih za života činimo.

11 Zato se sjetite: nekoć bijaste rođeni neznabošci. Ob-
rezani koji su tjelesno obrezani rukom, zvali su vas neobreza-
nima. 12 Bili ste u ono doba bez Krista, odijeljeni od izra-
elske zajednice, bez dijela u (Božjim) zavjetima (t.j. ugovo-
rima glede mesijanskih) obećanja, bez nade i bez Boga u svije-
tu. 13 Ali sada, u Isusu Kristu, vi koji bijaste nekoć daleko
postadoste blizu po krvi Kristovoj.

14 On je naime mir koji složi oba dijela u jedno i raz-
vali zid koji je rastavljao, (to jest slomi neprijateljstvo
između Židova i pogana). 15 Svojim tijelom Krist ukinu zakon
(Mojsijev) sa svojim zapovijedima i propisima, da kao mirotvo-
rac od obojice načini u sebi jednoga novog čovjeka; 16 i da
obojicu pomiri s Bogom u jednom tijelu (to jest u Crkvi) po
križu, i tako ubije neprijateljstvo (Židova i pogana) na nje-
mu.

17 On je došao i propovijedao mir vama koji bijaste da-
leko i mir onima koji bijahu blizu; 18 jer po njemu imamo o-
bojica pristup k Ocu u jednome Duhu (Svetom).

19 Tako dakle vi niste više tuđinci i pridošlice nego
ste sugrađani svetih i ukućani Božji, 20 nazidani na temelju
apostola i proroka, dok je ugaoni kamen Isus Krist. 21 Na nje-
mu je sva građevina složena i raste kao sveti hram u Gospodi-
nu. 22 Na njemu se i vi nadoziđujete kao Božji stan u Duhu
(Svetom).

Tumač 2, 1-1o

Ovaj je odlomak usko povezan sa prijašnjim: kao što je Bog svoju svemogućnost očitovao u Kristu 1 2o, tako je isto očituje na čitaocima. U r 1 rečenica nije potpuna i završava se tek u petom retku, cf kol 1 21, 2 13.

Nekoć smo se nalazili u stanju smrtnoga grijeha; to je odgovaralo načelima Bogu neprijateljskih sila: načelima svijeta koji se odvratio od Boga, kao i načelima đavla koji vrši svoj upliv na svijet. Đavao se naziva "gospodarom sile u zraku", t.j. gospodarom zlih duhova. Već je židovska teologija znala za boravak đavolskih sila u zemaljskoj atmosferi; premda je njihovo mjesto zapravo u paklu, ipak uplivaju oni ovdje na zemlji na ljude jer kao posve duhovna bića nisu po sebi vezani nikakvim fizikalnim zakonima ni prostorno-vremenskim odnosima, - što nam dokazuju mnogi izvještaji u bibliji S. i N. Z, no mogu biti vezani odredbom Božjom; cf kol 1 16. Đavolska moć je veoma protivna Bogu, i ona se očituje osobito kod pogana. I kršćani su prije obraćenja bili u mnogočem podložni đavlu: živjeli su "po strastima svoga tijela" i povodili se za svojom pokvarenom naravi; popuštali su tjelesnim željama i raznim zlim sklonostima. Bez milosti Božje čovjek gotovo neprestano pada... Istočnim grijehom razorena je harmonija tijela i duše, i čovjek je lišen ljubavi Božje, cf 5 12 sl.

Međutim, Bog se smilovao čovjeku i zajedno s Kristom nas oživio. U ovim izrazima: zajedno oživiti, zajedno podići, zajedno posaditi, nalazimo Pavlovu mistiku prema kojoj postoji veoma uska veza između kršćanina i Krista. Sve nam to daje Bog po svojoj ljubavi. To ističe apostol napose u parentezi. U r 5 pomišlja apostol - kao i na drugim mjestima - na konačno spasenje, cf rim 1 16, 5 9 sl. Inače nam je spasenje već na zemlji principijelno dano po milosti posvetnoj, cf rim 8 24, 2 kor 6 2, tit 3 5. Ono što se kaže u r 6 da nas naime Bog zajedno s Kristom "uskrisi" i "posadi na nebesa", ostvarit će se tek u budućnosti u punom smislu, dok se po milosti, u početnom smislu, ostvaruje već sada u životu svakog kršćanina. Neki radije pomišljaju na duhovno značenje tih izraza, cf fil 3 2o, kol 2 12, 3 1. Konačan cilj Božjeg djelovanja je slava Božja, koja se u punoj mjeri ostvaruje tek u vječnosti. U r 8 Pavao ponovno naglasuje nezasluženost milosti. Da se postigne stvarno spasenje, treba vjerovati, cf rim 3 28. Ali i vjera kao temelj i korijen opravdanja, ne biva bez milosti Božje. Dobra djela učinjena prije opravdanja ne zaslužuju, striktno govoreći, opravdanja, jer inače bi čovjek imao razloga da se "hvali" pred Bogom, cf rim 4 2.

Kršćanin je dakle u punom smislu tvorevina Božja. Ovdje se ne misli na naravsko stvaranje, nego na vrhunaravnu obnovu čovjeka po kojoj postajemo u vezi s Kristom "novi" stvorovi. Po toj vezi čovjek može vršiti zaslužna djela, ali ova imaju moć samo po milosti. Bog je naime milošću svojom sve tako udesio da čovjek može vršiti dobra djela i trajno živjeti vrhunaravnim životom.

Tumač 2,11-22 Misli ovoga odlomka nadovezuje se na prijašnje. Pavao se neposredno obraća na čitaoce i naziva ih "poganima od rođenja". Isporeduje ih sa Židovima koji ih podrugljivo nazivanju "neobrezanjem". Židovi se ponosno nazivaju "obrezanjem" što je znak njihova zavjeta s Bogom. Apostol ovdje ne govori ironički, ali se vidi da ga boli što je obrezanje većinom spalo na posve vanjski obred i znak. Već u SZ upotrebljava se pojam obrezanja i u duhovnom smislu za očišćenje od grijeha, deut 10 16, jer 4 4. To isto čini i Pavao kol 2 11.

U r 12 Pavao podsjeća čitaoce na njihovo stanje u poganstvu koje bijaše mnogo bijednije nego ono u Židova. Ništa nije vezalo pogane uz mesijansku ideju; bili su gotovo bez svake nade u Mesiju; nisu bili dionici teokratskog uređenja Izraela, nisu poznavali ni Božjih obećanja o budućem Mesiji,ni ugovore što ih je Bog sklopio sa patrijarsima i narodom Izraelskim za postizanje mesijanskih dobara gen 15 18, 17 7. 21, 26 3, 28 13, eks 24 8. Tako su živjeli pogani "bez nade" u spasenje, 1 sol 4 13, i mnogo su trpjeli, jer stvarno nisu poznavali pravoga Boga. U rim 1 18 nalazimo opširniji opis beznadnog položaja pogana.

Aludirajući na izai 57 19, kaže Pavao da su pogani postali sada "blizu" Božjeg spasenja: uživaju dakle jednaka prava kao i Židovi. To im pribavi krv Kristova, i oni su s Kristom sada mistički sjedinjeni. Mesija se ovdje naziva "knez mira". On je donio mir svijetu i sjedinio Židove i pogane. "Stijena rastave" ovdje je Mojsijev zakon gledan u rabinsko-judaističkoj interpretaciji zbog koje je bilo veoma otežano njegovo vršenje, cf rim 2 17, kol 2 14. Svojom smrti na križu Krist je praktički stavio sve te obveze izvan snage. U rim 10 4 naziva Pavao Krista "svrhom" zakona. Krist je stvorio novoga čovjeka i svojom djelatnošću očitovao se kao mirotvorac, cf kol 3 10.

U r 16 nastavlja se ista misao. Svojom smrću na križu Krist "ubi neprijateljstvo" t.j. uzrok neprijateljstva s Bogom, naime grijeh. To je Krist izvršio svojim utjelovljenjem, cf kol 1 20. 22. U r 17 opet nalazimo vezu sa izai 57 19:pogani se prvi spominju jer osobito na njih misli Pavao. Isus je, doduše, propovijedao gotovo isključivo Židovima, ali je češće naglasio da i pogani treba da dođu u kraljevstvo Božje. Prema r 18 svi imamo po Kristu pristup k nebeskom Ocu; u mističkom tijelu njegovom t.j. u Crkvi struji nova vrhunaravna životna sila koju daje Duh Sveti. Evo djelatnosti presv.Trojstva: po Isusu Kristu - u jednom Duhu - k Ocu. Čitaoci iz poganstva, prema r 19, nisu više stranci ni došljaci koji nemaju građanskih prava, nego pripadaju zajednici svetaca kao i judeokršćani; pripadaju velikoj obitelji s Bogom Ocem kao kućedomaćinom.

Od slike obitelji prelazi apostol u r 20 na sliku gradnje kuće, cf 1 kor 3 10, 1 petr 2 4, kol 2 7. Prema toj slici kršćani su građevni materijal koji se zida na temelju apostola i proroka dok je ugaoni kamen sam Krist. Ova se slika različno shvaćala. Sigurno je da su apostoli i proroci te-

melj koji je položen, a ne kao da bi apostoli polagali temelj t.j. Krista, ili kao da oni stoje na temelju evanđelja.Krist je "ugaoni kamen" prema izai 28 16, t.j. on je kamen o kojem ovisi čitava zgrada zajedno s temeljem. U 1 kor 3 11 kaže Pavao da je Krist "jedini" temelj. Ali to veli zbog strančarstva u crkvenoj zajednici. Krist je ondje temelj svake crkvene nauke. A ovdje govori o gradnji Crkve u kojoj apostoli i proroci NZ sačinjavaju vidljivi temelj, cf mt 16 18.

U r 21 još se jednom mijenja slika: Krist je životna snaga po kojoj kršćani postaju živo kamenje. Crkva je zgrada koja se vazda nadograđuje. Ona je zapravo hram koji je "svet" u Gospodinu. U r 22 slika zgrade aplicira se na vjernike: po mističkom sjedinjenju s Kristom postaju oni stan Božji. Duh Sveti i njegove milosti su ona snaga po kojoj kršćanin postaje hram Božji i član Božje "zgrade", Crkve.

Pavao je apostol naroda 3 1-21

1 Zato sam ja, Pavao, sužanj Isusa Krista za vas pogane.

2 Ta čuli ste službu koja mi je dana po milosti Božjoj
za vas; 3 da se meni po objavi očitovala tajna kao što sam
malo prije ukratko opisao. 4 Odatle možete čitajući razabra-
ti moje razumijevanje Kristove tajne 5 koja se u prijašnjim
vjekovima nije očitovala sinovima ljudskim kao što se sada ob-
javila njegovim svetima apostolima i prorocima u Duhu Svetom;
6 da su (naime) i pogani (zajedno s nama) baštinici i udovi i
dionici obećanja u Isusu Kristu po evanđelju.

7 Ja postadoh sluga evanđelja po daru Božje milosti koja
mi je dana njegovom silnom djelatnošću. 8 Meni, najmanjemu od
sviju svetih, dana je ova milost da navijestim poganima neis-
traživo bogatstvo Kristovo 9 i da svima otkrijem kako se o-
stvarila tajna odvijeka sakrivena u Bogu koji sve stvori; 10 i
da se (sada) po Crkvi saopći poglavarstvima i vlastima na ne-
bu mnogostruka mudrost Božja, 11 prema vječnoj odluci koju
Bog izvrši u Kristu Isusu Gospodinu našemu. 12 U njemu imamo
slobodu i pouzdani pristup k Bogu po vjeri u njega.

13 Zato vas molim da ne klonete duhom zbog mojih nevolja
koje trpim za vas; ove (nevolje) slava su vaša.

14 Zato prigibam svoja koljena pred Ocem Gospodina našega Isusa Krista, 15 od koga potječe svaka zajednica na nebu i na zemlji; 16 neka vam Gospod dade po bogatoj svojoj slavi da se silno utvrdite njegovim Duhom za unutrašnjeg čovjeka; 17 da Krist stanuje po vjeri u vašim srcima; da budete u ljubavi ukorijenjeni i utemeljeni; 18 da biste tako mogli razumjeti sa svima svetima koja je širina u dužina i visina i dubina (Božjih tajna) 19 i poznati Kristovu ljubav koja nadilazi svaku našu spoznaju da se tako ispunite svom puninom (to jest savršenošću) Božjom.

20 A onome koji može neizmjerno više učiniti od svega što molimo ili mislimo, po jakosti koja djeluje u nama, 21 njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu u sve naraštaje odvijeka dovijeka. Amen.

Tumač 3, 1-21

U r 1 počinje Pavao nepotpunom rečenicom koju završava tek u r 14. U ovom odlomku Pavao moli Boga da proizvede u čitaocima pravi vrhunaravni život. Pavao je zbog Krista u sužanjstvu: jer je djelovao među poganima, zato sada nosi okove. Apostol govori i o milosti što ju je primio u prvom redu "za pogane" pred vratima Damaska. Od časa obraćenja počinju za Pavla Božje objave, cf gal 1 16, dap 22 17. Predmet ove objave je "tajna" ili misterij koji se u r 4 naziva Kristov misterij: taj se sastoji u tome što u Kristu Židovi i pogani postadoše jedna nadnarav. cjelina. U prijašnja vremena (u r 5) taj misterij bijaše nepoznat. Proroci SZ su doduše često naglašavali univerzalni karakter mesijanskog kraljevstva, ali pogani nisu znali da će postati ravnopravni Židovima, čak i bez Mojsijeva zakona.

Mnogi su sumnjali da li ovdje r 2-6 potječu od Pavla, cf kol 1 24. Istina je da u kol mnogo iskače polemika sa lažnim učiteljima, dok se ovdje u ef bez izravno polemičke tendencije prikazuje jedinstvo Crkve. Ali upravo to Pavao i želi učiniti. A što se kaže u kol da je misterij "objavljen svetima", ne slijedi odatle da su apostoli isključeni, cf kol 1 23. 25. 28. I u ef 3 8 vidimo da je apostolima objavljen "misterij evanđelja" s time da ga predaju drugima. Sadržaj Božje tajne je u obje poslanice bitno istovetan. Prema kol 1 27 je sam Krist predmet misterija, ali i prema ef je misterij istovetan s Kristom na taj način što u Kristu Židovi i pogani dođoše do jedinstva. Ista je dakle misao, uz neke male preinake, iznesena u obje poslanice. Riječ "svet" je u ono doba bio tehnički termin za kršćanina uopće, a nije neki počasni naslov.

U r 6 spominje apostol evanđelje, i još jednom kaže da je upravo on odabran za naviještanje evanđelja, cf kol 1 23. 25. Apostol je primio od Boga mnoge milosti i postao sluga evanđelja, cf 1 kor 15 9, 1 tim 1 13. U r 8 kaže apostol za e-

vanđelje da je "neistraživo bogatstvo" Kristovo; t.j. Krist je u tolikoj mjeri pun milosti da to nadilazi svaki stvoreni razum. Da možemo to otajstvo donekle shvatiti, potrebno nam je vrhunaravno svjetlo. Prema r 9 bilo je to otajstvo nekoć "skriveno" u Bogu, cf kol 1 26. U mesijansko doba objavila se sva veličina Božje mudrosti, i to na razne načine. Ta "mudrost" objavila se "poglavarstvima i vlastima" t.j. Bogu vjernim anđelima 1 21. Ova nebeska bića primiše tu objavu po Crkvi. Sv.Augustin misli da je ovdje govor o nebeskoj Crkvi. Međutim, taj izraz "po Crkvi", znači: svekolika povijest Crkve u njezinom božanskom i ljudskom elementu pruža silan dokaz Božje mudrosti. Ostvarivanje pak Božjih planova spasenja anđeli brižno prate i u tome sudjeluju, 1 petr 1 12. Prema r 11 Bog je odvijeka odlučio da objavi "misterij evanđelja" po Kristu. Po njemu kršćani s pouzdanjem stupaju pred Boga, samo treba da u Krista vjeruju, i tu vjeru djelima dokazuju.

Kršćane ne treba da plaši momentano težak položaj apostola, jer pritom ne trpi stvar evanđelja. Uostalom, Pavlove patnje samo koriste vjernicima za njihovu vječnu proslavu. U r 14 nalazi se nadopuna za r 1: jer je Bog sve ovo tako udesio, i jer apostol od srca želi duhovni napredak kršćana, zato se obraća žarkom molitvom nebeskom Ocu.

Prema r 15 od nebeskoga Oca potječe svako "očinstvo" vg paternitas odnosno svaka zajednica na nebu i na zemlji. Svaka zajednica ima od Boga svoje "ime", t.j. zahvaljuje Bogu za svoj opstanak. Nebeska zajednica su anđeli, a zemaljska narodi. Bog je dakle Otac i gospodar svega stvorenja, i zato je apostol siguran da će njegova molitva biti uslišana.

Prema r 16 Pavlova molba sadrži tri stvari: duhovni čovjek treba da se spremno preda uplivu Božje milosti, cf 2 kor 4 16, 5im 7 22; Krist treba da "stanuje" u srcima svih kršćana jer su oni njegovo mističko tijelo, cf gal 2 2o; i, napokon, među kršćanima treba da vlada savršena ljubav, cf 1 kor 3 9, 5 2 2o. Ovo troje sačinjava puninu i veličinu kršćanskog života.

Po kreposnom životu raste i kršćanska spoznaja, cf 1 17. Ovdje, u r 18, upotrebljava apostol izraz što ga nalazimo i izvan kršćanske literature, i koji jednostavno znači: u svakom pogledu, u svakom smjeru. U stoičkoj filozofiji označen je tim izrazima čitav svemir. Pavao ne kaže ovdje izrično na što se to odnosi, t.j. od čega treba da shvatimo širinu i duljinu i visinu i dubinu. Neki tumači pomišljaju na ljubav Božju ili na vječno blaženstvo. ili na univerzalno spasenje po Kristu. Drugi opet vele: "širina" ljubavi Kristove su svi narodi, Židovi i pogani; "duljina" je Božji plan spasenja što siže od početka svijeta do sudnjeg dana; "visina" je u tome što je po Kristu čovjek postao dionik Božje naravi, dakle dignut do Boga; "dubina" ljubavi Kristove očituje se u njegovu sniženju do smrti na križu. U r 19 punina (pleroma) znači skup svih savršenosti Božjih. Milost nam daje mogućnost da težimo za Bogom kao najvišim idealom svakog savršenstva, i da ga u vječnosti savršeno posjedujemo, cf mt 5 48.

Doksologija u r 2o označuje svršetak prvog dijela poslanice. Slično biva i u rim 11 33-36. Slavi se neizmjerna moć Božja, jer Bog može više učiniti nego mali ljudski razum shvatiti i naše neznatne molitve isprositi, cf 1 kor 2 9, fil 4 7. Sa starozavjetnim amen svršava ovaj gotovo liturgijski hvalospjev.

Jedinstvo Crkve 4 1-16

1 Molim vas, dakle, ja sužanj u Gospodinu, da se vlada-
te dostojno zvanja u koje ste pozvani. 2 Sa svom poniznošću
i krotkošću strpljivo podnosite jedan drugoga u ljubavi 3 i
nastojte da sačuvate jedinstvo duha vezom mira.

4 Jedno je tijelo (Crkva) i jedan Duh kao što ste pozivom
svojim i pozvani k jednoj nadi. 5 Jedan je Gospodin, jedna
vjera, jedno krštenje. 6 Jedan je Bog i Otac sviju koji je
nad svima i kroz sve i u svima.

7 A svakome je od nas dana milost prema mjeri kako je
Krist dade. 8 Zato kaže (Sveto Pismo): uzađe Gospod u visinu,
povede (sa sobom) zarobljenike i dade darove ljudima. 9 (Ri-
ječ) "uzađe" što znači drugo nego da (Krist) najprije siđe
u donje dijelove zemlje? lo A koji siđe to je onaj koji i u-
zađe povrh svih nebesa da sve ispuni. 11 I on odredi jedne
za apostole, druge za proroke, opet druge za evanđeliste i
opet druge za pastire i učitelje 12 da se usavrše sveti za
vršenje svoje službe, za izgradnju tijela Kristova; dok ne
stignemo svi u jedinstvo vjere i spoznaju Sina Božjega;13 (dok
ne dođemo) do savršena čovjeka, do pune dobne mjere (t.j. do
duhovne zrelosti za shvaćanje veličine) Kristove; 14 da ne
budemo više poput male djece koju ljulja i zanosi svaki vje-
tar (lažne) nauke (što je samo)ljudska prevara, koja lukavo
zavodi u bludnju. 15 Držimo se (dakle) istine, rastimo u lju-
bavi u svemu, u jedinstvu s njime koji je glava, (a to je)
Krist. 16 Od njega je sve tijelo (t.j. Crkva) složeno i zdru-
ženo svakovrsnim vezom službe, koja odgovara svakom pojedinom
dijelu. To čini da tijelo raste i usavršuje se u ljubavi (Bo-
ga i bližnjega).

Stari i novi čovjek 4 17-24

17 Ovo dakle govorim i zaklinjem u Gospodinu da više ne
živite kao što žive neznabošci u svojim taštim mislima.
18 Njihov je razum potamnio i zbog neznanja koje je u nji-
ma, po tvrdoći njihova srca, oni su daleko od Božjega života.
19 Postadoše bešćutni i predadoše se razuzdanosti tako da sa
nezasitnom željom čine svaku nečistoću.

20 Ali vi niste tako upoznali Krista. 21 Ta vi ste ču-
li za njega i u njemu ste poučeni kao što i jest istina u
Isusu. 22 (Zato treba) da s obzirom na prošli život odložite
staroga čovjeka koji ide u propast po prevarnim požudama,
23 i da se obnovite duhom uma svoga; 24 i da obučete novoga
čovjeka koji je po Bogu stvoren u istinitoj pravdi i sveto-
sti.

Tumač 4, 1-16 Ovdje se radi o krepostima koje uređuju međusobni odnosi kršćana. Ovaj parenetski dio u mnogočem se poklapa sa onim u poslanici Kološanima, cf kol 3 12. Tko je prožet činjenicom da sve svoje vrline zahvaljuje milosti Božjoj, bit će i duboko ponizan. S poniznošću spaja se blagost i strpljivost. Blagost, prema sv. Tomi, ne pozna naglosti, a strpljivost mirno podnosi uvrede od strane bližnjega. Mi smo nesavršeni pa ako hoćemo ostati složni, moramo se međusobno podnositi u ljubavi. Tako se prema r 3 stvara "jedinstvo duha", kao što i crkvena općina isprva bijaše "jedno srce i jedna duša", dap 4 32. Ono što veže vjernike u ljubavi, jest milost.

"Jedno tijelo" u r 4 je Crkva kao mističko tijelo Kristovo, cf 1 23, 1 kor 12 2. "Jedan Duh", to je vrhunaravni životni princip koji prožima mističko tijelo Kristovo, dakle Duh Sveti sa svojom djelatnošću. Vjernici su pozvani "u jednoj nadi", t.j. oni očekuju kao svoj zajednički cilj vječno blaženstvo. Pozva ih jedan Gospodin, Krist, cf 1 kor 1 13, 8 6. Jedna zajednička vjera spaja kršćane međusobno, i po jednom krštenju uđoše oni u zajednicu s Kristom. Pavao ne spominje ovdje euharistiju kao znak jedinstva, cf 1 kor 10 17, jer mu je vjerojatno bilo dosta spomenuti samo osnov kršćanskog života u ovom nepotpunom nabrajanju. Jedan je Bog koji je Otac sviju ljudi, cf rim 9 5: on je iznad svih i "u svima" živi po svojoj milosti i "preko svih" vrhunaravno djeluje. Ovi izrazi o Božjoj svudašnjosti nalaze se i u helenističkoj literaturi, kao i u židovskom helenizmu; ali kod pogana pomišlja se na svemir, dok je kod Židova govor o štovanju Jahvea. Možda Pavao tom frazom neizravno podsjeća čitaoce na njihovu pretkršćansku prošlost; ipak je ta misao potpuno u skladu sa osnovnom misli poslanice ef i kol.

Unatoč jedinstvu ima - prema r 7 - svaki kršćanin i svo-

je posebne darove i milosti od Boga, i to u mjeri koju je odredio Bog odnosno Krist. Ovo ima da u r 8 ilustrira jedan citat iz SZ. Psal 68 je triumfalna pjesma o pobjedi Jahvea nad njegovim neprijateljima. Tu se kaže: ti si, Gospode, uzašao, zarobljenike si sa sobom poveo, darove si među ljudima primio. Pavao primjenjuje taj psalam na Mesiju i na osnovu židovsko-tradicionalnog tumačenja hebrejski glagol lakah odnosno nasah koji znači primanje uzima u smislu davanja (hebrejski nathah). Tri su dakle misli sadržane u psalmu: Krist se "diže u visinu", "vodi sa sobom zarobljenike" i "daje darove" ljudima. Samo na ovu treću misao polaže se u kontekstu važnost; druga je posve sporedna, a prvu apostol u r 9 i lo razrađuje ovako: pošto je govor o uzlaženju, tada je jasno da je Krist i sišao s neba. "Silaženje" znači "utjelovljenje", a "uzlaženje" je uzašašće Gospodnje (Spasovo). "Donji dijelovi zemlje" znače zemlju uopće u poredbi s nebom, a neki pomišljaju i na Kristov silazak u pretpakao. Isti dakle Krist siđe na zemlju, a potom uzađe na nebo i sjede o desnu Boga, cf 2 kor 12 2. Kao uzvišeni Sin Božji napunja sve svojom božanskom snagom i milošću, cf 1 23, i "dijeli" razne darove. Samo na te darove obazire se Pavao i ništa ne govori o "zarobljenicima". Starija egzegeza gleda u njima "duše pravednika" što ih je Krist oslobodio iz pretpakla; ili pak pomišlja uopće na kršćane koje je Krist milošću svojom privukao. Moglo bi se ovdje pomišljati i na zle anđele koje je Krist pobijedio, cf kol 2 15, ali o svemu tome ne govori ovdje Pavao nego posvećuje pažnju samo "darovima". Ova misao o darovima razrađuje se dalje u r 11 i ńabrajaju se crkvene službe slično kao i 1 kor 12 28, samo ondje opširnije. Tumači se ne slažu u pitanju da li je ovdje govor samo o karizmaticima, ili pak se radi o crkvenim službama u strogom smislu riječi. Istina će biti možda posrijedi: nabrajaju se karizmatici kao i ređeni crkveni poglavari. U pastoralnim poslanicama dolaze ređeni poglavari jače do izražaja, i u doba neposredno iza Pavlove smrti nalazimo već stalniju terminologiju za crkvenu hierarhiju nastalu po svetom redu. U listi službi dolaze na prvo mjesto apostoli. To su praapostoli zajedno sa Pavlom; no taj izraz upotrebljava se i u širem smislu za nekoje znatnije vjerovjesnike evanđelja, kao na pr. Barnabu. O novozavjetnim prorocima kao učiteljima Crkve vidi 2 2o, 3 5. "Evanđelisti" su vjerovjesnici drugog reda bez apostolske časti, cf dap 21 8, 2 tim 4 5. Evanđelisti su možda osnovali efešku crkvu. "Pastiti i učitelji" navode se zajedno: to su predstojnici pojedinih crkvenih općina, i njihova dužnost bijaše upravljati vjernicima i poučavati ih. U posljednjem periodu Pavlova života sve se više spajala pastirska i učiteljska služba, cf 1 tim 3 2, tit 1 9, dok su isprva pouku vršili u prvom redu sami apostoli i karizmatski učitelji.

Svrha darova u Crkvi je "priprava svetaca" t.j. svaki kršćanin treba da se spremi za vršenje izvjesnog religiozno-ćudorednog zadatka. Taj se zadatak naziva "djelo službe". Savjesnim vršenjem toga "djela" izgrađuje se i unapređuje Crkva 2 2o. Osobito se kod toga ide za tim da se u kršćanima stvori duboka i jedinstvena spoznaja vjerskih istina. Ovu spoznaju vi-

dimo istaknutu već u 1 17. Najvažniji predmet te spoznaje je Sin Božji sa svojim milostima. Na toj spoznaji izgrađuje se kršćansko savršenstvo. Ova je misao iznesena najprije u slici "zrela muža", a odmah zatim u slici "zrele dobi", t.j. duhovno treba biti "zreo muž" i "zrele dobi", dakle što sličniji Kristu, cf 1 23.

Tko se vine do savršenstva, za njega ne postoji više pogibao da će živjeti poput nedorasla djeteta; neće biti kao lađa na uzburkanom moru, jak 1 6, t.j. neće se kolebati u svojoj vjeri zbog lažnih nauka. Ove su opasne za jedinstvo Crkve jer u njima se često kriju obične prevare, kao i razna lukavstva kojima se gotovo svaka zabluda rado služi. Pavao govori ovdje tako općenito da vjerojatno nema pred očima neku određenu krivu nauku, kao na pr. u kol.

Prema r 15 treba da imamo mnogo ljubavi do istine. Tada ćemo biti sposobni da vrhunaravno "rastemo prema Kristu" kao glavi Crkve. Ljubav prema Bogu i bližnjemu je ono što unapređuje odnosno stvara taj rast.

R 16 nije bez poteškoća. Osnovna mu je misao da Krist kao glava upliva na čitavo tijelo, ali i pojedini udovi treba da vrše svoje zadatke. Svaki kršćanin predstavlja neku "vezu", "zglob" ili "spojnicu", po kojoj se Crkva sastavlja u cjelinu. Svaki treba da radi prema svojim sposobnostima i tako "izgrađuje" Crkvu. Tada će Crkva sve više rasti u svome savršenstvu, i rezultat svega je njezina savršena izgradnja. A princip rasta, izgradnje i savršenstva Crkve je vrhunaravna ljubav, cf r 15. Ova misao lijepo pristaje u poslanicu ef i nalazi svoju paralelu u kol 2 19.

Tumač 4,17-24

Opomena u r 17 je ozbiljna. To ističe i izraz "u Kristu". Čitaoci u svom prijašnjem životu bijahu tašti pogani, cf 3 16. Lutali su u mraku bez vrhunaravnog života. Dobrim dijelom bili su tome sami krivi. Po grješnom životu postadoše neosjetljivi za Božja nadahnuća. Obuze ih tupost odnosno zdvojnost, što ih je odvelo u nećudorednost. Pogansko nećudoređe opisuje apostol opširnije u rim 1 24 i dalje. Druga poganska mana bijaše pohlepa, cf 5 3.5, kol 3 5, 1 sol 4 3. Nasuprot ovim grijesima stavlja Pavao ideal kršćanskih kreposti. To je Krist u kome su sve savršenosti. On je rasvijetlio tamu poganske noći. Sadržaj kršćanske pouke je ovaj: treba odložiti "starog čovjeka", obnoviti se u svojoj nutrinji i obući "novoga čovjeka", cf 17 i 25. Prema r 22 treba odložiti starog čovjeka kao što se odlaže staro, ponošeno odijelo. "Stari čovjek" to je stanje čovjeka prije spasenja. Krštenjem je, doduše, principijelno stari čovjek odstranjen, ali ono što nas vuče na grijeh t.j. naše grješne požude, treba i dalje svladavati. To je tim važnije što nas požude ako ih ne krotimo, mogu definitivno upropastiti. Kršćanin treba da svoju nutrinju prema r 23 "obnovi u Duhu"; t.j. da živi vrhunaravnim životom, za što mu treba uvijek novih milosti, cf rim 12 2. Napokon, treba da "obučemo" novoga čovjeka, (r 24): to je stanje vrhunaravnog posvećenja i čovjek po-

staje "novo stvorenje" gal 6 15, 2 kor 5 17; ef 2 1o. "Novi čovjek" stvoren je na sliku Božju, kol 3 1o, i njegove su glavne kreposti: "pravednost" u smislu potpune ispravnosti u moralnom pogledu, i svetost kao savršena ćudorednost.

Razne opomene 4 25-32; 5, 1-2o

25 Zato odbacite laž i govorite istinu svaki sa svojim
bližnjim, jer smo udovi jedan drugome. 26 Ako se srdite, ne-
mojte griješiti; sunce neka ne zađe nad vašom srdžbom. 27 Ne
dajte mjesta đavlu. 28 Tko je krao, neka više ne krade, nego
neka se radije trudi i radom svojih ruku neka stiče da ima
što davati potrebitome. 29 Nikakva zla riječ da ne izađe iz
vaših usta, nego samo dobra koja pobuđuje na dobro gdje ustre-
ba, da donese milost onima koji slušaju.

3o Ne žalostite Duha Svetoga Božjega kojim ste zapečaće-
ni za dan spasenja. 31 Svaka gorčina i ljutitost, srdžba, vika
i psovka neka se ukloni od vas (zajedno) sa svakom zlobom.

32 Budite jedan drugome blagi i milosrdni, praštajte je-
dan drugome kao što i Bog u Kristu oprosti vama.

Glava 5.

1. Ugledajte se dakle na Boga kao ljubljena njegova dje-
ca 2 i živite u ljubavi kao što je Krist ljubio nas i predao
sebe za nas u prinos i žrtvu Bogu na ugodni miris.

3 Bludnost i svaka nečistoća ili lakomost neka se i ne
spominje među vama kao što se pristoji svetima. 4 Tako i be-
sramnost i ludi govor ili nepristojne šale što ne dolikuje
kršćaninu, nego radije (vaš govor neka je) zahvaljivanje (Bogu).

5 Budite naime o tome čvrsto uvjereni da nijedan bludnik
ili nečist ili lakomac što je idolopoklonik, nema dijela u
kraljevstvu Krista i Boga.

6 Nitko neka vas ne vara praznim riječima, jer radi ovih
grijeha dolazi Božja srdžba na sinove neposluha (pogane).
7 Ne budite dakle njihovi drugari.

8 Bijaste nekoć tama, a sada ste svjetlo u Gospodinu. Ži-
vite kao djeca svjetlosti. 9 Plod je svjetla svaka dobrota,
pravda i istina. 10 Istražujte što je Gospodinu ugodno, 11 i
ne budite dionici besplodnih djela tmine nego ih radije kori-
te. 12 Upravo je sramota govoriti o tome što oni tajno čine.
13 Sve što se kori od svjetla, rasvjetljuje se; a sve što se
rasvijetli, postaje svjetlo. 14 Zato se kaže (u crkvenoj pje-
smi): Ustani ti koji spavaš, ustani od mrtvih i obasjat će te
Krist.

15 Gledajte dakle pomnjivo kako ćete živjeti: ne kao bez-
umni nego kao mudri 16 i iskorišćujte vrijeme jer su dani zli.
17 Ne budite nerazumni nego razumijte što je volja Gospodnja.
18 Ne opijajte se vinom, jer je u tome raspuštenost, nego se
napunite Duhom (Svetim).

19 (Prigodom sastanka) hvalite (Boga) psalmima i himnima
i duhovnim pjesmama; pjevajte i kličite u svojem srcu Gospo-
dinu. 20 Zahvaljujte Bogu Ocu svagda za sve u ime Gospodina
našega Isusa Krista.

Tumač 4,25–5,2 Praktične opomene postaju sve opširnije. U 4 25 - 5 14 vidimo izvjestan broj opomena, a u 5 15–6 9 pozitivne propise. Sve to nije strogo logički povezano: to su opomene i propisi kakvih i drugdje nalazimo u prakršćanskoj literaturi. Ove opomene nisu izazvane nekom naročitom potrebom.

Prvi dio opomena govori o našem odnosu prema bližnjemu. Kršćanin kao "novi čovjek" treba da izbjegava sve što ne odgovara uzvišenom zvanju njegovom. "Laganje" vrijeđa bližnjega jer on ima pravo da mu se u saobraćaju kaže istina, cf kol 3 9. Pavao govori ovdje riječima proroka Zaharije 8 16. Bližnji ima pravo na našu istinoljubivost, osobito zato što smo svi članovi Crkve kao mističkog tijela Kristova, cf 4 16 rim 12 4. "Srdžba" isto tako razara sklad među ljudima. Psal 4 5 navodi se kao opomena i to prema septuaginti: prvi imperativ treba shvatiti kondicionalno: ako se rasrdite na bližnjega, ipak se čuvajte grijeha. Sklonost na srdžbu odnosno sama pojava srdžbe je nešto prirodna; ima pače opravdana srdžba. Ali, ako se srdžbi pusti maha i čovjek bude trajno ogorčen, tada postaje srdžba grijeh. Zato kaže apostol: još istog dana, prije zalaska sunca neka prestane srdžba, cf 5 mojs 24 15. Pretjeranu i nepravednu srdžbu rado iskorištava đavao, i dovodi čovjeka do duboke mržnje, što je težak grijeh.

Ni štete ne smijemo bližnjemu činiti. Tko je možda više puta podlegao napasti da krade, neka nastoji da toga više ne čini. Ne smijemo zaboraviti da je u prakršćanstvu bio u priličnom broju zastupan niži sloj ljudi; prema tome Pavlova opomena nije bila posve suvišna. Svatko treba da radom svojih ruku pribavlja sebi što mu je potrebno za život: to je časno i to traži već naravna etika. I u 1 sol 4 11 i 2 sol 3 10 daje

Pavao sličnu opomenu. Sa kršćanskog stanovišta rad se oplemenjuje još i time što čovjek dolazi u mogućnost da pomaže svome bližnjemu. Već je Spasitelj rekao: blaženije je davati nego primati, dap 2o 35.

I "zla riječ" može boljeti bližnjega; zato je treba izbjegavati. Sve što govorimo neka služi duhovnoj "izgradnji" bližnjega, osobito gdje se ukaže za to potreba ili prilika, cf 4 12. Po dobroj riječi mnogi primaju milost Božju, cf kol 4 6. Zbog zlih riječi - u izvjesnom smislu - "žalosti se" Duh Sveti kojim smo zapečaćeni, cf 1 13.14. "Pečat" Duha Svetoga nam jamči da ćemo na dan suda biti definitivno spašeni. "Žalost" Duha Svetoga iznesena je ovdje dakako antropopatskim načinom.

Grubo vladanje prema bližnjemu prikazuje se kao gorčina, jadljivost, srdžba, vika i grdnja, cf kol 3 8. Sve ovo treba izbjegavati kao i svaku drugu pokvarenost i zlobu. Nasuprot tome, kaže se pozitivno u r 32, treba nastojati oko dobrote, milosrđa i opraštanja, jer za sve to daje nam primjer sam Bog: mi smo ga čestoput uvrijedili, a on nam je ipak oprostio, cf kol 3 12. Božje praštanje osobito se očituje u Kristovoj smrti, i mi svi postajemo dionici toga opraštenja ako se sjedinimo s Kristom, cf mt 18 23.

Prva dva retka gl 5 pripadaju još ka gl 4. Novo poglavlje moralo bi početi sa 5 3. Ovdje nas apostol poziva da slijedimo Boga u praštanju, cf mt 5 45.48. Prema r 2 sličnost s Bogom postizava se po ljubavi prema bližnjemu, cf 4 15. Za ovo nam daje primjer i Sin Božji, cf kol 3 13, i to svojom smrti na križu. Pavao upotrebljava ovdje dva izraza za žrtvu: "prinos dana" i "krvna žrtva"; drugi izraz je tumač prvome. Dativ "Bogu" bolje se povezuje sa riječima "na ugodni miris", cf fil 4 18. I ovo je starozavjetna stilizacija: miomiris žrtve diže se uvis i godi Bogu. Krist je umro za nas, dakle njegova smrt ima karakter pomirbene žrtve, cf 1 7, 2 13. Ovdje se Kristova smrt spominje osobito kao dokaz Božje ljubavi prema nama.

Tumač 5, 3-14

Nečistoća i pohlepa bile su dvije glavne poganske mane, cf 4 19. Nečistoća je označena sa dva izraza: bludnost porneia (vg fornicatio) i nečistoća akatharsia (vg immunditia), čime su obuhvaćeni svi grijesi protiv šeste zapovijedi Božje. Kršćanin ne smije o tim grijesima "ni govoriti"; on treba da tako živi da se ni drugi neće usuditi o tome govoriti, a najmanje smije se kršćanin takvim stvarima zabavljati. Još tri izraza sličnog sadržaja dodaje apostol: "ružan govor" odnosno prostotu uopće, zatim "ludo brbljanje" i "dvoličan govor"; sve ovo treba da kršćanin brižno izbjegava. Mjesto toga preporuča apostol "zahvaljivanje Bogu", cf kol 1 12, 3 8. 15. 17 i t.d.

Svi pomenuti grijesi isključuju čovjeka u većoj ili manjoj mjeri iz spasenja. U r 5 "pohlepa" se poistovjetuje sa idolopoklonstvom, cf kol 3 5, mt 6 24.

Mnogi nisu te poganske mane ozbiljno shvaćali, cf 1 kor 5 2. Pavao odvraća čitaoce od takve lakomislenosti, cf kol 2 8.

Te mane izazivaju srdžbu Božju protiv pogana, cf 2 2, rim 2 5. 8, kol 3 6. Vrijeme tmine je prema r 8 prošlo, cf 4 18, kol 1 13. Kršćani su po vezi s Kristom postali svjetlo, u njima vlada vrhunaravno svjetlo milosti. Pavao rado pravi antitezu između "svjetla" i "tame", rim 13 12, 2 kor 6 14. Ovakve antiteze nalazimo i u poganskoj literaturi. Pavao kaže: ako su kršćani svjetlo, treba da tako i žive da donose plod svjetlosti. U kasnijim rukopisima čitamo: "plod Duha" što je uzeto iz gal 5 22. Sa tri izraza opisuje Pavao ćudoredni život, a smisao njegova razlaganja je ovaj: "plod svjetla" je sve što je dobro, pravo i istinito. Nakon paranteze u r lo nastavlja se misao iz r 8: djeca svjetlosti paze u svojim djelima na volju Božju, i daleko su od "djela tmine".

Prema r 11 treba se grijesima i suprotstavljati; to je tim potrebnije što su grijesi kod pogana tako ružni da se o njima jedva smije i govoriti, cf r 3. Ipak treba, prema r 13-14, grješnika spasavati i prikazivati mu njegovu bijedu. Ako se obrati, pretvorili smo njegovu tamu u svjetlo milosti Božje. Baš po opomeni postizava se čestoput najveće dobro. To dokazuje jedan citat koji se navodi, kako se čini, kao sv.Pismo. Međutim, takav citat u Bibliji ne postoji, a nema ga ni u apokrifima, pa će i to vjerojatno biti staro-kršćanski himan, kao što je i u 5 19 govor o himnima, a i u 1 tim 3 16 navodi se jedan takav himan. Nije isključeno da je ovaj himan sastavljen prema izai 6o 1 i da se pjevao prigodom krštenja. Prva dva retka sadrže opomenu da se čovjek digne iz grijeha,i tada će - kako se kaže u trećem retku - Krist obasjati čovjeka kao što sunce rastjeruje tminu.

Tumač 5,15-2o

Ovdje počinju pretežno pozitivne opomene koje se neposredno nadovezuju na prijašnje. Vrijeme "kupuje" odnosno otkupljuje (vg redimentes) tko ga dobro iskorišćuje i njime štedi, cf kol 4 5. Kršćani žive u "zlim vremenima" i među "zlim ljudima". Nije dosta biti teoretski mudar nego treba i praktički mudro postupati, a za ovo je potrebno znati volju Božju koja mora biti mjerilo svega našeg djelovanja, cf 4 21. Neumjerenošću u pilu gubi čovjek ovu duhovnu ravnotežu. Pavao vjerojatno ima pred očima zloporabe kod kršćanskih agapa, cf 1 kor 11 17. U neumjerenom piću odnosno u pijančevanju leži opasnost za naš duhovni napredak; vino kao takvo nije dakako zabranjeno, cf 1 tim 5 23.

Sa tri izraza označene su duhovne pjesme kao i u kol 3 16; međutim, teško je točno odrediti što pojedini izrazi znače. Duhovne pjesme koriste ne samo bližnjemu nego i onomu koji pjeva, jer su i duhovne pjesme molitva. Ako smo "puni" Duha Svetoga, bit ćemo u svemu zahvalni Bogu, cf 5 4 i kol 3 17.

Staleške dužnosti 5 21-33; 6,1-9

21 Pokoravajte se jedan drugome sa strahopočitanjem pred
Kristom.

22 Žene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu,
23 jer je muž glava ženi kao što je Krist glava Crkvi; on je
i spasitelj (ovoga svog) tijela (Crkve). 24 Ali kao što se Cr-
kva pokorava Kristu, tako i žene (neka se pokoravaju) svojim
muževima u svemu.

25 Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio
i sebe samoga predao za nju 26 da je posveti očistivši
je riječju (života) po krštenju vodom, 27 da pripravi (t.j.
izgradi) sebi slavnu Crkvu koja nema ljage ni nabora ni nešto
slična, nego je u svemu sveta i neokaljana.

28 Tako su dužni i muževi ljubiti svoje žene kao svoja
tjelesa. Jer tko ljubi svoju ženu. (zapravo) samoga sebe lju-
bi. 29 Nitko nije nikada mrzio na svoje tijelo nego ga hrani i
grije kao što i Krist Crkvu; udovi smo, naime, njegova tijela.

30 (I Sv.Pismo kaže:) Zato će ostaviti čovjek svoga oca i
majku i prionut će uz svoju ženu i bit će dvoje jedno tijelo.
31 Velika je ovo tajna, a ja to kažem s obzirom na Krista i
na Crkvu.

33 Svatko dakle od vas neka ljubi svoju ženu kao sa-
moga sebe, a žena neka se boji (t.j. neka poštuje) svoga muža.

Glava 6

1 Djeco, pokoravajte se svojim roditeljima u Gospodinu,
jer je ovo pravo. 2 Prva je zapovijed: poštuj oca svoga i maj-
ku, 3 (koja je spojena) sa obećanjem: da ti bude dobro i da
dugo živiš na zemlji.

4 Očevi, ne razdražujte svoje djece nego ih odgajajte sa
zaptom i pomenama u Gospodinu.

5 Sluge, pokoravajte se svojim zemaljskim gospodarima sa
punim strahopočitanjem i priprostim srcem kao Kristu. 6 Ne
služite im (samo) naoko kao da ugađate ljudima, nego kao sluge
Kristove koji od srca čine volju Božju. 7 Služite im dragovolj-
no kao Gospodinu, a ne kao ljudima, 8 i znajte da tkogod čini
dobro, primit će plaću od Gospodina, bio rob ili slobodnjak.

9 Gospodari, jednako postupajte s njima i ne prijetite
im (neprestano kaznom); znajte da je njima i vama Gospodar na
nebesima, i on ne gleda tko je tko.

Tumač 5,21-6,9

R 21 spajaju neki sa r 22, ali je bolje smatrati taj redak kao natpis za r 22 i dalje. Pavao naime sada govori o našim dužnostima prema bližnjemu, među kojima osobito ističe podložnost. Ovu treba da prakticiraju ne samo niži prema višima nego i viši prema nižima, cf mt 2o 26.

Staležške dužnosti slično se nabrajaju i u kol 3 18-4 1. Na oba mjesta nalazimo tri staleške grupe: žene i muževe, djecu i roditelje, sluge i gospodare. Socijalno slabiji stalež dolazi uvijek na prvo mjesto.

Žena treba da se pokorava mužu sa uvjerenjem da se pokorava Kristu. Razlog je tome taj što je muž "glava ženi" kao što je Krist "glava Crkvi", cf 1 kor 11 3, kol 1 18 i dr. Žena treba da je podložna svome mužu u svemu što je pravedno i dopušteno. Muž ne smije biti ženi tiranin nego glavar obitelji koji je pun ljubavi i brižljivosti. U pretkršćansko doba bio je položaj žene općenito težak, i žena nije imala tako reći nikakva prava. Nije isključeno da su pokrštene žene otišle u evanđeoskoj "slobodi" malo predaleko; jer vidimo gdje Pavao ustaje protiv javnih nastupa žene. U r 22-31 dane su smjernice svakog zdravog ženskog pokreta ukoliko ovaj ide za tim da i žena ima ona prava koja odgovaraju njezinoj naravi i položaju, cf 1 tim 2 11. Prema r 25, muž treba da se žrtvuje za svoju ženu ako je to potrebno. U r 27 slikovito se prikazuje Kristova briga za Crkvu i njezinu svetost. U r 28 slika Crkve primjenjuje se na bračni odnos: kao što je Krist dokazao svoju ljubav prema Crkvi, tako treba da i muževi to isto čine prema svojim ženama. Ova ljubav je nešto posve prirodno, jer u braku muž i žena postaju "jedno tijelo", a ljubav prema vlastitom tijelu je sama sobom razumljiva: svatko, naime, nastoji da zadovolji potrebama svoga tijela.

Na koncu r 3o vulgata posve suvišno, bez pravog smisla u kontekstu dodaje: od njegova mesa i od njegovih kostiju, cf gen 2 23;

Muž kad osniva obitelj, napušta - prema sv.Pismu - roditeljsku kuću i stvara sa svojom ženom novu zajednicu "u jednom tijelu". U toj činjenici nalazi se nešto otajstvena. Sva dubina ovoga otajstva očituje se tek u vezi sa Kristom i Crkvom. Jer je brak slika veze između Krista i Crkve, zato je i sam "otajstvo". Kao što veza između Krista i Crkve rađa milostima, tako i bračna zajednica donosi milost bračnim drugovima. To napose vrijedi za kršćanski brak. Vulgata prevodi grčku riječ "misterij" sa riječju "sakramenat" (sacramentum). Samo na osnovu te riječi koja se ovdje ne upotrebljava u kasnijem teničkom smislu, ne može se strogo dokazati sakramentalni karakter ženidbe. Ali Pavlove riječi stvaraju dobru podlogu za crkvenu nauku o sakramentu ženidbe. Tridentski sabor u svojoj 24.sjednici kaže da je apostol na ovom mjestu ukazao odnosno upozorio (innuit) na sakramentalni karakter ženidbe. Možemo dodati i ovo: Sv.Pismo nas uči da je ženidbena veza uzvišena, da stoji u bitnoj relaciji sa utjelovljenjem Sina Božjega, djelom otkupljenja i ustanovom Crkve. Iz te relacije gotovo nužno slijedi

sakramentalni karakter ženidbe, i to je, u neku ruku,biblijski dokaz za njezinu sakramentalnost. U relaciji ženidbe sa Kristom i Crkvom leži sva njezina vrhunaravna odlika. Pomenuti citat iz gen 2 23 shvaćali su sv.Oci o Kristu koji je ostavio nebeskog Oca da spasi ljude, odnosno Crkvu. U r 32 Pavao ne nastavlja ovu poredbu nego prelazi na svoju glavnu misao: kršćanin treba da ljubi svoju ženu kao samoga sebe, a žena treba da štuje i sluša svoga muža.

Tumač 6,1-4 U obiteljskom životu važan je odnos djece prema roditeljima. Evanđelje traži da djeca slušaju roditelje, i njihova poslušnost je zahtjev kršćanskog ćudoređa. U dekalogu dodaje se četvrtoj zapovijedi obećanje dugog života i sreće na zemlji. Nijedna druga zapovijed nema izrično dodane nagrade za svoje vršenje. U duhu SZ spominju se dakako uglavnom materijalna dobra.

Očevi ne smiju biti prema djeci tirani. Ne smiju dakle grubim postupkom "razdraživati" djecu i time njihovu ljubav slabiti. Djecu valja odgajati razborito i kršćanski mudro. U grčkoj riječi odgoj (paideia) ne nalazi se samo pojam zapta nego i primjerene tjelesne kazne ukoliko je ova gdjekada potrebna.

Tumač 6,5-9 Sluge su ovdje stvarno robovi. Ali i rob ima besmrtnu dušu, a kao kršćanin dionik je evanđeoske slobode. Od zemaljskog gospodara ovisan je samo s obzirom na svoj socijalni položaj. Pavlov izraz: sluga neka je poslušan gospodaru "sa strahom i trepetom" slikovito prikazuje veliko štovanje gospodara, cf 1 kor 2 3, fil 2 12. Sluga treba da vrši svoju službu kao da služi Kristu: time se njegov i najniži posao vrhunaravno oplemenjuje. Prema r 6 sluga treba da vrši posao kao stvar savjesti, i od gospodara treba da prima zapovijedi kao da mu zapovijeda sam Krist. Kad i ne bi našao kod svoga gospodara priznanja, neka ga to ne smeta. Konačnu nagradu za dobra djela daje naime Krist. Prema 4 28 i tjelesni posao prima nagradu od Boga koji pritom gleda samo na djela i dobru nakanu, a ne na osobu.

Prema r 9 i gospodari imaju svoje obveze prema slugama. Ovdje Pavao ne stavlja gospodarima u dužnost da puste robove na slobodu, nego traži od njih dobar postupak s njima. Gospodar ne smije na slugu neprestano vikati i prijetiti mu kaznom, nego ljubazna riječ mora prevladavati u njihovu odnosu i jedino na taj način može se sačuvati među njima kršćansko dostojanstvo i pravda. Konačno, gospodar ne smije zaboraviti da je i on pred Bogom samo rob, i ako nekršćanski postupa, odgovarat će za to Bogu.

Božje oružje nam je potrebno 6 10-22

10 Napokon, budite jaki u Gospodinu po njegovoj silnoj
moći. 11 Obucite se u svekoliko oružje Božje da se uzmognete
održati protiv đavolskih spletki. 12 Jer nam se nije boriti
protiv tijela i krvi nego protiv đavolskih poglavarstava i
vlasti, protiv svjetskih gospodara tmine, protiv opakih duho-
va u zračnim visinama.

13 Zato, uzmite svekoliko oružje Božje da se uzmognete
oduprijeti u zli dan, sve izvršiti i održati se.

14 Stojte dakle opasavši istinom svoje bokove i obukavši
se u oklop pravde 15 i obuvši noge da budete spremni za evanđe-
lje mira. 16 Povrh svega uzmite štit vjere kojim ćete moći po-
gasiti sve vatrene đavolske strijele. 17 Uzmite i kacigu spa-
senja, kao i mač Duha to jest riječ Božju.

18 Svagda se molite svakovrsnom molitvom i vapajem u Du-
hu Svetom i usto bdijte sa svom ustrajnošću i molitvom za sve
svete, 19 pa i za mene da mi se dade (prava) riječ kad otvo-
rim svoja usta, da neustrašivo naviještam tajnu evanđelja
20 za koje sam poslanik u okovima, da za nj govorim s onom od-
važnošću kao što mi je dužnost.

21 A da znate kako mi je i što radim, sve će vam javiti
Tihik, ljubljeni brat i vjerni sluga u Gospodinu 22 Njega
šaljem k vama upravo za to da znate kako nam je i da utješi
vaša srca.

Apostolski blagoslov 6 23-24

23 Mir braći i ljubav s vjerom od Boga Oca i Gospodina
Isusa Krista. 24 Milost sa svima koji ljube Gospodina našega
Isusa Krista u njegovoj neprolaznoj slavi.

Tumač 6,10-20 Ovdje nalazimo nakon pojedinačnih opomena opći naputak za kršćanski život. Kršćanin treba da je "jak u Gospodinu", t.j. da je pun vrhunaravne snage po mističkom sjedinjenju s Kristom, cf 3 16. Tako će moći izdržati u borbi. Sam Bog stavlja mu na raspoloženje oružje. Protivnik je đavao. "Krv i tijelo" u r 12 označuje slaba čovjeka. Kršćanin treba da se bori s đavlom i njegovim anđelima, koji se ovdje nazivaju "poglavarstva i vlasti", cf 1 21, kol 1 16, 2 15. To su "gospodari" grješnog svijeta, cf 5 8. 11, iv 12 31. Đavli se zadržavaju u području naše atmosfere, dakako na način koji odgovara njihovoj spiritualnoj naravi, cf 2 2, kol 1 16. To područje naziva apostol nebesa. "Zli dan" u r 13 je dan đavolske napasti.

U r 14 Pavao slikovito prikazuje Božje oruđe i alegorijski ga tumači, cf 1 sol 5 8. Ove slike iz vojničkog života nalaze se i kod proroka Izaije 11 5, 59 17, 52 7. "Pojasom" se podvezuje odijelo kad čovjek odlazi na put. Ovdje "pojas" znači kršćansku istinu, cf 1 13. "Oklop" je "pravda" u smislu pravičnosti i moralne ispravnosti čitava čovjeka, cf 4 24. "Obuća" na nogama simbolizira pripravnost za propovjedanje evanđelja. To je "evanđelje mira", jer sadržava i daje pravi mir, cf 2 14, kol 4 5. Povrh svega dolazi veliki "štit vjere", cf 2 8. Štit bijaše obrana od vatrenih hitaca i strelica: tako i vjerom možemo odbiti sve napadaje nečistog duha. "Kaciga" znači spasenje koje kršćanin već na zemlji posjeduje po otkupljenju i po kojem se nada vječnom blaženstvu, 1 sol 5 8. U r 17 spominje se i "mač" koji služi za navalu i obranu. Takav "duhovni mač" je riječ Božja, t.j. sav kršćanski nauk i osobito riječ Božja u Sv.Pismu, cf mt 4 3, 2 sol 2 8, hebr 4 12.

Kršćanin ovako naoružan može s punim pouzdanjem ustrajati u dobru. Ipak treba da je svjestan svoje slabosti, i da vlastitim silama ne može ništa učiniti. Potrebna nam je vazda molitva, cf 1 tim 2 1. Kršćanin treba da se neprestano moli u sjedinjenju s Duhom Svetim, cf rim 8 26, kol 4 2, lk 21 36. U duhovnom životu treba biti neprestano budan i ustrajan, kol 4 2. Ovo neće biti teško ako često mislimo na našu vrhunaravnu "zajednicu ljubavi" s ostalim kršćanima, i ako se molimo jedni za druge. Tako će se ostvariti živo "općinstvo svetih".

U r 19 preporuča se Pavao u molitve vjernika da bi njegova misijska djelatnost što više napredovala, a to sve na korist same kršćanske zajednice. Svaki vjernik može biti na taj način suradnik apostolata, cf 3 4, kol 4 3. Kao što u r 1 tako i ovdje u r 20 spominje Pavao svoje "okove". On se smatra Kristovim poslanikom, i želi da se evanđeoskom poslu posveti onako kako to prilike traže, cf kol 4 3.

Tumač 6,21-24 Gotovo jednake osobne primjedbe nalazé se i u kol 4 7-8. U r 21 je ova misao: kao što Kološani znadu za moje prilike, tako ćete i vi doznati za njih preko Tihika. Drugi opet shvaćaju ovako: kao što druge crkvene zajednice znadu za moje prilike, tako ćete i vi doznati i td. Glede Tihikove osobe vidi kol 4 7. Efežani su čuli nepovoljne stvari o Pavlu; zato ima Tihik zadaću da ih utješi. U r 22 kaže apostol: "kako nam je"; napominjemo ovdje da Pavao često puta stavlja ličnu zamjenicu u singular i odmah zatim u plural, a da se ne bi mogao navesti točan razlog tome.

Završne riječi su kratke i posve neosobne naravi. Apostol želi čitaocima mir srca spojen sa kršćanskom ljubavi. Svemu je temelj vjera. Ove kreposti potječu od Boga odnosno od Krista. Dakle je Krist Bog. Prema r 24 milost Božju primaju svi koji djelotvorne ljube Krista. Posljednja riječ u grčkom tekstu većinom se povezuje sa Kristom kako je i u prijevodu; vidi 1 tim 1 17.

=========

POSLANICA APOSTOLA PAVLA FILIPLJANIMA

Uvod 1 1-2

1 Pavao i Timotej, sluge Isusa Krista, svima svetima u
Isusu Kristu koji su u Filipima, s biskupima i đakonima: 2 milost vam i mir (bili) od Boga Oca našega i Gospodina Isusa Krista.

Molitva za Filipljane 1 3-11

3 Zahvaljujem svojemu Bogu, kad se god sjetim vas 4 i
molim se s radošću svagda u svakoj molitvi za sve vas, 5 jer
postadoste dionici evanđelja od prvoga dana dodanas. 6 Čvrsto
se uzdam u to da će onaj koji je u vama započeo dobro djelo, dovršiti ga do dana (suda) Isusa Krista.

7 Doista je pravo da ovo mislim za sve vas, jer vas imam u srcu budući da ste dionici moje milosti (i) u mojim okovima i u obrani i potvrđivanju evanđelja.

8 Bog mi je svjedok kako čeznem za svima vama nježnom
ljubavi Isusa Krista. 9 Zato se molim da vaša ljubav sve više
raste u znanju i svakom razumijevanju, 1o da možete prosuditi
što je bolje, i da tako budete čisti i besprikorni na dan Kristov, 11 puni ploda pravde po Isusu Kristu na slavu i hvalu Božju.

Napredak evanđelja u Rimu 1 12-26

12 Hoću da znate, braćo, da je moje sadašnje stanje u-
istinu pomoglo napretku evanđelja, 13 tako da se ovo razglasilo kod carske straže i kod svih ostalih, da ja naime nosim
okove za Krista. 14 Većina braće u Gospodinu, (ohrabreni)
mojim držanjem u okovima, usuđuju se (sada) još revnije neustrašivo naviještati riječ Božju. 15 Jedni to čine iz zavisti i svadljivosti, a drugi s dobrom nakanom propovijedaju
Krista. 16 Ovi (to čine) iz ljubavi jer znadu da sam postav-
ljen za obranu evanđelja. 17 Oni pak iz prkosa navještaju
Krista i žele da jače pritisnu moje okove. 18 Ali što zato?
Ipak se na svaki način propovijeda Krist, bilo (pod nekom)
izlikom bilo iskreno. Zato se radujem i radovat ću se; 19 znam
naime da će mi ovo biti spasenje po vašoj molitvi i pomoću
Duha Isusa Krista. 2o Očekujem i nadam se na se ni u čemu ne-

ću postidjeti nego da će se i sada kao svagda sa svom odvažnošću Krist proslaviti u mojem tijelu, bilo životom bilo smrću.

21 Meni je naime Krist život, a smrt dobitak. 22 Ako je ovo što živim u tijelu meni plodonosno djelo, tada ne znam što bih izabrao; 23 stisnut sam s dviju strana: imam želju umrijeti i biti s Kristom, što bi bilo za me mnogo bolje; 24 ali je potrebnije da ostanem u tijelu radi vas. 25 Ovo(dakle) pouzdano znam, da ću ostati i ustrajati kod vas za vaš napredak i za radost u vjeri; 26 da se tako sa mnom što više ponosite u Kristu Isusu kad opet k vama dođem.

Tumač 1,1-2 "Sveti" u r 1 su kršćani. Oni su "u Kristu Isusu", jer je on izvor, put i cilj spasenja. Filipi su grad u Macedoniji. Timotej je stajao u srdačnim vezama sa Filipljanima. "Biskupi i đakoni" se ovdje prviput spominju u Pavlovim poslanicama. Iz samog imena vidi se da su đakoni podložni biskupima. To nisu muževi koji skupljaju kolektu (u grčkom nema člana kod tih imenica) nego su to crkveni predstojnici odnosno službenici. Riječ "biskupi" (grčki episkopoi, doslovno nadglednici) protežu sv.oci obično i na svećenike ili na susjedne biskupe. Crkvena općina u Filipima (prva u Evropi) postojala je već lo godina,(od g.5o.) pa se terminologija crkvenih služba već prilično utvrdila. Druga Pavlova pisma bila su upravljena na crkve koje su bile tek nedavno osnovane, i zato crkveni poglavari nisu mogli doći do jačeg izražaja, osobito zbog mnogih karizmatika.

"Milost Božja" u r 2 je dobrota Božja prema ljudima, a "mir" je plod te milosti.

Tumač 1, 3-11 Prvi dio pisma ide od 1 3 - 2 3o. U r 1 3-11 Pavao hvali Boga, i raduje se duhovnoj zajednici s Filipljanima koja se očituje djelima ljubavi.

U r 3 kaže se: zahvaljujem Bogu, kad vas god spominjem; ili: zahvaljujem Bogu za svako vaše sjećanje što ga pokazujete svojim djelima ljubavi prema meni.

U r 4 zahvaljuje Pavao Bogu svagda u svakoj svojoj molitvi, i moli se za Filipljane veoma rado; zahvaljuje nadalje Bogu zbog njihove "zajednice u evanđelju", t.j. jer ga djelotvorno pomažu u evanđeoskom radu. Drugi tumači shvaćaju ovako: molim se za vas što postadoste dionici evanđeoskih duhovnih dobara.

U r 6 uzda se apostol da će Gospodin Bog dovršiti "dobro djelo" što ga je započeo u Filipljanima, i to osobito na dan suda i dolaska Kristova. "Djelo" je ovdje djelotvorna pomoć Filipljana u Pavlovu radu, a zatim i "djelo" njihova posvećenja i opravdanja. Za ovo potonje osobito je potrebna milost

Božja i molitva. Ovo će "djelo" doći do svoga punog savršenstva tek u vječnosti. Pravo je i dostojno, kaže apostol u r 7, da se ja brinem za ovo kako bi se Krist oblikovao u vama koji ste dionici svega dobra Božjega. Prema r 8-9 Pavao "čezne" za vjernicima po primjeru Isusa Krista koji nas je neizmjerno ljubio. Ljubav Filipljana treba da "raste" po spoznaji Boga i Krista; tako će postati duhovno iskusni i lako će razlikovati duhovno dobro i zlo.

Prema r 10 treba da Filipljani temeljito ispitaju što valja, a što ne; po odabiranju dobra postat će čisti u moralnom pogledu i besprikorni, puni pravde, koja dolazi po Kristu. Nije dakle dosta u duhovnom životu samo bježati od zla, nego valja i činiti što više dobrih djela.

Tumač 1,12-26

U r 12-18b govori apostol o propovijedanju evanđelja u Rimu. Carsku tjelesnu stražu (r 13) sačinjavalo je 12.000 pretorijanaca. Odmah na početku kaže da je njegov položaj upravo poslužio uspješnom propovijedanju evanđelja. Filipljani su se bojali i očekivali upravo protivno jer je Pavao bio u zatvoru, zapravo u privatnom stanu zajedno s jednim vojnikom (custodia militaris). R 13 se tumači različno: riječ Božja razglasila se kod svih pretorijanaca, koji su me naizmjence čuvali; svima je postalo očito da ja okove nosim radi Krista; ili: moji okovi bijahu prilika da propovijedam Krista; ili: propovijedao sam u okovima milošću i snagom Kristovom.

Većina kršćana u Rimu, prema r 14, "uzdala se" u Pavlove okove, t.j. znali su za njegovu povoljnu situaciju u zatvoru i počeli hrabro naviještati riječ Božju; bilo zato, što su očekivali povoljan svršetak procesa; bilo što su na taj način mislili Pavla što prije osloboditi.

Prema r 15 jedni su propovijedali Krista "iz zavisti i prkosa" da pokažu svoju odvojenost od Pavla. Drugi su propovijedali dobronamjerno, s čistom nakanom. Ovi su znali da Pavao zbog evanđelja leži u okovima, dok su oni prvi naviještali Krista sebično sa željom da otežaju Pavlovu situaciju. U r 16-17 opaža se lijepi rečenični paralelizam. Ovi propovjednici nisu bili judaizanti nego ispravni u nauci, kako se vidi iz r 18. Jer ovdje Pavao kaže da se raduje što se Krist naviješta bilo neiskreno bilo iz ljubavi. Njemu je glavno da se evanđelje širi...

U r 18b-26 kao da apostol kaže: neka se u svemu vrši volja Božja. Najprije veli: vazda ću se radovati svemu što Bog odredi sa mnom, jer znam da sve biva za moje spasenje. Znam da će se Krist proslaviti preko mene bilo po mojem daljnjem životu, bilo po mojoj mučeničkoj smrti. Krist je Pavlov "život", t.j. on je svrha života i rada Pavlova. Odlazak u vječnost je Pavlu "dobitak" jer u tom slučaju postaje sjedinjenje s Kristom potpuno. Ako treba da nastavi životom ovdje na zemlji, onda mu je to "plod djela" t.j. njegovo evanđeosko djelovanje za duše urodit će plodom. U tom slučaju zaista ne zna što da

odabere jer je jedno i drugo veoma dobro za njega. "Biti s Kristom" svakako je bolje, ali živjeti za vjernike je prava potreba, jer još mnogo toga treba da im pruži u duhovnom pogledu. U r 25-26 Pavao se nada da će ostati na životu za duhovni napredak vjernika.

Vjernici treba da budu složni 1 27 - 2 4.

27 Živite dostojno Kristova evanđelja da - bilo da dođem
i vidim vas, bilo da sam odsutan i samo čujem za vas - da znam
da stojite u jednome Duhu i da se jednodušno borite za vjeru u
evanđelje; 28 i da se ni u čemu ne plašite protivnika. Za njih
je to znak propasti, a za vas znak spasenja, i to od Boga.
29 Vama je naime dana milost da u Krista ne samo vjerujete nego
i za nj trpite. 30 Imate jednaku borbu kakvu ste vidjeli na
meni i sada čujete za mene.

Glava 2

1 Ako (nešto) vrijedi opomena u Kristu, ili utjeha u ljubavi, ili zajednica Duha; ako što (vrijedi!) ljubezno i milosrdno srce, 2 ispunite moju radost time da jednako mislite, da
jednaku imate ljubav; da ste jednodušni i jedinstveni,

3 Ništa ne činite iz prkosa ili tašte slave nego neka
svatko ponizno smatra drugoga većim od sebe. 4 Ne gledajte svaki (samo) na svoje(dobro i korist) nego i na ono što je bližnjega.

Pjesma poniznom i slavnom Kristu 2 5-11

5 Onakvo mišljenje treba da je u vama, kako je i u Kristu
Isusu. 6 On budući da jest u biti Božjoj (t.j. po naravi Bog)
nije držao za nepravdu da bude jednak Bogu; 7 ipak je sama sebe poništio uzevši (na sebe) obličje (t.j. narav) sluge; posta
de sličan ljudima i vanjštinom se nađe kao čovjek. 8 Ponizio
je sama sebe i bijaše poslušan do smrti, i to smrti na križu.

9 Zato ga Bog uzvisi i darova mu ime koje je nad svako
ime, 10 da se u imenu Isusovu pokloni svako koljeno na nebu,
na zemlji i pod zemljom, 11 i da svaki jezik prizna na slavu
Boga Oca: Isus Krist jest Gospodin.

Treba biti revan u radu za spasenje 2 12-18

12 Dakle, ljubljeni moji, kao što (me) svagda slušate
a ne samo kad sam kod vas, nego još mnogo više kad nisam kod
vas, - radite na svome spasenju sa strahom i trepetom. 13 Bog
je naime onaj koji čini u vama da dobro hoćete i vršite kako
se njemu sviđa.

14 Sve činite bez mrmljanja i oklijevanja 15 da budete
besprikorna i bezazlena djeca Božja, bez mane posred nevalja-
nog i pokvarenog roda, u kojemu svijetlite kao zvijezde u
svijetu.

16 Držite riječ života da budete moj ponos na dan Kri-
stov; da nisam uzalud nastojao niti se uzalud trudio. 17 Pa
ako budem i žrtvovan kao žrtva za službu vaše vjere, radu-
jem se, i to radujem se sa svima vama. 18 Jednako se radujte
i vi, i radujte se sa mnom.

Pavao govori o Timoteju i Epafroditu 2 19-3o

19 Nadam se u Gospodinu Isusu da ću doskora poslati k
vama Timoteja da i ja budem miran kad doznam kako je vama.
2o Jer nikoga nemam tako jednodušna (sa mnom), koji bi se
(tako) iskreno brinuo za vaše stvari. 21 Svi naime traže sa-
mo ono što je njihovo a ne što je Isusa Krista.

22 Prokušanu njegovu vjernost poznate, jer kao što di-
jete služi ocu, tako je on sa mnom služio evanđelju.

23 Nadam se dakle da ću njega odmah poslati čim doznam
što će biti sa mnom.

24 Uzdam se u Gospodina da ću i sam doskora doći k vama.

25 Smatrao sam nadalje potrebnim da vam pošaljem brata
Epafrodita, moga suradnika i suborca koga vi poslaste da mi
posluži prema potrebi. 26 Čeznuo je za svima vama i bila mu
je muka što ste čuli da je bolovao. 27 Obolio je naime na
smrt, no Bog mu se smilovao; ne samo njemu nego i meni da
nemam tuge nad tugom.

28 Zato ga sada odmah šaljem da se razveselite kad ga o-
pet vidite, a ja da budem mirniji. 29 Primite ga dakle u Go-
spodinu sa svom radošću, i takve muževe poštujte. 3o Jer se
čak smrti približi vršeći djelo Kristovo, i nije mario za svoj
život samo da nadoknadi u mojoj službi vašu odsutnost.

Tumač 1,27 - 2,4

U 1 27 - 2 4 opominje apostol vjernike da žive u slozi, bez obzira na to da li je on prisutan ili ne. Neki tumači misle da Filipljani nisu bili posve jednodušni u borbi za evanđelje. Vjernici se ne trebaju bojati nekrštenih Židova i pogana, jer Bog je onaj

koji definitivno kazni zlo a nagrađuje dobro i time dokazuje svoju pravednost. Vjernici neka smatraju pravom milosti što mogu trpjeti poput ostalih kršćana, cf dap 16 11-40.

U 2 1 apostol kaže: ako još štogod vrijedi neka opomena, dana u Duhu Svetom i jakosti Kristovoj; ako što vrijedi neki blagi i ljubezni savjet; ako postoji neka zajednica u Duhu Svetom između vas i mene i ako ima među nama neka srdačna ljubav i sućut, tada to treba da urodi punim jedinstvom rada u svekolikom kršćanskom životu. Učinite mi tu radost potpunom, koju i inače imam s vama pošto svi težite za istim ciljem. Noviji tumači kažu da Pavao ovdje ne traži utjehe za sebe nego hoće da jače istakne svoju opomenu za jedinstvo duha.

Prema r 3-4 vjernici neka ništa ne čine iz prkosa ili iz taštine, nego neka ponizno svaki svoga bližnjega smatra većim od sebe. Ponizan je onaj koji zna da je po sebi ništa, i zato se rado podlaže Bogu i ljudima u svemu.

Tumač 2, 5-11

U 2 5-11 iznosi nam apostol primjer Kristove poniznosti.

Smisao r 5 je ovaj: ovako se vladajte kao i Krist. On premda je imao božansku narav, slavu i čast kao i Bog Otac, ipak nije na osnovu te svoje jednakosti s Bogom želio sebi pribaviti zemaljske časti. Drugi tumače ovako: Krist premda je bio jednak Bogu, nije mislio pohlepno zadržati u utjelovljenju odnosno poslije utjelovljenja svoju božansku čast na vidljiv način. Treći opet kažu ovako: Krist nije smatrao da je "otimačina" njegova naravska jednakost sa Ocem. Ovako tumače taj redak osobito sv. oci. Grčka riječ u tekstu "otimačina", harpagmos, može imati sva pomenuta značenja. Moderni tumači pristaju uz ovaj smisao: Krist nije imao nakane da se i kao čovjek grčevito drži svoje božanske časti, već se odrekao svakoga vanjskog sjaja. Time nam je dao sjajan primjer poniznosti. Božanske svoje naravi nije se dakako mogao odreći. Riječ oblik, obličje (morfe) prevode neki sa narav, bit, (usia), koja riječ se uzima kao sinonim za morfe (oblik, obličje).

Prema r 7 Krist je sama sebe poništio, uzevši na sebe "obličje sluge". Očekivali bismo izraz "obličje čovjeka" da bude potpuna antiteza prema "obličju Boga". Zato Pavao dalje objašnjava svoj izraz: i postade jednak ljudima. To je snažniji izraz od izraza: postade čovjek; jer Krist nije postao samo čovjek nego je ostao i Bog. Smisao je ovaj: Krist je uzeo na sebe čovječju narav, i time je zadobio takvo obličje kakvo po naravi imaju ostali ljudi. Dalje kaže apostol: Krist u svome životu, po vanjskom obličju (shemati) nadje se kao čovjek; t.j. Krist po svemu bijaše pravi čovjek. Upravo ovom potonjom izrekom iz r 7 još se bolje osvjetljuje Kristova poniznost i ljubav prema ljudima.

U r 8 Pavao pokazuje u čemu se još jače očitovala poniznost i ljubav Kristova prema nama. Ovdje je sporedno komu se Krist podložio.

Protestanti poriču pravost ove poslanice zbog krivog shvaćanja izraza "otimačina" (harpagmos) i bez pravog razloga uno-

se u nj gnostičke i mitološke elemente. Ovo posljednje čine osobito pristaše religijsko-povijesne škole, jer poriču svaku mogućnost vrhunaravnog događaja kao što je na pr. utjelovljenje Sina Božjega.

U r 9-11 govor je o "proslavi" Kristovoj kao nagradi za njegovu poniznost. U r 9 vidimo da se ispunila Kristova riječ: tko se ponizuje, uzvisit će se. Prema r 10 Krist je i kao čovjek postao dionik božanske slave i časti, a hvali ga ne samo nebo i zemlja nego i pro⅄letnici. Gospodin (Kyrios) je ime Boga-Jahvea u SZ. Isus Krist je dakle pravi Bog i priznanje ove istine po svekolikom stvorenju ide na slavu Boga Oca. Drugi daju r 11 ovaj smisao: Krist na slavu Boga Oca prima i kao čovjek božansku čast. Pavao dakle razlikuje u r 6-11 tri perioda u Kristovu životu: 1)prije stvorenja svijeta kada je Krist bio u punom posjedu božanske naravi i časti s Bogom Ocem; 2)u vremenu kada se Krist ponizio, uzeo "obličje sluge" i umro iz ljubavi prema čovjeku na drvetu križa; 3)u proslavi kada po uskrsnuću i uzašašću Kristova čovječja narav prima božansku čast i slavu od svih stvorova.

Tumač 2, 12-18

U 2 12-18 apostol ponovno opominje vjernike da žive dostojno kršćanskog poziva. U r 12 kaže: ostvarujte", t.j. radite na svome spasenju i vazda mislite na svoju slabost i veličinu postavljenog zadatka. Spasenje treba ostvarivati "sa strahom i trepetom", t.j. u punoj poniznosti. Možda je ovaj izraz tehnički termin Pavlov za krepost poniznosti. Prema r 13 Bog čini u nama htjeti i vršiti dobra djela prema našoj spremnosti i raspoloženju, da primamo i surađujemo s milošću Božjom. Neki tumače ovaj redak ovako: Bog nam daje milost prema vječnoj svojoj odluci, po kojoj neke spasava, a druge pušta da vlastitom krivnjom propadnu.

Prema r 14-15 Filipljani treba da budu "čisti" t.j. moralno skroz ispravni u poganskom svijetu koji ih okružuje. Valjan kršćanski život Filipljana bit će dokaz da se Pavao nije s njima uzalud mučio, r 16. Smisao r 17-18 je ovaj: ako i budem žrtvovan "poput žrtve ljevanice" t.j. ako i umrem mučeničkom smrti za vašu vjeru koju ste po meni primili; ili: ako prikažem Bogu vašu vjeru kao "žrtveni dar" i zbog toga budem morao umrijeti kao mučenik, ipak se radujem sa svima vama, jer oni koji vjeruju nemaju razloga da se žaloste. S istih razloga, t.j. zbog vaše vjere radujte se i vi sa mnom; cf 4 mojs 15,5 gdje se traži da se na žrtvu izlije malko vina. Pavao vjeru Filipljana "zalijeva" svojom krvi.

Tumač 2,19-30

Nitko nije bio s Pavlom tako jednodušan u misijskoj djelatnosti i nitko se nije tako iskreno brinuo za Filipljane kao Timotej. Time apostol ne misli reći da ostali njegovi suradnici nisu bili dovoljno revni u službi. Isto vidi i u r 21. U r 22 kaže apostol da je Timotej poslužio njemu u širenju evanđelja kao što dijete služi ocu. Pavao je odlučio poslati Timoteja čim bude doznao svrše-

tak svoga procesa kod cara. Ako taj bude povoljan, doći će apostol u Filipe. Sada im šalje Epafrodita biskupa, njihova poslanika, koji mu je donio novčani dar Filipljana i koji se brinuo za Pavla. Možda Timotej još nije mogao otputovati, ili je koji drugi razlog Pavlovu postupku. Epafrodit je ozdravio možda na zagovor Pavlov, čudesno. U r 30 kaže apostol: vi ste dali darove, ali Epafrodit se još i lično žrtvovao za me i poslužio mi u svemu mjesto vas.

Čuvajte se lažnih učitelja! 3 1-16

1 Uostalom, braćo moja, radujte se u Gospodinu. Meni nije dosadno da vam isto pišem, a vama je potrebno.

2 Čuvajte se pasa, čuvajte se zlih poslenika, čuvajte se
obrezanih (lažnih judaizanata). 3 Jer mi smo (istinski) obre-
zani koji služimo Bogu duhom i hvalimo se u Isusu Kristu, a
ne uzdamo se u vanjske prednosti, 4 premda bih se ja mogao pouz-
dati i u vanjske prednosti.

Ako netko misli da se može uzdati u vanjske prednosti,
ja još većma: 5 obrezan sam osmi dan, (potječem) od naroda iz-
raelskoga, od plemena Benjaminova, Hebrejin sam od Hebreja, po
zakonu farizej, 6 revno sam progonio Crkvu, a po zakonskoj
(Mojsijevoj) pravdi bio sam bez mane.

7 No što mi je (nekoć) bio dobitak, to sada smatram za
štetu radi Krista. 8 Pače sve držim za štetu prema nenadmaši-
voj spoznaji Isusa Krista, Gospodina mojega; radi njega sve
izgubih i smatram za blato samo da Krista stečem 9 i da se na-
đem u njemu; da nemam svoje pravde što potječe od zakona nego
onu koja se dobiva po vjeri u Krista; pravdu koja je od Boga
(i dobiva se) po vjeri; 10 njega hoću da poznam kao i snagu
njegova uskrsnuća i zajednicu njegovih muka da mu budem sličan
u smrti, 11 ne bih li kako i sam postigao (slavno) uskrsnuće
od mrtvih.

12 Ne kažem da sam već što uhvatio, ili da sam već savr-
šen, nego nastojim da uhvatim, jer je i mene uhvatio Isus Krist.

13 Braćo, ja sebi ne utvaram da sam već postigao savršen-
stvo, ali jedno kažem: što je za mnom, to zaboravljam, a za o-
nim što je preda mnom, posižem. 14 Trčim k biljezi, k nagradi

nebeskoj, ka kojoj me zove Bog u Isusu Kristu.

15 Koji smo god, dakle, savršeni (t.j. duhovno zreli) mislimo na ovo. Ako li u čemu drukčije (t.j. još nesavršeno) mislite, i u tome će vas Bog prosvijetliti. 16 Ali što postigosmo (u Kristu), toga se držimo!

Apostol govori o neprijateljima križa Kristova 3 17-21

17 Ugledajte se na me, braćo, i gledajte na one koji žive po primjeru što vam ga mi dajemo. 18 Mnogi naime za koje sam vam češtoput govorio, ali sada plačući kažem - žive kao neprijatelji križa Kristova. 19 Njihov je svršetak propast a njihov je bog trbuh; oni se hvale svojom sramotom i zemaljski misle.

2o Naša je pak domovina na nebesima, otkuda očekujemo i Spasitelja našega Gospodina Isusa Krista. 21 On će preobraziti naše poniženo tijelo da bude jednako njegovom slavnom tijelu i to jakošću kojom može sve sebi pokoriti.

Tumač 3, 1-21

Pavlu dolazi ovdje na um pogibao od judaizanata, i zato nakon r 1a nastavlja u r 1b ovako: nije mi teško ni dosadno vama isto pisati; a za vas je sigurnije da vam se nesreća ne dogodi, i da ne upadnete u zabludu. Po mojem ponovnom pisanju ostat ćete stalni u vjeri. Neki tumači ovdje pomišljaju na neko prijašnje, eventualno i nestalo Pavlovo pismo.

U r 2 se veli: čuvajte se krivovjeraca koji me kao "psi" posvuda slijede, a kao "zli radnici" kvare moj posao u evanđelju. Židove tjelesno obrezane a neobrezana duha zove apostol katatome, što znači zapravo "razrezanje", "siječenje". Kršćani su prema r 3 istinski i duhovni obrezani, i ne stavljaju svoje pouzdanje u tjelesno obrezanje. Pavao bi se mogao ponositi obrezanjem i vršenjem Mojsijeva zakona. U svakom, dakle, pogledu nadmašuje svoje protivnike. Ali, nakon obraćenja, Pavao smatra sve za "blato" da Krista steče. U r 1o Pavao hoće da shvati Krista kao Mesiju koji je uskrsnuo vlastitom snagom, i nas će uskrisiti na sudnji dan. Vrijedno je Krista nasljedovati u trpljenju i tako postati sličan njemu u njegovoj smrti i zavrijediti uskrsnuće. U r 12 Pavao priznaje da još nije postigao svoga cilja: još nije duhovno savršen, ali revno nastoji da postigne svoju vječnu sreću i, kao što je pred vratima Damaska Krist "uhvatio" njega, tako i on "hvata" druge za Krista. U r 13 apostol hoće da zaboravi svoju prošlost i nastoji da ostvari zadatak što mu ga je Krist postavio.

U r 15 kaže se ovo: znamo da još nismo na cilju, i prema tome se vladajmo. "Ako što drugo mislite, i ovo će vam Bog objaviti", t.j. ili da ste na krivom putu, ili da ja imam pravo što osuđujem judaizante, ili ako još ne znate što vam je sve

potrebno u duhovnom životu, Bog će vam postepeno objaviti ako zaista težite za duhovnim napretkom.

Jedno je glavno prema r 16: držite se evanđelja kako sam vam propovijedao, bez judaizantskih zabluda. U r 17 poziva apostol Filipljane da ga nasljeduju, odnosno da zajedno s njime nasljeduju Krista. Osobe što se spominju u r 18 nisu judaizanti ni pogani, nego mlaki kršćani koji se diče onim čega bi se morali stidjeti. Ovi misle samo na zemaljske stvari a zanemaruju nebeske.

Pavao daje razne opomene 4 1-9

1 Dakle, braćo moja ljubezna i poželjena, radosti i kruno moja, tako stojte u Gospodinu, ljubljeni.

2 Evodiju opominjem kao i Sintiha da jednako misle u Go-
spodinu. 3 Molim i tebe, pravi druže, zauzmi se za njih; oni se zajedno sa mnom bориše za evanđelje kao i sa Klementom i ostalim mojim suradnicima čija su imena upisana u knjizi života.

4 Radujte se svagda u Gospodinu, opet kažem: radujte se!
5 Blagost vaša neka je poznata svima ljudima. 6 Gospodin je
blizu! Ne brinite se tjeskobno ni za što, nego u svakoj molitvi i prošnji sa zahvaljivanjem iznosite pred Boga svoje
potrebe. 7 Tada će mir Božji koji nadilazi svaki um, sačuvati vaša srca i vaše misli u Kristu Isusu.

8 Napokon, braćo, što je god istinito, što časno, što pravedno, ili čisto ili vrijedno ljubavi ili služi dobrom glasu, uopće što je god kreposno i što hvale vrijedno, oko toga
nastojte. 9 Što naučiste i primiste, što čuste i vidjeste u
meni, to činite i Bog mira bit će s vama.

Apostol zahvaljuje na daru 4 lo-23

lo Vrlo se obradovah u Gospodinu što se opet možete djelotvorno brinuti za me; brinuste se (doduše i prije), ali vas spriječiše nezgodne prilike. 11 Ne kažem to radi moje oskudi-
ce; jer* znam i obilovati; u svemu i u sve sam se uputio: sit biti i gladovati, obilovati i oskudijevati. 13 Sve mogu u onome koji me jača.

* ja sam navikao biti zadovoljan s onim što imam. Znam oskudijevati,

14 Ipak dobro učiniste, što svojom pomoći postadoste dionici moje nevolje. 15 Filipljani, vi sami znate, da u početku propovijedanja evanđelja, čim izađoh iz Macedonije, nijedna crkva ne bijaše sa mnom u odnosu davanja i primanja, osim vas jedinih. 16 Jer i u Solun više nego jedanput poslaste mi što mi je bilo potrebno. 17 Ne kao da tražim dara, nego tražim ploda koji se množi na vaš račun. 18 Sve primih i obilujem. Obogatih se, jer od Epafrodita primih što mi poslaste kao ugodni miomiris, kao žrtvu prijatnu i ugodnu Bogu. 19 A moj Bog slavno će ispuniti svaku vašu potrebu po svome bogatstvu, u Kristu Isusu. 2o Neka je slava Bogu i Ocu našemu u vijeke vjekova. Amen.

21 Pozdravite sve svete (t.j. kršćane) u Kristu Isusu. Pozdravljaju vas braća što su sa mnom. 22 Pozdravljaju vas svi sveti, osobito oni iz careva doma.

23 Milost Gospodina Isusa Krista neka je s duhom vašim. Amen.

Tumač 4,1-9

Evodija i Sintiha su bile vjerojatno dvije ugledne suradnice Pavlove koje nisu bile dovoljno složne u radu za Krista. Sinzig odnosno Sizig je možda vlastito ime jednog Pavlovog suradnika. A možda je to muž jedne od žena u r 2, ili pak to ime općenito označuje suradnika Pavlova u evanđelju. Klement je možda kasniji papa Klement Rimski. "Knjiga života" spominje se češće u SZ i NZ. i vazda znači preodređenje čovjeka za vječno blaženstvo. Prema r 4 treba se s Kristom radovati, jer s njime sačinjavamo jednu nerazrješivu životnu zajednicu. Iz r 5 vidimo da je Gospodin blizu, t.j. svi ćemo doskora pred vječnoga suca, a to neka nas potiče na blagost prema bližnjemu.

Sav naš život neka prožme duh molitve. Tada ćemo biti dionici Božjeg mira koji nadilazi svako ljudsko shvaćanje i osjećaje. Po tom miru postat ćemo slični Kristu (r 6).

Prema r 8 treba iskoristiti svaku zgodu za napredak u duhovnom životu. U r 9 apostol opominje Filipljane da drže sve što su naučili bilo od njega bilo od drugih vjerovjesnika. Mir Božji na ovoj zemlji znači neprestani napredak prema vječnom cilju: tako će Bog mira vazda biti s Filipljanima.

Tumač 4,1o-23

U r 1o-2o Pavao zahvaljuje vjernicima za učinjena dobročinstva. Filipljani su nakon raznih zapreka došli konačno u položaj da se mogu za Pavla brinuti. I prije su oni vodili brigu o njemu, ali to nisu mogli djelima dokazati. U r 11 kaže apostol: ne velim to radi pretrpljene oskudice jer sam navikao biti zadovoljan s onim što imam. U r 12 Pavao i svoje tjelesne potrebe promatra sa vrhunaravnog stanovišta.

Pavao ne prezire, prema r 13-14, ljubav svojih Filiplja-

na, jer, konačno, sva dobročinstva u prvom redu duhovno koriste samom dobročinitelju. Povrh toga je apostolu omogućeno nesmetano propovijedanje i rad u vinogradu Gospodnjem.

Kad je Pavao otišao iz Macedonije, nijedna crkva nije mu davala ništa osim Filipljana. U r 15 služi se Pavao trgovačkom terminologijom da bude govor živahniji.

Premda je Solun bio mnogo veći i bogatiji od Filipa, ipak su Filipljani i u Solun slali Pavlu pomoć, r 16.

U r 17 moli Pavao Boga da udijeli Filipljanima duhovna dobra i milosti. Taj plod množi se na njihov "račun", t.j. što je više dobrih djela, to je obilniji blagoslov Božji na djelitelju. Tu se vidi kolika je vrijednost djela milosrđa. Ipak Pavao u r 18 odbija daljnje davanje darova od strane Filipljana da se ne bi njegovo razlaganje činilo kao "pohlepa". Zato veli u r 18: primio sam sve što me pripada! Vaš dar je predivan "žrtveni miris" vaše ljubavi prema Bogu i meni. To je prijatna žrtva Bogu, jer što ste dali meni, dali ste Bogu za širenje evanđelja.

U r 19 kaže apostol: Bog će zadovoljiti svaku vašu potrebu, i dat će vam vječnu slavu po Kristu za vaša dobra djela.

U r 21-23 nalazi se svršetak poslanice. Napisao ga je možda svojom rukom sam Pavao. Oni koji su "iz careva doma", možda su carski dvorani i sluge (vjerojatno u Neronovoj palači), koji su odreda bili slobodnjaci ili robovi. Nisu, dakle, bili carevi rođaci za koje postoji poseban izraz: "od roda", "od krvi careve".

Poslanica Filipljanima je prava himna kršćanske radosti. Ta radost ima svoj nerazorivi korijen i temelj u Bogu odnosno u ljubavi Boga i bližnjega i jednako je nepomućena i stalna kako u dobru tako i u zlu.

==========

POSLANICA APOSTOLA PAVLA KOLOŠANIMA

Uvod 1 1-2

1 Pavao apostol Isusa Krista po Božjoj volji i brat (t.
j. suradnik) Timotej, 2 svetima (kršćanima) u Kolosi i vjernoj
braći u Kristu: milost vam i mir (bili) od Boga Oca našega.

Apostol hvali vjeru Kološana 1 3-12

3 Zahvaljujemo svagda Bogu Ocu Gospodina našega Isusa
Krista, kad se god molimo za vas.

4 Čuli smo za vašu vjeru u Isusa Krista i za ljubav što
je imate prema svima svetima, 5 radi nade koja nam se čuva na
nebesima, i za koju ste već prije čuli po propovijedanju isti-
nitog evanđelja. 6 Ovo dođe k vama kao što je (već) i u svemu
svijetu; plodno je i raste kao i kod vas, od onoga dana kada
čuste i istinski upoznaste milost Božju.

7 Tako naučiste od Epafre, našega ljubljenog drugara u
službi koji nas zastupa kao vjerni sluga Kristov. 8 On nam
javi vašu ljubav u Duhu (Svetom). 9 Zato i mi, od onog dana
otkako smo (to) čuli, ne prestajemo se za vas moliti Bogu i
prositi da se ispunite (savršenim) poznavanjem njegove volje
sa svakom mudrošću i duhovnim razumijevanjem; 10 da živite
dostojno Gospodina i da mu u svemu omilite; da budete plodni
u svakom dobrom djelu i da rastete u spoznaji Boga; 11 da se
utvrdite (u dobru) sa svakom (vrhunaravnom) snagom po moći
njegove slave i da sve podnosite sa strpljivošću i ustrajnoš-
ću; 12 da radosno zahvaljujete Ocu (nebeskom) koji nas osposo-
bi za subaštinike svetih u svjetlu (vječnog blaženstva).

Himna Kristu kao Bogu i Spasitelju 1 13-23

13 Bog nas izbavi od tamne vlasti i premjesti u kraljev-
stvo svoga ljubljenoga Sina; 14 u njemu imamo otkupljenje (to
jest) oproštenje grijeha.

15 Krist je slika nevidljivoga Boga, on je prvorođenac
prije svakog stvorenja. 16 U njemu je sve stvoreno što je na
nebu i na zemlji, vidljivo i nevidljivo, prijestolja i gospod-
stva, poglavarstva i vlasti; sve je stvoreno po njemu i za
njega. 17 On je prije svega i sve stoji u njemu.

18 Krist je glava svoga tijela (to jest) Crkve; on je
početak, prvorođeni od mrtvih da bude u svemu prvi. 19 Bog
je htio da u njemu stanuje sva punina (božanstva), 2o i da -
pošto učini mir njegovom krvi na križu - po njemu pomiri sve
sa sobom, sve što je na nebu i na zemlji.

21 I vas, koji bijaste nekoć odijeljeni i neprijatelj-
skog mišljenja (što se očitovalo) po zlim djelima, 22 sada
(Krist) pomiri svojom tjelesnom smrti, da vas prikaže njemu
(t.j. Ocu) svete, bez mane i besprikorne. 23 Samo treba da
ustrajete, utemeljeni i čvrsti u vjeri i nepokolebivi u nadi
evanđelja koje čuste, koje se propovijeda svakom stvorenju
pod nebom, i kojemu ja Pavao postadoh sluga.

Tumač 1, 1-12 Ovu poslanicu - kako neki drže - možda zajedno šalju Pavao i Timotej. Naziva se Pavao "apostolom", jer tu crkvu nije sam osnovao. On je apostol "po volji Božjoj", a Timotej je "brat" Kološana po vjeri u Krista. Kološani su prema r 2 "sveta i vjerna" braća. Krist ih je naime pozvao iz poganstva kao svoje odabranike da budu sveti i učinio ih "djecom" Božjom, dakle međusobno "braćom". Kolosa je bio grad u Maloj Aziji, udaljen oko 2oo km istočno od Efeza.

Pavao i Timotej zahvaljuju Bogu kad se god mole za Kološane, pošto su čuli za njihovu vjeru što je imaju po sjedinjenju s Kristom. A zahvaljuju Bogu zbog vječne plaće na nebesima za koju su Kološani doznali po evanđelju. Ovo je evanđelje rašireno po svem svijetu i svuda donosi plod od onoga dana otkako su upoznali Kološani nepokvaren Božji nauk. Taj su nauk naučili od Epafre koji je bio vjerojatno rodom iz Kolose i osnovao njihovu crkvu. On je mjesto Pavla propovijedao evanđelje.

Prema r 8-11 Kološani su imali ljubav prema Pavlu, i ta ljubav potječe od Duha Svetoga. Zato se apostol moli Bogu da bi se Kološani ispunili spoznajom volje Božje. "Mudrost" je krepost po kojoj sa nadnaravnog stanovišta prosuđujemo pojedinačne stvari. "Uviđavnost" ili "duhovno razumijevanje" omogućuje nam da shvatimo bit nekog predmeta i njegov pravi snošaj sa ostalim stvarima. Povrh toga, treba da Kološani budu strpljivi i ustrajni u dobru.

Prema r 12 Kološani će biti "subaštinici svetaca" u "svjetlosti". Ta svjetlost počinje milosnim životom na zemlji, a svršava sa vječnom slavom na nebesima. Drugi opet kažu: to je svjetlost evanđelja ili krštenja.

Tumač 1,13-23 Jedino u r 13-14 naziva se Krist "Sin ljubavi Božje", t.j. on posjeduje ljubav Očevu. "Oproštenje grijeha je negativna strana samoga spasenja.

U 1 13 - 2 23 nalazi se prvi, dogmatski dio poslanice.

U 1 15-23 iznosi se himna Kristu, iz koje se vidi da je

Krist neizmjerno uzvišen nad sve stvorove kao Stvoritelj i Spasitelj svijeta.

Prema r 15 Krist je "slika" (eikon) Boga nevidljivoga. Bog naime odvijeka spoznaje sebe, a hipostaza toga otajstvenoga spoznavanja, odnosno rađanja, jest druga božanska osoba, Sin Božji, Logos, Riječ Očeva. U njemu "gleda" Bog ne samo svoje bivstvo nego i ideju svih mogućih stvorova; preko njega nam se Bog objavio. Već kod Filona čitamo: još prije stvorenoga svijeta postojale su ideje kao praideja Logosa. Logos je "slika" Boga kojom je svijet kao pomoću nekog "pečatnog otiska" stvoren. Možda su lažni učitelji u Kolosi poznavali ove nauke helenističke filozofije koje su se razvile pod uplivom Platonove nauke o idejama. Pavao ih pobija, i služi se možda pritom njihovom terminologijom kojoj dakako daje izrazito kršćanski smisao. Prema Pavlovoj nauci Logos nije neka poluosobna ideja kao emanacija božanstva nego je osobna slika Božja, uzvišena nad svako stvorenje.

Krist je prvorođenac prije svakog stvorenja. Tako se obično prevodi grčki tekst (protokos pases ktiseos) zbog daljnjeg konteksta, dakle u komparativnom smislu. Slika je uzeta iz pravnog položaja prvorođenaca u SZ: kao što je prvorođenac bio privilegovan među ostalom braćom, tako je Krist uzvišen nad sve stvorove. Da on nije samo "prvi među jednakima" kao što uči arijanizam, vidi se po tome što Logos sam stvara: sve je "kroz njega" i "za njega" stvoreno; t.j. sve stvorenje nalazi u njemu svoju posljednju svrhu kako to vidimo u r 16. Neki sv.oci uzimaju riječ "prvorođenac u smislu "Jedinorođeni", Neki prevode: prvorođenac svega stvorenja, u smislu: Krist je (dakako po svojoj čovječjoj naravi) prvi i najodličniji među svim stvorovima, kao što je prvorođenac najodličniji i prvi među svojom braćom.

Prema r 16 Krist je uzvišeni Gospodar i Stvoritelj najviših anđeoskih redova, od kojih se ovdje neki, bez naročitog reda, spominju, i time se pobijaju lažni učitelji i branitelji anđela i eona. Sve stvorenje ima da slavi Krista je je on ne samo Stvoritelj nego i Uzdržavatelj svega.

Prema r 18 Krist je "glava" svoga mističkog tijela, t.j. Crkve. Time je izražena osnovna misao Pavlove mistike. Krist je "početak" novoga reda ljudi, kao što je Adam bio "početak" prvotnoga reda koji je izgubio milost Božju. Sv.Anzelmo tumači: Krist je "početak", t.j. početnik života i bivstva sviju stvari. Krist je "prvorođenac iz mrtvih" jer je svojim uskrsnućem svladao smrt; prvi je on uskrsnuo od svih ljudi koji dakako svi zbog grijeha umiru. Tako je on u svemu prvi.

Sva "punina" božanstva, moći i slave stanuje prema r 19 u Kristu. Helenistička teologija razumijeva pod riječju "punina" (pleroma) božanstvo uopće; a gnostička spekulacija razumijeva pod tim brojne eone koji izlaze iz božanstva i čine vezu između Boga i stvorova. Kod Krista počinje ta "punina" sa utjelovljenjem.

Prema r 2o Bog je htio da sve pomiri kroz Krista "za nje-

ga" t.j. za Krista. Drugi tumače: Bog je htio da kroz Krista pomiri sve "za sebe". Jedno i drugo shvaćanje je jezično opravdano. Otac je učinio mir krvlju Kristovom, prolivenom na križu. Krist nije otkupio dobre anđele u istom smislu kao i ljude već samo posredno i utoliko što je skinuo prokletstvo sa svega stvorenja, i što su njegovom smrću i dobri anđeli zadobili nove sporedne radosti na nebesima.

U kol 1 15-2o vidimo svu uzvišenost Pavlove kristologije. Njegove se misli poklapaju sa idejama prologa u Ivanovu Evanđelju. Ujedno se tu nalaze sve osnovne ideje katoličke kristologije koje su kasnije na crkvenim saborima i u bogoslovskoj nauci još jasnije formulirane.

Razumljivo je da Krist u svojim propovijedima nije isticao svoje centralno kozmološko značenje kako ga iznosi Pavao; za to nije postojala nikakva potreba. Tek kršćansko bogoslužje mnogo je doprinijelo tome da su vjernici sve dublje proživljavali Pavlov nauk o Kristovu božanstvu. Pavao malo iznosi iz Kristova zemaljskog života iako ga dobro poznaje, ali ipak rado ističe činjenicu njegove smrti na križu kojom nas je otkupio.

Prema r 21 Kološani su bili po svome poganskom životu nekoć "daleko" od Boga, bili su Bogu "tudji", ali su sada po Kristovoj smrti na križu pred Bogom sveti i besprikorni. U ovom retku ističe se sposobnost Sina Božjega da za nas trpi i umre, dok je u r 18 govor o mističkom tijelu Kristovu. Kršćansko doba je doba spasenja, a ovo spasenje je Kristovom smrću na križu principijelno dovršeno, i svaki drugi pokušaj spasavanja čovjeka, što često hoće krivovjerci, samo je na štetu čovjeka.

Vjernici treba da ustraju u vjeri i ufanju, t.j. da se nadaju vječnom životu, r 23. Ovdje je naglašen katolički i apostolski karakter evanđelja, otklonjena svaka vjerska novotarija i stvoren lagani prelaz na novi dio.

Apostol govori o svome zvanju 1 24 - 2 5

24 Sada se radujem patnjama koje trpim za vas i nadopunjam u svom tijelu što još nedostaje Kristovim nevoljama za njegovo tijelo koje je Crkva. 25 Njoj ja postadoh sluga po službi koju mi dade za vas Bog, da svuda navijestim riječ Božju, 26 (to jest) tajnu koja bijaše sakrivena u (prijašnjim) vremenima i naraštajima; a sada se objavim njegovim svetima

(t.j. kršćanima). 27 Njima htjede Bog objaviti kako je silno
bogatstvo ove tajne za pogane, a ta je: Krist je u vama, i
nada u vječnu slavu (postoji). 28 Njega mi naviještamo i opo-
minjemo svakoga čovjeka, i učimo svakoga čovjeka u svakoj mu-
drosti da učinimo svakoga čovjeka savršenim u Kristu Isusu.
29 Za to se i trudim i borim se njegovom snagom koja silno
djeluje u meni.

Glava 2

1 Hoću naime da znate koliko se borim za vas i za laodi-
cejce i za sve koji još ne vidješe tjelesnoga moga lica, 2 da
se predobiju njihova srca; da sjedinjeni u ljubavi dodju do
svega bogatog i punog (duhovnog) razumijevanja te upoznaju
tajnu Boga Oca i Krista, 3 u kojemu je sakriveno sve blago mu-
drosti i znanja.

4 Ovo govorim (zato) da vas nitko ne prevari zavodničkim
riječima. 5 Jer premda tjelesno nisam kod vas, ipak sam duhom
s vama i radujem se kad vidim vaš (neprobojni) red i vašu tvr-
du vjeru u Krista.

Apostol govori o lažnim učiteljima i o spasenju po Kristu
2 6 -23

6 Kao što dakle primiste Gospodina Isusa Krista, tako u
njemu i živite: 7 ukorijenjeni i nazidani na njemu i utvrđeni
vjerom kao što naučiste, puni zahvalnosti. 8 Gledajte da vas
nitko ne prevari kakvom filozofijom i praznom varkom (što na-
staje) po (ljudskoj) predaji, po počelima ovoga svijeta (t.j.
po židovskim obrednim propisima), a ne po Kristu. 9 U njemu
stanuje bivstveno sva punina božanstva. lo U njemu ste i vi
dionici njegove punine: on je glava svakog poglavarstva i
vlasti.

11 U njemu bijaste obrezani nerukotvorenim obrezanjem:
Kristovim obrezanjem skinuste svoju tjelesnu put 12 i poko-
pani ste s njime po krštenju. Zajedno s njime i uskrsnuste po
vjeri u moć Boga koji ga uskrisi od mrtvih.

13 I vas, koji bijaste mrtvi zbog grijeha i zbog vašega
neobrezanog tijela, zajedno s njime (Bog) oživi, oprostivši
nam sve prestupke. 14 Izbrisa (obvezu Mojsijeva zakona kao ne-
ku) zadužnicu koja je svojim propisima(svjedočila) protiv nas,
i uništi je prikovavši je na križ. 15 Razoruža (đavolska) po-
glavarstva i vlasti i otvoreno ih osramoti, proslavivši nad
njima pobjedu po njemu (Kristu).

16 Neka vas dakle nitko ne osuđuje zbog kakvog jela ili
pila ili za kakav blagdan ili mlađak ili subotu; 17 sve je to
(naime) samo sjena budućih stvari, a stvarnost je u Kristu.
18 Neka vas dakle ne liši nagrade(čovjek) koji (možda) uživa
u postu i u (krivom) štovanju anđela; koji se ponosi sa stva-

rima što ih je tobože (u viđenjima) vidio; koji se uzalud nadima svojim putenim mišljenjem 19 i ne drži se glave-Krista, iz kojega je sve tijelo (t.j. Crkva) pomoću zglavaka i sveza (t.j. poglavara i vjernika) složeno i sastavljeno te sve više raste Božjom djelatnošću.

20 Ako ste dakle umrli s Kristom svjetskim počelima (t. j. Mojsijevim propisima) zašto se - kao da još živite u svijetu (bez Krista) - dajete vezati zapovijedima 21 (kao što su): ne opipaj, ne okusi, ne dotakni se (ničega što je tvarno).(Jer) sve ovo (tvarno) propada samom upotrebom. 22 To su ljudske zapovijedi i nauke. 23 Izgledaju doduše kao neka mudrost po prividnoj pobožnosti, postu i trapnji tijela, ali u njima nema ništa vrijedno nego (sve služi samo)da se zadovolji tijelo (u zloj požudi).

Tumač 1, 24-2,5

U 1 24 - 2 3 govori Pavao o svojoj očinskoj brizi za sve crkvene zajednice, pa i one koje su mu nepoznate.

Sužanjstvo donosi Pavlu boli, no on ih rado podnosi za Kološane odnosno za sve kršćane. Tu se vidi duboka mistička misao o vrijednosti patnje pojedinih vjernika za zajednicu. Pavao govori o "Kristovim patnjama" koje i on mora također pretrpjeti. Po mističkom sjedinjenju s Kristom osjeća Pavao svoje boli kao boli Kristove. I upravo na temelju mističkog sjedinjenja Krista s kršćanima kao i kršćana međusobno u jednom mističkom tijelu, Crkvi, koriste patnje pojedinaca svim članovima zajednice. U tome leži sva veličina i vrijednost nauke o općinstvu svetih.

Riječi: nadopunjam nedostatke Kristovih patnja u mojem tijelu, ne znače neku objektivnu potrebu da se nadopune Kristove muke na križu, već ih treba razumjeti sa stanovišta Pavlove mistike: Pavlove boli su ujedno i Kristove jer su "mistički nastavak" Kristove muke i smrti na križu. Drugi tumače ovako: ono što nedostaje patnjama Kristovim, to su patnje kršćana koje se po Božjem promislu imaju podnijeti za Crkvu.

Prema r 25 Pavao je od Boga poslan da posvuda raširi riječ Božju, i da se po njoj ljudi moralno usavrše. "Riječ evanđelja" nije bila dugo vremena objavljena ljudima i utoliko se naziva "tajna"; a sada, u mesijansko doba, Bog je navijestio tu riječ i glavni njezin sadržaj je spasenje Židova i pogana po Kristu. Spasenje u punom smislu riječi, označuje vječnu slavu kojoj se nadamo na drugom svijetu.

Apostol naviješta Krista i opominje "svakoga čovjeka"da se usavrši u kršćanskoj mudrosti, i da tako "svaki čovjek" postigne duhovno savršenstvo u Kristu. Možda su i lažni učitelji u Kolosi pod uplivom misterijskih kultova obećavali vjernicima neko savršenstvo. Pavao radi za Krista, prema r 29, snažno potpomognut milošću Božjom.

Prema 2 1 Pavao se brine ne samo za Kološane i vjernike u Laodiceji nego i za sve nepoznate crkve ili bar vjernike koji su lično nepoznati Kološanima. Prema r 2 Pavao želi da vjernici dođu do "punog razumijevanja" vrhunaravnih istina evanđelja i da upoznaju "tajnu Božju", t.j. "tajnu Boga Oca" što je Krist. "Božja tajna" naime kulminira odnosno ima kao glavni sadržaj Krista, t.j. misterij utjelovljenja, spasenja i posvećenja čovjeka i t.d.

U Kristu se, prema r 3, skriva sve "blago mudrosti i znanja", a nalazi ga samo onaj koji revno nastoji oko duhovnog napretka i savršenstva. Anđeli, koje su krivi učitelji pretjerano uzdizali, svojim znanjem daleko zaostaju za Kristovim čovječjim znanjem a da o Božjem znanju i ne govorimo.

U 2 4-23 odvraća Pavao vjernike od lažnih učitelja i tvrdi da nam Krist u svemu potpuno dostaje.

Pavao je dosada mnogo toga rekao o Kristu, a rekao je zato da vjernici ne budu prevareni od lažnih učitelja koji su razne lažne nauke zaodijevali u sjajno ruho prividne istinitosti. Izraz "red i tvrđava" uzeti su iz vojničkog života. "Red" znači ovdje lijepo uređen kršćanski život u crkvenoj općini Kološana. "Tvrđava" je stalnost njihove vjere u Krista.

Tumač 2,6-23

Prema 2 6-7 Kološani treba da žive "u Kristu" onako kako ih je naučio Epafra i da mnogo zahvaljuju Bogu na svemu jer je to glavna kršćanska dužnost.

U r 8 nije govor o grčkoj filozofiji kao takvoj već o sinkretističkoj mudrosti koja potječe djelomice iz istočnjačkih misterijskih kultova, a koja mudrost je obična prevara jer se oslanja na isprazne ljudske ekstremno-judaizantske predaje.

"Počela svijeta" različno se tumače. Grčki plural stoiheia znači: slova alfabeta, osnovna znanja iz neke struke, počela iz kojih se svijet sastoji, zvijezde, duhovna bića koja su povezana sa počelima ili zvijezdama, i napokon demone. Osobito često uzima se ta riječ u smislu židovskih obrednih propisa i rabinskih zasada koje iščezavaju po vrijednosti pred naukom Kristovom; ili pak se uzimaju u smislu demona koji zavode svijet.

U Kristu stanuje sva "punina" božanstva, r 9; to znači: stanuje "tjelesno", po utjelovljenju; ili: stanuje "stvarno", a ne samo u kakvoj slici ili kipu; ili: stanuje bivstveno a ne samo pripadno. Sva su ova shvaćanja i jezično opravdana, osobito prvo.

U vezi s Kristom postali smo i mi - prema r lo - dionici ove "punine" njegova božanstva. Krist je "glava" svakog pa i najuzvišenijeg anđeoskog kora. Nema dakle smisla tražiti nešto izvan Krista.

U Kolosi su judaizanti preporučivali vjernicima iz poganstva obrezanje kao nešto dobra, iako ne apsolutno potrebna

za spasenje. "Duhovnim obrezanjem" t.j. krštenjem odloženo je odnosno odstranjeno "naravsko tijelo"; t.j. principijelno je svladan grijeh u čovjeku i svučen "stari čovjek". To "obrezanje" potječe od Krista i ostvaruje se u vezi s njime.

Prema r 12 "stari čovjek" umire po krštenju i obred zaronjivanja u vodu prigodom krštenja simbolizira duhovni pogreb. No upravo time ustaje čovjek na novi vrhunaravni život, t.j. ustaje od mrtvih pomoću vjere u Boga. Sakramentalna djelatnost krsne vode nije nikakva magija već se osniva na otkupljenju Kristovu, i u mističkom sjedinjenju s Kristom ostvaruju se učinci toga sakramenta.

Smisao u r 13 je ovaj: bili ste mrtvi po grijesima; ali je Krist zbog vaših grijeha umro i time vas oživio Bogu. "Izbrisao je zadužnicu" sa svojim brojnim i teško izvedivim zapovijedima i propisima. Ta"zadužnica" je po mišljenju većine tumača Mojsijev zakon, koji je - u izvjesnom smislu - bio "neprijateljski raspoložen" prema nama, jer - po sebi - nije davao dovoljno snage za vršenje propisa, a opet je obvezivao. Krist ga učini neobvezatnim za kršćane,ili kako slikovito kaže Pavao: odstrani ga "pribivši" ga na križ.

Prema r 15 Krist je posve "razoružao" poglavarstva i vlasti, dakle najviše redove zlih anđela. Kristovom smrti svladana je moć đavla, i Bog je kao "ruglu izvrgao" pred čitavim svijetom svu snagu pakla koja je odonda svezana, premda ne posve. Pobijeđeni đavli morali su protiv svoje volje proslaviti Kristov triumf nad grijehom i smrću.

Pošto nas je Krist otkupio i slomio moć đavla, nema - prema r 16 - nitko prava da osuđuje Kološane zbog njihove slobode u Kristu i da im nameće neke propise. Lažni učitelji u Kolosi još su pooštrili Mojsijeve propise glede posta i protegnuli ih na piće. Jasno je da Pavao ovdje ne napada zdravu askezu niti ne osuđuje vanjsko bogoslužje kako misle protestanti.

Krivi su učitelji uživali u svome ponizivanju pred anđelima koje su smatrali u gnostičko-židovskom smislu eonima i emanacijom božanstva. Iskazivali su im takvo štovanje koje je išlo na štetu Kristove časti. Utvarali su sebi da imaju neka viđenja, a u stvari sva njihova pobožnost i svetost bila je oholost! Davno su zaboravili da se Crkva sastoji od raznih vjernika sa raznim službama i da napreduje po volji Božjoj, kao i to da se u svemu treba držati crkvene nauke.

U r 2o-23 apostol opominje vjernike da "umru počelima svijeta", t.j. da napuste isprazne judaističke zasade odnosno poganski kult demona, i da ne daju sebi nametati propise kao što su na pr.ovi: "ne primi" neku stvar da je odneseš eventualno kući kao kupljenu, niti "ne okusi" neka jela niti ih se "ne dotakni": tako su govorili lažni učitelji, zadojeni mišlju da je materija zla. Međutim,ništa nije zlo u prirodi jer sve ima da služi čovjeku, i hrana nestaje samom upotrebom.Nema dakle smisla da se Kološani daju vezati nekim ljudskim zapovijedima koje su prividno mudre,a stvarno ničem drugom ne služe nego zadovoljavanju grješnih strasti u čovjeku.

Kršćanski životni ideal i njegovo ostvarenje 3 1-17

1 Ako dakle uskrsnuste s Kristom, tražite ono što je gore, gdje Krist sjedi s desne strane Božje. 2 Težite za onim što je gore a ne (za onim) što je na žemlji. 3 Ta vi umrijeste (svijetu) i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu. 4 A kada se pojavi Krist život naš, tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi.

5 Morite dakle zemaljske želje svojih udova: bludnost, nečistoću, (grješnu) požudu, zle želje i lakomost što je idolopoklonstvo. 6 Radi ovih grijeha dolazi srdžba Božja na neposlušne sinove (t.j. pogane). 7 Nekoć bijaste i vi među njima, kada živjeste u tim manama. 8 A sada odbacite sve ovo: srdžbu, ljutinu, zloću, psovanje i sramotan govor iz svojih usta. 9 Ne lažite jedan na drugoga, jer svukoste staroga čovjeka s njegovim djelima i 10 obukoste novoga koji se (stalno) obnavlja za duhovnu spoznaju, po uzoru onoga koji ga stvori; 11 nema tu sada ni Grka ni Židova, ni obrezana ni neobrezana, ni Barbara ni Skita, ni roba ni slobodnjaka, nego je sve i u svima (samo) Krist.

12 Obucite se, dakle, kao Božji izabranici, kao sveti i ljubljeni, u srdačno milosrđe, dobrotu, poniznost, krotkost i strpljivost. 13 Podnosite jedan drugoga i praštajte jedan drugomu ako tko možda ima kakvu tužbu na koga. Kao što je Gospodin oprostio vama, tako (praštajte) i vi. 14 Povrh svega imajte ljubav (među sobom) što je najsavršenija veza. 15 Kristov mir neka vlada u vašim srcima; na taj (mir) ste pozvani u jednome tijelu, (Crkvi) i budite zahvalni (Bogu). 16 Kristova riječ neka stanuje bogato među vama. Sa svom mudrošću učite i opominjite jedan drugoga; zahvalno pjevajte u svojim srcima Bogu sa psalmima, himnima i duhovnim pjesmama. 17 Sve što god činite riječju ili djelom, sve činite u ime Gospodina Isusa i po njemu zahvaljujte Bogu Ocu.

Pavao govori o staleškim dužnostima i daje razne opomene 3 18-4 6

18 Žene, pokoravajte se svojim muževima kao što treba, u Gospodinu. 19 Muževi, ljubite svoje žene i ne budite osorni prema njima.

20 Djeco, pokoravajte se svojim roditeljima u svemu jer je ovo vrlo ugodno u Gospodinu. 21 Očevi, ne razdražujte svoju djecu da ne postanu malodušna.

22 Robovi, pokoravajte se svojim zemaljskim gospodarima u svemu; ne služite im (samo) naoko kao da ugađate ljudima, nego (im služite) priprostim srcem i bojte se Gospodina. 23 Što god činite, od srca činite kao Gospodinu, a ne kao ljudima; znajte da ćete od Gospodina primiti kao plaću baštinu (na nebu). Služite Gospodinu Kristu. 24 A tko čini krivo, primit će kaznu za ono što je skrivio, jer (Bog) ne gleda na osobu.

Glava 4

1 Gospodari, dajte robovima što je pravo i pravedno, jer znajte: i vi imate gospodara na nebu.

2 Ustrajte, braćo, u molitvi i bdijte u njoj sa zahvaljivanjem. 3 Ujedno se molite i za nas, da bi Bog otvorio vrata našem propovijedanju; da propovijedam Kristovu tajnu za koju sam i okovima vezan, 4 da je navijestim kao što mi treba govoriti.

5 Živite mudro (u saobraćaju) s onima koji su vani (t.j. sa nekrštenima); iskoristite vrijeme. 6 Vaša riječ neka svagda bude mila i solju začinjena; treba da znate kako ćete svakome odgovoriti.

Tumač 3, 1-17 — Drugi, parenetski dio poslanice ide od 3 1 - 4 6. U 3 1-17 govori Pavao o "starom čovjeku" sa njegovim manama i o "novom" sa njegovim krepostima.

Neki tumači uzimaju r 1-4 kao prelaz na novi odlomak. Kršćani treba da s Kristom "zajedno uskrsnu", i da traže nebeske i duhovne stvari. Krist boravi "o desnu Boga", što je aluzija na psal lo9 1. Sve što je zemaljsko, što nas odvodi od Boga, ne smije biti predmet naših težnja. Ako smo po krštenju umrli svemu što je grješno, tada je naš život s Bogom i Kristom kao "sakriven" i ne treba mu vanjskih propisa Mojsijeva zakona kako to hoće krivovjerci. Time se, dakako, ne zabacuju vanjska dobra djela.

Krist je "naš život" što je vrlo snažan mistički izraz. Krist je, naime, uzrok i početnik našega milosnog života; on je njegova punina i blaženstvo. Kada se Krist pojavi na sudnji dan, tada ćemo i mi zauvijek biti proslavljeni zajedno s njime na nebesima.

Prema r 5-6 treba mrtviti u našim udovima sve što je grješno. "Pohlepa" je zapravo idolopoklonstvo jer gleda u zemaljskim dobrima najveću sreću i cilj ljudskog života i djelovanja. "Sinovi neposluha" su pogani.

"Stari čovjek" principijelno je "svučen" u krštenju, ali borba protiv zlih sklonosti ima se nastaviti kroz sav život, premda je "novi čovjek" po krštenju principijelno "obučen". Taj "novi čovjek" treba dakle da se neprestano obnavlja dok ne dođe do savršene spoznaje božanskih istina. Novi čovjek obnavlja se "po slici" onoga koji ga je stvorio; a kako je Sin Božji najsavršenija slika Božja, služi nam on kao uzor našega milosnog života. Prava spoznaja Boga je temelj duhovnoga života, i ona briše gotovo sve socijalne razlike među ljudima, t.j. oduzima im njihovu oštricu jer uči da je Bog Otac sviju ljudi...

U r 12-13 daje nam Pavao divnu sliku kršćanskoga života. Međusobna ljubav kršćana, prema r 14-15, ima svoj korijen u lju-

bavi Božjoj, i ta je ljubav najsavršenija i najjača veza među ljudima. Zahvalnost Bogu treba da je najodličnija značajka čovjeka kršćanina.

Prema r 16 ideje evanđelja treba da prožmu svu našu nutrinju. Moramo imati ne samo solidno vjersko znanje nego biti i u posvetnoj milosti da možemo kršćanski "mudro" poučavati druge. Kod čovjeka kršćanina sve treba da dolazi iz nutrinje koja je željna Boga. Kršćanska mudrost je pretpostavka za svaku valjanu pouku i korisnu opomenu. Već u najstarijoj kršćanskoj liturgiji nalazimo kraj psalama SZ himne i duhovne pjesme. Krist je prema r 17 mjerilo svih naših čina, i on je jedini naš pravi posrednik.

Tumač 3, 18-4,6 - U 3 18-4 1 iznosi apostol dužnosti pojedinih staleža.

Dolikuje se i volja je Božja da žene budu podložne svojim muževima. Ali, jer apostol nalaže muževima ljubav prema ženama, time im ujedno zapovijeda poštovanje i brigu za žene. Na taj način olakšava njihovu podložnost muževima, i ne dopušta da oni tu podložnost zl-orabe.

Zapovijed je Božja da djeca slušaju roditelje, i to se "sviđa" Gospodinu. Roditelji ne smiju djecu poticati na srdžbu ili je razdraživati jer bi uslijed toga djeca mogla postati malodušna odnosno zlovoljna i žalosna.

Robovi i sluge prema r 22 ne smiju biti samo prividno vjerni u radu nego istinski, jer ih Gospodin u savjesti obvezuje na pošten rad. Uostalom, oni stvarno služe Kristu, a ne ljudima. Gospodari pak treba da slugama pruže sve što traži poštenje i ljubav, a ne samo što zahtijeva stroga pravda. Neka misle na to da je i njihov Gospodar na nebu koji sudi nepristrano i po zasluzi.

Kršćanstvo nije moglo odjednom osloboditi robove jer bi nastale prevelike socijalne trzavice u tadašnjem ljudskom društvu, nego je pomalo pripremalo teren za to vjersko-moralnom obnovom ljudi . Poznata je naime činjenica u antiknoj povijesti: što je ljudska zajednica dublje padala u vjersko-ćudorednom pogledu, to je položaj robova bio teži. Stoička filozofija je ipak učila da treba u robu gledati čovjeka, a kod Židova je postupak s robom bio posve čovječan.

U 4 2-6 opominje Pavao vjernike na molitvu i na mudro vladanje u saobraćaju s ljudima.

Prema r 2-4 vjernici treba da općenito paze na sebe u svemu, i da budu Bogu zahvalni za svako dobročinstvo, cf 1 12, 2 7, 3 15. 16. 17. Oni treba da svojim molitvama omoguće Pavlu plodonosno propovijedanje, odnosno da njegova riječ naiđe na otvorena srca; da u stvari evanđelja radi kojega je i svezan okovima, cf dap 22, govori onako kako treba govoriti o tako uzvišenom predmetu i kao što mu je uostalom dužnost da govori.

U r 5 opominje apostol vjernike da žive mudro u saobraća-

ju s poganima, i da ih vazda nastoje predobiti za Boga, cf 2 3, 1 28.

Dalje kaže apostol: otkupljujte vrijeme, t.j. dobro ga iskoristite i nastojte crkvi pribaviti što veći broj novih valjanih članova.

Prema r 6 treba da riječ vjernika donosi milost u srce bližnjega; ili: riječ vjernika neka bude mila i blaga. Treba da bude "solju začinjena", t.j. puna lijepog vjerskog sadržaja, da u vjerskim pitanjima, kad ustreba, mogu svakome dati dobar odgovor. Tako će djelom biti apostoli Kristovi, cf mt 5 13, mk 9 5o.

Apostolove osobne vijesti 4 7-18

7 Tihik, ljubljeni brat i vjerni sluga i drugar u Gospodnjoj službi, javit će vam sve kako mi je. 8 Šaljem ga k vama upravo zato da znate kako je nama i da utješi vaša srca; 9(šaljem ga zajedno) s Onezimom, vjernim i ljubljenim bratom, vašim zemljakom. Oni će vam sve javiti kako je ovdje.

lo Pozdravlja vas Aristarh koji je sa mnom u sužanjstvu, i Marko, Barnabin nećak, za koga ste primili zapovijedi; ako dođe k vama, lijepo ga primite. 11(Pozdravlja vas) i Jesus prozvan Just. Ovo su od obrezanih jedini pomagači moji za kraljevstvo Božje, koji mi bijahu na utjehu.

12 Pozdravlja vas Epafra, vaš zemljak i sluga Isusa Krista. On se podjedno bori za vas u svojim molitvama da budete savršeni i ispunite sve što je volja Božja. 13 Svjedočim za nj da se mnogo trudi za vas i za braću u Laodiceji i u Hijerapolisu.

14 Pozdravlja vas Luka, ljubljeni liječnik i Demas.

15 Pozdravite braću u Laodiceji i Nimfa kao i njegovu domaću crkvu,

16 Kad se ova poslanica pročita kod vas, pobrinite se da se pročita i u laodicejskoj crkvi; onu iz Laodiceje pročitajte i vi.

17 Recite Arhipu: Gledaj da vjerno izvršiš službu koju si primio u Gospodinu.

Apostolski blagoslov 4 18

18 Pozdrav mojom,Pavlovom rukom.
Sjećajte se mojih okova!
Milost (Božja) neka je s vama!)

Tumač
4, 7-18

U 4 7-18 nalazimo Pavlove lične izvještaje i pozdrave.

Prema r 1o Epafra je zamijenio Aristarha u zatvoru, i tako je Pavlu poslužio. Ne znamo koje i kakve zapovijedi primiše Kološani glede Marka. Jesus (u hrvatskom jeziku: Isus) bilo je često ime kod Židova; stariji oblik je Jozua. Njegov nadimak je bio Justus.

Crkve u Laodiceji i Hierapolisu bile su Pavlu lično nepoznate.

Liječnik Luka je treći evanđelista, Pavlov učenik koji mu je u svemu revno služio.

Neki misle, da je Demas kao pisar ovu poslanicu pisao.

R 15 je ponešto nesiguran, jer neki ime Nimfa shvaćaju kao muško ime, dok drugi kao žensko. Ipak je veća vjerojatnost za muško značenje.

Poslanica iz Laodiceje, vjerojatno je kanonska poslanica Efežanima.

Arhip je bio još neiskusan u službi, i zato mu Pavao daje posebnu opomenu.

Pavao se vlastoručno preporuča vjernicima u molitve da se što prije oslobodi svojih okova.

=============

PRVA POSLANICA APOSTOLA PAVLA SOLUNJANIMA

Uvod 1 1

1 Pavao, Silvan i Timotej solunskoj crkvi (koja je) u Bogu Ocu i Gospodinu Isusu Kristu: milost vam i mir!

Plodovi evanđelja 1 2-1o

2 Zahvaljujemo Bogu svagda za sve vas kad god vas spominjemo u svojim molitvama 3 sjećajući se bez prestanka vaše djelotvorne vjere, požrtvovne ljubavi i ustrajne nade u Gospodina našega Isusa Krista pred našim Bogom i Ocem.

4 Znamo, braćo ljubljena od Boga, da ste izabrani. 5 Jer naše evanđelje nije došlo k vama samo u riječi nego i u (vrhunaravnoj) sili i u Duhu Svetom i s velikim pouzdanjem. Ta vi znate kakvi bijasmo među vama zbog vas. 6 I vi se ugledaste na nas i na Gospodina, i primiste riječ (evanđelja) unatoč velikoj nevolji s radošću Duha Svetoga 7 tako da postadoste uzor svima vjernima u Macedoniji i Ahaji.

8 Od vas je naime odjeknula Gospodnja riječ ne samo u Macedoniji i Ahaji nego se na svakom mjestu razglasi vaša vjera u Boga, tako da nam nije trebalo ništa govoriti. 9 Ta ljudi sami pripovijedaju o nama kako ste nas primili i kako ste se bili obratili k Bogu od idola da služite živome i istinitome Bogu 1o i da čekate njegova Sina s nebesa kojega uskrisi od mrtvih, Isusa, koji nas izbavi od budućega gnjeva.

Tumač 1, 1-1o — Ovdje se Timotej kao najmlađi spominje na posljednjem mjestu. Solunska crkva je "u Bogu Ocu", jer u njemu ima svoje podrijetlo i život.

Riječ "crkva" znači ovdje skup ljudi koje je Krist pozvao k vjeri, dakle Crkvu uopće ili pojedinačnu crkvenu općinu, cf gal 1 13, 1 kor 15 9, fil 3 6 i t.d. Bog Otac kao i njegov poslanik Isus Krist daju milost i mir, cf rim 8 3. 32. Bog nam je pokazao svoju ljubav odnosno milost time, što nam je poslao svoga Sina ef 2 4. Plod milosti je mir među Bogom i ljudima kol 1 2o. Milost i mir su bitne oznake mesijanskog kraljevstva; u grčko-rimskom svijetu postojao je običaj da se u pismu želi nekome radost i dobro zdravlje.

Prema r 2,Pavao je veoma zahvalan Bogu i neprestano se sjeća u svojim molitvama solunske crkve. Ovdje imamo kreposti vjeru, ufanje i ljubav, u redoslijedu: vjera, ljubav, ufanje. Već neoplatonovac i Plotinov učenik Porfirije spominje četiri božanske sile koje pozna helenistička mistika i kao personofikacije: vjeru, istinu, ljubav i nadu. Pavao ne upotrebljava te pojmove kao neku formulu. On spominje vjeru na prvom mjestu jer je ova temelj duhovnog života, i bez nje ne možemo primiti nikakvih milosti od Boga, cf 1 sol 1 8, 3 6, hebr 11 6. A ljubav zapovijeda Isus u prvoj i najvećoj zapovijedi mt 22 38; na ljubav Božju nadovezuje se ljubav prema bližnjemu mk 12 31. Isus je tu ljubav zapovjedio i sam je vršio, iv 13 1.13. 34, 15 12-17. Ovu je zapovijed i jeruzalemska crkva vjerno vršila, dap 4 32 jak 2 1- 13 i t.d. Ljubav prema Bogu i bližnjemu je bitna značajka pravog vjernika, 3 6, 4 9 i t.d. A gdje je čežnja za Gospodinom jaka, ondje je ufanje u ponovni dolazak Kristov snažan poticaj da se živi prema vjeri. Ufanje je "plod" vjere koja djeluje u ljubavi gal 5 6. I zato se taj poredak: vjera, ljubav, ufanje pokazuje kao posve prirodan; on nastaje po samoj naravi stvari, i nije nikako uzet iz helenističkog sinkretizma. Svoj formalni osnov ima u Bibliji SZ i u evanđelju kako su ga propovijedali apostoli. Kasnije nastaje redoslijed: vjera, ufanje i ljubav cf 1 kor 13 13, rim 5 1-5, gdje Pavao obrazlaže taj poredak, a drukčije opet u kol 1 4. Tako su pojmovi vjera, ufanje i ljubav dobili svoj stalan oblik. Njihov tehnički naziv jest: tri bogoslovske kreposti.

Pavlu je postalo jasno da je Bog odabrao Solunjane i poklonio im svoju ljubav. Prema r 5 Pavlova se djelatnost pokazala snažnom osobito po čudesima; njega u govoru nadahnjuje Duh Sveti 1 kor 2 13, i zato on govori s pouzdanjem, r 5. Pavao ne propovijeda sebe nego Krista, a sebe i svoje suradnike ističe kao sluge Solunjana radi Krista.

Prema r 6-7 "radost" je plod Duha Svetoga, gal 5 22, rim 14 11. U rim 8 18 tumači apostol zašto nam se valja veseliti u bolima i nevoljama.

Kao vjerni sljedbenici Kristovi Solunjani daju primjer čitavoj Grčkoj. Rimljani podijeliše Grčku u dvije provincije: Macedoniju na sjeveru i Ahaju na jugu. Pavao spominje oba naziva premda je provincija Ahaja bila dugo spojena sa Macedonijom. Osim toga su Rimljani gotovo čitavu Grčku zvali Ahaja.

Promet sa Solunom bio je vrlo velik,i vjernici solunske crkve lako su širili evanđelje po susjednim mjestima, na pr.u Amfipolisu, Apoloniji, Bereji, Ateni, Korintu i drugdje. Gdje je god bilo kršćana,svi su znali za napredak solunske crkve. (r 8) Solunjani su ostavili idole i predali se pravome Bogu, kao što se rob predaje u vlasništvo svome gospodaru. Vjernici očekuju dolazak Krista kojega je Bog uzvisio i povjerio mu sudačku službu. Za vjernike je Krist Spasitelj na "dan srdžbe" Božje t.j. na dan suda Božjega (r 9-10).

Pavlovo propovijedanje 2 1-16

1 Znate i sami, braćo, da nismo došli k vama uzalud. Premda smo prije toga postradali 2 i - kao što znate - pretrpjeli pogrde u Filipima, ipak se ohrabrismo u Bogu našemu da vam propovijedamo evanđelje Božje s velikom borbom. 3 Naše propovijedanje nije naime (poteklo) iz prevarljive ili nečiste namjere ili lukavstva, 4 nego kao što nas Bog pronađe dostojnima da nam povjeri evanđelje, tako govorimo: ne da ugađamo ljudima nego Bogu koji kuša srca naša.

5 Nismo vam govorili laskavim riječima, kao što znate, niti pod izlikom lakomosti, Bog nam je svjedok. 6 Nismo tražili ljudske slave, ni od vas ni od drugih ljudi. 7 Mogli smo pokazati kao apostoli Kristovi svoju vlast, ali bijasmo krotki među vama poput majke što njeguje svoju djecu.

8 Toliko čeznemo za vama da smo bili spremni dàti vam ne samo Božje evanđelje nego i svoj život jer ste nam veoma omiljeli. 9 Sjećate se, braćo, našeg truda i muke: dan i noć smo radili samo da ne budemo nikome od vas na teret, i tako smo vam propovijedali evanđelje Božje.

10 Vi ste svjedoci i Bog, kako smo se sveto, pravedno i besprikorno vladali prema vama vjernima. 11 Znate da smo sve vas, kao otac svoju djecu, 12 opominjali, bodrili i zaklinjali da živite dostojno Boga koji vas pozva u svoju slavu i kraljevstvo.

13 Zato i mi neprestano zahvaljujemo Bogu što vi - pošto ste primili od nas naviještenu Božju riječ - ne primiste je kao ljudsku riječ nego, što zaista i jest, kao riječ Božju koja i djeluje u vama vjernima.

14 Vi ste naime, braćo, postali nasljedovateljji Božjih crkvi koje su u Kristu Isusu u Judeji, jer jednako postradaste od svojih suplemenika kao i oni od Židova 15 koji ubiše Gospodina Isusa i proroke, a i nas progoniše. Nisu oni mili Bogu, a svima ljudima su neprijatelji, 16 jer nam priječe propovijedati narodima da se spasu; tako će ispuniti mjeru svojih grijeha potpuno. Ali već dolazi srdžba Božja na njih i ostat će na njima dokraja.

Tumač 2, 1-16 — Kako se čini prema ovom odlomku, apostol nije bio ocrnjivan od članova crkvene zajednice niti od judaista odnosno od pokrštenih židovskih fanatika, nego upravo od onih Židova koji su već u Antiohiji i u Ikoniju, a osobito u Listri pogrdnim riječima napali Pavla i huškali pogane protiv njega. U Filipima su potvorili Pavla zbog širenja nekih običaja koji su tobože protivni rimskim državnim propisima, dap 16 21. U Solunu su također podigli tužbu protiv njega zbog tobožje veleizdaje. U dap 17 7 čitamo sadržaj tužbe: Pavao i suradnici njegovi rade protiv carskih zapovijedi i govore da ima drugi kralj - Isus!

U ono je doba bilo putujućih filozofa koji su svoju mudrost prodavali za novac poput trgovaca. Lako su, dakle, Židovi mogli i Pavla smatrati takvim filozofom. Solunski Židovi bili su bijesni na Pavla: mogli su ga istjerati iz Soluna, ali njegovih djela nisu mogli uništiti... Zato Pavao u r 1-16 dokazuje lažnost židovskih potvora i nastoji da sačuva vjernike od stramputice.

Nakon Pavlova doživljaja u Filipima činilo se da će njegov nastup u Solunu biti neodlučan i slab. Međutim, Gospodin mu je dao snage da neustrašivo propovijeda evanđelje. Bog je blagoslovio njegov rad i uspjeh je bio velik.

Pavao je vjerojatno započinjao radom prije izlaska sunca i radio je do 11 sati prije podne kada se općenito svršavalo vrijeme ručnog rada. Satovi prije početka dana zovu se ovdje noć. Budući da je javni život u jonskim gradovima obično svršavao oko 5 sati poslije podne, to se Pavao mogao iza toga vremena posvetiti apostolskoj službi. Prema kodeksu D Pavao je poučavao dnevno od pete do desete ure, t.j. prema rimskom brojenju od 5 do 10 sati navečer.

Stari je poganski svijet smatrao ručni rad nedostojnim slobodna čovjeka. Tek je kršćanstvo posvetilo rad.

Prema r 13-16 Solunjani su se poslužili Pavlovim propovijedanjem kao sredstvom za postignuće svoga vječnog cilja. Čim se vjernici tim sredstvom bolje služe, tim je veća radost duhovnog pastira.

Evanđelje nije riječ ljudska nego Božja, ali je ljudi naviještaju. Po toj riječi crkvena zajednica ostaje čvrsta u Bogu unatoč progonu.

Ubistvo Spasitelja i proroka su prošla zlodjela Židova. Sadašnji njihov zločin sastoji se u tome: oni odbacuju evanđelje i progone vjesnike evanđelja; bore se protiv svih ljudi i nastoje da im oduzmu mogućnost spasenja. Tako gomilaju na sebe ogroman teret krivnje, a posljedica toga je Božja srdžba koja se već sada oborila na njih. Bog je naime Židove zabacio i u tome leži njihova osuda. U rim 11 dokazuje apostol konačno spasenje Židova. Ovdje govori samo o odbačenju Židova ukoliko su oni odbacili evanđelje u sadašnje, Pavlovo doba. Apostol ništa ne kaže o tome hoće li Židovi ustrajati u nepokori do sudnjega dana.

Pavlova ljubav prema Solunjanima 2 17 - 3 13

17 Mi smo, braćo, - premda odijeljeni od vas osobno za neko vrijeme, ali ne srcem -, osobito nastojali s velikim čeznućem da ugledamo vaše lice. 18 Zato odlučismo da dođemo k vama, osobito ja, Pavao, ne samo jedamput nego i ponovno, ali nas spriječi sotona. 19 Ta tko je naša nada ili radost ili vijenac slave? Niste li i vi pred Gospodinom našim Isusom Kri-

stom, napose prigodom njegova dolaska? 20 Da, vi ste naša slava i naša radost.

Glava 3

1 Zato kad ne mogosmo više podnositi (ovu odsutnost), odlučismo sami ostati u Ateni, 2 i poslasmo (k vama) Timoteja, svoga brata (u Kristu) i Božjega slugu u Kristovu evanđelju, da vas utvrdi i ohrabri za vašu vjeru; 3 da se nitko ne pokoleba u ovim nevoljama. I sami znate da smo na to određeni. 4 Već tada kad bijasmo kod vas, govorili smo vam da nam valja podnositi nevolje što se, kako znate, i dogodilo.

5 Zato ja, jer (ovo) nisam mogao više podnositi, poslah (k vama Timoteja) da upoznam vašu vjeru, nije li vas možda napastovao kušač i tako bi uzaludan bio naš trud. 6 Međutim, sada je došao Timotej od vas k nama i javio nam dobru vijest o vašoj vjeri i ljubavi; i da se uvijek ugodno sjećate nas i želite nas vidjeti kao i mi vas. 7 Zato se utješismo, braćo, u vama po vašoj vjeri, unatoč svoj bijedi i nevolji svojoj; 8 sada oživjesmo, kad vi stojite u Gospodinu.

9 A kakvu hvalu možemo uzvratiti Bogu za vas, za svu radost kojom se radujemo zbog vas pred svojim Bogom? 10 Dan i noć vruće se molimo da bismo vidjeli vaše lice i ispunili nedostatak vaše vjere. 11 A sam Bog i Otac naš i Gospodin naš Isus neka uprave put naš k vama. 12 Gospodin neka umnoži i što više razvije vašu uzajamnu ljubav kao i ljubav prema svima (ljudima) kao što i mi vas ljubimo. Neka utvrdi vaša srca da budete besprikorni u svetosti pred Bogom i Ocem našim, (osobito) kada dođe naš Gospodin Isus sa svima svojim svetim (anđelima).

Tumač 2, 17-3,5 — Bog traži od Pavla da propovijeda, ali ga je sotona u tome spriječio bilo sam bilo preko svojih slugu. Zato nije mogao doći u Solun.

Prema 3 1-5 Pavao šalje Solunjanima Timoteja. Kad govori ovdje o sebi u pluralu, mnogi tumači misle da Pavao podrazumijeva tu i svoje suradnike Silvana i Timoteja koji su zajedno s njim osnivali solunsku crkvu.

Stari poganski narodi nisu pravo shvaćali problem trpljenja i zla uopće. Kad je nevolja došla do vrhunca, bio je za poganina jedini izlaz samoubistvo. Židovi su već mnogo više znali o smislu trpljenja, ali se taj problem potpuno riješio tek u NZ. Kršćanstvo jasno uči da je grijeh uzročnik svega trpljenja kod stvorova. Otkako je Spasitelj svojom smrću na križu svladao grijeh, odonda trpljenje dobiva posve novi značaj. Tko je god naime dionik spasenja, treba da bude bar donekle dionik Spasiteljeva trpljenja. Ako hoćemo imati dijela u slavi Kristovoj, moramo zajedno s njim dobrovoljno ići putem križa i nevolja.

Tumač 3, 6-13 Pavao zna moć sotone i zato moli Boga i Krista za pomoć. Ovaj odlomak nam pokazuje Pavla kao glasnika ljubavi prema bližnjemu. Bilo je pogansko načelo: ne daj prosjaku jesti ni piti jer time sebi nanosiš štetu, a prosjaku produljuješ patnje. Filozof Seneka je doduše mnogo plemenitije mislio i rekao da se po prirodnom zakonu moramo međusobno pomagati i da smo rođeni jedni za druge, ali su se vrlo rijetki držali toga načela. U istočnim religijama, osobito u njihovim misterijima i kultovima nalazimo nekih tragova nauke o ljubavi bližnjega, ali to nije bila ljubav u vrhunaravnom smislu riječi nego neka vrsta drugarskog života, neko štovanje raznih vrlina kod pojedinaca i uopće neko divljenje čovjeku kao takvom.

Za r 13 vidi dan 7 1o, gdje se spominju mirijade anđela kao Božjih uvorana, a u 7 12 iznosi se dolazak "Sina čovječjega" na oblacima. On dolazi pred Boga i prema 7 13 prima od njega vlast i vječnu slavu. Njemu služe svi narodi.

Pavao opominje vjernike da žive kreposno 4 1-12

1 Napokon, braćo, molimo vas i opominjemo u Gospodinu
Isusu kao što naučiste od nas kako vam treba živjeti i ugađati
Bogu, - a tako i živite -, da (u tome) što većma napredujete.
2 Vi znate kakve smo vam zapovijedi dali po Gospodinu Isusu.
3 Ovo je naime volja Božja, vaša svetost: da se čuvate
bludnosti; 4 da svaki od vas posjeduje svoju ženu u svetosti
i časti, 5 a ne u strastvenoj požudi kao neznabošci koji ne
poznaju Boga; 6 da ne varate i ne zakidate u trgovini svoju
braću; jer je Gospodin osvetnik za sve ovo, kao što vam (već)
prije rekosmo i posvjedočismo. Jer Bog nas ne pozva na nečistoću nego na svetost.
8 Tko dakle (ovo) prezire, ne prezire
čovjeka nego Boga koji vam dade Duha Svetoga.

9 Glede bratske ljubavi ne treba da vam se piše, jer ste
sami poučeni od Boga da ljubite jedan drugoga,
10 i jer to već
činite prema svoj braći u čitavoj Macedoniji. Ipak vas opominjemo, braćo, da još više u tome napredujete.
11 Iskreno nastojte da provodite miran život da vršite svoje poslove i radite svojim rukama kao što vam zapovjedismo;
12 da se vladate
pošteno prema onima koji nisu naši (t.j. prema nekrštenima) i
da nikoga ne trebate (da vas uzdržava).

Kristov dolazak 4 13-18

13 Braćo, hoćemo da znate za one koji preminuše, da (za
njima) ne žalite kao oni koji nemaju nade. 14 Ako je (naime)
- što vjerujemo - Isus umro i uskrsnuo, onda će Bog i one ko-
ji usnuše po Isusu dovesti s njime. 15 Ovo vam, naime, kažemo
po Gospodnjoj riječi, da mi, (to jest koji budemo) živi i pre-
ostali za dolazak Gospodnji ne ćemo preteći one koji premi-
nuše. 16 Jer će sam Gospodin na zapovijed, kad zaori arkanđe-
lov glas i Božja trublja, sići s neba, i najprije će uskrsnu-
ti mrtvi u Kristu. 17 Zatim mi (naime) živi, preostali, bit
ćemo zajedno s njime preneseni na oblacima ususret Gospodinu
u zrak, i tako ćemo zauvijek biti s Gospodinom. 18 Ovim dakle
riječima tješite jedan drugoga.

Tumač 4, 1-12 Ovdje Pavao najprije daje oduška svojoj radosti zbog dobrih vrijesti što ih je donio Timotej iz Soluna. Zatim ističe neke nedostatke u vjerskom životu Solunjana. Pritom se poziva na upute, što ih je primio od Isusa.

Vjernici treba da se posvećuju na dva načina: da izbjegavaju nečistoću i suzbijaju u sebi pohlepu. Ovo dvoje bili su najčešći grijesi poganskog svijeta. Jedno od sredstava protiv nečistoće je čuvanje svetosti bračnoga života. A sredstvo protiv pohlepe i škrtosti je vježbanje u djelotvornoj ljubavi prema bližnjemu. Tko neće da bježi od grijeha, lako ga stigne Božja kazna. Kršćanin je pozvan na svetost i zato su se vjernici u ono doba zvali "sveti". No, zaista sveti možemo biti samo po Duhu Svetom. Tko zanemaruje nastojanje oko svetosti, prezire Boga jer samo Bog nam po milosti daje snage da kreposno živimo.

U r 9-12 traži Pavao da pazimo na mišljenje nekršćana i da im ni u čemu ne dajemo sablazni. Osim toga, Pavao želi da crkva bude i materijalno neovisna od njih.

Tumač 4,13-18 Pavao kaže da mrtvi nisu u gorem položaju od živih. Mrtvi se ovdje nazivaju usnuli, jer je smrt čestoput u poganstvu i židovstvu prikazana kao san. "Ostali" nisu samo pogani nego i neki Židovi, na pr. saduceji, koji su nijekali prekogrobni život. Međutim, nisu svi pogani nijekali života preko smrti. Prema tome riječ "nada" ne odnosi se samo na prekogrobni život uopće, već na uskrsnuće i slavno sjedinjenje s Kristom. Nevjernici, dakle, koji ne priznaju evanđelja su oni koji "nemaju nade".

Nije nam poznata riječ Kristova na koju se Pavao ovdje poziva, i ne znamo sigurno na što se ta riječ odnosi. Vjerojatno se odnosi na slijedeći odlomak. Solunjani su se naime

bojali da mrtvi neće sudjelovati u proslavi Kristova dolaska jednako sa živima, i zato su mrtvi navodno u bjednijem položaju od njih. Gospodin dakle kaže u vezi s time ovo: nema mjesta nikakvoj zabrinutosti, jer živi nemaju prednosti pred mrtvima. Njihova će uskrsna radost biti jednaka.

Pavao i njegovi suradnici vjerojatno su željeli da dožive drugi Kristov dolazak. Nisu imali razloga da taj dolazak smatraju nemogućim. Ali iz Pavlove izjave u r 15 nikako ne slijedi da će upravo on biti u doba Kristove paruzije među živima. Jer u tom slučaju nitko od tadašnjih kršćana ne bi smio umrijeti do sudnjega dana. Kada dakle apostol govori o živima, čini to svakako uz pretpostavku da smrt i dalje pridržava svoju vlast. Govoreći dakle o "živima", o "preostalima", svakako misli na kršćane posljednjega doba, a koje doba može uslijediti i u bliskoj kao i u dalekoj budućnosti. Ovako se najbolje rješava poteškoća u r 15.

Arkanđeo o kojem govori r 16, vjerojatno je Mihael, a možda i Gabrijel. "Trublja" je u SZ popratna pojava Božjih objava te je simbol Božjeg približavanja odnosno dolaska Božjeg suda kao i Božje slave, eks 19 16. 19, 2o 18, psal 46 6, sof 1 16, zah 9 14 i t.d.

Mrtvi će uskrsnuti "prvi" obzirom na redoslijed događaja, koji će se dakako zbivati vanvremenski. Na sudnji dan vjernici će biti "uzdignuti u oblacima u zrak", ususret Gospodinu. Ovim se riječima - vjerojatno slikovito - prikazuje sastanak triumfalne i vojujuće crkve, a možda se ujedno upozoruje i na mjesto općenitog suda Božjega. Prvi čin Kristova dolaska sastoji se u uskrsnuću preminulih vjernika; drugi čin u preobrazbi živih kršćana, vjerojatno bez njihove trenutačne smrti - kako misle noviji tumači, i u zajedničkom odlasku sviju u blaženu vječnost. Prokletnike Pavao ovdje posvema pušta s vida.

"Oblake" nalazimo i kod uzašašća Kristova kao i u proroštvu Danijelovu 7 13. Susret s Kristom, slikovito govoreći, zbiva se "u zraku". Ni ovaj susret ne treba shvatiti prostorno - vremenski. Jedno je sigurno da ćemo u vječnosti imati preobraženo tijelo i biti zajedno sa Gospodinom. U tom vječnom sjedinjenju s Kristom nalazimo potpunu utjehu.

Apostol poziva vjernike da bdiju 5 1-11

1 Glede vremena i časova, braćo, nije potrebno da vam pišem. 2 Sami naime dobro znate da će dan Gospodnji doći kao tat u noći. 3 Kad budu ljudi govorili: mir (je) i sigurnost, tada će iznenada doći na njih propast kao bol na trudnu ženu i neće uteći.

5 Vi, braćo, niste u tami da vas dan (Gospodnji) kao tat

iznenadi. 5 Svi ste vi sinovi svjetla i sinovi dana: ne pri-
padamo noći ni tami. 6 Ne spavajmo dakle kao ostali ljudi ne-
go bdijmo i budimo trijezni. 7 Oni koji spavaju, noću spavaju,
i koji se opijaju, noću se opijaju. 8 Mi pak koji smo sinovi
dana, budimo trijezni i obučeni u oklop vjere i ljubavi sa
kacigom nade u spasenje. 9 Jer nas Bog ne odredi na srdžbu ne-
go da stečemo spasenje po Gospodinu našemu Isusu Kristu.
10 On je umro za nas, da mi - bdjeli ili spavali - zajedno s
njime živimo. 11 Stoga tješite jedan drugoga i potičite jedan
drugoga na dobro kao što uostalom i činite.

Razne opomene vjernika 5 12-28

12 Braćo, molimo vas da štujete one koji se među vama
trude/kao i svoje nadstojnike u Gospodinu koji vas opominju.
13 Osobito ih cijenite s ljubavlju zbog njihova djela. Živite
u miru među sobom. 14 Opominjemo vas, braćo: neuredne korite,
malodušne tješite, slabima pomažite i sa svima budite strplji-
vi. 15 Gledajte da nitko nikome ne vraća zlo za zlo, nego
svagda revno nastojte o dobru, kako međusobno tako i prema
svima ljudima. 16 Radujte se svagda! 17 Molite se bez prestan-
ka. 18 Na svemu zahvaljujte Bogu, jer Bog to traži od vas u
Kristu Isusu. 19 Duha Božjega ne gasite! 20 Proroštva ne pre-
zrite! 21 Sve ispitujte, pa što je dobro, zadržite. 22 Ukla-
njajte se svakome zlu! 23 A Bog mira neka vas u svemu posveti:
vaš duh, duša i tijelo neka se posve bez prikora sačuva,(oso-
bito) prigodom dolaska Gospodina našega Isusa Krista. 24 Vje-
ran je onaj koji vas 25 pozva i on će izvršiti.
26 Braćo, molite za nas! Pozdravite svetim cjelovom svu
braću! 27 Zaklinjem vas Gospodinom da se ova poslanica proči-
ta svoj braći. 28 Milost Gospodina našega Isusa Krista bila
s vama. Amen.

Tumač 5, 1-11 Pavao ovdje raspravlja o vremenu Kristova dolaska.
O samom času dolaska izrično kaže da će doći kao "tat u noći". Vidi se da mu nije stalo do saznanja vremenskog roka nego do moralnog vladanja vjernika. Jer samo po kreposnom životu možemo doći do spasenja i sjedinjenja s Kristom. Neka stara crkvena predaja kaže da će Krist doći suditi žive i mrtve u uskrsnoj noći, jer se u noći rodio i noću je započeo svoju muku.

"Dan Gospodnji" odnosno sudnji dan bit će za mnoge dan propasti. Ovi "mnogi" su sinovi tmine, dok su Solunjani "sinovi svjetla" i "sinovi dana" t.j. sinovi sudnjega dana. Kršćani su zapravo "prekogrobni ljudi", i za njih je sudnji dan "već započeo", jer su spremni za sudnji dan i žive kreposno.

Od tih eshatoloških misli prelazi Pavao na moralno polje. Prelaz sačinjava slika dana: danju smo budni i trijeznost je

preduvjet budnosti, kao što je noć slika vremena kada ljudi spavaju, pijančuju i zlo čine. Tjelesna je trijeznost preduvjet za običan rad dok je duhovna trijeznost preduvjet duhovne djelatnosti.

Pavao opominje vjernike da provode radin život i da se zbog očekivanja sudnjeg dana ne podaju besposlici.

Tumač 5,12-24 Tu nalazimo razne opomene, i ujedno vidimo kako je uređena crkva: u njoj ima pretpostavljenih i vjernika. Službu pretpostavljenog predstojnika možemo promatrati sa dva stanovišta: ukoliko je naporna, i opet ukoliko je božanskog podrijetla. Ta je služba naporna jer je bitni zadatak valjanog dušobrižnika da podiže ćudoređe u povjerenom mu stadu. Bez zapta i reda nema prave kršćanske zajednice. A božansko podrijetlo dušobrižničke službe daje visoki ugled predstojnicima. Ovo podrijetlo ističe Pavao kad govori o pretpostavljenima "u Gospodinu".

Zbog svoga položaja imaju poglavari pravo da ih vjernici poštuju. Ali to poštovanje treba da izvire iz ljubavi kao osnovne kršćanske kreposti. S ljubavlju treba da je združen i mir, a taj posjeduju vjernici kao članovi kraljevstva Božjega.

"Neuredni" su oni koji sebe ćudoredno zapustiše; "malodušni" se prestrašiše od progona ili izgubiše svaku hrabrost zbog smrti mnoge braće; "slabi" su oni koji su bili odveć pritisnuti vanjskim i nutarnjim teškoćama tako da su ih jedva mogli svladavati. Sa ovakvima, kaže Pavao, treba biti strpljiv.

Dalje apostol opominje vjernike da budu veseli, da se mole i Bogu na primljenim dobročinstvima zahvaljuju. Sve je to međusobno povezano: kršćanska radost izvire iz uvjerenja da će Bog sigurno uslišati naše molitve; kroz to se rađa u nama zahvalnost Bogu za primljena dobročinstva. Tako čovjek dolazi u trajno stanje radosti, molitve i zahvalnosti. Pod "Duhom" razumijevamo karizmata od kojih se napose spominje dar proroštva. Izraz "gasiti" je aluzija na silazak Duha Svetoga nad apostole u slici gorućih jezika.

U r 21 opominje nas Pavao da budemo kao mjenjači novca. Svaki mjenjač najprije novac dobro pogleda, a zatim ispituje njegovu pravost. Ćiril Aleksandrijski navodi ovdje jedan agrafon ili nepisanu riječ Gospodnju: budite valjani mjenjači t.j. dajte manje vrijedno za vrednije, tjelesno za duhovno i t.d.

"Duh, duša i tijelo" ne znači kod Pavla neku trihotomiju, poznatu u grčkoj filozofiji. Čovjek se prema nauci Pavlovoj ne sastoji od tri dijela: duha, duše i tijela. "Duh" se naime ovdje uzima samo u smislu posvetne milosti: "duh", dakle, znači dušu snabdjevenu milosnim životom odnosno dušu kao princip intelektualnog života. Riječ "duša" znači kod Pavla princip intelektualno-senzitivnog života odnosno samo senzitivnog života. To vidimo naročito u 1 kor 2 i 3.

Tumač 5,25-28 Pavao je više puta obećao Solunjanima da će ih se sjećati u svojim molitvama; on ih uvjerava da to i čini, pa se zato s pravom obraća na njih da mole za njega.

Cjelov se ovdje naziva "svetim", za razliku od cjelova koji je izraz naravske ljubavi, cf rim 16 16, 1 kor 16 2o i t.d.

Poznato je da je u starini - osobito na istoku - bio običaj pozdrav spojiti sa cjelovom u raznim zgodama. To nam svjedoče Justin, Klement Aleksandrijski i Augustin. I u svečanoj misnoj liturgiji postoji "cjelov mira".

Pavao traži da se njegova poslanica javno čita. Ovdje to traži sa zaklinjanjem; vjerojatno zato jer je to prva i najstarija njegova poslanica. Odatle se ujedno vidi i njegova ljubav kao i briga za svakog člana solunske crkve: svatko naime treba da bude poučen.

Pavlovo se pismo vjerojatno čitalo na crkvenim bogoslužbenim sastancima, pa je na taj način došlo pomalo do redovitog čitanja Sv.Pisma NZ u liturgiji. Čitanje Sv.Pisma SZ preuzeto je iz sinagogalnog bogoslužja.

R 28 je običajni završetak svih Pavlovih pisama. Tako su međusobno povezani početak i svršetak poslanice.

DRUGA POSLANICA APOSTOLA PAVLA SOLUNJANIMA

Uvod 1 1-2

1 Pavao, Silvan i Timotej solunskoj crkvi koja je u Bogu našemu Ocu i Gospodinu Isusu Kristu: 2 milost vam i mir od Boga Oca i Gospodina Isusa Krista!

Apostol zahvaljuje Bogu i tješi vjerne 1 3-12

3 Dužni smo svagda zahvaljivati Bogu za vas, braćo, što je i pravo; jer veoma raste vaša vjera i množi se vaša međusobna ljubav 4 tako da se mi ponosimo s vama u Božjim crkvama,

(osobito) zbog vaše ustrajnosti u svim vašim progonima i nevoljama koje podnosite.

5 To je dokaz pravednoga suda Božjega što ćete vi biti dostojni kraljevstva Božjega za koje i trpite. 6 Svakako je pravo kod Boga da uzvrati muku onima koji vas muče, 7 a vama koji ste mučeni da dade utjehu s nama, (osobito) kad se objavi Gospodin Isus s neba s anđelima svoje moći, 8 u plamenom ognju. Tada će kazniti one koji ne poznaju Boga i koji se ne pokoravaju evanđelju Gospodina našega Isusa. 9 Oni će trpjeti (kao) kaznu vječnu propast, (i bit će) odbačeni od lica Gospodnjega i od silne njegove slave lo kada dođe - u onaj dan - da se proslavi u svojim svetima i divan da bude u svojim vjernima - ta vi povjerovaste našem svjedočanstvu. 11 Zato se svagda molimo za vas da vas naš Bog učini dostojnim zvanja i moćno ispuni svaku vašu težnju za dobrim i (ostvari) djelo vjere (to jest život po vjeri) 12 da se (tako) proslavi ime Gospodina našega Isusa u vama i vi u njemu, po milosti Boga našega i Gospodina Isusa Krista.

Tumač 1, 1-12 Prva dva retka gotovo se doslovno podudaraju sa 1 sol 1 1.

Prvi odlomak u r 3-5 podsjeća nas na Pavlove izvode ondje u r 2-lo. Pavao smatra da je zahvalnost Bogu njegova "dužnost" jer su Solunjani krasno napredovali u vjerskom životu i pokazali djelotvornu ljubav prema bližnjemu. Pavao ovdje ne govori o ufanju. Neki misle da u to doba još nije postojala stalna formula za tri bogoslovske kreposti: vjeru, ufanje i ljubav. Ujedno se vidi da 2 sol nije literarno ovisna o 1 sol.

Solunska je crkva ustrajala u vjeri premda je imala mnogo poteškoća izvana i iznutra. Vjernici su jamačno doživljavali sve teže progone od strane Židova i pogana. Ipak je Pavao ponosan na svoje Solunjane, i on drži da i njegova slava raste pred svim ostalim kršćanima kad budu čuli za ustrajnost Solunjana.

Nevolja čisti čovjeka od grijeha i čini ga dostojnim vječnog blaženstva. Strpljivo pak podnašanje nevolja je "dokaz" pravednoga suda Božjega utoliko što će Bog strogo kazniti one koji prouzrokuju boli pravednicima.

U r 6-lo govori apostol o Božjoj kazni. Misao u r 6 nalazi se i u psal lo8 13. Pavao veli da će vjernici uživati vječni mir zajedno s njime. To je dokaz jakog osjećaja zajednice između Pavla i njegovih suradnika te Solunjana. "Dan odmazde" odnosno plaće je sudnji dan. Tada će doći Isus okružen anđelima koji će mu stajati na službu i poput glasnika navijestiti sud svemu svijetu. Doći će u "plamenu ognja". "Plamen" je simbol i slika veličanstva i slave Gospodnje. Što je Mojsije rekao o Bogu u 2 mojs 3 2, to Pavao primjenjuje na Krista, cf apk 19 11. Isus dakle dolazi kao onaj koji je jednak Bogu

u SZ, i sudi one koji Boga ne poznaju. Sudi dakle poganima i Židovima koji se evanđelju ne pokoravaju.

Sud Božji ima istu svrhu koju i čitavo stvorenje, t.j. da proslavi Boga u Kristu. Grješni svijet bit će prisiljen priznati moć i slavu Božju, a to će ujedno biti i proslava vjernika. Rečenica u parentezi: a vi povjerovaste našem svjedočanstvu, dokazuje da i Solunjani pripadaju onima koji će na sudnjem danu slaviti Gospodina. R 3-12 imaju upravo pjesnički karakter. U r 8-lo nalazimo i stihovni paralelizam, cf 1 kor 14 26, kol 3 16, ef 5 19.

Uz Boga javlja se Isus kao sudac u posljednji dan. Na sudu Božjem je odlučno da li je tko za života na zemlji u Krista vjerovao ili nije. Vječno blaženstvo može biti samo baština onih koji su imali vjeru i prema toj vjeri živjeli. Samo židovsko podrijetlo po sebi nikoga ne spasava. Tako su misli SZ o sudnjem danu kod Pavla znatno proširene i popunjene.

Apostol govori o znacima drugog dolaska Kristova 2 1-12

1 Braćo, molimo vas glede dolaska Gospodina našega Isusa
Krista i glede našeg združenja s njime, 2 da se ne date brzo
pokrenuti od mirnog razmišljanja i da se ne plašite ni duhom
proroštva ni kakvom riječju ni poslanicom tobože od nas poslanom, kao da (već) pred nama stoji dan Gospodnji. 3 Neka vas nitko ne vara ni na koji način. Jer najprije treba da dođe otpad
i objavi se čovjek grijeha, sin propasti 4 koji se protivi i
diže protiv svega što se zove Bog ili se poštuje kao sveto. On
će napokon sjesti u hram Božji i proglasiti sebe Bogom. 5 Ne
sjećate li se da sam vam ovo govorio dok sam još kod vas bio.
6 A sada znate što ga zadržava da se objavi (tek) u svoje vrijeme. 7 Već naime djeluje tajna bezakonja, samo treba da se ukloni onaj koji sada zadržava. 8 Tada će se pojaviti bezakonik
kojega će Gospodin Isus ubiti dahom svojih usta i uništiti sjajem svoga dolaska.

9 Bezakonik će se pojaviti sotonskom djelatnošću sa svom
silom i znacima i lažnim čudesima 10 kao i sa svakim zavođenjem na nepravdu među onima koji propadaju; jer prezreše ljubav k istini kojom bi se spasili. 11 Zato im Bog šalje moć zablude da povjeruju laži, 12 da se tako svima sudi koji ne povjerovaše istini nego privolješe nepravdi.

Apostol opominje vjerne da drže predaje 2,13-17

13 Mi smo dužni svagda zahvaljivati Bogu za vas, braćo ljubljena od Gospodina, što vas Bog izabra od početka za spasenje po posvećenju Duha Svetoga i po vjeri u istinu. 14 Na ovo vas i pozva našim evanđeljem da postignete slavu Gospodina našega Isusa Krista.

15 Tako dakle, braćo, stojte i držite predaje, koje naučiste bilo našim propovijedanjem bilo našom poslanicom. 16 A sam Gospodin naš Isus Krist i Bog naš Otac, koji nas je ljubio i dao (nam) u milosti trajnu utjehu i dobru nadu, 17 neka utješi vaša srca i utvrdi u svakom dobrom djelu i riječi.

Tumač 2, 1-12

Na osnovu riječi: bilo kroz poslanicu kao tobože od nas, zaključuju neki auktori da je neko pismo Solunjanima bilo Pavlu podmetnuto. Drugi opet misle da bi Pavao u takvom slučaju sigurno poduzeo ozbiljne korake da spriječi učinak takvog pisma. Možda su neki fanatici pretjerano shvatili Pavlova usmena i pismena razlaganja glede sudnjeg dana, i tako je nastala velika zabuna među solunskim vjernicima. Sv.Hipolit nam pripovijeda kako su neki ljudi od straha pred sudnjim danom napuštali obrađivanje svojih zemljišta i prodavali svoja imanja.

Pavao iznosi dva važna predznaka sudnjega dana: otpad od Boga i dolazak Antikrista. Iz r 5 vidimo da je Pavao Solunjane već prije usmeno poučio o čemu se tu radi.

"Otpad od Boga" znači svakako vjersko-ćudorednu propast ljudi. Iz toga vjersko-ćudorednog kaosa izaći će "čovjek grijeha", t.j. čovjek kojemu je čitavo biće grijeh. Njegova je sudbina jednaka Judinoj, t.j. njega čeka vječna propast. To je Antikrist, protivnik Kristov, neprijatelj Boga i vjere, ukratko bezakonik, r 8. On će se "dići iznad Boga" i tražiti za sebe božansku čast. Riječ "Antikrist" ne nalazimo kod Pavla. "Lažni kristi i lažni proroci" što se spominju u evanđeljima nisu Antikrist u užem smislu riječi. Ono su zapravo kasniji vodje židovskog naroda koji su sebi svojatali mesijansko dostojanstvo. Takvih je vodja imao židovski narod priličan broj...

Razumije se samo sobom da onaj koji zna za predznake sudnjega dana, još ne zna kada će biti sudnji dan. Pače, tko bude i vidio predznake, tim samim neće ih ujedno priznati kao predznake. Spoznaja eshatoloških odnosno apokaliptičkih predznaka kao takvih je upravo tako dar milosti Božje kao što je dar Božji i vjera da će doista jednom biti sudnji dan. I u SZ bilo je predznaka za opći potop i propast Sodome i Gomore, ali ih bezbožnici kao ni ostali ljudi nisu htjeli priznati.

Pavao kaže da će Antikrist nastupiti "u Božjem hramu".

To ne znači da je ovdje govor o jeruzalemskom hramu ili o kakvoj crkvenoj zgradi. Vjerojatno je ovaj smisao: Antikrist će stvarno prisvojiti sebi Božja prava i na neki način zavladati svim onim mjestima gdje se Bog slavi. Ta se mjesta kolektivno nazivaju "hramom", jer je jeruzalemski hram u Pavlovo doba bio jedino javno mjesto na čitavom svijetu gdje se iskazivala čast pravome Bogu. Ako se dakle htjelo donekle prikazati djelatnost Antikristovu, moglo se to učiniti najlakše pod slikom oskvrnuća jeruzalemskog hrama. I u dan 11 36 nalazimo sličan opis.

Iz toga što Pavao govori o predznacima sudnjeg dana, mogli su Solunjani lako shvatiti da sudnji dan neće tako brzo nadoći. Postoji naime neka "sila" koja sprečava dolazak Antikrista. Ova sila vjerojatno nije isto što i volja Božja. Možda će biti utjelovljena u jednoj osobi koja će prije dolaska Antikristova biti odstranjena. Tumači se ne slažu u tome što je ta sila i u kome će se utjeloviti.

Čini se da je smisao r 6 ovaj: Antikrist na neki način već djeluje kroz "tajnu" bezakonja. Prije nego ovo bezakonje postane javno i time očituje svoga začetnika Antikrista, mora se sadašnja zapreka t.j. sila ili osoba koja ga sprečava odstraniti. Čim se to zbude, dolazi Krist i uništava Antikrista samom svojom pojavom. U tome se vidi daleko pretežnija snaga Kristova.

Iz r 9 vidimo da Antikrist nije istovetan sa sotonom, već je samo njegovo sredstvo i njegovom moći čini lažne znake i čudesa. Ta su čudesa "lažna" jer potvrđuju laž i jer je njihov začetnik đavao, otac laži. I evanđelja govore o prividnim čudesima lažnih krista i proroka. Pavao pak kaže da će ljudi zavedeni od Antikrista propasti, jer nisu imali ljubavi do istine. Dakle je pokvarena ljudska volja glavni krivac propasti čovjeka...

I židovska apokaliptika opisuje Antikrista kao veoma ružna čovjeka, kojega će svladati arkanđeo Mihael i baciti ga u gehenu ognjenu. Potom dolazi svršetak.

R 1-12 kušalo se protumačiti na eshatološki, suvremeno - povijesni i religijsko-povijesni način. Eshatološko shvaćanje vidi u ovom odlomku posljednje razdoblje svijeta; suvremeno-povijesni način gleda u njemu samo slikoviti prikaz Pavlu suvremene povijesti. Religijsko-povijesni smjer napokon tvrdi da je to kršćanska preradba židovsko-poganskih apokaliptičkih tradicija. Svakako je kršćanskoj tradiciji najbliže eshatološko shvaćanje čitavog odlomka. Prema tom shvaćanju, moć koja sprečava Antikrista u njegovu dolasku, jest rimsko carstvo odnosno sredovječni i novovjeki rimsko-germanski imperij ili kršćanske države uopće. Tako misle gotovo svi sveti oci kao i stariji pa i neki noviji tumači. Ima, dakako, i drugih shvaćanja te moći koja zadržava Antikrista: arkanđeo Mihael, sv. Otac papa, sam razvoj ljudske povjesnice i t.d. Ipak dopuštamo da se Pavao u svom opisivanju eshatoloških događaja mogao poslužiti poznatim starozavjetnim pojmovima i slikama. Konačno, i babilonska, egipatska, perzijska i germanska mitologija govori o nekoj strašnoj borbi koja se odigrala u početku vremena, i u kojoj je božanstvo pobijedilo svoje protivnike i svezalo ih; ovi će

se u posljednje doba svijeta ponovno osloboditi i tada započinje konačna borba između dobra i zla. Božji neprijatelji nastojat će da zauzmu Božje prijestolje, ali u tome neće uspjeti. Ove ideje nalazimo i u židovskoj religiji, samo u židovskom ruhu, na pr. Božje "prijestolje" je hram u Jeruzalemu i t.d.

Poznato je nadalje da je Antioh IV Epifan tipičan lik u čitavoj židovskoj apokaliptici; neke crte iz njegova života nalazimo i u Pavlovu opisu Antikrista. Ipak je Pavlov opis univerzalan i čitav je ton njegova razlaganja posve eshatološki. Pavao doduše govori o "sadašnjoj" moći koja sprečava Antikristov dolazak; "tajna" bezakonja - prema Pavlu - "već djeluje", r 6 i 7. Međutim, u eshatološkom shvaćanju tu nema aluzije na suvremene događaje koji se u daljnjem kontekstu uopće ne spominju. Oba retka treba prema tom tumačenju shvatiti eshatološki.

Tumač 2,13-17 Pavao je zahvalan Bogu što su Solunjani postali odabranici Božji. Postadoše to po posvetnoj milosti koju im je Bog dao po Duhu Svetom. S tom milošću treba da čovjek surađuje i da vjeruje evanđelju. Solunjani su to i činili, zato neće biti osuđeni već će se sa Isusom sjediniti u nebeskoj slavi. Samo treba da vjerno ustraju u dobru.

Pavlovo evanđelje temelji se ponajprije na njegovoj usmenoj pouci, a zatim na njegovim poslanicama. U r 15 nalazimo dokaz da je izvor naše vjere Sv.Pismo i crkvena predaja.

Pavao zna da je velik korak od htijenja do djela; zato opominje i bodri svoje vjernike neka u svemu traže Isusa i Boga koji je izvor svakog dobra.

Vjerni neka mole za apostola 3 1-5

1 Napokon, braćo, molite se za nas da riječ Gospodnja
trči (t.j. brzo se širi) i da se proslavi kao i kod vas; 2 i
da se izbavimo od pokvarenih i zlih ljudi, jer svi ne vjeruju.
3 Ali Gospodin je vjeran i on će vas utvrditi u dobru i sačuvati od zla.

4 Uzdamo se u Gospodinu za vas da ono što vam zapovjedismo, činite i činit ćete. 5 A Gospodin neka upravi vaša srca
na Božju ljubav i na strpljivost (po uzoru) Krista.

Dužni smo raditi 3 6-16

6 Zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina našega Isusa Krista da se odijelite od svakoga brata koji živi neuredno, a ne živi po predaji koju primiste od nas.
7 Sami znate kako treba da se ugledate na nas; nismo naime među vama živjeli neuredno.
8 Nismo ni u koga jeli kruh badava nego smo dan i noć radili s trudom i mukom, da ne budemo nikome od vas na teret.
9 Ne kao da nemamo prava nego da sebe dademo kao primjer vama da se ugledate na nas.
10 Još dok bijasmo kod vas, zapovjedismo vam ovo: tko neće da radi, neka i ne jede!

11 Čujemo da neki među vama žive neuredno: ništa ne rade nego se bave ispraznim stvarima.
12 Ovakvima zapovijedamo i opominjemo ih u Gospodinu Isusu Kristu da mirnim radom zaslužuju svoj kruh.
13 A vama, braćo, neka ne dodija činiti dobro.
14 Ako tko ne posluša (ove) pismene naše zapovijedi, na takvoga pripazite i ne družite se s njime da se postidi,
15 ali ga ne smatrajte neprijateljem nego ga opominjite kao brata.
16 Sam Gospodin mira neka vam svagda dade svoj mir na svaki način. Gospodin bio sa svima vama!

Pozdrav i blagoslov 3 17-18

17 Pozdrav je dodan mojom rukom, Pavlovom. To je znak pravosti u svakoj poslanici: ovako pišem.

18 Milost Gospodina našega Isusa Krista neka je sa svima vama. Amen.

Tumač 3,1-5. Pavao se preporuča u molitve Solunjana obzirom na svoju apostolsku djelatnost što je vrši među njima i među ostalim vjernicima. Evanđelje treba da pobijedi među ljudima, a to će biti ako Gospodin odstrani sve vanjske i nutarnje zapreke. Te su zapreke stvarali u prvom redu Židovi, a zatim i pogani. Solunjani su vjerni Isusu i on je vjeran njima i čuva ih od neprijatelja, sotone i grijeha.

"Strpljivost Kristova" je ona kojom je Krist podnio svoju muku i koja je primjer svima nama. "Ljubav Boga" je ona koju nam je Bog pokazao time što nas je odabrao i pozvao k evanđeoskoj istini. Na ovo vjernici treba da misle, osobito u nevoljama i napastima.

Tumač 3, 6-18 "Neuredno vladanje" sastojalo se u neradu i izbjegavanju razboritog zaposlenja, a osobito u nepřestanom i nervoznom očekivanju sudnjeg dana. Sve ovo dovodi čovjeka do siromaštva i ćudorednih prekršaja. Apostol stavlja sama sebe vjernicima za primjer i odriče se prava na

uzdržavanje od strane crkve. Tim snažnije su njegove opomene što ih daje Solunjanima. Pavao naglasuje dužnost rada, cf gen 2 15, 3 17-19. Zbog nerada mnogi su zlorabili tuđe milosrđe i nisu zaslužili da ih vjernici uzdržavaju. No radi toga ne treba općenito odustati od davanja milostinje. U r 17 vide neki tumači aluziju na podmetnuto pismo. Smisao je retka ovaj: u svakom pismu koje vam eventualno budem poslao bit će ovaj moj rukopis kako ga ovdje vidite, znak da je pismo autentično t.j. da je zaista od mene.

PRVA POSLANICA APOSTOLA PAVLA TIMOTEJU

Uvod 1 1-2

1 Pavao apostol Krista Isusa: po zapovijedi Boga Spasite-
lja našega i Krista Isusa, naše nade, 2 Timoteju, pravom sinu
u vjeri: milost, milosrđe i mir od Boga Oca i Krista Isusa Go-
spodina našega!

Lažni učitelji 1 3-11

3 Zamolih te da ostaneš u Efezu kad sam otputovao u Mace-
doniju; i da zapovjediš nekima da ne uče drugačije 4 i ne pri-
staju uz bajke i beskrajna rodoslovlja, koja većma stvaraju
prepirke negoli ono što Bog zapovijeda u vjeri. 5 Svrha je na-
ime zapovijedi: ljubav iz čista srca, dobre savjesti i nehim-
bene vjere. 6 Od toga neki zastraniše i otidoše u prazne govo-
re. 7 Hoće da budu učitelji zakona, a ne razumiju ni što govo-
re ni što tvrde.

8 Mi znamo da je dobar (Mojsijev) zakon, ako ga tko drži

kako treba. 9 Znamo naime da zakon nije postavljen za pravednika nego za bezakonike i nepokorne, bezbožne i grješnike, nesvete i podle, oceubojice i materoubojice, (za sve) ubojice 10 i bludnike, za one što spavaju s muškarcima i što trguju robljem, za lažljivce i krivokletnike, i (uopće) za sve što je protivno zdravoj nauci; 11 tako učim po evanđelju slave blaženoga Boga koje je meni povjereno.

Apostol zahvaljuje za svoje obraćenje 1 12-17

12 Zahvaljujem Kristu Isusu Gospodinu našemu koji mi dade snage (za apostolat): što me je držao za vjerna i postavio u svoju službu, 13 mene koji prije bijah psovač i progonitelj i nasilnik, ali bijah pomilovan, jer sam ne znajući učinio (to) u nevjeri. 14 Doista, vanredno je (u meni) obilovala milost Gospodina našega s vjerom i ljubavlju u Kristu Isusu.

15 Pouzdana je riječ i vrijedna da bude potpuno priznata: Isus Krist dođe na svijet da spasi grješnike od kojih sam prvi ja. 16 Zato postigoh milosrđe da na meni prvome Isus Krist pokaže svu (svoju) strpljivost kao primjer onima koji će povjerovati u njega za život vječni.

17 A kralju vjekova, besmrtnome, nevidljivome i jedinome Bogu neka je čast i slava u vijeke vjekova. Amen.

Apostol opominje Timoteja 1 18-20

18 Ovu ti zapovijed predajem, sine Timoteju, prema prijašnjim proroštvima (koja su bila rečena), za tebe, da po njima biješ dobar boj. 19 Čuvaj vjeru i dobru savjest! Ovu neki odbaciše i postadoše brodolomci u vjeri. 20 Među njima su bili Himenej i Aleksandar, koje predadoh sotoni da se nauče ne psovati.

Tumač 1, 1-12

Nakon uvoda u r 1-2 govori Pavao o lažnim učiteljima u r 3-11; zatim o svom obraćenju u r 12-17 i napokon opominje Timoteja u r 18-20.

Prema tadanjem običaju Pavao na početku pisma spominje svoje ime. I u nekim drugim poslanicama naziva Pavao sebe "apostol po volji Božjoj". Samo u pastoralnim poslanicama Pavao naziva Boga "Spasiteljem"; inače je to naziv Kristov, cf fil 3 20, ef 5 23, 1 rim 1 10. Bog se češće u SZ naziva "Spasiteljem", a tu misao da je naime Bog Spasitelj, nalazimo kod Pavla u 2 kor 5 18, ef 2 4. 18. Pogani su dakako još prije Pavla nazivali svoje bogove i vladare također "spasiteljima" ukoliko su ih smatrali oslobodiocima iz ratnih i drugih tjelesnih nevolja, kako to razabiremo iz suvremenih natpisa.

Krist je pozvao Pavla za apostola kod Damaska dap 9 22. 26. Krist je "naša nada", jer je naš posrednik kod Boga, kol 1 26. Iz r 2 vidimo da je postojao srdačan odnos između apostola i Timoteja. Ovaj je bio "duhovno dijete" Pavlovo, jer ga je on pokrstio (1 kor 4 15.) Timotej je bio odan Pavlu i zato ga Pavao hvali, cf 1 sol 3 2, fil 2 2o. 22, 1 kor 4 17.

Apostol ne izriče uvijek istim riječima svoj blagoslov, cf kol 1 2, gal 1 4, 1 sol 1 1. U r 3 ističu grčki oci Pavlovu poniznost jer je kao učitelj mogao Timoteju zapovijedati. Ovaj je htio da ide s Pavlom u Macedoniju, ali su izvjesne prilike zahtijevale da ostane u Efezu gdje se morao boriti protiv lažnih učitelja. To su bili preteče gnostika iz drugoga vijeka.

U r 4 govor je o židovskim legendama i bajkama, što ih nalazimo u kasnijim židovskim apokrifima, na pr. u knjizi Jubileja, kao i u rabinskim tumačenjima odnosno midrašima Sv. Pisma SZ. Glasovita su bila židovska rodoslovlja u bibliji SZ, koja je kasnija fantazija znatno proširila. Ta se rodoslovlja zovu "beskrajna" jer su bila ili predugačka ili bez stvarne vrijednosti. Mnogi su Židovi pretjeranom hvalom svojih predа zapravo isticali sami sebe. Sve je to odvraćalo vjernike od prave pobožnosti.

Iz r 5 vidi se da je svrha Božje zapovijedi ljubav, t.j. to je najvažnija zapovijed, cf mt 22 36, iv 13, rim 13 1o, 1 kor 13 1-13. "Lažni učitelji" u r 7 nisu judaizanti iz poslanice Galaćanima. Ovi ovdje tumačili su Mojsijev zakon simbolički i alegorijski te nisu pravo shvaćali odnos između SZ i NZ. Prema r 8 zakon je "dobro upotrebljen" ako čovjeka vodi ka Kristu, cf rim, gal, hebr.

Za one koji su preporođeni milošću Kristovom, prema r 9, stvarno ne postoji Mojsijev zakon kao neki vanjski jaram i oblik, 5 22. Zakon je - u izvjesnom smislu - postavljen da grešnike obuzda i ukroti. Hoće se dakle reći: zakon nije nikakav teret za pravednika dok je grješniku nesnosan...

Apostol sada nabraja razne vrste grijeha u r 9 i 1o. Prvih šest izraza odnosi se na grijehe protiv prvih triju zapovijedi. Zatim dolaze grijesi protiv četvrte i pete zapovijedi, a u r 1o su grijesi protiv ostalih zapovijedi cf gal 5 21. Za r 12 vidi 1 kor 4 2, 2 kor 3 5.

Tumač 1,13-2o

Prema r 13 Pavao je nekoć "grdio ime" Kristovo, jak 2 7 i druge silio da ga grde. Progonio je kršćane i odvraćao ih od Krista. Pače je mislio da čini dobro djelo goneći kršćane, dap 9 1, 26 9-11.

Za r 14 vidi ef 1 15. Izraz "pouzdana je riječ" u r 15 dolazi češće u pastoralnim poslanicama i vjerojatno znači pouzdanu i vjerodostojnu izjavu apostola o Kristu odnosno samo evanđelje. Krist često govori o svome "poslanju u svijet" da spasi svijet lk 15 2, 19 1o, mt 9 13 i t.d. Pavao govori o svom progonu crkve i u 1 kor 15 9 ef 3 8. Glede r 16-17 vidi rim 16 27.

Iz r 18 vidimo da su efeški kršćani, obdareni proročkim duhom, izjavili da je Timotej vrijedan biskupske časti, cf 4 14, 6 12, dap 13, 1 kor 12 14. Za r 19 zgodno kaže Hrizostom: tko provodi zao život, stvara zle dogme; sam sebe uvjerava da su vjerske istine lažne, da ga ne muči strah pred vječnom kaznom. Pavao je izopćio Himeneja i Aleksandra sa željom da se obrate i spasu, r 2o, cf 2 tim 2 17, 1 kor 5 5.

Molitva za sve 2 1-15

1 Prije svega, dakle, molim da se čine prošnje, molitve, zagovori i zahvaljivanja za sve ljude: 2 za kraljeve i za sve koji su na vlasti da tihi i mirni život provodimo u svoj pobožnosti i čistoći. 3 Ovo je dobro i ugodno pred Bogom, Spasiteljem našim 4 koji hoće da se svi ljudi spasu i dođu do spoznaje istine.

5 Jedan je naime Bog i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Isus Krist 6 koji dade sebe u otkup za sve ljude, (o čemu bi dano) svjedočanstvo (u evanđelju) u pravo vrijeme. 7 Za ovo (evanđelje) postavljem sam ja kao propovjednik i apostol - govorim istinu, ne lažem! - kao učitelj naroda u vjeri i istini.

8 Hoću, dakle, da se muževi svuda mole podižući čiste ruke bez gnjeva i svadljivosti. 9 Tako i žene neka se - u pristojnom odijelu - sa stidljivim i čednim držanjem kite ne pletenicama ni zlatom ili biserjem ili skupocjenim haljinama - lo nego dobrim djelima kao što se dolikuje ženama koje žele pokazati da su pobožne.

11 Žena neka se u tišini uči sa svom podložnošću. Ne dopuštam ženi da poučava (javno u crkvi) niti da vlada nad mužem nego da bude (većma) povučena. 13 Jer Adam bi prvi stvoren, a zatim Eva. 14 I Adam nije bio zaveden dok je žena bila zavedena i postala prestupnica. 15 Ipak će se (žene) spasiti rađanjem djece ako ostanu u vjeri i ljubavi i u posvećivanju (samih sebe) sa čednošću.

Tumač 2, 1-15 Ovdje apostol govori o javnoj službi Božjoj i javnoj molitvi. Kristova je zapovijed da se međusobno ljubimo i da se molimo za sve ljude, cf fil 4 6. Molitva za poglavare je pradavni kršćanski običaj unatoč čestim progonima Crkve. I Krist je poštivao svjetovne vlasti, cf mt 22 1, iv 19 11. Isto čine apostoli Petar i Pavao, rim 13 1-7, tit 3 1, 1 petr 2 13-17. Jednako čine i sv.oci. "Plod" takve molitve je miran život vjernika.

U r 3-4 apostol kao da već unaprijed osuđuje kasniju Kalvinovu nauku o apsolutnoj reprobaciji ili odbačenju čovjeka.

Prema r 5 Krist je i kao čovjek valjan posrednik između Boga i ljudi, a kao Bog daje Bogu potpunu zadovoljštinu. Krist je otkupio sve ljude premda svi ne postaju stvarno dionici otkupljenja; uzrok je njihova zla volja kojom neće da sebi primijene plodove spasenja. R 6 cf mt 2o 28, mk 1o 45, ef 1 7, gal 1 4 i t.d. Kristova smrt odnosno naviještanje Kristove smrti i njezinog soteriološkog karaktera je "svjedočanstvo" koje je izvršeno odnosno dano u vrijeme određeno od Boga, gal 4 4, tit 1 13. Ovo "svjedočanstvo" apostoli propovijedaju svim ljudima. U r 5 i 6 ističe Pavao Kristovu čovječju narav po kojoj je Krist posrednik između Boga i ljudi. Da je Krist ujedno Bog, vidimo u rim 9 5, fil 2 6, kol 2 9 i t.d.

Prema r 7 Pavao je određen za apostola i propovjednika ljudskog spasenja, rim 1o 14-15, 16 25, dap 9 15. 25, 22.21 i t.d.

Pavao traži u r 8 da se kršćani mole na svojim sastancima. I kod Židova je bio običaj podizati ruke kod molitve. Tako su molili Mojsije, kralj David, Salamon i drugi, cf eks 9 29, 3 kralj 8 22, psal 62 5, 14o 2, 143 2. Tako su molili i kršćani u katakombama, pa i svećenik kod sv.mise moli raširenih ruku. Konačno, posve je prirodno da čovjek diže ruke k onomu koga moli. To su činili i pogani. Ruke treba da budu "svete" t.j. čiste od svake nepravde, izai 11 5, job 16 18.

Za r 9-1o vidi 1 petr 3-5. Hoće se reći: nakit kršćanskih žena ukoliko ga uopće ima, neka bude vazda čedan i umjeren. Iz suvremene povijesti zna se za raskošno odijevanje poganskoga ženskog svijeta.

Na sastancima iza čitanja ustajali bi karizmatski proroci i tumačili vjerske istine, r 11, cf 1 kor 14 29. Apostol zabranjuje ženama da javno uče jer nisu postale dionice učiteljske vlasti u Crkvi. Ipak, žena može da poučava u svojoj kući ili izvan crkve. Kod kuće neka pita muža za ono što nije razumjela u crkvi, 1 kor 14 35. Ženina šutnja ima da bude izraz kršćanskog podlaganja mužu.

Kršćanska žena neka ne traži prednosti pred muškarcem i neka si ne svojata njegova prava, 1 kor 14 34, 1 mojs 3 16. Inače su žene vazda mogle davati pouku privatno; tako je na primjer Priscila točnije poučila u evanđelju Apolona; Timotej je naučio Sv.Pismo od majke i bake, a Pavao hvali svoje suradnice, cf dap 18 2o, rim 16 3, fil 4 3 i t.d.

Dakako da je Adam sagriješio, ali nije bio prevaren od zmije kao žena koja je po naravi redovito pristupačnija varci, cf 1 mojs 3 6, 2 kor 1 3.

U r 15 govori se o prirodnom pozivu žena. U 1 kor 7 govori apostol o djevicama i izboru staleža; ovdje govori o udatim ženama i njihovim dužnostima unutar obitelji. Sigurno je da rađanje i dobar odgoj djece zajedno sa kreposnim životom donosi ženi spasenje.

Crkveni službenici 3 1-13

1 Istinita je riječ: ako tko teži za biskupskom službom, želi dobru stvar.

2 Biskup treba da je bez mane; (da je bio najviše) jedamput oženjen; (da je) trijezan, pametan, uredan, gostoljubiv, sposoban da uči; 3 da nije pijanica ni nasrtljiv nego krotak; da nije pravdaš ni srebroljubac. 4 Svojim domom treba da dobro upravlja i da su mu djeca poslušna sa svim poštenjem. 5 Jer ako tko ne zna upravljati svojim domom, kako će se brinuti za Crkvu Božju? 6 Ne smije biti novoobraćenik da se ne uzoholi i da ga ne stigne đavolska osuda. 7 K tome treba da ima dobro svjedočanstvo od onih koji nisu naši (t.j. od nekrštenih) da ne upadne u ocrnjivanje i đavolsku zamku.

8 Tako i đakoni treba da su pošteni, da nisu dvolični i da ne piju odviše vina; da nisu lakomi na niski dobitak. 9 Tajnu vjere (t.j. Kristov nauk i djelo spasenja) treba da čuvaju sa čistom savjesti. lo Neka se najprije iskušaju pa onda neka vrše svoju službu ako se nađu bez mane.

11 Tako i žene (đakonise) treba da budu poštene, da ne kleveću, da su trijezne i vjerne u svemu.

12 Đakoni neka su (najviše) jedamput (bili) oženjeni i neka dobro upravljaju svojom djecom i domom. 13 Oni koji dobro služe, stiču sebi krasan stepen (t.j. napredak u službi i pred Bogom) i neustrašivost u vjeri koja je u Kristu Isusu.

Crkva kao tvrđava istine 3.14-16

14 Ovo ti pišem u nadi da ću brzo k tebi doći. 15 Ako se (međutim) zadržim, da znaš kako ti se valja vladati u Božjem domu. To je Crkva Boga živoga, stup i tvrđava istine.

16 Od svih je priznata velika tajna pobožnosti: Krist se javi u tijelu, potvrdi se po Duhu Svetom, pokaza se anđelima, uspropovijeda se poganima, povjerova se u svijetu i uzađe (na nebo) u slavi.

Tumač 3, 1-16 — Biskup može veoma mnogo učiniti za spas ljudi. A svakako je "dobra stvar" nastojanje da se mnogi spasu, dap 2o 28.

Od r 2-7 nabraja apostol svojstva biskupa, cf tit 1 6.7. Biskup treba da bude "na dobrom glasu". Prema 1 kor 7 7 bilo bi dobro da je biskup neoženjen odnosno dijevac. Ali, kako je u ono doba bilo malo neoženjenih ljudi koji bi bili sposobni za biskupsko zvanje, apostol se zadovoljava time da je biskup bio samo jedamput oženjen. Udovištvo je u SZ i u NZ bilo vazda

u velikoj časti. Pače i pogani slave takve žene koje su samo jedamput bile udate, kako to čitamo na nadgrobnim spomenicima (monandra, univira). Dakle, u r 2 apostol ne traži da biskup "bude oženjen" a još manje govori o tome da bude "u braku vjeran". Biskup treba nadalje da je "trijezan", da sve "mirno prosuđuje" i da nije "drzak" niti "nepromišljen" nego u svemu uredan. Prema r 3 biskup treba da je čovjek "miran i miroljubiv" dokle god nije pobožnost i duhovni napredak vjernika u pogibli; smije imati blaga i novaca, ali uz bogatstvo ne smije srca prilijepiti.

U r 5 pomišlja se Crkva kao "obitelj", u kojoj je Bog domaćin, a biskup upravitelj, cf 1 kor 3 9, 4 1-2.

"Novoobraćenik" t.j. onaj koji je tek nedavno pokršten, redovito nije sposoban za biskupa jer se može uzoholiti i tada ga lako stigne "osuda" koja je izrečena nad đavlom zbog oholosti. Prema r 7 za biskupa je važno, da i inovjerci o njemu dobro misle, 5 lo, 2 kor 8 21, cf mt 5 16, 1 kor lo 32, fil 2 15, dap 6 3. Nevaljala biskupa bi đavao lako osramotio širenjem zlih i lažnih vijesti preko pokvarenih ljudi; time bi spriječio njegovo korisno djelovanje i napokon bi ga upropastio. Na taj bi način biskup "upao u stupicu đavla".

U r 8-13 govori apostol o svojstvima đakona, cf 1 tim 5 23. Đakoni su upravljali milostinjom i brinuli se za sirotinju te su lako mogli svoj položaj zlorabiti.

"Tajna vjere" u r 9 je Kristov nauk i djelo spasenja, odnosno objavljene vjerske istine uopće, a ne samo misteriji u strogom smislu riječi. Neki pomišljaju ovdje osobito na euharistiju. "Tajna vjere" (mysterium fidei) spominje se i u konsekraciji kaleža kod sv.Mise gdje svakako znači misterij euharistijske krvi Kristove.

Prije nego bi netko bio zaređen za biskupa ili đakona, trebalo je prema r lo ispitati, da li ima prije pomenuta dobra svojstva. Žene u r 11 nisu žene uopće niti "žene đakona" nego najvjerojatnije đakonise, cf rim 16 1.

R 13 ima ovaj smisao: đakoni će dobiti osobito časno mjesto na nebu, ili kako drugi drže: zavrijedit će s vremenom svećeničku i biskupsku čast. Prastara je praksa u Crkvi da se biskup obično bira od onih koji su se odlikovali u nižoj službi 3 1.

Kao što se Izrael zvao "dom Božji", tako se i Crkva Kristova zove "zgrada Božja", "hram Božji", cf num 16 3, 19 15, 1 kor 3 9, 2 kor 6 6 i t.d. Kršćani su "živo kamenje" koje sačinjava Božju kuću, zazidanu na temelju apostola dok je sam Krist "kamen od ugla". U r 16 iznosi Pavao nauk o Kristu i o spasenju ljudi. "Tajna pobožnosti" su istine evanđelja odnosno objavljene istine uopće, cf r 9. Sa šest izreka iznosi Pavao tajnu Kristovu: Sin Božji uzeo je čovječju narav, riječju i djelom posvjedočio je svoje božanstvo i njemu pripada slava još prije postanka svijeta, cf iv 1 14, rim 1 4, mk 16 19, iv 17 24, 1 sol 2 7. R 16b uzet je vjerojatno iz neke crkvene himne što su je kršćani pjevali u čast Spasitelju. Takve su him-

ne bile dosta česte u pracrkvi, lk 1 4, 6.68 i t.d., ef 5 19, 1 kor 13 16, tit 3 4-7. Da su kršćani na svojim sastancima pjevali pjesme Kristu kao Bogu, svjedoči nam oko g. 112. Plinije Mlađi, prokonzul u Bitiniji, u svom pismu na cara Trajana.

Lažne nauke 4 1-16

1 Duh (Sveti) jasno govori da će u posljednja vremena odstupiti neki od vjere i pristati uz lažne duhove i đavolske nauke, 2 (a sve to) po licemjernom govoru lažaca žigosanih u svojoj savjesti. 3 Ovi zabranjuju ženiti se, zahtijevaju uzdržavanje od jela koja Bog stvori da ih vjernici koji spoznaše istinu, blaguju sa zahvalnošću. 4 Svako je naime Božje stvorenje dobro i ništa nije na odmet što se uzima sa zahvalnošću (prema Bogu), 5 jer se posvećuje Božjom riječi i molitvom.

6 Ako to izložiš braći, bit ćeš dobar sluga Isusa Krista, (sluga) koji se hrani riječima vjere i dobre nauke na koju si se ugledao.

7 Nesvetih i bapskih bajki kloni se, a vježbaj se u pobožnosti. 8 Tjelesna vježba malo koristi, dok je pobožnost korisna za sve i ima obećanje sadašnjega i budućega života. 9 Ovo je istinita riječ i dostojna da bude potpuno priznata. 10 Zato se trudimo i zato nas grde, jer se uzdamo u Boga živoga koji je spasitelj sviju ljudi a osobito vjernika.

11 Ovo zapovijedaj i uči! 12 Nitko neka ne prezre tvoju mladost, nego budi izgled vjernicima u riječi, u vladanju, u ljubavi, u vjeri i u čistoći!

13 Pazi na čitanje (Sv.Pisma kod službe Božje), na opominjanje (t.j. na propovijedanje) i na učenje (t.j. na kršćanski nauk) dok ne dođem. 14 Ne zanemari milosti što je u tebi i dana ti je po proročkoj izjavi polaganjem svećeničkih ruku. 15 Za to se brini, u ovome živi, da tvoj napredak bude svima očit.

16 Pazi na sebe i na nauk (kršćanski); ustraj u tome jer ako to činiš, spasit ćeš sebe i one koji te slušaju.

Tumač 4, 1-16 Ovdje daje apostol Timoteju upute glede lažnih učitelja. Duh Sveti "govori" preko karizmatskih proroka. Đavao se spominje u Sv.Pismu kao početnik zablude, 1 kor 1o 2o, 2 kor 4 4, 11, 14, ef 2 2, 6 12, 2 sol 2 9, mt 13 39. Duševni nemir lažnih učitelja i grižnja njihove savjesti svjedoče da nisu na pravom putu. Ti su lažni učitelji tvrdili da je materija zlo, i zato su osuđivali ženidbu i zabranjivali izvjesna jela. To su dakle bili preteče gnostika drugoga vijeka. Apostol nasuprot veli da su jela stvorena da ih vjernici sa zahvalnošću uživaju. Time dakako ne isključuje ostale ljude. Za r 4 vidi 1 mojs 1 31, dap 1o 18.

Po grijehu je došlo prokletstvo na zemlju, ali po molitvi dolazi posvećenje, cf 1 mojs 3 17, rim 8 19. Molitve prvih kršćana sastojale su se većinom iz riječi Sv.Pisma. Po primjeru Spasiteljevu prvi kršćani su molili i prije jela što je inače bio stari židovski običaj, mt 14 19, 26 26, 1 kor 1o 3o.

Razne rabinske bajke ne mogu oplemeniti duše, 1 4, 6 2o, 2 tim 2 16. 23, tit 1 14. 39.

"Prava pobožnost" pruža već sada zadovoljstvo čovjeku dok na drugom svijetu donosi vječno blaženstvo, rim 8 28, mt 6 33, lk 18 3o, mk 1o 3o. Za r 9 vidi 1 15 a za r 1o-11 isporedi 1 kor 4 12.

Po primjeru i običaju Židova čitali su i prvi kršćani na svojim bogoslužbenim sastancima Sv.Pismo SZ, zatim evanđelja i apostolske poslanice, 1 sol 5 27, kol 4 16, apk 1 3. Potom je slijedila propovijed. O sakramentalnoj milosti sv. reda vidi i 5 22, dap 6 6, 8 7, 2 tim 1 6. Nadahnuti proroci izjaviše da je Timotej sposoban za biskupsku službu, i Pavao ga je rukopoloženjem zaredio. Pritom bi prezbiteri također polagali ruke na novorеđenika da bude posveta svečanija. Za r 13-14 vidi i tit 2 15. Timotej je postao biskup još prije svoje četrdesete godine. Za r 15 isporedi 2 tim 3 13, a za r 16 vidi rim 11 14.

Vladanje prema raznim staležima 5 1-25

1 Starijega ne karaj nego ga moli kao oca; mlađe (ljude)
kao braću, 2 starice kao majke, a mlađe (žene) kao sestre sa
svom čistoćom.

3 Udovice koje su zaista udovice, poštuj. 4 Ako koja u-
dovica ima djece ili unučadi, neka se ova nauče svoj dom po-
štivati i vraćati zajam roditeljima; ovo je naime ugodno pred
Bogom. 5 Prava i osamljena udovica neka se uzda u Boga i us-
traje u molitvama i prošnjama dan i noć. 6 A koja živi u na-

sladama, živa je umrla. 7 Ovo zapovijedaj da budu bez mane!

8 Ako li se tko ne brine za svoje, osobito za ukućane,
odrekao se vjere i gori je od nevjernika.

9 Udovica neka se (za crkvenu službu) ne izabere mlađa
od šezdeset godina, i to ona koja je bila (najviše) jedamput
udata 1o te ima svjedočanstvo dobrih djela: da je (na primjer)
djecu dobro odgojila, bila gostoljubiva, noge prala svetima
(t.j. djelotvorno pomagala kršćane), pomogla nevoljnima i i-
nače se posvetila svakom dobrom djelu.

11 Mlađe udovice odbij (t.j. ne uzima u crkvenu službu).
Pošto ih naime putenost (t.j. tjelesna požuda često) odvraća
od Krista, žele se udati; 12 time navlače na se osudu jer bi
(ponovnom udajom) prvu vjeru (t.j. obećanje da će ustrajati
u crkvenoj službi) prekršile. 13 K tome su navikle besposlene
obilaziti po kućama, i nisu samo besposlene nego i jezičave
i znatiželjne, pa govore što ne dolikuje.

14 Hoću dakle da se mlađe udovice udaju, djecu rađaju, da
budu dobre domaćice i da tako ne daju protivniku prilike za
psovanje. 15 Neke su, naime,) već zalutale i pošle
za sotonom (t.j. otišle grjesnim putem).

16 Ako koja vjernica ima udovice, neka se brine za njih,
da ne bude opterećena Crkva da može pomoći onima koje su pra-
ve udovice.

17 Svećenici koji dobro vrše svoju službu neka se časte
dvostrukom časti; osobito oni koji se trude u propovijedanju
i vjerskoj nauci. 18 I (Sveto) Pismo kaže: volu koji vrše, ne
zavezuj usta; i opet: dostojan je radnik svoje plaće.

19 Protiv svećenika ne primaj tužbe osim pred dva ili
tri svjedoka. 2o Koji griješe, ukori ih pred svima da i drugi
imaju strah.

21 Zaklinjem te Bogom i Kristom Isusom kao i izabranim
anđelima da se toga bez predrasuda držiš i da ne činiš ništa
iz pristranosti.

22 Ruke ne stavljaj prebrzo ni na koga, i ne budi dionik
tuđih grijeha. Sebe drži čista! 23 Ne pij više samo vode nego
pij pomalo vina radi (tvoga) želuca i tvojih čestih slabosti.

24 Nekih su ljudi grijesi očiti i (kao da) idu na sud
pred njima, a (kod) nekih idu za njima. 25 Tako su i dobra
djela očita, a koja su (katkada) drukčija, ne mogu se ipak
trajno sakriti.

Tumač 5, 1-25

U 5 1-6 2 govori apostol o vladanju biskupa prema raznim staležima. Biskup treba da se čuva svake familijarnosti s mlađim ženama; o tome veoma lijepo piše sv.Jeronim Nepotijanu.

Već u SZ spominje se Bog kao zaštitnik udovica, eks 22 22, deut 10 18, 14 29. Crkva se brinula za udovice već otpočetka, dap 6 1, 9 36, jak 1 27.

Prema r 4 ne treba da se Crkva brine za one udovice koje imaju djece ili unučadi. Djeca naime treba da "vrate zajam" svojim roditeljima t.j. da ih uzdržavaju i tako izvrše četvrtu zapovijed Božju. Neki tumači misle da Pavao u r 4 traži od udovica, da se brinu za svoju djecu i unučad."Prava" je udovica - prema r 5 - ona koja živi čisto i besprikorno i nikoga nema tko bi se za nju brinuo, cf lk 2 3.7. Za r 8 vidi mt 5 46, lk 6 32-33.

U r 9 govori apostol o udovicama koje vrše crkvenu službu i navodi njihova svojstva. Ne govori o udovicama koje trebaju crkvene potpore; to se vidi iz svojstava tih udovica: ne smiju biti mlađe od šezdeset godina, smiju biti samo "jedamput udate" i t.d. Tek u r 11 govori se o udovicama koje trebaju crkvenu pomoć. Neki noviji tumači ipak misle, da udovice u r 9 nisu bile đakonise u strogom smislu riječi.

U r 10 traži se da se udovica odlikuje "dobrim djelima". Osobito je morala pod svoj krov primati misionare i kršćane koji su se gdjekada sakrivali pred svojim progoniteljima, 3 2, rim 12 13, 1 petr 4 9, 3 iv 5, dap 6.15. Običaj je na istoku da se putnicima i gostima peru noge, 1.mojs 18 4, lk 7 36, iv 13 4.

Budući da su se neke mlađe udovice zavjetovale Kristu kao jedinom zaručniku, to je njihova želja za ponovnom udajom ustvari bila "nevjera prema Kristu". Za r 13 vidi 2 sol 3 11.

Nema opreke između r 15 i 1 kor 7 8.40. Apostol naime prosuđuje stvar prema konkretnim prilikama. I ondje kaže on: bolje je ženiti se nego izgarati od požude. Ideala djevičanstva većina ljudi ne shvaća.

Ako udovice koje su u crkvenoj službi stanuju u kući koje imućnije kršćanke, neka se ona brine za njih. Tako neće ona pasti na teret crkvi koja će onda moći više pomagati osamljene udovice.

U 5 17-25 govori apostol o vladanju biskupa prema svećenicima. Iz r 17 čini se da nije svaki prezbiter vršio učiteljsku službu, jer je u crkvi bilo dosta i karizmatskih učitelja. Revan svećenik vrijedan je "dvostruke" časti, t.j. vjernici ga moraju ne samo zbog sv.reda nego i zbog njegove revnosti osobito štovati i brinuti se za njegovo uzdržavanje.

Za r 18 vidi 5 mojs 25 4. Volu se za vrijeme vršidbe nije smjela zavezati gubica da može pojesti koji klas, 1 kor 9 9. Ovdje Pavao, kako misle osobito stariji auktori, citira i lk 10 7 kao Sv.Pismo. U r 19 postavlja se pravilo za disciplinarni postupak protiv svećenika, cf 2 kor 13 1, mt 18 16, deut

19 15. Nemarne svećenike treba - prema r 2o - opomenuti pred ostalim svećenicima (ali jamačno ne pred svim vjernicima, kako misle osobito protestantski tumači) da se ne bi i drugi poveli za njihovim primjerom. R 21 ima ovaj smisao: ne postupaj nikada prema kakvoj sklonosti, nego budi skroz nepristran kada prosuđuješ stvar krivca. R 22 traži da se prije ređenja ozbiljno ispita vrijednost i sposobnost svećeničkog kandidata, 4 14, 2 iv 11, apk 18 4.

U r 23 se iznosi poznata misao da je mala količina vina dobra kao lijek. Neki tumači drže da je Pavao dopustio Timoteju piti malo vina da ojača za vršenje svoje službe. Sv. Pismo svakako zabranjuje neumjerenost u pilu, cf 3 3.8, ef 5 18. Pohvalno je, napokon, ako se tko iz vrhunaravnih razloga potpuno uzdrži od svih alkoholnih pića.

U r 24 apostol se nakon kraće digresije vraća na misao u r 22. Gdjekada nije potrebna istraga da se doznaju grijesi nekih svećenika, odnosno nekih ljudi uopće jer su njihovi grijesi očiti svima. No kod nekih ljudi je upravo obratan slučaj. Isto načelo vrijedi i za dobra djela: ona također mogu biti dulje vremena sakrivena, ali jednom ipak izlaze na svjetlo; zato Timotej neka najprije dobro ispita svojstva svećeničkih kandidata, a tek onda neka vrijedne zaredi.

Nauk o robovima 6 1-2

1 Svi koji su pod ropskim jarmom, neka smatraju svoje gospodare vrijednima svake časti da se ne psuje Božje ime i (Kristov) nauk.

2. Koji imaju vjernike za gospodare, neka ih ne cijene manje (zato) što su braća nego (nasuprot) neka im revnije služe jer su vjerni i Božji ljubimci koji nastoje da dobro čine.

Ovo uči i savjetuj!

Apostol govori protiv vjerskih zabluda i lakomosti 6 3-1o

3 Ako tko drukčije uči i ne pristaje na zdrave riječi našega Gospodina Isusa Krista i na pobožnu nauku, 4 taj se uzoholio i ne zna ništa nego boluje od pravdanja i ispraznog prepiranja; od toga nastaje zavist, svađa, psovke, zle sumnje,
5 i neprestane razmirice među ljudima koji imaju pokvareno mišljenje; oni su bez istine, a misle da je pobožnost izvor dobitka.

6 Dakako da je pobožnost (spojena) sa zadovoljstvom ve-
lik izvor dobitka. 7 Ništa naime nismo donijeli na svijet ni-
ti možemo išta odnijeti. 8 Ako imamo hrane i odijela, budimo
s time zadovoljni. 9 Oni koji hoće da se obogate, upadaju u
napasti i zamke kao i u mnoge lude i škodljive želje što oba-
raju ljude u propast i pogibao. lo Korijen svega zla je sre-
broljublje čemu se neki predadoše i zalutaše od vjere; tako
navukoše na sebe velike jade.

Borba za čisto evanđelje 6 11-19

11 Ti, čovječe Božji, bježi od toga! Idi revno za prav-
dom, pobožnošću, vjerom, ljubavlju, strpljivošću i krotkošću.
12 Bij dobar boj vjere, osvoji vječni život na koji si pozvan;
za to si dao lijepo priznanje (t.j. obećanje u ispovijesti
vjere) pred mnogim svjedocima.

13 Zapovijedam ti pred Bogom koji sve oživljava, i Kri-
stom Isusom koji dade pred Poncijem Pilatom (svojom mukom i
smrću) lijepo priznanje, 14 da držiš neokaljanu i nezazornu
zapovijed (evanđelja) do dolaska našega Gospodina Isusa Kri-
sta. 15 Ovaj (dolazak) će u pravo vrijeme objaviti (Bog),
blaženi i jedini vladar, Kralj kraljeva i Gospodar gospodara.
16 On jedini ima besmrtnost i prebiva u svijetlu kojemu se ne
može pristupiti. Nitko od ljudi nije ga (tjelesnim očima i
vlastitom snagom) vidio i ne može ga vidjeti. Njemu neka je
čast i vječna moć. Amen.

17 Bogatima na ovome svijetu zapovijedaj da se ne uzoho-
le i ne uzdaju u nestalno bogatstvo, nego u Boga koji nam sve
daje obilno za uživanje. 18 Neka dobro čine da budu bogati do-
brim djelima; neka budu darežljivi i podatljivi 19 da tako
sagrade sebi dobar temelj za budućnost i postignu istiniti
život.

Pozdrav i blagoslov 6 2o-21

2o O Timoteju, čuvaj dobro (evanđelje) što ti je predano.
Kloni se nesvetih, ispraznih razgovora i prepirki lažno
nazvanoga znanja; 21 ovime su se neki hvastali i zalutali od
vjere.

Milost neka je s vama!

Tumač 6, 1-21

Kršćanski robovi neka svojim poganskim gospodarima ne uskraćuju dužno štovanje; inače bi ovi mogli grditi kršćansku vjeru koja tobože ruši postojeći pravni poredak. Robovi kršćanskih gospodara neka slušaju svoje gospodare premda su svi ljudi "braća" i utoliko pred Bogom "jednaki". Kršćanstvo nije nasilnim putem likvidiralo ropstvo, nego je svojom naukom o Bogu kao Ocu sviju ljudi i o spasenju sviju ljudi po Kristu utrlo put postepenom nestajanju ropstva. Ipak je već u ono doba mnogi gospodar, potpuno prožet evanđeljem, vratio robu i socijalnu slobodu.

"Zdrava nauka" u r 3-4 je propovijed apostola odnosno nauk evanđelja. Taj nauk vodi ljude do prave pobožnosti. Za r 5 vidi 2 tim 3 8, 4 4, tit 1 14. Žalosno bi bilo kad bi se pobožnost smatrala samo sredstvom za materijalnu dobit. Glede r 6 vidi 3 8, fil 4 11, hebr 13 5.

Prema r 9 oni koji hoće da se obogate "upadaju u napast" t.j. u prevaru, razna nadmudrivanja, postaju lijeni u molitvi i nemilosrdna srca i t.d. Sv.Augustin kaže: tko je pohlepan, taj kao da ima vodenu bolest: što više pije, to više žedja.

Za r 1o vidi ef 5 5.

Neki tumači misle da se u r 12 pod "lijepim priznanjem" razumijeva ispovijest Timotejeva prije krštenja; drugi opet pomišljaju na ispovijest prigodom ređenja, cf 4 14, 1 18. Ovo je drugo mišljenje vjerojatnije zbog apozicije: pred mnogim svjedocima.

Kristova izjava o svome kraljevstvu pred Pilatom kao i njegova mučenička smrt na križu je doista "lijepo priznanje".

Grčka riječ "epifaneia" znači isto što i "parusia": dolazak. U rimskoj državi slavio se na pr. carev dolazak u provinciju: to je bila epifanija ili paruzija cara.

Bog Otac će "u pravo vrijeme" t.j. u određeni čas koji dakako nikome nije poznat, "pokazati" t.j. ostvariti drugi dolazak Isusa Krista na sudnji dan.

Hvalospjev u r 16 uzet je po svoj prilici iz neke starocrkvene pjesme.

Glede r 2o vidi 4 7, 2 tim 1 14, 2 16.

Grčka riječ "kainofonia" znači novotariju, a "kenofonia" isprazan govor, brbljariju. Obje lekcije nalaze se u kodeksima, a to zato jer se riječ "kainofonia" čitala kasnije kao "kenofonia" (itacizam). Zato i u prijevodima susrećemo oba pojma: "novotarija" ili "isprazan govor".

Milost Božja u r 21 treba da sačuva vjernike od svakoga zla i grijeha, a napose od zablude i krivovjerja; cf 2 tim 4, 22 b.

DRUGA POSLANICA APOSTOLA PAVLA TIMOTEJU

Uvod 1 1-2

1 Pavao apostol Isusa Krista po volji Božjoj da navije-
stim obećanje vječnoga života u Kristu Isusu; 2 Timoteju,
ljubljenom sinu: milost, milosrđe i mir (neka ti je) od Boga
Oca i Isusa Krista, Gospodina našega.

Timotej neka bude hrabar propovjednik 1 3-14

3 Zahvaljujem Bogu kojemu služim čistom savješću od svo-
jih praroditelja, i spominjem se tebe bez prestanka u svojim
molitvama dan i noć. 4 Sjećajući se tvojih suza želim da te
vidim da se tako ispunim radošću.

5 Sjećam se tvoje iskrene vjere koja se nastanila najpri-
je u tvojoj baki Loidi i u tvojoj majci Euniki, a uvjeren sam
da je i u tebi.

6 Zato te opominjem da ponovno raspiriš Božju milost ko-
ja je u tebi po polaganju mojih ruku. 7 Bog nam, naime, ne
dade duha strašljivosti nego jakosti, ljubavi i razboritosti.

8 Ne stidi se, dakle, svjedočanstva za našega Gospodina,
ni mene, njegova sužnja nego sa mnom zajedno trpi za evanđe-
lje Božjom snagom.

9 Bog nas je spasio i pozvao svetim zvanjem, i to ne po
našim djelima nego po svojoj odluci i milosti koja nam je da-
na u Kristu Isusu prije vječnih vremena; 10 a sada se objavi-
la po dolasku našega Spasitelja Isusa Krista koji uništi smrt
i učini da (svima) zasja život i neraspadljivost po evanđelju;
11 za ovo sam postavljen ja kao propovjednik, apostol i uči-
telj pogana.

12 Zato i ovo trpim, ali se ne stidim jer znam kome sam
povjerovao. Uvjeren sam da je (Gospod) kadar meni povjereno
blago sačuvati za onaj dan (suda i vječne nagrade).

13 Drži kao primjer zdravih nauka u vjeri i ljubavi Isu-
sa Krista ono što si čuo od mene. 14 Lijepo povjereno ti do-
bro (evanđeoske nauke) čuvaj snagom Duha Svetoga koji stanuje
u nama.

Oneziforova ljubav 1 15-18

15 Ovo znaš da se svi u Aziji odvratiše od mene, među
njima Figel i Hermogen.

16 Gospodin neka dade milost Oneziforovoj kući; često me

je naime utješio i nije se stidio mojih okova; 17 po (svom) dolasku u Rim brižno me je tražio i našao. 18 Neka mu dade Gospodin da nađe milosrđe kod Boga u onaj dan (suda). A ti znaš najbolje koliko (mi) je poslužio i u Efezu.

Tumač 1, 1-18 Glede r 2 vidi 1 tim 1 2. Glede "hvale Bogu" na početku poslanice isporedi rim 1 8, 1 kor 1 4, 2 kor 1 3. Pavao je nekoć progonio Crkvu Kristovu, ali ju je progonio iz neznanja i mislio da time Bogu službu čini, cf rim 1 13.

Prema r 6 Timotej treba da "raspiri milost" sv.reda apostolskim radom i kreposnim životom. Ta milost ima nerazorivi "karakter", i zato može ponovno oživjeti.

Iz r 9 se vidi da je kršćanski poziv "svet" jer potječe od Boga i služi posvećenju ljudi. Spaseni smo bez vlastitih zasluga, Božjom milosti, rim 8 28, 9 11 ef 1 11, 3 11. Bog je odvijeka odlučio da Krist bude posrednik milosnog života za ljude. Drugi shvaćaju ovako: Bog je odavna, još u raju zemaljskom,dao ljudima "prvo evanđelje" o Spasitelju. U r lo služi se apostol za pojam utjelovljenja riječju epifaneia, što inače znači isto što i parusia t.j. Kristov dolazak na sudnji dan 1 tim 6 14. Krist je svojom smrću zadovoljio za grijehe i donio vrhunaravni život svima koji u njega vjeruju, rim 16 26, ef 6 2o.

Glede r 12 cf rim 2 16. Patnja za Krista je ponos apostola. Ovdje on kaže: znam komu sam povjerovao, t.j. siguran sam ako i umrem, povjereno mi evanđelje propovijedat će se i poslije mene sve do sudnjega dana 1 tim 6 2o, 2 tim 1 14. Drugi radije shvaćaju ovako: kod Boga su sve moje patnje i dobra djela pohranjena, i Bog će me nagraditi na sudnji dan, 2 kor 4 2, 1 kor 1 8, fil 1 lo, 2 sol 1 lo. U prvom slučaju je paratheke "dobro" odnosno evanđelje Pavlu povjereno od Boga, u drugom slučaju Pavao povjerava svoju nagradu za propovijedanje evanđelja Bogu.

Smisao u r 13 je ovaj: Timotej treba da se drži čiste i istinite nauke koju mu je Pavao usmeno saopćio, 1 tim 6 3,tit 2 1. Iz r 14 vidimo da su crkveni poglavari dužni čuvati apostolske predaje.

Pavlovi pristaše iz prokonzularne Azije iznevjeriše se apostolu za vrijeme njegova procesa. Pavao ih je pozvao u Rim da mu budu svjedoci; međutim oni ne dođoše. O Figelu i Hermogenu nemamo gotovo nikakvih vijesti u predaji. Prema apokrifnim "Djelima Tekle" bio je Onezifor rodom iz Ikonija. Došao je u Rim i svjedočio za Pavla. Zato mu Pavao želi milost Kristovu na sudnji dan. Iz r 18 čini se da je Onezifor već umro. Apostolski bi dakle bio običaj moliti se za pokojnike. Neki tumači misle drukčije.

Napori i nagrada propovjednika 2 1-13

1 Ti dakle, sine moj, jačaj u milosti koja nam je dana u Kristu Isusu.

2 Što si čuo od mene po mnogim svjedocima, ono predaj dalje vjernim ljudima koji će biti sposobni i druge učiti.

3 Podnosi sa mnom napore kao pravi vojnik Isusa Krista.
4 Tko se god bori, ne zapliće se u poslove svagdanjeg života samo da ugodi vojskovođi. 5 Isto tako ako se tko bori, ne dobiva vijenca, ako se pravilno ne bori. 6 Poljodjelac koji se trudi, treba da prvi primi od plodova. 7 Razumij što govorim, a Gospodin dat će ti (pravo) razumijevanje u svemu.

8 Sjeti se da je Isus Krist uskrsnuo od mrtvih, on koji je od roda Davidova; (tako) po mojem evanđelju 9 za koje trpim zlo kao zločinac sve do okova; ali Božja riječ ipak nije vezana. 10 Sve podnosim izabranih radi da i oni zadobiju spasenje u Kristu Isusu (zajedno) sa vječnom slavom.

11 Pouzdana je riječ: ako smo s njime umrli, s njime ćemo i živjeti, 12 ako s njime trpimo, s njime ćemo i kraljevati; ako ga se odrečemo i on će se nas odreći; 13 ako smo njemu nevjerni, on ostaje vjeran (da kazni), jer sama sebe ne može zatajiti.

Lažni učitelji 2 14-26

14 Ovo napominji i zaklinji vjernike pred Gospodinom da se ne prepiru riječima; to ništa ne koristi nego je samo na propast slušalaca.

15 Gledaj da se pokažeš prokušan pred Bogom kao radnik koji ne treba da se čega stidi i koji dobro upravlja riječju istine.

16 Kloni se nesvetih i isp raznih razgovora, jer takvi ljudi sve većma tonu u bezbožnost 17 i njihova riječ kao rak-rana razjeda sve oko sebe. Među takove spadaju Himenej i Filet: 18 oni odstupiše od istine i govore da je uskrsnuće već ostvareno i tako ruše vjeru nekojih vjernika.

19 Ali čvrsto stoji (Crkva kao) Božji temelj i ima ovaj pečat: Gospodin pozna svoje; i opet: neka odstupi od nepravde svaki koji priziva ime Gospodnje.

20 U velikoj kući nisu samo zlatne i srebrne posude nego i drvene i zemljane; jedne su za časnu upotrebu, a druge za nečasnu. 21 Tko dakle sebe očisti od ovih (zabluda), bit će posuda časna, posvećena i korisna Gospodinu, pripravna za svako dobro djelo.

22 Bježi od mladenačkih (ispraznih) želja i revno idi za pravdom, vjerom, ljubavlju i mirom s onima koji prizivaju Gospodina čistim srcem.

23 Ludih i neobuzdanih (o suvišnim stvarima) prepirki klo-
ni se; znaj da samo rađaju svađom. 24 A sluga Gospodnji ne smi-
je se prepirati nego mora biti blag prema svima, sposoban da
uči i pripravan da podnosi zlo; 25 s krotkošću treba da pouča-
va one koji se protive (istini) da im Bog dade da se pokaju i
spoznaju istinu, 26 i (tako) se opet otrijezne i oslobode iz
zamke đavla; on ih (naime) drži zasužnjene po svojoj volji.

Tumač 2, 1-26

U 2 1-13 govori apostol o teškoćama kao i o nagradi za apostolsku službu. U r 2 imamo dokaz da je kraj Sv.Pisma i apostolska predaja izvor objave Božje, cf 1 tim 3 2, dap 1 1. U r 7 govori apostol u poredbama i za-to treba nastojati da se dokuči istina koja se u njima skriva; t.j. vjerovjesnik ako je savjestan i revan u službi evanđelja, prima ponajprije on sam bogatu nagradu od Boga, a ujedno kori-sti svima koji ga slušaju i slijede u nauci. Prema r 8 Krist je kao čovjek bio potomak Davidov i podvržen ljudskim slaboća-ma osim grijeha, cf rim 1 3, 2 16, 1 kor 15 4, 6 26.

Za r 9 vidi fil 1 12. Prema r lo patnje apostola koriste cijeloj Crkvi jer svi sačinjavaju jedno mističko tijelo Kri-stovo, cf kol 1 24.

Rečenice u r 11-13 vjerojatno su uzete iz nekog obrasca kršćanske vjeroispovijesti. Krist i kao sudac ostaje vjeran, jer izvršava svoju prijetnju da će kazniti nevjeru, mt lo 33, apk 19 13.

U 2 14 - 3 8 pobija Pavao krivovjerce osobito ekstremne judaizante.

Za r 14 isporedi 1 tim 5 21, 6 4. Prema r 15 dobro uprav-lja riječju Božjom onaj koji ništa ne dodaje, dakako lažna, ni-ti ne oduzima nešto istinita od objavljenih istina vjere, 1 tim 4 6, tit 2 7, lk 12 42.

Nauk krivovjeraca kao rak-rana "razjeda" sve oko sebe, i time kvari ostale članove crkve 1 tim 1 2o. Tu spominje Pavao Himeneja kojega je izopćio, ali se taj nije popravio. Prema r 19 Crkva kao božanska građevina "čvrsto stoji". "Ona nosi pe-čat." U ono doba doista se u temelj kuće stavljao pečat okru-žen raznim izrekama. Božanski graditelj "pozna" njezino "živo kamenje" t.j. dobre kršćane koji su daleko od svake nepravde i brine se za njih, 4 mojs 16 5, izai 26 13, 18 16-17, 52 11.

U r 2o 21 apostol se služi poznatom slikom iz rim 9 21. Izriče istu misao, koju je i Gospodin iznio u priči o pšenici i kukolju, o mreži punoj riba i o deset djevica t.j. da će u Crkvi vazda biti kreposnih i grješnih članova, mt 13 24-47, 25 1 i t.d.

Za r 22-23 vidi 3 17, 1 tim 6 11, 1 5, mt 5 8, 1 tim 4 7. Oni koji se protive istini u r 25, to su Židovi i pogani, ili pak judaizanti koji vode neplodne rasprave o Mojsijevu zakonu

i njegovoj obvezatnosti.

R 26 različno se shvaća: ili onako kako je u prijevodu, ili: đavao ih drži zasužnjene dok se ne obrate Bogu vršenjem njegove volje, ili: Bog ih drži zasužnjene da vrše njegovu volju.

Apostol naviješta teška vremena 3 1-9

1 Ovo znaj da će u posljednje daje nastati teška vremena.
2 Ljudi će biti samoživi, srebroljupci, hvališe, oholice, psovači, nepokorni roditeljima, nezahvalni, bezbožni, 3 neljubezni, nepomirljivi, klevetnici, neuzdržljivi, goropadni, nedobroljubivi, 4 izdajice, drski, naduti; više će mariti za naslade, nego da omile Bogu; 5 prave se pobožni, ali prave pobožnosti ne poznaju.

Ovakvih se kloni. 6 Među njima su oni koji se šuljaju u kuće i zarobljuju ženice natovarene grijesima; ove se podaju raznim strastima, 7 svagda se uče i nikad ne mogu da dođu do spoznaje istine. 8 Kao što se Janes i Jambres protiviše Mojsiju, tako se ovi protive istini; to su ljudi izopačena uma, odmetnici od vjere. 9 Ali neće dugo napredovati jer će njihovo bezumlje postati svima očito, kao što i bezumlje onih postade očito.

Timotej treba da ustraje r 10-17

10 Ti (me) slijediš (s obzirom na) moju nauku, način života, moje nakane, vjeru, strpljivost, ljubav 11 kao i (s obzirom na) progonstva i stradanja koja mi se dogodiše u Antiohiji, Ikoniju i Listri. Kolike li progone podnesoh i od sviju izbavi me Gospodin. 12 I svi koji hoće da pobožno žive u Kristu Isusu, trpjet će progonstvo!

13 A zli ljudi i varalice napredovat će sve na gore zavodeći sebe i druge.

14 Ali ti stoj u onome što si naučio i o čemu si se uvjerio, jer znaš od koga si naučio; 15 od djetinjstva, naime, poznaš Sveto Pismo koje te može učiniti mudrim za spasenje po vjeri koja (ti) je (dana) u Isusu Kristu.

16 Sve je (naime Sveto)Pismo Bogom nadahnuto i korisno za učenje, dokazivanje, popravljanje i odgoj u pravdi, 17 da bude savršen čovjek Božji i spreman za svako dobro djelo.

Tumač 3, 1-17

Za r 1 isporedi mt 24 6.11.12.

Dok pravi učitelj otvoreno propovijeda, dotle se prema r 6 lažni učitelji skrivaju i potajno uče, što je znak njihove nečiste savjesti mt 23 14, tit 1 2.

Ženice "natovarene grijesima" u r 7 ne dolaze do istine jer je ne traže kod pravih i zakonitih učitelja, 1 tim 2 4, 4 3, hebr 10 16.

Janes i Mambres u r 8 bili su egipatski vrači, čija imena se ne spominju u SZ, ali ih je sačuvala židovska predaja. Lažni učitelji protive se evanđelju kao što se ovi vrači usprotiviše Mojsijevim čudesima 2 mojs 7 11-22, 1 tim 6 5, 1 12.

Krivovjerci - prema r 9 - neće "dugo napredovati" t.j. bezvrijednost njihove nauke brzo će se očitovati po "plodovima", a to neka je utjeha Timoteju i drugim vjernicima.

U 3 10 - 4 18 bodri apostol Timoteja da ustraje u evanđeoskom radu. Prema r 11 pridružio se Timotej apostolu u Listri, i to na drugom misijskom putovanju. Timotej se sjeća Pavlovih patnja što ih je pretrpio za prvog putovanja. Za r 12 vidi mt 16 24, dap 16 22. Lažni učitelji su prema r 13 "zli ljudi", jer ruše kršćanski život i zavode sebe i druge ("zavedeni zavoditelji").

Iz r 14 razabiremo da treba bježati od zablude i držati se apostolske predaje. Timotej je upoznao vjeru i evanđelje u prvom redu po apostolu Pavlu i Barnabi. Nisu isključene ni njegova baka Lojda ni njegova majka Eunika. One su također poučile Timoteja u Sv.Pismu. Prema r 15 pravo razumije Sv. Pismo onaj koji živi s Kristom. Čitava uredba SZ zajedno sa Sv.Pismom može se potpuno shvatiti samo na osnovu NZ, cf iv 5 39. Iz r 16-17 vidimo da je Sv.Pismo riječ Božja i da je knjiga nadahnuta od Duha Svetoga, cf 2 petr 1 21.

Dalje o ustrajnosti u dobru 4 1-8

1 Zaklinjem te pred Bogom i Isusom Kristom, koji će suditi žive i mrtve, kao i njegovim dolaskom i kraljevstvom:
2 propovijedaj (Božju) riječ, nastupaj pred vjernicima bilo vrijeme zgodno ili nezgodno; uvjeravaj, karaj, opominji i uči sa svom strpljivošću.

3 Doći će vrijeme kada (ljudi) neće podnositi zdrave nauke nego će sebi po svojim požudama skupiti učitelje da ugađaju njihovim ušima. 4 Odvratit će svoje uši od istine i priklonit će se bajkama.

5 Ti budi trijezan u svemu, podnosi nevolje, vrši djelo
evanđeliste, svoju službu vrši potpuno!

6 Ja se već žrtvujem i vrijeme moje smrti je sasvim bli-
zu. 7 Dobar sam boj bio, trku sam svršio i vjeru sačuvao.
8 Uostalom, pripravljen mi je vijenac pravde koji će mi u o-
naj dan dati Gospodin, pravedni sudac, ne samo meni nego i
svima koji su s ljubavlju čekali njegov dolazak.

Osobne vijesti 4 9-22

9 Gleđaj da brzo dođeš k meni. 10 Demas me je ostavio
jer je zavolio ovaj svijet; on je otišao u Solun, Krescent u
Galaciju a Tito u Dalmaciju; Luka je jedini sa mnom.

11 Uzmi Marka i dovedi ga sa sobom jer mi je vrlo kori-
stan za službu. 12 Tihika poslah u Efez.

13 Kad dođeš, donesi mi kabanicu što je ostavih u Troadi
kod Karpa kao i knjige, a osobito pergamene.

14 Kovač Aleksandar zadao mi je mnogo jada. Gospodin će
mu platiti po njegovim djelima. 15 I ti se njega čuvaj jer se
vrlo protivio našim riječima.

16 Prigodom moje prve obrane nije mi nitko pomagao nego
me svi ostaviše. Neka im se to ne uračuna! 17 Gospodin mi je
pomogao i ojačao me da se po meni izvrši propovijedanje, i da
evanđelje čuju svi narodi. Tako se izbavih iz lavljih ralja
(t.j. smrti).

18 Gospodin će me izbaviti i od svakog zla djela (t.j.
ljudske pakosti) i spasiti u svoje nebesko kraljevstvo. Njemu
neka je slava u vijek vijeka. Amen. 19 Pozdravi Prisku i Ak-
vilu i Oneziferov dom. 20 Erast je ostao u Korintu. Trofima
ostavih bolesna u Miletu. 21 Nastoj da dođeš prije zime. Po-
zdravlja te Eubul, Pudens, Lino i Klaudija (kao) i sva braća.

22 Gospodin Isus Krist neka je s duhom tvojim. Milost(Bož-
ja neka je) s vama.

Tumač 4, 1-22 Iz r 6 vidimo, da je apostol spreman svoju ljubav prema Kristu posvjedočiti mučeničkom smrti, fil 2 17, 2 petr 1 14. Apostol je svršio "svoju trku" prema r 7, jer je propovijedao evanđelje po raznim krajevima: sačuvao je vjeru unatoč mnogim nevoljama i patnjama, 1 kor 9 25, 1 tim 6 12, fil 3 14, dap 20 24. U r 8 gleda Pavao svoju nagradu na sudnjem danu kao već pripravljenu i spremljenu. 1 petr 5 4, jak 1 12. U r 9 apostol kao da se boji da njegov učenik ne stigne prekasno u Rim.

Za prvog sužanjstva bio je Demas zajedno s Pavlom, kol 4 14, fil 2 4. U r 10-12 vidimo da je Demas napustio Pavla, no

nije posve sigurno da li je otpao od kršćanske vjere, cf lk 9 35.

"Knjige" u r 13 su ili Sv.Pismo SZ ili neke bilješke odnosno dnevnik Pavlov, kako misle neki tumači.

Aleksandar je ustao protiv Pavla i svjedočio proti njemu na sudu; zato je bio izopćen iz crkve, 1 tim 1 2o.

U r 16 govori Pavao o svojoj "prvoj obrani", koja je izvršena za vrijeme drugog sužanjstva kako misle neki naročito noviji tumači. Neki opet pozivajući se na r 17 gdje Pavao izrično govori o svome oslobođenju, stavljaju "prvu obranu" u vrijeme prvog sužanjstva.

Kada se Pavao oslobodio tamnice, otišao je u Španiju. U r 17 kaže apostol da se oslobodio "iz ralja lavljih", cf dan 6 21, 1 mak 2 6o; ne misli se ovdje na borbu s lavovima nego s ljudima, cf 1 kor 15 32.

Prema r 18 Pavao se ne nada više slobodi odnosno oslobođenju iz drugog sužanjstva. On očekuje samo vječno blaženstvo. Zato zove Timoteja da bude prisutan njegovoj smrti.

Za r 19 isporedi dap 18 2-26, rim 16 19, 2 tim 1 16, dap 19 23, 2o 4.

Iz r 2o vidi se, da je zajedno s Pavlom u rimskom zatvoru samo evanđelista i liječnik Luka, dap 21 29.

Timotej treba da dođe u Rim prije nego nastupi nepovoljno vrijeme za plovidbu. Lino je bio prvi nasljednik sv.Petra na biskupskoj stolici rimskoj.

Za r 22 vidi gal 6 18, fil 4 23. Vidi i "Dominus vobiscum" u misnoj liturgiji, na što se odgovara: et cum spiritu tuo.

Na kraju kaže apostol: milost s vama t.j. Božja milost neka vas čuva od svega zla, naročito od zabluda, 1 tim 6 21, tit 3 15.

POSLANICA SVETOGA PAVLA APOSTOLA TITU

Uvod 1 1-4

1 Pavao, sluga Božji i apostol Isusa Krista, da (po meni) izabranici Božji uzvjeruju i upoznaju onu istinu koja služi za pobožnost,
2 i koja daje nadu u vječni život, što obeća istiniti Bog prije vječnih vremena,
3 a objavi u pravo vrijeme svoju riječ propovijedanjem (apostola); ovo je meni povjereno po zapovijedi Boga, Spasitelja našega;
4 Titu, pravome sinu po zajedničkoj vjeri: milost i mir (tebi) od Boga Oca i Isusa Krista, Spasitelja našega.

Svojstva duhovnog pastira 1 5-9

5 Zato te ostavih na Kreti da urediš što nedostaje, i da postaviš po gradovima svećenike kao što ti zapovjedih.
6 Svećenik treba da je bez mane, (najviše) jedamput oženjen; da ima djecu koja vjeruju i koju ljudi ne optužuju radi raspuštenosti ili neposluha

7 Biskup treba da je bez mane kao Božji upravitelj, da nije tvrdoglav, ni svadljiv, ni pijanica, ni surov, ni lakom na niski dobitak;
8 nego (treba da je) gostoljubiv, dobrostiv, umjeren, pravedan, svet, uzdržljiv.
9 Treba da se drži pouzdane riječi (evanđelja) koja se slaže (i) s (apostolskom) naukom da može opominjati sa zdravom naukom i pobijati one koji joj se protive.

Lažni učitelji 1 10-16

10 Ima naime mnogo neposlušnih i taštih brbljavaca i zavoditelja, osobito od obrezanih (t.j. Židova).
11 Ovima treba začepiti usta. Oni cijele kuće izopačuju jer uče što ne valja, a to radi niskog dobitka.
12 Reče netko od njih, njihov vlastiti prorok: Krečani su odvajkada lažljivci, zle životinje, besposleni trbusi.
13 Ovo je svjedočanstvo istinito. Zato ih strogo karaj da budu zdravi u vjeri
14 i da ne pristaju uz židovske bajke i zapovijedi ljudi koji se odvraćaju od istine.
15 Čistima je sve (stvorenje) čisto, a okaljanima i nevjernicima nije ništa čisto, nego je okaljan njihov um i savjest.
16 Oni tvrde da poznaju Boga, ali ga djelima poriču; to su mrski i neposlušni ljudi, nesposobni za bilo kakvo dobro djelo.

Tumač 1, 1-16 Ova poslanica počinje dugim rečeničnim periodom kao i ona Rimljanima.

Svrha je apostolata da privodi ljude vjeri i Bogu, cf 1 tim 6 3, 2 tim 3 5. Glede r 2 vidi 2 tim 1 9, a glede r 3 1 tim 1 11. Kod Damaska primio je Pavao zapovijed da propovijeda svim narodima, dap 9 22-26. Glede r 4 isporedi 1 tim 1 2. Krist je pravi Bog jer daje milost jednako kao i Bog Otac.

U 1 5-16 govori apostol o crkvi na otoku Kreti.

Nakon prvog sužanjstva u Rimu došao je Pavao na otok Kretu. Tu nije dugo boravio i nije tamošnju crkvu potpuno uredio. Zato je postavio ondje Tita za biskupa da dovrši organizaciju crkve, dap 4 23.

Glede r 6-8 vidi 1 tim 3 2.3. 15, lk 12 42, 1 kor 4 1, 1 tim 6 5. 11 i t.d.

Biskup treba da se drži apostolske predaje jer je ona najbolji tumač i čuvar "pouzdane riječi Božje", to jest evanđelja što ga propovijeda.

Lažni učitelji u r 10 su većinom dolazili iz judeokršćanskih crkvenih zajednica 1 tim 6 5. Prema r 11 treba im pokazati da su njihova shvaćanja o obvezatnosti Mojsijevih ritualnih propisa, osobito propisa o jelima kriva, 2 tim 3 6, iv 10 12. Josip Flavije govori o bogatoj i jakoj židovskoj naseobini na Kreti.

Iz r 12 vidimo da su lažni učitelji uspijevali na Kreti, jer su tamošnji stanovnici bili dobrim dijelom nevaljani. "Prorok" o kojemu apostol govori, je Epimenid iz VI.vijeka pr. Kr. Navedeni citat nalazimo u "Knjizi proroštava" (Hresmoi). U ono doba je postojao glagol kretizein i značio je "lagati i varati". Polibije kaže: u opreci sa Spartancima, Krećani misle da nijedan dobitak nije sramotan. Krećani su doista bili ljudi kojima je "bog bio trbuh", fil 3 19, rim 16 18. O Krećanima, Kilikijcima i Kapadočanima postojala je grčka poslovica: "tri ka najgora" (tria kappa kakista).

Za r 13 vidi 2 tim 4 2. Propisi ("zapovijedi ljudi") što se spominju u r 14 odnose se na razna jela i levitska čišćenja. Ti se propisi temelje na zakonu Mojsijevu o dopuštenim i nedopuštenim jelima, cf 1 tim 4 2, 4 7, mt 15 9, kol 2 22. Iz r 15 se vidi da po sebi nije zabranjeno nijedno jelo, mt 15 17, rim 14 20. Tko je čista srca, taj blaguje svako jelo kao dar Božji. Ovdje dakako apostol ne gleda nekadašnju pedagošku i religioznu vrijednost Mojsijevih obrednih propisa koji su također bili "pedagog za Krista".

Dužnosti raznih staleža 2 1-lo

1 Ti govori što se slaže sa zdravom naukom: 2 starcima reci da budu trijezni, stidljivi, umjereni, zdravi u vjeri, u ljubavi, u strpljivosti. 3 Staricama također svjetuj da se vladaju kako dolikuje svetima: da ne kleveću, da se ne podaju piću, da (primjerom) uče (ono što je) dobro, 4 da upućuju na dobro mlade žene: da ljube muževe i djecu; 5 da budu razborite, čiste i brižne kućanice, dobre i pokorne svojim muževima, da se (zbog njih) ne grdi riječ Božja. 6 Tako i mladiće opominji da budu razboriti u svemu. 7 Sebe stavljaj svima za primjer dobrih djela: cjelovitom i dostojanstvenom naukom, 8 zdravim i besprikornim propovijedanjem da se protivnik postidi, jer neće moći ništa zla kazati o nama.

9 Sluge neka se pokoravaju svojim gospodarima u svemu; neka budu uslužni i neka ne protuslove; lo da ništa ne pronevjere nego u svemu neka pokazuju pravu vjernost; tako će u svemu biti na čast nauka Boga, Spasitelja našega.

Svrha Kristova otkupljenja 2 11-15

11 Pokazala se naime milost Božja koja spasava sve ljude; 12 ona nas uči da se odrečemo bezbožnosti i svjetovnih želja; da trijezno, pravedno i pobožno živimo na ovome svijetu, 13 i čekamo blaženu nadu (t.j. vječno blaženstvo) i (slavni) dolazak velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista. 14 On je dao sebe za nas da nas otkupi od svakoga bezakonja i očisti sebi izabrani narod koji je revan u dobrim djelima. 15 Ovo govori, opominji i uvjeravaj sa svom odlučnošću. Nitko neka te ne prezire.

Tumač 2, 1-lo

U 2 1-lo govori Pavao o dužnostima raznih staleža.

Glede r 1-3 vidi 1 tim 5 1.3, 3 8. 11, 6 11, 2 tim 3 lo, 1 tim 2 9, 3 11.

Žena ženu lakše poučava nego muškarac ženu što vidimo iz r 4. Ljubav prema mužu i djeci je krepost, koju su i pogani slavili na nadgrobnim spomenicima žena i u svojim t.zv. katalozima (popisima) kreposti.

Žene moraju biti u svemu uredne prema r 5-6, jer inače bi se pogani mogli smutiti i grditi kršćanskog Boga, pošto bi mislili da kršćani žele oboriti naravne ljudske vrline i zdravi obiteljski život, cf ef 5 22, 1 tim 2 11, 1 kor 1 3, kol 3 18.

Pavao je upozorio Tita kako treba da se vlada prema starcima i mladićima i poziva ga da bude svima uzor. Tito treba da iznosi "čisto evanđelje", odnosno da poučava vjernike čistim srcem i plemenitom nakanom ne odstupajući nigdje od istinite riječi Božje kako je primio od apostola, r 7.

Protivnici u r 8 su ili pogani i Židovi, ili lažni učitelji. Glede r 9 vidi 1 tim 6 1.3.

Prema r lo robovi treba da budu od srca vjerni svojim gospodarima služeći pritom većma Kristu nego ljudima i tada će biti "na ures evanđelju".

Odlomak u 2 11-15 je himna Božjoj milosti. Čita se na Božić kod prve sv.mise.

Tumač 2, 11-15

Glede r 11 vidi iv 1 14, tit 1 lo, 3 4. Spasenje je doduše općenito, ali svaki čovjek treba da svojom slobodnom voljom sudjeluje u ostvarenju svoga osobnog spasa, cf 1 tim 2 4, ef 1 lo.

U r 12 upozoruje apostol na tri smjera religiozno-moralnog života: treba vršiti dužnosti prema samome sebi, prema bližnjemu i prema Bogu.

Grčki tekst u r 13 kaže da očekujemo "blaženu nadu", t.j. nadamo se vječnom blaženstvu i ta nada čovjeka usrećuje u bijedi, cf 1 kor 1 6, rim 5 2, fil 3 2o. Kršćanska nada ispunit će se potpuno tek na sudnji dan. Neki tumači tvrde da se riječi "velikoga Boga" odnose na "Boga Oca". I sam Spasitelj kaže u mt 16 27, da će doći u slavi "svoga Oca". Međutim, apostol veže riječi "velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista" u grčkom tekstu samo sa jednim članom. Kad bi pod riječima "velikoga Boga" razumijevao Boga Oca, morao bi nastaviti: i Spasitelja (kai tu soteros). Osim toga, kada god govori Pavao o epifaniji ili paruziji, uvijek misli na Krista, cf 2 sol 2 8, 1 tim 6 14-15, 2 tim 4 1. Dakle je i ovdje - bar vrlo vjerojatno - govor o Kristu. I sv. oci ovaj tekst tako shvaćaju i dokazuju njime božanstvo Kristovo. Krist se ovdje naziva "velikim Bogom", jer će na sudnji dan svi bez razlike upoznati njegovu slavu, cf apk 1 7.

Glede r 14 vidi 1 tim 2 6. Krist je sebi "očistio" izabrani narod, cf 2 mojs 7 6. Taj narod treba da revnuje za dobra djela, cf mt 26 28, mk lo 45. Glede r 15 vidi 1 tim 4 12.

Razne opomene 3 1-11

1 Opominji vjernike da se pokoravaju vlastima i pogla-
varima; da budu poslušni i spremni za svako dobro djelo.
2 Nikoga neka ne psuju i ne svađaju se: neka budu blagi i
prema svima ljudima neka pokazuju krotkost. 3 I mi bijasmo
nekoć ludi, nepokorni, lutali smo i robovali raznim požudama
i strastima; živjeli smo u pakosti i zavisti, bili odvratni
(Bogu i ljudima) i mrzili jedan drugoga. 4 Ali kad se pokaza
dobrota i čovjekoljublje Boga, našega Spasitelja, 5 tada nas
on spasi ne zbog pravednih djela što ih mi učinismo, nego po
svom milosrđu kupelju preporoda i obnovom u Duhu Svetom.
6 Njega obilno izli na nas po Isusu Kristu, Spasitelju našemu,
7 da opravdani njegovu milošću budemo - kao što se nadamo -
baštinici vječnoga života. 8 Pouzdana je ovo riječ, i hoću da
to postojano učiš, da oni koji vjeruju u Boga nastoje da pred-
njače u vršenju dobrih djela. Ovo je dobro i korisno ljudima.
9 Ispraznih istraživanja, rodoslovlja i svađa i prepirki o
(Mojsijevu) zakonu se kloni, jer je sve to beskorisno i is-
prazno. 10 Kloni se (nadalje) čovjeka krivovjerca iza prve i
druge opomene, 11 znaj da se takav izopačio; on griješi i (ta-
ko) sama sebe osuđuje.

Osobne vijesti i pozdrav 3 12-15

12 Kada pošaljem k tebi Artema ili Tihika, gledaj da do-
đeš k meni u Nikopolis, jer sam odlučio da ondje zimujem.
13 Pravnika Zenu i Apolona brižno opremi na put, da imaju sve
što im treba. 14 Ali i naši (vjernici) neka se uče prednjači-
ti u dobrim djelima (osobito) gdje vlada nevolja i siromaštvo,
da ne budu bez ploda.

15 Pozdravljaju te svi koji su sa mnom. Pozdravi sve one
koji nas ljube u vjeri. Milost (Božja) bila sa svima vama!

Tumač 3, 1-15 — Glede r 1 isporedi 1 petr 2 13, rim 13 1, 1 tim 2 2.

Židovi su doduše bolje od pogana poznavali Božju volju, ali su gdjekada sami činili upravo one grijehe što su ih kod pogana osuđivali, r 3, cf ri, 2 3. 9, 7 6, ef 2 3, 1 kor 6 9.

U r 4-7 nalazi se himna spasenju, cf 2 11-14. Čita se također na Božić kod druge sv.mise.

Glede r 5 vidi rim 3 24, ef 2 8. 9, 2 tim 1 9. Čovjek se "duhovno preporađa" t.j. iznutra obnavlja milošću Duha Svetoga ponajprije u krštenju, cf iv 3 5. 1 kor 5 7, gal 6 15, 1 kor 6 11. U r 6 služi se apostol slikom iz SZ što je nala-

zimo kod proroka koji govore o "izlijevanju" Duha Božjega. Duha Svetoga primamo po Kristovim zaslugama.

Svrha je preporoda prema r 7 vječni život. Taj je život dragocjena "baština" djece Božje, cf rim 8 17, gal 3 29, 4 7, 1 petr 3 22. U himni se kaže: naše spasenje je djelo milosti Božje; krštenje je sakramenat duhovnog preporoda. Taj "preporod" ili opravdanje daje nam se po Duhu Svetom, a Duha Svetoga šalje nam Bog po Kristu. Dakle je duhovni preporod čovjeka djelo presv. Trojstva. Glede r 9-11 vidi 1 tim 1 4-7, 2 tim 2 23, 2 petr 2 1, 1 kor 11 19, gal 5 2o, 1 tim 6 4-5, 1 lo, 1 kor 5 1, 2 sol 3 14, iv 3 18. Lažni učitelji što se spominju u r 11 bili su dobrim dijelom antinomisti apostolskog doba koji su naučavali neobvezatnost i ćudorednih propisa SZ. Takvi su obično tvrdokorno ustrajali u grijesima.

Grad Nikopolis je vjerojatno ležao u Epiru i prozvan je tako obzirom na pobjedu Augusta nad Antonijem i Kleopatrom kod Akcija g. 31 pr. Kr, cf 2 tim 4 12. O Artemu ne znamo ništa pouzdano. Tihik je poznati pratilac Pavlov, cf ef 6 21, kol 4 7, 2 tim 4 12, dap 2o 4. Zena i Apolon vjerojatno nose Pavlovu poslanicu Titu. Zena je bio Židov i zakonoznanac; mogao je dakle dobro poslužiti Titu u borbi protiv lažnih učitelja. Isto se može reći i za Apolona koji je bio dobar govornik, cf dap 18 24, 19 1, 1 kor 1 12 i dr. Za r 14 vidi mt 7 16-2o, a za r 15 isporedi 2 sol 3 18, 2 tim 4 22.

POSLANICA SVETOGA PAVLA APOSTOLA FILEMONU

Uvod 1-3

1 Pavao, sužanj Isusa Krista, i brat Timotej, ljubljenomu Filemonu, pomagaču našemu; 2 i sestri Apiji kao i Arhipu, našem suborcu i domaćoj tvojoj crkvi: 3 milost vam i mir od Boga Oca našega i Gospodina Isusa Krista.

Apostol hvali Filemona 4-7

4 Svagda zahvaljujem svojemu Bogu, kad te god spominjem u svojim molitvama. 5 Čujem za tvoju ljubav i vjeru koju imaš pred Gospodinom Isusom i (djelima je pokazuješ) prema svima svetima. 6 Neka tvoja vjera koja nam je zajednička bude djelotvorna po spoznaji svega dobra koje je u nama, (i to) na čast (Isusa) Krista. 7 Imao sam naime veliku radost i utjehu zbog tvoje ljubavi jer si, brate, okrijepio srca svetih.

Apostol moli za Onezima 8-22

8 Zato premda imam potpuno pravo u Kristu da ti zapovijedam što si dužan učiniti, 9 ipak zbog ljubavi Božje radije molim, ja, starac Pavao, a sada i sužanj zbog Isusa Krista; 10 molim te za svoga sina Onezima kojega rodih u svojim okovima. 11 On bijaše nekoć tebi nekoristan, a sada je i tebi i meni vrlo koristan. Njega ti šaljem natrag, 12 a ti ga primi kao moje srce. 13 Htio sam da ga zadržim kod sebe da mi umjesto tebe posluži u okovima (što ih nosim zbog) evanđelja, 14 ali bez tvoga odobrenja ipak ne htjedoh ništa učiniti, da ne bi tvoj pristanak bio kao od nevolje nego od dobre volje. 15 Možda se naime zato na neko vrijeme odijelio od tebe da ga (ponovno) primiš zauvijek, 16 ne više kao roba nego preko toga kao ljubljenoga brata; on je to meni (u punoj mjeri), ali još više tebi, i to po tijelu (kao rob) i u Gospodinu (kao kršćanin). 17 Ako me dakle držiš za svoga drugara, primi njega kao mene. 18 Ako ti je u čemu što skrivio, ili ti je što dužan, meni uračunaj. 19 Ja, Pavao, pišem to svojom rukom: ja ću platiti; da ti (uostalom) ne kažem da si i sama sebe meni dužan! 20 Da, brate, daj da imam korist od tebe u Gospodinu! Okrijepi moje srce u Kristu!

21 Uzdam se u tvoju poslušnost i zato ti napisah ovo, jer znam da ćeš još više učiniti nego što molim. 22 Povrh toga pripravi mi i stan jer se nadam da ću vam po vašim molitvama opet biti darovan.

Pozdrav i blagoslov 23-25

23 Pozdravlja te Epafra koji je sa mnom sužanj u Isusu Kristu, (zatim) Marko, Aristarh, Demas i Luka, moji suradnici.

25 Milost Gospodina našega Isusa Krista (neka je) s vašim duhom. Amen.

Tumač 1 - 11 U r 1-3 nalazimo natpis i pozdrav: Pavao se naziva samo "sužanj" jer piše u posve privatnoj stvari, cf r 9, ef 3 1 4 1. Spominje i Timoteja jer je ovaj bio dobro poznat Filemonu cf kor 1 1. Filemona naziva Pavao svojim "suradnikom" cf kol 4 1. "Sestra" t.j. kršćanka Apija bila je po svoj prilici Filemonova žena. Arhip je, kako neki misle, bio sin Filemonov, i predaja kaže za njega da je kasnije bio biskup u Laodiceji. Izraz "suborac" nalazimo još u ef 6 13, fil 2 25, 2 tim 2 3. Glede crkve koja se skupljala u Filemonovoj kući vidi kol 4 15. Kasnija predaja veli da je Filemon bio biskup u Kolosi. Arhip se spominje još u kol 4 17. U r 3 apostol želi Filemonu milost i mir, cf ef 1 2. U r 4 zahvaljuje Pavao Bogu kad god spominje Filemona u svojim molitvama jer je zaista revan kršćanin. "Sveti" su vjernici, cf kol 1 3, ef 1 16, fil 1 3. U r 6 apostol se osobito moli da vjera koja spaja Filemona s drugim vjernicima bude sve većma djelotvorna; a to će biti ako Filemon bude imao sve veću spoznaju duhovnih dobara kršćanstva. Djelatnost koja izvire iz te vjere sve većma združuje vjernike s Kristom cf kol 1 4. 9, ef 1 15. Prema r 7-11 Pavao ima veliko veselje sa Filemonom jer on i u drugim zgodama rado pomaže kršćane; i zato premda bi mu kao apostol mogao zapovijedati, ipak mu radi djelotvorne vjere i ljubavi iznosi samo svoju molbu. Moli ga veoma nježno: evo kakav jesam, ja Pavao, "starac" a sada i "sužanj" Isusa Krista, koji se nalazim u rimskom zatvoru, molim te za Onezima, tvoga roba, a sada "mojega sina", kojega - veli apostol slikovito - "rodih" u okovima jer sam ga pokrstio. U to doba mogao je Pavao biti star oko 60 godina, i bio je svakako slomljen napornim misionarenjem, cf gal 4 19, 1 kor 4 15, 1 petr 5 13. I u misterijskim kultovima mistagog postaje "otac" mistu, t.j. onomu koji se posvećuje.

Tumač 12-25 Prema r 12-14 Pavao šalje Onezima koji je nekoć bio poganin i bio Filemonu beskoristan; sada je po milosti Božjoj postao svima koristan. Pavao moli Filemona da primi Onezima nježno. Nije ga htio zadržati da mu posluži u tamnici bez prethodnog pristanka Filemonova. U r 15 kaže apostol: Bog je dopustio da se Onezim vrati Filemonu ne kao rob nego kao "ljubljeni brat". On treba da bude osobito drag Filemonu jer je član njegova doma i jer je pokršten. U r 17

kaže se: primi njega kao mene, i meni uračunaj njegove dugove. Apostol ovdje kao da piše obveznicu i potvrđuje: ja ću platiti. Pavao doduše ništa ne duguje Filemonu, pače apostol duhovito kaže: povrh Onezima duguješ i sama sebe meni; t.j. kao kršćanin morao bi ti postati moj Onezim. Prema r 2o apostol se hoće okoristiti Filemonom i zato moli da ga razveseli blagošću prema Onezimu. U r 21 kaže Pavao: znam da ćeš učiniti i više nego što tražim. Možda je Pavao želio da Filemon pusti Onezima na slobodu. Kasnija predaja kaže da je Onezim doista bio oslobođen i da je postao biskup u Efezu, odnosno, - prema drugoj verziji, - u Bereji.

Pavao se stalno nadao sretnom svršetku svoga procesa i zato piše Filemonu: pripravi mi stan. On se nada da će uspjeti po molitvama vjernika, cf kol 4 3, ef 6 19. Epafra je bio biskup u Kolosi cf kol 1 7, 4 12. Sada dobrovoljno boravi zajedno s Pavlom u zatvoru. Prije je to činio Aristarh cf kol 4 lo. Marko, Aristarh, Demas i Luka spominju se ovdje kao suradnici Pavlovi. U kol 4 lo sl spominje se osim njih još i neki Jezus Justus.

U r 25 moli Pavao da milost Kristova prosvijetli i ojača duše svih vjernika u domaćoj crkvi Filemonovoj cf gal 6 18, fil 4 23, 2 tim 4 22.

POSLANICA APOSTOLA PAVLA HEBREJIMA

Kristovo dostojanstvo 1 1-14

1 Bog koji je nekada mnogo puta i raznim načinom govorio
našim ocima po prorocima, progovori i nama u ove posljednje
dane po svojem Sinu, 2 kojega postavi baštinikom svega i po
kojem stvori i svijet.

3 On, jer je sjaj njegove slave i živa slika njegova biv-
stva, nosi sve silnom svojom riječi; on nas očisti od naših
grijeha i sjede s desne strane veličanstva Božjega na visini.

4 Toliko posta uzvišeniji od anđela, koliko je odličnije
ime od njih baštinio.

5 Jer kojemu od anđela (Bog) ikada reče: Ti si Sin moj,
ja sam te danas rodio? Ili: Ja ću mu biti Otac, a on će mi
biti Sin?

6 I kada opet (Bog) uvodi svoga prvorođenca u svijet,ka-
že: Neka mu se poklone svi Božji anđeli.

7 O anđelima (doduše) veli: anđele svoje čini kao vjetro-
ve i svoje sluge kao plamen ognja. 8 Ali Sinu svome kaže: Tvo-
je prijestolje, o Bože, traje u vijeke vjekova. Žezlo kraljev-
stva tvoga, žezlo je pravde. 9 Ljubio si pravdu i mrzio na ne-
pravdu; zato te pomaza, o (Kriste) Bože, tvoj Bog uljem rado-
sti većma nego tvoje drugare. I opet veli: 10 Ti si, (Kriste)
Gospode u početku osnovao zemlju i nebesa su djelo tvojih ru-
ku. 11 Ona će proći, a ti ostaješ i sve će ostarjeti kao ha-
ljina; 12 savit ćeš ih kao kabanicu, kao haljinu, i promije-
nit će se; a ti si vazda isti i tvojih godina neće nestati.

13 Komu Gospod ikada od anđela reče: Sjedi meni s desne
strane dok ne položim neprijatelje tvoje kao podnožje nogama
tvojima? 14 Nisu li svi (oni samo) duhovi koji služe, poslani
na službu onima koji će baštiniti spasenje?

Tumač 1, 1-14 Ovdje pisac ne kaže tko je i što je, nego odmah iznosi svoju temu: novozavjetna objava je nadasve uzvišena. To se vidi osobito onda ako se objava NZ isporedi sa objavom SZ. Bog se je objavio nekoć "na razne načine", t.j. bilo je mnogo ljudi preko kojih se Bog objavio i kojima je govorio bilo neposredno, bilo u snu, bilo po raznom nadahnuću. Proroci su ovdje nesamo Ilija, Izaija, Jeremija i drugi, nego uopće svi ljudi preko kojih je Bog govorio narodu. Ti su ljudi vrijedni svake hvale, jer sama činjenica da je Bog govorio preko njih čini ih uzvišenima. U svako doba cijenili su se oni ljudi koji su bili nosioci Božje objave. Takvo shvaćanje nalazimo i kod suvremenih Židova kao i kod poga-

na. Auktor poslanice piše u doba kada je svekoliko čovječanstvo čeznulo za objavom Spasitelja. Židovi i pogani osjećali su svoju moralnu nevrijednost, i slutili su da je blizu prekretnica u povijesti čovječanstva.

"Ovi posljednji dani" u r 2 znače mesijansko doba. Ono je ujedno i posljednje razdoblje svijeta, t.j. iza mesijanskog doba ne slijedi nikakvo novo razdoblje na zemlji nego počinje vječnost. U mesijansko doba govori Bog na mnogo uzvišeniji način nego u SZ; govori naime po svome Sinu. Sada nam se objava ne daje samo djelomice, jer je Sin suvereni vlasnik svega; on je Stvoritelj svijeta i u njemu se odrazuje božanska slava. On je naime sjaj Božje slave i nosi u sebi pečat božanskog bivstva. On je, napokon, sam po sebi, čitavim svojim bićem, pomirenje svijeta s Bogom, premda je ujedno poput proroka opominjao narod na pokoru. Kada Sin Božji dovrši svoje djelo, sjest će svome Ocu zdesna: ne će sjesti kraj anđela koji su samo sluge Božje.

U r 5-14 nalazimo osnovnu misao čitave poslanice: Krist kao nosilac novozavjetne objave Božje daleko nadilazi sve dosadašnje proroke i narodne učitelj. Sve ostale misli poslanice imaju samo drugotno značenje. Ponajprije se dokazuje uzvišenost Kristova u odnosu na anđele. Dokazuje se Sv.Pismom SZ, a redoslijed misli je prilično jednak onome u r 1-4: najprije se iznosi bivstvo Sina Božjega, zatim njegova vlast, njegov zemaljski život i prelaz u Očevu slavu,

Psal 2 7 što se citira u r 5, shvaća se mesijanski, i u tome se slaže pisac poslanice sa teologijom kasnijeg židovstva cf lk 3 22, dap 13 33. Riječ "danas" uzima se vanvremenski: Sin ima po rođenju božanska prava za svu vječnost; on ima i prvenačka prava kakvih nema ni jedno drugo biće; ali ipak on je i potomak Davidov na kojega se u proročkom smislu odnosi Božje obećanje, dano u 2 sam 7 14 za Salomona, Davidova sina. Njegovo prvenaštvo daje mu pravo na poklon od strane anđela, cf psal 97 7. Anđeli će se napose pokloniti Sinu Božjemu na sudnji dan premda su to učinili već i kod njegova utjelovljenja. Anđelima dakako ne pripadaju te božanske prerogative Sina, jer prema psal 1o4 4 oni su samo vjesnici i Božje sluge, koji ostvaruju Božje planove "poput vatre i vjetra" i drugih prirodnih sila. Odnosno: kao što se u hebrejskom tekstu vjetrovi zovu glasnici Božji, tako se ovdje anđeli glasnici nazivaju "vjetrovi" da se istakne nihova neznatnost prema Sinu Božjem. "Vjetar i vatra" su slika promjenljivosti kao i sve ostale prirodne sile; to shvaćanje nalazimo i u židovskoj teologiji suvremenog doba. Nema pak nikakove promjene u onome na koga se primjenjuje slijedeći psalam 45 7. 8. Taj psalam se pjeva Bogu kojega Bog uzvisuje, dakle mu je bivstvom jednak: njegovo gospodstvo traje "zauvijek" i njegovo je vladanje čista "pravda". Već iz toga vidimo da taj psalam nije bio samo proslava jedne kraljevske svadbe. Upotrebljavao se i kod službe Božje, a stariji i mlađi rabini shvaćali su ga mesijanski jer kralj (na istočnjačku nazvan u psalu "Bog") ima na sebi i mesijanske crte. Starije egzegete su psalam ovako shvaćali: žezlo pravde je vlast Spasiteljeva na svijetu; "ljubio si pravdu", to

je Kristov zemaljski život; "pomazao te Gospod", to je Kristova proslava po uskrsnuću i uzašašću; zaručnica je Izrael a družice zaručnice su pokršteni pogani; vlast nad čitavim svijetom je sveopća djelatnost Crkve.

Kristova je slava neprolazna; to nam dokazuje psal 1o2 26-28. Taj psalam je tužaljka Izraela iz vremena kada je razorenje Jeruzalema i babilonsko sužanjstvo svima jasno dokazalo promjenljivost čovječje sudbine. Psalam je sigurno mesijanski, jer je Krist sudionik Gospoda u stvaranju svijeta, što vidimo iz r 2b. Po samome tekstu odnosi se taj psalam primarno dakako na Jahvea, koji je Kyrios u SZ, dok je Krist Kyrios NZ. Slika o savijanju odjeće u znak prolaznosti nečega bila je poznata čitaocima iz Izaijina proroštva 34 4 a nalazimo je i u apk 6 14, samo se ondje pomišlja na smotak knjige.

U vezi sa svršetkom u r 3 navodi nam pisac psal 11o 1 kao biblijski dokaz za Kristovu proslavu. Već je sam Krist ovaj psalam tumačio mesijanski, mt 22 43. To isto je učinio u svojoj propovijedi na Duhove i apostol Petar; a ni Pavao ne zaostaje za njim u svojim poslanicama, dap 2 34, 1 kor 15 24, ef 1 2o-22. Psalmista gleda u duhu "svoga Gospodina" kako svršava svoj zemaljski život u kojem su neprijatelji na njemu iskalili svoj bijes. Krist odlazi u Očevu slavu i postaje dionikom vječnoga Božjeg triumfa jer mu Otac stavlja neprijatelje kao podnožje njegovim nogama. I ovaj se psalam doslovno odnosi na objavu Jahvea kralju: na dan proslave krunisanja odnosno na prijestolnu svetkovinu kralj je pozvan da sjedne o desnu Boga t.j. da bude dionik moći i vlasti Božje. Dakle i taj psalam kao i psal 2, polazi od Davidova kraljevstva, ali sa idejom kraljevskog svećenstva prelazi u mesijanski idejni svijet, a sa predodžbom suda nad narodima u eshatološka shvaćanja. Druga je stvar sa anđelima: oni nemaju božanskog bitka nego su stvoreni duhovi; nisu pozvani da vladaju s Ocem nebeskim nego da služe ljudima koji treba da postignu spasenje.

Potrebna nam je ustrajnost u vjeri 2 1-4

1 Zato nam valja tim većma paziti na riječi što smo ih čuli da ne izgubimo spasenja. 2 Jer ako je riječ rečena po anđelima bila obvezatna i svaki prestupak i nepokornost bi pravedno kažnjena, 3 kako ćemo joj mi izbjeći ako ne budemo mari li za toliko spasenje koje je započelo propovijedanjem Gospodinovim, a od onih koji su čuli predajom se utvrdilo za nas; pošto ga Bog ujedno posvjedoči znacima i čudesima, raznim (vrhunaravnim) silama i davanjem Duha Svetoga po svojoj volji.

Kristovo poniženje i proslava 2 5-18

5 Bog nije podložio budućega svijeta anđelima,(svijeta
naime) o kome govorimo. 6 Pače netko posvjedoči negdje s ri-
ječima: Što je čovjek da ga se sjećaš ili sin čovječji da ga
pohađaš? 7 Učinio si ga nešto manjim od anđela, ovjenčao ga
slavom i čašću i postavi ga nad djelima svojih ruku. 8 Sve si
pokorio pod njegove noge.

Ako mu dakle sve pokori, ništa mu ne ostavi nepokoreno.
Dakako, sada još ne vidimo da mu je sve pokoreno. 9 Ipak vidi-
mo Isusa koji samo malo bijaše umanjen od anđela, da je ovjen-
čan slavom i čašću za smrt koju je podnio; jer milošću Božjom
za sve ljude okusi smrt.

10 Dolikovalo je naime Bogu radi kojega je sve i po ko-
jemu je sve, da dovede mnoge sinove u slavu i da zato patnja-
ma privede slavi (Isusa) početnika njihova spasenja. 11 Jer
svi su od jednoga (Boga): i onaj koji posvećuje (t.j. Krist)
i oni koji se posvećuju (t.j. vjernici).

Zato se Krist ne stidi nazvati ih svojom braćom 12 pa
kaže: Tvoje ime objavit ću braći svojoj, slavit ću te posred
skupštine. 13 I opet: Ja ću se u njega uzdati. I opet: Evo ja
i djeca koju mi dade Bog.

14 Budući da su djeca dionici tijela i krvi, uze on to
isto da (svojom) smrću zatre onoga koji ima vlast nad smrću,
to jest đavla, 15 i da izbavi one koji su od straha pred smr-
ću (i prekogrobnom sudbinom) bili (kao nesretni) robovi u svem
svom životu.

16 Krist se nije zauzeo za anđele nego se zauzeo za po-
tomke Abrahamove. 17 Zato je trebalo da bude u svemu sličan
braći da tako postane milosrdan i vjeran veliki svećenik pred
Bogom, koji zadovoljava za grijehe naroda. 18 Zato naime što
je sam trpio i pritom bio kušan, može pomoći onima koji su u
napasti.

Tumač 2, 1-18 U 2 2 vidimo svrhu čitave poslanice, i doznajemo zašto je apostol isporešivao Krista s anđelima u gl. 1. Poslanica naime ima skroz praktičnu svrhu, a isporešivanje Krista s anđelima ide za istim ciljem. Već je đakon Stjepan u dap 7 53 rekao pred velikim vijećem: objava SZ je djelo anđela. Tu istu misao iznosi apostol u gal 3 19. To dakako ne znači da se potcjenjuje uredba SZ. U 3 17 pače vidimo kako Bog strogo kazni one koji su prezreli objavu SZ. Apostolova je misao ova: ako je potcjenjivanje objave SZ bilo kažnjivo, koliko više bit će kažnjivo preziranje objave NZ. Ta isti je Bog u SZ i NZ, a NZ je osim toga tek nedavno objavljen. Čitaoci dobro znaju da objava NZ nije "prevara" nego je činjenica vrhunaravnog reda; sjajno dokazana i potvrđena čudesima i karizmatima, 1 kor 12-15. Tim veća je dakle odgovornost onih koji zabacuju NZ.

Uredbu SZ možemo nazvati "zavjetom anđela", a NZ zavjetom Krista. Odmah se vidi koji je od oba zavjeta stalan i vječan. Iz psal 8 5-7 vidimo Božju veličinu u prirodi. Čovjek na neki način iščezava među golemim stvorenjima, a ipak ga je milost Božja toliko uzvisila da samo "malo zaostaje" za anđelima i da je gospodar prirode. Ali ovo nije glavna misao tog odlomka. Apostol nasuprot gleda kako grijeh smanjuje čovječju vlast na zemlji, i ujedno kako je Isus pretrpio poniženje u većoj mjeri nego ikoji stvor; jer nitko nije morao napustiti nebo i sniziti se do ljudskog obličja. Ali Krist poslije svoga poniženja doživljava najveću proslavu. Ovo je također jedna od osnovnih misli čitave poslanice: iza poniženja dolazi proslava Božja!

Tadašnja su vremena bila teška i moglo se dogoditi da bi mnogi kršćanin klonuo pod težinom nevolja, cf 1o 33, 13 3 i t.d. Mnogi su već tada željeli i očekivali drugi dolazak Kristov 1 sol 4 12, 2 sol 2 3, 2 petr 3 4, apk 1 7, 22 2o. Kako do toga nije došlo, mnogi su počeli očajavati. Zato apostol naglasuje ovu misao: mi doživljavamo ono isto što je doživio Krist; on se ponizio, ali samo za kratko vrijeme jer je upravo po svojoj smrti primio slavu od Oca. A Krist nam je uzor ne samo u patnji nego i u slavi. On nadalje nije samo uzor nego i jamac da će se sve i na nama ispuniti. Božja je, naime, providnost htjela da Sin Božji umre za nas da nas tako otkupi i spasi. Plodovi Kristove muke primjenjuje se nama i njegovom se žrtvom mi pomirujemo s Bogom.

Krist i mi zajedno s njime potječemo od Boga. To nam dokazuju ona mjesta Sv.Pisma u kojima Mesija govori o svojoj "braći" i "djeci". Apostol navodi najprije psal 22 23 a zatim izai 8 17-18. R 22 psalma kao i čitavi psalam izgovorio je sam Krist na križu, mt 27 46. Time je ovaj psalam dobio mesijanski karakter. U lk 2 34 kaže starac Simeon da će Krist biti na propast i na ustanak mnogima u Izraelu, cf rim 9 33, 1 petr 2 7, t.j. mnogi će se s pravom u njega uzdati. U svijetlu ovih tekstova i izai 8 17 dobiva mesijansko značenje.

Krist je htio da bude čovjek poput ostalih ljudi i da bude smrtan kao i ostali ljudi. Vlast nad smrću stekao je đavao po grijehu t.j. time što je đavao zaveo prve ljude, zavladala je smrt nad ljudima. No pošto je Krist dragovoljno umro, zato je njegova smrt ujedno pomirbena žrtva za nas. A jer je bio pravi čovjek mogao je tu žrtvu prinijeti Bogu za nas i za našu korist. Tako je Krist svojom smrću pobijedio đavla, gospodara smrti i oslobodio čovjeka od straha pred smrću. Dakle, što je u prvi mah izgledalo kao Kristov poraz i kao uništenje njegove slave, to je ustvari bilo pobjeda i dobitak i za njegovu "braću".

Kristova smrt nije se mogla primijeniti anđelima, a nije se ni trebala, jer oni nisu bili pod vlašću đavla i ne trebaju se bojati smrti. To što apostol kaže da je Kristova smrt koristila "Abrahamovim sinovima", ne znači da su ostali ljudi isključeni od spasenja. To se jasno vidi iz r 18 jer su svi ljudi kušani raznim nevoljama i križevima. Vidimo, nadalje,da

su prema Pavlovoj nauci Abrahamova djeca svi oni ljudi koji praktički vjeruju u Boga poput Abrahama, cf gal 3 7. 29, rim 4 11-16. A jer je Krist kao čovjek podnio mnoge nevolje, zato se može smilovati nama i sposoban je da nas kao pravi veliki svećenik zagovara kod Boga. Njegova je žrtva neizmjerne cijene i on je prinosi ne za sebe nego za nas.

Isus i Mojsije 3 1-6

1 Zato, braćo, sudionici nebeskoga zvanja, gledajte Apo-
stola i velikog svećenika naše vjere koju ispovijedamo: 2 Isu-
sa koji je vjeran onomu koji ga postavi, kao (što bijaše vje-
ran) i Mojsije u čitavom domu njegovu. 3 Ovaj je zavrijedio
toliko veću slavu od Mojsija, koliko veću čast ima od doma o-
naj koji ga sagradi. 4 Svaki naime dom gradi netko, a Bog je
onaj koji sve stvori.

5 Mojsije bijaše vjeran u svemu domu njegovu kao sluga da
svjedoči za ono što je trebalo da se objavi; 6 a Krist je ov-
dje kao sin nad domom svojim. Mi smo njegov dom ako dokraja
ustrajemo u pouzdanju i slavnoj nadi.

Kazna nevjere r 7-19

7 Zato stoji ono što govori Duh Sveti: Danas ako čujete
njegov glas; 8 neka ne otvrdnu vaša srca kao za pobune u Meri-
bi i kao u dan kušanja u pustinji; 9 ondje me iskušaše vaši
oci; kušali su me premda su gledali kroz četrdeset godina moja
djela. 10 Zato se rasrdih na rod ovaj i rekoh: vazda lutaju
svojim srcem; ne poznaju mojih putova. 11 Tada se zakleh u
svojoj srdžbi: neće unići u moj mir.

12 Gledajte, braćo, da ne bude u kome od vas zlo i nevjer-
no srce pa da odstupi od Boga živoga. 13 Nego opominjite jedan
drugoga svaki dan dokle god se govori "danas"; da koji od vas
ne otvrdne u zlu prevarom grijeha.

14 Mi postadosmo Kristovi drugari ako naše početno pouz-
danje održimo dokraja; 15 kaže se naime: ako danas čujete nje-
gov glas, neka ne otvrdnu vaša srca kao kad se ovi vaši pobu-
niše. 16 A koji to čuše pa se pobuniše? Zar ne svi oni koji pod
Mojsijem iziđoše iz Egipta? 17 Na koje se ljutio (Gospod) če-
trdeset godina? Zar ne na one koji sagriješiše i čija tjelesa
padoše u pustinji? 18 A kojima se Gospod zakle da neće unići

u njegov mir, ako ne onima koji se ne pokoriše?

19 Vidimo dakle, da nisu mogli unići u obećanu zemlju radi nevjere.

Tumač 3, 1-19 Malo prije apostol je dokazao da je upravo Isusova muka ujedno i njegova proslava. Odatle slijedi pouka za nas: treba ustrajati u nevolji jer to inako nama samo koristi. Izraz "braćo sveta" podsjeća nas na posvećenje što ga primismo u sakramentu krsta; ujedno nam apostol riječima "sudionici nebeskog zvanja" doziva u pamet da smo određeni za nebo. Ponešto drukčije itnosi se ova misao u 2 11 i 2 8-9, gdje nas apostol upozorava na usku vezu koja postoji između nas koji smo Bogu posvećeni i Krista koji je proslavljen na nebesima.

Treba da budemo vjerni Bogu kao što je i Krist bio Bogu u svemu vjeran. U SZ bio je vjeran Mojsije. On doduše nije bio veliki svećenik, ali je na neki način vršio svu službu u "domu Božjem", t.j. u izraelskom narodu. Mojsije a ne Aron bio je stvarni vođa izabranog naroda.

Ako isporedimo Mojsija i Krista, vidimo da je Mojsije bio vjeran kao sluga, dok je Krist Gospodar i graditelj kuće. I mi smo dom i kuća Kristova, ali samo uz uvjet da ustrajemo u vjeri unatoč progonu i da se njome ponosimo. Iz ovih riječi smijemo zaključiti da su čitaoci poslanice živjeli u teškim okolnostima.

Kao što su čitaoci bili u teškom položaju, tako su bili nekoć i Izraelci u pustinji 4 mojs 20 i 21. Ali oni nisu ustrajali u službi Božjoj i zato su bili kažnjeni. Gledali su mnoga čudesa u pustinji pa ipak nisu Bogu vjerovali. Tako je i Duh Sveti u mladoj Crkvi preko karizmatika tvorio mnoga čudesa, i bilo bi veoma žalosno kada kršćani ne bi ustrajali u vjeri. U tom slučaju Bog bi ih odbacio kao što je odbacio Židove u pustinji. Zato vjernici treba da dobro ispitaju sami sebe da vide kako stoji s njihovom vjerom i duhovnim napretkom. Neka budu revni u službi Božjoj doklegod se kaže "danas", cf psal 95, 7-11. Ovaj psalam citira se s nekim manjim izmjenama prema septuaginti, cf ex 17, 2-7, num 20,2-13; 14,23; deut 12, 9. Imena mjesta Meriba i Masa ("ogorčenje" i "kušanje") nalaze se samo u hebrejskom tekstu. To znači: neka dobro promisle da vrijeme brzo prolazi i da je dragocjeno; a ujedno da se primiče i svršetak svijeta, cf 2 9. Neka paze na sebe da im srca ne otvrdnu i da se po grijehu ne prevare, jer bi to značilo gotovo otpad od Boga. Grijeh naime otuđuje srce Bogu i uništava ljubav prema njemu. Grijeh na neki način "dokazuje" čovjeku da mu ne treba prekogrobnog života. Treba se dakle odlučno boriti protiv grijeha, i neprestano misliti na Krista koji je također ustrajao u svojim patnjama, i tako došao do svoje slave.

Ne smijemo zaboraviti ni ovo: upravo oni Izraelci kojima je Bog u Egiptu i u pustinji pokazao svoja čudesa, ogorčiše Gospodina. Zato ih stiže Božja kazna: Gospodin se ljutio na njih 4o godina, i pustinja kroz koju su imali doći u obećanu zemlju postade za njih grob. Sve se to dogodilo jedino zbog njihove nevjere.

Ulazak u vječni počinak 4 1-13

1 Bojmo se, dakle, da se ne bi činilo da je netko od vas
zakasnio, dok (još) stoji obećanje da ćemo unići u njegov mir.
2 I nama je naime propovijedano evanđelje (t.j. radosna vi-
jest o spasenju) kao i njima. Ali njima nije koristila riječ
(Božja) što su je čuli, jer je ne združiše s vjerom.

3 A mi kao vjernici ulazimo u mir kao što reče: zakleh
se u svojoj srdžbi da neće unići u moj mir, premda su djela
(Božjeg stvaranja) bila gotova od postanka svijeta. 4 Negdje
je naime za sedmi dan ovako rečeno: sedmi dan počinu Bog od
svih svojih djela. 5 A ovdje se opet kaže: neće unići u moj
mir. 6 Budući dakle da stoji tvrdnja da će neki unići u mir,
dok oni kojima bi najprije rečene, ne uniđoše radi nevjere.
7 zato opet određuje poslije dugog vremena jedan dan, i kaže
"danas" po Davidu kao što je prije rečeno: ako danas čujete
njegov glas, neka ne otvrdnu vaša srca. 8 Da je naime Jozua
doveo naše oce u mir, ne bi (Bog) poslije dugog vremena govo-
rio za (kakav) drugi dan. 9 Dakle, još preostaje dan počinka
Božjem narodu. 1o I tko uniše u njegov mir, počiva od svojih
djela kao što i Bog počinu od svojih.

11 Gledajmo, dakle, da uniđemo u ovaj mir, da nitko ne pad-
ne u isti grijeh nevjere. 12 Živa je naime riječ Božja i dje-
lotvorna, oštrija od svakoga dvosjeklog mača i prodire dok ne
rastavi dušu i duh, zglobove i mozak, te sudi mislima i namje-
rama srca. 13 Nema stvora nevidljiva pred njim, nego je sve
golo i otkriveno očima onoga kome treba da dademo račun.

Isus naš veliki svećenik 4 14-16

14 Imamo dakle uzvišenoga velikog svećenika koji prođe
kroz nebesa; Isusa Sina Božjega, i držimo se odlučno ispovi-
jedanja naše vjere (u Isusa i njegov nauk). 15 Nemamo naime
velikog svećenika koji ne bi mogao suosjećati s našim slaboćama, nego koji je u svemu bio iskušan kao i mi, osim grijeha.

16 Pristupimo dakle s pouzdanjem k prijestolju milosti, da postignemo milosrđe i nađemo milost kad nam ustreba pomoć.

Tumač 4, 1-16 Apostol je prikazao čitaocima nezahvalnost izraelskog naroda u pustinji. Bog je zbog toga kaznio narod, i čitaoci su lako mogli zaključiti da se ni oni ne smiju podavati nekoj lažnoj sigurnosti. Mir naime Božji t.j. punina mesijanskih dobara odnosno vječno blaženstvo još nije potpuno ostvareno; moglo bi se dogoditi - budemo li nemarni - da nećemo moći unići u taj mir odnosno blaženstvo jer će biti prekasno.

Evanđelje samo po sebi ne spasava čovjeka ako se on ne trudi oko vršenja Božjih zapovijedi. Naša vjera mora biti djelotvorna, i jedino onda možemo unići u "Božji mir". To najbolje vidimo na Izraelcima koji zbog nevršenja Božje volje poginuše u pustinji.

Ne može se reći da Izraelci zato nisu unišli u Božji mir, jer ga tobože još nije bilo. Mir Božji ne znači naime samo svršetak svijeta i sudnji dan kako su Židovi mislili. Bog naime preko psalmiste pod prisegom govori o "svome miru" t.j. o vječnom blaženstvu. Mir Božji kao ispunjenje stvaralačke volje Božje postojao je već tada utoliko što je stvorenje svijeta bilo završeno šesti dan, a sedmi je dan "Bog počinuo od svih svojih djela". To čitamo na prvim stranicama Sv.Pisma, a Gospodin kaže pod zakletvom: neće unići u moj mir; govori dakle o drugom miru, t.j. o punini mesijanskih dobara odnosno o vječnom blaženstvu.

Prema r 5-6 Bog hoće da ljudi uniđu u taj mir, ali već Izraelci nisu bili za to sposobni zbog grijeha u pustinji. Trebalo je, dakle, da drugi dođu na njihovo mjesto da se tako ostvari Božja nakana. To nam dokazuje riječ "danas" u psal 95 8 9. Tu dakle postavlja Bog novi termin i po drugiput poziva ljude u taj mir. No možda će netko reći: Izraelci, doduše, poginuše u pustinji, ali je njihovu djecu Jozua uveo u obećanu zemlju; dakle se ispunila Božja nakana i narod je "ušao u svoj mir". Međutim, to ne stoji jer mi vidimo da je "danas" u psal 95 nekoliko stoljeća mlađe od Jozue; prema tome je volja Božja da postoji neki drugi termin za ulazak u pravi "subotnji počinak" i da je ulazak izraelskog naroda u obećanu zemlju bio samo tip ili slika ulaska kršćana u konačni Božji mir odnosno u nebesko blaženstvo. Suvremena je židovska teologija smatrala

čitavo mesijansko doba kao "subotnju svečanost", pa su čitaoci poslanice lako mogli pratiti apostolova izlaganja u 4 1-8.

Iz svega se vidi da neki "novi narod" Božji t.j.kršćani a ne Židovi imaju baštiniti Božji mir. Kršćani su "novi Božji dom" kako se kaže u 3 6. Ali i za kršćane vrijedi staro pravilo: mir Božji nije neki privilegij nego se za nj treba truditi kreposnim djelima. Jer kao što Izraelci poginuše u pustinji zbog grijeha, tako ni kršćanima nema vječnog spasenja bez dobrih djela.

Radostan je svršetak dobrih kršćana prema r 12-13 jer im je Bog obećao velika i dragocjena dobra. Zato ovdje apostol hvali riječ Božju. Ova je pohvala zgodan svršetak ne samo prethodnog izlaganja nego i svih prvih pet poglavlja. Za apostola je najviši autoritet riječ Božja: ona drži svijet i upravlja njime, 1 3; ona je probni kamen za sve ljude i oni koji primaju riječ Božju postaju djeca Božja, 3 8 - 4 11. Riječ Božja je neodoljiva kao sam Bog. Apostol slikovito prikazuje kako riječ Božja ide do dna svakoj stvari, kako nepristrano ocjenjuje svako ljudsko djelo i pomisao; ona sve prosuđuje i njezinoj pravdi ne može nitko izbjeći; pred njom nema pretvaranja ni poljepšavanja. Pred Bogom smo svi onakvi kakvi uistinu jesmo, dakle "posve goli", cf mudr 7 22. Zanimivo je da sličnih pohvala riječi Božje nalazimo i u aleksandrijskoj filozofiji kojoj je osobiti predstavnik Filon. On na pr. kaže da riječ Božja "sve razrezuje" i t.d.

Od 4 14 - 10 31, ide prvi dio poslanice u kojem se ističe kao glavna misao: Krist je naš spas! U 4 14-16 govori se o Kristu koji pozna naše slabosti. Tu misao razlaže apostol sve do kraja gl. 10. Ta je misao ujedno kruna svega dosadašnjeg razlaganja, cf 2 17, 3 1. Samo iz praktičnih razloga je apostol umetnuo opomenu u 3 1 sl i time odijelio navještaj te glavne misli od njezinog obrazloženja. Tu misao mogli bismo ovako razraditi: pazite na Apostola i Velikog svećenika naše vjere Isusa. Apostol tumači sada uzvišenost Kristove velikosvećeničke službe; on kaže da po Kristu postajemo sigurni za svoje spasenje i iznosi nam naše dužnosti prema njemu.

Krist se nama jasno očitovao kao naš veliki svećenik. Kao što je nekoć u SZ veliki svećenik ulazio kroz predvorje u svetinju nad svetinjama, tako je Krist "prošao kroz nebesa" i kao Sin Božji stupio pred Božje prijestolje, 2 kor 12 2. Razumije se, dakle, samo sobom da Krista moramo vjerno priznavati, t.j. u njega čvrsto i stalno vjerovati.

Premda je Krist Sin Božji, ipak nam nije dalek i dobro shvaća našu bijedu. Kao pravi čovjek uzeo je na sebe sve naše slabosti osim grijeha. On je dakle naš drugar u nevolji i suosjeća s nama. Omogućuje nam pristup do Božjega prijestolja gdje vrši službu velikog svećenika i našeg zagovornika. On nam osigurava kod Boga milosrđe i milost kad nam god ustreba.

Isus naš veliki svećenik (nastavak) 5 1-1o

1 Svaki naime veliki svećenik koji se uzima od ljudi po-
stavlja se za ljude na službu Božju, da prinosi darove i žrt-
ve za grijehe. 2 Mora da suosjeća s onima koji su u neznanju
i lutaju, jer je i sam podvržen slaboćama. 3 Zato je dužan ka-
ko za grijehe naroda tako i za svoje prinositi žrtve.

4 Nitko sam sebi ne prisvaja te časti nego svatko mora bi-
ti pozvan od Boga kao Aron. 5 Tako i Krist ne dade sam sebi
službu velikog svećenika nego mu (dade) onaj koji mu reče: Ti
sin sin moj, ja sam te danas rodio. 6 A na drugom mjestu kaže:
Ti si svećenik dovijeka, po redu Melkizedekovu.

7 U vrijeme svoga zemaljskog života prikaza Krist svoje
prošnje i ponizne molitve onomu koji ga je mogao izbaviti od
smrti, i to s velikim vapajem i suzama. I bijaše uslišan zbog
svoje smjernosti. 8 Premda bijaše Sin Božji, ipak se po muci
svojoj nauči podložnosti. 9 Tako dodje do konačne slave i po-
stade svima koji ga slušaju početnik vječnog spasenja, lo i bi
od Boga nazvan veliki svećenik po redu Melkizedekovu.

Apostol kori duhovni nazadak vjernika 5 11-14

11 O tome bismo imali još mnogo govoriti, ali bi bilo te-
ško sve protumačiti, jer postadoste mlitavi u slušanju. 12 Vi
premda biste - obzirom na vrijeme - morali biti već učitelji,
ipak treba da se učite prvim počecima božanske nauke; 13 po-
stadoste kao djeca koja trebaju mlijeka, a ne jake hrane. Tko
se hrani mlijekom, ne zna za riječ pravde jer je još dijete.
14 Za savršene je tvrda hrana; oni imaju ćutila izvježbana da
razlikuju dobro i zlo.

Tumač 5, 1-14 — Apostol je dokazao da je Krist pravi veliki svećenik jer stoji pred Božjim prijestoljem. Sada u r 1-3 dokazuje da je Krist naš veliki svećenik jer shvaća naše slaboće. Netko bi mogao pomisliti: Krist je Bog i kao takav apsolutno savršen, dakle nema razumijevanja za naše bijede. I židovska teologija ovako je shvaćala Mesiju, a sličnih misli nalazimo i u ostalim spisima NZ, naime da je Krist apsolutno bezgrješan, 2 kor 5 21, 1 iv 3 5, 1 petr 2 22. Ali ne stoji da Krist ne shvaća naše bijede, jer u tom slučaju bi veliki svećenik SZ više vrijedio ljudima nego Krist. Upravo obratno je istina: Krist je bio i pravi čovjek i zato potpuno razumije naše slabosti. Ipak je razlika između njega i velikog svećenika u SZ: ovaj je morao prinositi žrtvu i za svoje grijehe dok Krist toga nije trebao činiti, cf 3 mojs 9 7, 16 6, 4 13, 4 mojs 15 22-31.

Prema r 4-6 svi su ljudi grješnici, i zato nitko nema prava na velikosvećeničku službu ako nije pozvan od Boga. Bog je pozvao i prvoga velikog svećenika Arona, 2 mojs 28 1, 4 mojs 3 1o. Krist je, doduše, mogao sam sebi dati tu čast jer je bio bez grijeha; ipak nije toga učinio nego je čekao Božji poziv, cf psal 2 7, 11o 4. Krist je postao veliki svećenik već time što ga je Otac nebeski objavio ljudima kao svoga Sina. Povrh toga, izrično se kaže da je Krist veliki svećenik po redu Melkisedekovu. O ovome kralju govori se tek od gl 7 dalje.

Da Krist nije sam sebi dao veliko-svećeničku službu, dokazuje prema r 7-1o njegova žarka molitva na Maslinskoj gori kojom se molio svome Ocu da ga mine kalež muke. Tom molitvom Krist se ponizio, i ujedno dokazao da nije hlepio za svećeničkom časti. Veličina Kristova poniženja razabire se upravo iz intenzivnosti njegove molitve, cf 3 mak 1 16, 2 mak 11 6. Ova Kristova molitva ujedno je i njegov svećenički čin: s tim nezasluženim poniženjem Krist je prikazao Bogu žrtvu, i to kao Sin Božji po kome je Otac stvorio svijet. Prinio je tu žrtvu kao nevini Jaganjac, i zato je ta žrtva bila od neizmjerne cijene i osigurala je vječno spasenje svima koji pođoše za Kristom.

Iz r 11-14 vidimo da apostola smeta lijenost čitalaca. Ovi nisu neki novajlije u kršćanstvu, pače morali bi biti već učitelji s obzirom na dugotrajno poznavanje Krista. Međutim, oni su još uvijek "na početku": trebalo bi im tumačiti osnovne istine kršćanstva. Slični su "maloj djeci" kojoj treba mlijeka. Tu sliku nalazimo i u aleksandrijskoj filozofiji, cf 1 kor 3 2, rim 1 17, hebr 1o 38. Nedoraslost čitalaca sastoji se u tome što nisu uvježbani za razlikovanje dobra i zla. Glavna im je grješka što su ravnodušni prema duhovnim stvarima...

Duhovno savršenstvo 6 1-2o

1 Zato ostavimo početnu Kristovu nauku i dajmo se na savršenstvo; ne postavljajmo opet temelja naukom o odvraćanju od mrtvih djela i vjere u Boga; 2 naukom o krštenju i rukopoloženju; o uskrsnuću mrtvih i o vječnom sudu. 3 A ovo (da težimo za savršenstvom) učinit ćemo ako Bog dade.

4 Nije naime (gotovo) moguće dovesti do pokajanja one koji su jednom bili prosvijetljeni i uživali nebeskog dara i postali dionici Duha Svetoga 5 i okusili lijepu riječ Božju i čudesa budućega svijeta 6 pa ipak otpali; oni naime za sebe ponovno razapinju i grde Sina Božjega.

7 (Tako i) zemlja koja pije kišu što često na nju pada,

i rodi korisno povrće onima koji je obrađuju, prima blagoslov
od Boga. 8 A koja (unatoč kiši) iznosi trnje i bodljike, ne-
plodna je, blizu je prokletstvu i najposlije se sažeže.

9 Ali premda tako govorimo, uvjereni smo za vas o bolje-
mu, ljubljeni, i znamo da ste blizu spasenju. 10 Jer Bog ni-
je nepravedan da zaboravi vašu djelotvornu ljubav koju poka-
zaste u njegovo ime, jer poslužiste svetim i (još) im (sada)
služite. 11 Ipak želimo da svaki od vas pokaže jednaku rev-
nost da se potpuno ispuni nada (t.j. postigne vječno blažen-
stvo); 12 da u tome ne budete lijeni nego da nasljedujete one
koji su vjerom i ustrajnošću baštinili obećanja (t.j. obećana
nebeska dobra).

13 Kad je Bog Abrahamu dao obećanje zakle se sam sobom
jer nije imao nikoga većega da bi se njime zakleo, 14 i reče:
Zaista ću te bogato blagosloviti i silno ću te umnožiti. 15 I
on je strpljivo čekao i dobio obećano.

16 Ljudi se svagda većim kunu i za svršetak svakog pri-
govora služi im kao jamstvo zakletva. 17 Zato i Bog posta ja-
mac zakletvom kad htjede baštinicima obećanja pokazati svoju
nepromjenljivu odluku, 18 da bismo tako dvjema nepokolebivim
stvarima (Božjim obećanjem i zakletvom) u čemu Bog ne može
prevariti, imali veliku utjehu mi koji pribjegosmo tome da se
uhvatimo za nadu 19 koja nam je dana. Ovu (nadu) imamo kao si-
gurno i čvrsto sidro duše koje ulazi u unutrašnjost zastora
(jer je predmet naše nade Krist i naš vječni spas); 20 ovamo
(t.j. u nebo) uniđe Isus za nas kao preteča i postade veliki
svećenik po redu Melkizedekovu dovijeka.

Tumač 6,1-8 Iz r 1-8 vidimo da apostol samo ukratko spominje početnu nauku Kristovu i ne misli je ponavljati jer su u njoj vjernici bili svakako dovoljno poučeni. Tko se "pere" u krvi Kristovoj, taj se odvraća od "mrtvih" djela i više ne griješi teško, cf 9 14. Vjera u Boga ili se mora tek usaditi što biva kod pogana, ili se mora samo produbiti ili oplemeniti što biva kod Židova. Nauk o sredstvima milosti u r 2 govori o sakramentu krsta i potvrde odnosno sv. reda, dap 6 6, 8 17. Nauk o posljednjim stvarima čovjeka kao i o svršetku svijeta bio je poznat Židovima, ali je znatno nadopunjen Kristovim eshatološkim govorima kao i izjavama apostola Petra i Pavla te Apokalipsom Ivanovom.

Prema r 3-8 apostol je ipak spreman da se vrati na osnovne istine kršćanstva, jer su one prvo svjetlo vjernika koje im donosi Krist, svjetlo svijeta, iv 1 4, 8 2 i t.d.* "Kušanje nebeskog dara" je zapravo sam Duh Sveti sa svojim dvostrukim darom: riječju Božjom t.j. evanđeljem i "čudesima budućega svijeta" t.j. karizmatima, dap 2 38, 10 45, 11 17, hebr 2 4 5. Što je ljepša slika "budućega svijeta" t.j. praktične aplikacije kršćanstva u životu vjernika to je strašniji otpad od

* R 3 shvaćaju mnogi tumači kako je u prijevodu.

Krista. Čitaoci su doduše puni pogrješaka, ali su ipak sposobni da se duhom obnove. Kod otpada redovito nema obnove zato što okorjeli otpadnici tvrdokorno odbijaju svaku pomisao na obraćenje. Krist nije njima svjetlo ni snaga nego "predmet mržnje i prezira. Zato ga oni na neki način iznova razapinju, cf mt 12 31.

Tumač 6, 9-2o

U r 9-12 apostol opominje vjernike da ne otpadnu od Krista. On je uvjeren da čitaoci pripadaju Kristu što su dokazali svojom ljubavi prema Bogu i bližnjemu, cf jak 2 14. Svi čitaoci nisu jednako revni i zato apostol nije za sve jednako siguran da će se spasiti. On ih opominje da ne sustanu nego da gledaju na primjer onih koji su vjerom i strpljivošću postigli spasenje.

Iz 3 13-2o vidimo da kršćanstvo ne traži od nas nemoguće stvari; a ono što nam obećaje, ispunja se potpuno tek na drugom svijetu. To nam dokazuju i primjeri iz SZ. Bog je na pr. Abrahamu obećao blagoslov i brojno potomstvo gen 22, 16-17. Abraham je prema volji Božjoj strpljivo čekao i dočekao ispunjenje obećanja. Bog nije prepustio samo vremenu da dokaže svoju istinitost, nego se i sam zakleo da će svoje obećanje izvršiti. Božje obećanje se potpuno ispunja tek na drugom svijetu; radi toga treba da živimo u nadi koja raste iz vjere kao trajna utjeha čovjeka na zemlji. Ta je nada "sidro" koje nas vodi u nutrinju nebeskog "šatora". Ta nada nije varava jer je sam Krist prvi unišao u nebesko blaženstvo da nama pokaže put, i da bude naš veliki svećenik po redu Melkizedekovu dovijeka. Ovu posljednju misao razrađuje apostol u tri slijedeća poglavlja.

Sam Krist je mesijanski protumačio psal llo i primijenio ga na sebe, cf mt 22 43. Mesijinu muku jasno su prikazali i proroci SZ cf izai 53 7. Kod sinoptika čitamo da je Isus na posljednjoj večeri dao svoje tijelo i krv kao žrtvu"za mnoge", mk 14 24 i t.d. Pavlu je Kristova smrt na križu jedna od glavnih tema u poslanicama, cf 1 kor 2 2, kol 2 14 i t.d. I kod drugih apostola je Kristova smrt od najvećeg značenja, dap 8 31 i t.d. Pošto je Krist dragovoljno umro, postao je svećenik i žrtva zajedno. Tom žrtvom započinje mesijansko doba, i zato je pravo da se ona osvijetli primjerom iz SZ, t.j. da se prikaže uzvišenost kralja Melkizedeka koji je tip Kristov, a po svome dostojanstvu viši od Abrahama.

Krist i Melkizedek 7 1-28

1 Ovaj Melkizedek, kralj salemski, svećenik Boga Višnje-
ga, dođe ususret Abrahamu kad se ovaj vraćao pošto je nadvla-
dao kraljeve, i blagoslovi ga. 2 Njemu Abraham dade desetinu
od svega. Njegovo ime znači ponajprije kralj pravde, a zatim
kralj salemski t.j. kralj mira; 3 (on se spominje) bez oca,
bez majke, bez rodoslovlja, (kao da) nema početka (njegovih)
dana ni svršetka (njegovu) životu, (i tako je) sličan Sinu
Božjemu (te) ostaje svećenik dovijeka.

4 Gledajte koliki je onaj komu Abraham patrijarha dade
desetinu od najboljih dijelova plijena. 5 Doduše, i sinovi
Levijevi koji vrše svećeničku službu imaju po zakonu pravo
da uzimaju desetinu od naroda, to jest od svoje braće premda
i oni izađoše iz bedra Abrahamova.

6 Ali onaj koji ne potječe od njih uze desetinu od Abra-
hama i blagoslovi onoga koji je imao obećanje. 7 A bez sumnje
manji se blagoslivlja od većega. 8 Ovdje primaju desetinu
smrtni ljudi, a ondje onaj za koga se kaže da živi (vazda).
9 I može se reći: Levi koji prima desetinu dade (također) po
Abrahamu desetinu, lo jer još bijaše u očevom boku kad ga
srete Melkizedek.

11 Kad bi dakle savršenstvo bilo dano po levitskom sve-
ćenstvu pod kojim je narod primio zakon, zar bi bilo potreb-
no da ustane drugi svećenik po redu Melkizedekovu i da se ne
zove svećenik po redu Aronovu? 12 Jer kad se mijenja svećen-
stvo, treba da se mijenja i zakon. 13 Taj, naime, za koga se
ovo kaže, od drugog je plemena od kojega nije nitko služio
oltaru. 14 Poznato je naime da je Gospodin naš potekao iz
(plemena) Judina, za koje pleme Mojsije ništa ne reče • sve-
ćenicima. 15 Još mnogo jasnije postaje (stvar) ako kao Melki-
zedek ustaje drugi svećenik 16 koji nije postao po zakonu tje-
lesnog podrijetla nego snagom vječnoga života. 17 Jer za nj
se svjedoči: Ti si svećenik dovijeka po redu Melkizedekovu.

18 Time se ukida prijašnja zapovijed jer je bila slaba i
beskorisna. 19 Zakon naime nije ništa doveo do savršenstva,
ali je donio bolju nadu po kojoj se približavamo Bogu. 2o A
ukoliko (se to nije dogodilo) bez zakletve - dok naime oni
postadoše svećenici bez zakletve, 21 ovaj posta svećenik sa
zakletvom po onome koji mu reče: zakle se Gospodin i ne će
se pokajati: ti si svećenik dovijeka, 22 - utoliko je Isus
postao jamac boljega zavjeta.

23 I dok su oni bili mnogi svećenici jer ih je smrt spri-
ječila da ostanu, 24 ovaj ima vječno svećenstvo jer ostaje
zauvijek. 25 Zato i može savršeno spasiti one koji po njemu
dolaze k Bogu jer svagda živi da ih zagovara.

26 Dolikovalo je, naime, da takav bude naš veliki sve-
ćenik: svet, nevin, neokaljan, odvojen od grješnika i viši od
nebesa; 27 koji ne treba svaki dan poput naših velikih sveće-
nika da najprije za svoje grijehe prinosi žrtvu a zatim za
narodne. Ovo je učinio jednom zauvijek pošto je sama sebe pri-
kazao (Bogu).

28 Dakle, zakon postavlja ljude za velike svećenike koji su podvrženi slabosti, a riječ zakletve koja je izrečena poslije zakona, postavlja za velikog svećenika Sina savršena dovijeka.

Tumač 7, 1-10 Apostol isporeduje ovdje Melkizedeka i Krista, dakako na svoj način. U tome se donekle povodi za aleksandrijskom egzegezom. Najprije ističe sve što je kod Melkizedeka važno, pa to primjenjuje na Krista. Uzima u obzir sve što Sv.Pismo kaže o dostojanstvu Melkizedekovu i govori o njemu kao o kralju i svećeniku; napokon spominje desetinu koju je Melkizedek primio od Abrahama. Sada apostol uzima u obzir i ono što Sv.Pismo ne kaže o Melkizedeku, a to je njegovo podrijetlo, rodoslovlje i t.d.

Etimološki se tumači riječ Melkizedek kao "kralj pravde i mira". Važan je njegov susret sa praocem Abrahamom, a važno je to, što Sv.Pismo ne spominje njegova podrijetla ni rodoslovlja. Ne znači to da Melkizedek nije čovjek, ali u relaciji sa Kristom je važno što se ne spominju genealoški podaci. Upravo po tome postaje on "sličan" Sinu Božjemu koji je vječan. Zato je i Melkizedek "vječni" svećenik. Sličnih načina dokazivanja nalazimo i u aleksandrinskoj filozofiji.

Iz izvještaja SZ se, nadalje, vidi da je Melkizedek blagoslovio Abrahama i primio od njega desetinu. To je dokaz da je Melkizedek viši od Abrahama. Inače su imali prava ubirati desetinu u židovskom narodu samo Levijevi sinovi. Za njih kaže apostol da "umiru" dok Melkizedek "zauvijek živi", t.j. Sv.Pismo ništa ne govori o njegovoj smrti. Čak su i sinovi Levijevi dali desetinu Melkizedeku pošto su u ono doba još bili, kako kaže tekst, "u boku Abrahamovu". Melkizedekov blagoslov što ga je primio Abraham, jasno ukazuje na Krista kao nosioca više vlasti i djelitelja božanskih milosti.

Tumač 7,11-28 Prema r 11-28, daljnji razvoj židovske povijesti dokazao je, da levitsko svećenstvo nije moglo čovjeka dovesti do savršenstva. Kad bi tako bilo, ne bi trebalo drugog svećenika po nekom drugom redu. Međutim, promjena svećenstva traži promjenu svekolike starozavjetne uredbe. A dolazak novog svećenstva vidi se iz riječi: ti si svećenik dovijeka po redu Melkizedekovu (psal 110,4). Ta se izreka odnosi na Krista koji ne potječe iz plemena Aronova nego Judina, a iz ovoga plemena nitko nije bio svećenik. Osim ovoga negativnog dokaza, da naime Krist nije iz Aronova plemena, iznesi apostol i pozitivni dokaz: Krist je svećenik po redu Melkizedekovu. Taj red nije vezan uz tjelesno podrijetlo nego - prema psal 110,4 - "uz obećanje neprolaznog života". Zato je to svećenstvo vječno.

Premda je Mojsijev zakon bio nemoćan obzirom na savršenstvo čovjeka, ipak je bio vodič u "bolju nadu", t.j. vodič i pedagog za Krista, cf 7 11, gal 3 1o, rim 7 7 i t.d.

U SZ nastajali su svećenici "bez zakletve" dok je Krist primio svoju svećeničku službu po Božjoj zakletvi, psal 11o 4. Ta je zakletva ujedno jamčila da je to svećenstvo vječno. I dok su svećenici SZ"umirali" dotle je Krist pobjednik nad smrću i Spasitelj za sva vremena, rim 8 34.

Iz ove poredbe svećenstva SZ sa Kristom kao velikim svećenikom NZ jasno se vidi koje su njegove odlike; Krist je "svet", t.j. Bogu posvećen, cf psal 16,1o; on je "čist i neokaljan" u svakom pogledu; odijeljen je od grješnika jer je slavno uzašao na nebo; on je samo jednom prinio žrtvu Bogu prikazavši sama sebe: zato je savršeni veliki svećenik bez mane i grijeha, cf hebr 4 14-15.

Krist veliki svećenik na nebu 8 1-13

1 Glavno je od toga što govorimo (ovo): imamo takvog velikog svećenika koji sjedi s desne strane prijestolja veličanstva (Božjega) na nebesima 2 i službenik je svetinje i istinitoga šatora što ga razape Gospodin, a ne čovjek.

3 Svaki se naime veliki svećenik postavlja zato da prinosi dare i žrtve; potrebno je stoga da i ovaj ima nešto što će prinositi. 4 Da boravi na zemlji, ne bi bio svećenik jer (ovdje već) jesu koji prinose dare po zakonu. 5 Ovi služe slici i sjeni nebeskih stvari kao što je bilo objavljeno Mojsiju kad je trebao da načini šator. Gledaj, reče mu Bog, načini sve po slici koja ti se pokazala na gori.

6 A sada je dobio (Krist utoliko) znamenitiju službu,ukoliko je posrednik boljega zavjeta koji se temelji na boljim obećanjima. 7 Kad bi onaj prvi bio savršen, ne bi trebalo tražiti drugoga. 8 Zato kori stari zavjet s riječima: evo idu dani, govori Gospodin, kada ću s domom Izraelovim i s domom Judinim sklopiti novi zavjet; 9 ne prema zavjetu koji ugovorih s ocima njihovim u onaj dan kad ih uzeh za ruku da ih izvedem iz zemlje egipatske; oni naime ne ostadoše u mojem zavjetu i ja više ne marih za njih, govori Gospodin. 1o Ovo je zavjet koji ću sklopiti s domom Izraelovim poslije onih dana, govori Gospodin: dat ću svoje zakone u njihovu pamet i napisat ću ih u njihova srca, i bit ću im Bog, a oni će biti moj narod. 11 I nitko neće učiti svoga sugrađanina ni brata svojega i govoriti mu: poznaj Gospodina, jer će me svi poznati od maloga do velikoga me-

đu njima. 12 Bit ću milostiv njihovim nepravdama i njihovih grijeha neću se više spominjati. 13 Dakle, kad kaže "novi" zavjet, načini prvi starim. A što je staro i zastarjelo, blizu je da nestane.

Tumač 8, 1-13 Apostol je dokazao da je Krist zaista sposoban za velikosvećeničku službu, i sada prelazi na svoju glavnu temu: kako Krist djeluje kao veliki svećenik? Ta je tema tokom čitave poslanice brižno pripravljena, cf 1 3, 2 9.14.17, 4 14, 5 9, 7 19.22.25 i t.d.

Krist je veliki svećenik "u svetinji" koju mu je pripravio sam Bog na nebesima. Premda Kristu kao velikom svećeniku "nema mjesta na zemlji", jer ovdje još postoje svećenici Mojsijeva zakona, ipak se on daleko izdiže nad njima jer vrši svoju službu u "nebeskom šatoru", a ne u zemaljskom. Ovaj je samo "sjena" nebeskoga, cf 2 mojs 25 4o. I Kristov je zavjet viši od Mojsijeva. To nam svjedoči sam Bog kad govori o novom zavjetu i spominje stari kao nedostatan; cf jer 31 31-34. Stari je zavjet doduše bio sklopljen prigodom izlaska Izraelaca iz Misira, ali mu narod nije ostao vjeran. Dakle ni Gospodin nije tim zavjetom više vezan. Zato on obećaje novi zavjet koji nije napisan na kamenim pločama nego je upisan u srce čovjeka; taj je zavjet vječan i po njemu Bog ostaje trajno sjedinjen sa svojim narodom. Proroci su taj zavjet već unaprijed prorekli i tim samim prvi zavjet postaje "star" i treba da nestane.

Žrtve staroga zavjeta su nesavršene 9 1-1o

1 Imao je dakako i prvi (zavjet) uredbe za službu Božju
i zemaljsku svetinju. 2 Prvi dio šatora bijaše naime načinjen
(tako) da je u njemu bio svijećnjak i stol i postavljeni hlje-
bovi; taj se zvao svetinja. 3 Za drugim zastorom bijaše drugi
dio koji se zvao svetinja nad svetinjama. 4 U njemu bijaše
zlatni kadioni žrtvenik i kovčeg zavjeta, obložen svuda zla-
tom; u njemu je bila zlatna posuda s manom, Aronov štap koji
je procvao i zavjetne ploče. 5 Više njega bili su Kerubini
slave koji zasjenjivahu pomirište; no o tome nije potrebno da
sada napose govorimo.

6 Ovo je bilo tako uređeno, i svećenici su svagda ulazi-

li u prvi dio šatora kad su vršili službu Božju. 7 U drugi dio
ulazio je samo veliki svećenik jedamput godišnje, i to ne bez
krvi koju je prinosio za sebe i za narodne grijehe, učinjene
iz neznanja.

8 Time javlja Duh Sveti da se još nije otvorio put u
(pravu) svetinju (nebesku) dokle god prvi šator (odnosno sta-
ri zavjet) postoji. 9 Taj je slika sadašnjega vremena (t.j.
starozavjetne uredbe kod Židova): prinose se darovi i žrtve
koje ne mogu da usavrše u savjesti onoga koji žrtvuje; 10 to
su samo zapovijedi o vanjskoj čistoći, za jelo, pilo i različ-
na pranja, a određene su (da vrijede) do časa (novozavjetnog)
usavršenja.

Savršena žrtva novoga zavjeta 9 11-28

11 Međutim, Krist dođe kao veliki svećenik budućih dobara
kroz veći i savršeniji šator koji nije načinjen rukom, to jest
koji nije od ovoga svijeta. 12 Ne uniđe (u svetinju) s krvlju
jaraca ili junaca nego svojom (vlastitom) krvlju jednom zauvi-
jek i steče vječno otkupljenje za nas. 13 Ako naime krv jaraca
i junaca i juničin pepeo,čime se škropilo okaljano, posvećuje
za vanjsku čistoću, 14 koliko će više krv Krista koji sama se-
be po Duhu Svetom prikaza neokaljana Bogu, očistiti našu sa-
vjest od mrtvih djela da služimo Bogu živome!

15 Zato je Krist posrednik novoga zavjeta da po smrti koju
podnese za oproštenje grijeha učinjenih u prvom zavjetu,prime
pozvani od Boga obećanu vječnu baštinu. 16 Gdje je naime opo-
ruka, valja da uslijedi smrt onoga koji je načinio oporuku.
17 Jer oporuka je (tek) po smrti čvrsta i nema nikakve snage
dok je živ onaj koji je načini.

18 Tako i prvi zavjet nije posvećen bez krvi. 19 Kad na-
ime Mojsije izgovori sve zapovijedi zakona svemu narodu, uze
teleće i jarčje krvi s vodom, crvenom vunom i izopom te poškro-
pi knjigu i sav narod 20 s riječima: ovo je krv zavjeta koji
s vama sklopi Bog. 21 Isto tako (krvlju) poškropi šator i sve
posudje (odredjeno) za službu (Božju). 22 Gotovo sve se krvlju
čisti po (Mojsijevu) zakonu, i bez prolijevanja krvi nema opro-
štenja.

23 Tako dakle treba da se čiste slike nebeskih stvari,ali
same nebeske stvari zahtijevaju bolje žrtve od ovih. 24 Krist
naime ne uniđe u svetinju rukom načinjenu koja je (samo) slika
istinite svetinje, nego uđe u samo nebo da se pokaže pred Bož-
jim licem za nas; 25 i ne prikaza samoga sebe mnogo puta kao
što to čini veliki svećenik koji ulazi u svetinju svake godine
s tuđom krvi. 26 Inače bi Krist morao već mnogo puta trpjeti
od postanka svijeta; nego sad se javi jednom na svršetku vje-
kova da svojom žrtvom satre grijeh. 27 I kao što je ljudima
određeno jedamput umrijeti a potom dolazi sud, 28 tako i Krist

jedamput prikaza sebe da oduzme grijehe mnogih, a drugiput će se javiti bez (tereta ljudskih) grijeha na spasenje onima koji ga očekuju.

Tumač 9, 1-1o

U r 1-1o apostol s velikim poštovanjem iznosi ukratko uredbu svetišta SZ, cf 2 mojs 25, 25-4o, 26 35. U 2 mojs 3o 6 vidimo da je oltar kadioni stajao u svetištu. Apostol ovdje kaže da je bio u svetinji nad svetinjama. I Baruhova Apokalipsa 6 7 tvrdi to isto. Svakako nije po srijedi pogrješka u tekstu, jer se 2 mojs 3o, 6 može shvatiti i u smislu kako tvrdi pisac hebr. Neki auktori riječ "oltar kadioni" prevode sa "kadiona posuda", a grčku riječ "ehusa" prevode sa: pripadala joj je. Iz Mojsijevih knjiga vidimo što je sve bilo u kovčegu zavjetnom. Kasnije su nastupile u tome neke promjene, cf 2 kron 5 1o.

Svećenik je vršio službu u prvom dijelu šatora. U drugom dijelu, u svetinji nad svetinjama, vršio je službu samo veliki svećenik, i to jedamput godišnje. Tada je sedam puta prolijevao životinjsku krv za oproštenje svojih i narodnih grijeha. "Bez krvi" nije imao pristupa u ovu svetinju. Već taj obred pokazuje da put u "pravo svetište" još nije bio otvoren, a svećenička je služba bila ograničena. Ni žrtve SZ nisu same po sebi, t.j. bez pokore i pokajanja i bez nade u obećanoga Spasitelja dopirale u savjest čovjeka nego su bile - manje više - vanjska sredstva levitskog čišćenja. Dakle su imale samo prolazni karakter.

Tumač 9,11-28

Nasuprot tome iz r 11-14 vidimo da je Krist veliki svećenik "budućih" dobara. Njemu pripada budućnost i s njime počinje novo, mesijansko doba. Apostol dokazuje Kristovu nadmoć nad SZ time što je kod Krista bila dostatna samo jedna žrtva koja vrijedi za sva vremena. Kristov je "šator" vječan i ne pripada ovome svijetu. Njegova je žrtva predragocjena jer je Krist vlastitom krvi nadomjestio životinjsku krv. Zato je čovjeka oslobodio od grijeha jednom zauvijek i time mu vratio mir savjesti i sposobnost da lako i spremno služi Bogu. I žrtve SZ imale su moć da čovjeka skrušena i Bogu odana opravdaju pred Bogom; koliko više će opravdati čovjeka Kristova žrtva u kojoj se on sam žrtvuje! Žrtvene životinje u SZ morale su biti bez mane: tako je i Krist kao žrtva NZ bio savršen u svakom pogledu.

Iz r 15-28 vidimo da je Kristovom žrtvom ustanovljen "novi zavjet" kao novi odnos između Boga i ljudi. Grijeh je uništen i put u nebo je slobodan. Nebo nas čeka kao baština koju primamo po smrti Kristovoj. I u običnom životu testamenat stupa na snagu tek po smrti testatora. Na tu Kristovu smrt podsjeća nas krv u starom zavjetu, koji je također krvlju ustanovljen kako nam to jasno svjedoči Mojsije, cf 2 mojs 24 8. Krv je u SZ bila sredstvo čišćenja i oproštenja grijeha.

Jer su uredbe SZ slika uredbi NZ, to su žrtve SZ morale ustupiti mjesto najsavršenijoj žrtvi, t.j. Kristovoj žrtvi u NZ. To se ostvarilo u mesijansko doba.

U SZ postojalo je svetište načinjeno ljudskom rukom, a u NZ boravi Krist na nebesima kao veliki svećenik i zagovara nas pred licem Božjim.

Veliki je svećenik svake godine mirio narod s Bogom "po životinjskoj krvi" dok je Krist jedamput žrtvovao sama sebe i potpuno slomio moć grijeha. I kao što čovjeka poslije smrti čeka posebni sud a zatim plaća ili kazna, tako će i Krist doći još jednom u slavi da sudi svemu svijetu. Time će biti dovršena misija koju mu je Otac povjerio.

Kristova žrtva sve posvećuje lo 1-18

1 Zakon ima (samo) sjenu budućih dobara a ne samu bit
stvari, i ne može (sam po sebi) nikada dovesti do savršenstva
one koji svake godine dolaze i prinose neprestano iste žrtve.
2 Zar se inače ne bi prestale prinositi, kad oni koji žrtvuju
ne bi više imali nikakvih grijeha u savjesti, pošto se jednom
očistiše? 3 Dakle se njima svake godine samo obnavlja sjećanje
na grijehe. 4 Krv naime junaca i jaraca ne može (kao takva)
uništiti grijeha (To može samo krv Kristova, a u Starom Zavjetu nada u Spasitelja i pokora).

5 Zato kada Krist ulazi u svijet, govori: žrtava i darova nećeš, Gospode, ali si mi pripravio tijelo. 6 Paljenice i
žrtve za grijeh nisu ti ugodne. 7 Tada rekoh: evo dolazim
- u knjizi psalama pisano je za mene - da izvršim tvoju volju,
o Bože. 8 Pošto najprije reče: žrtava, darova i paljenica kao
i žrtve za grijehe nećeš, i nisu ti ugodne premda se prinose
po zakonu, 9 odmah nastavlja: evo dolazim da izvršim tvoju volju. Ukida dakle prvo da postavi drugo. lo Po ovoj smo (dakle)
volji (Božjoj) posvećeni prinosom tijela Isusa Krista jedamput zauvijek.

11 Svaki svećenik dnevno vrši (svoju) službu i mnogoput
prinosi iste žrtve koje ipak nikada ne mogu uništiti grijeha.
12 Ali Krist prinese jednu žrtvu za grijehe i zauvijek sjede
Bogu s desne strane 13 i sada čeka dok se polože njegovi neprijatelji kao podnožje njegovim nogama. 14 Jednom naime žrtvom dokraja usavrši one koji se posvećuju. 15 Svjedoči nam(to)
i Duh Sveti kad kaže: 16 Ovo je zavjet koji ću sklopiti s njima poslije onih dana, govori Gospodin: svoje zakone stavit ću
u njihova srca i napisat ću u njihovu pamet. 17 Njihovih gri-

jeha i bezakonja neću se više spominjati.

18 A gdje je dano oproštenje grijeha, ondje ne treba više žrtve za grijeh.

Vjernicima je potrebna svetost lo 19-31

19 Imamo dakle, braćo, pouzdanje da ćemo unići u svetinju krvlju Isusovom; 2o on nam otvori novi put (vječnoga) života "zastorom" to jest svojim tijelom; (imamo njega) 21 i (kao) velikog svećenika nad Božjim domom.

22 Zato, pristupimo istinskim srcem, puni vjere, očišćeni od zle savjesti u svojim srcima i tjelesno oprani čistom vodom (krštenja).

23 Držimo se tvrdo našeg priznanja nade (u vječni život), jer je vjeran onaj koji je obećao, 24 i gledajmo da jedan drugoga potičemo na ljubav i dobra djela.

25 Ne zanemarujmo svojih sastanaka kao što neki imaju običaj da to čine nego bodrimo jedan drugoga, i to tim više što vidite da se približuje dan Gospodnji.

26 Jer ako promišljeno griješimo 26 pošto smo već spoznali istinu, (gotovo redovito) nema za nas više žrtve za grijehe; (preostaje nam samo) strašno čekanje (Božjega) suda i žar (vječnog) ognja koji će paliti protivnike.

28 Tko je prestupio Mojsijev zakon, bez milosrđa je morao umrijeti na izjavu dvojice ili trojice svjedoka. 29 Promislite koliko težu kazan zaslužuje onaj koji pogazi Sina Božjega, i krv zavjeta kojom je posvećen, za nečistoću drži i pogrdi Duha milosti. 3o Mi znamo onoga koji reče: moja je osveta ja ću uzvratiti. I opet: Gospodin će suditi svome narodu. 31 Da, strašno je pasti u ruke Boga živoga.

Potrebna nam je ustrajnost lo 32-39

32 Sjetite se prijašnjih dana, kada nakon (vašeg) prosvjetljenja (to jest krštenja) mnogu tešku borbu podnijeste 33 i tako bijaste s jedne strane javno izloženi pogrdama i nevoljama, a s druge strane postadoste drugari onima koji tako trpješe. 34 Vi i sa sužnjima suosjećaste i radosno podnijeste otimanje vaših dobara, jer ste znali da imate bolje i trajnije imanje na nebu.

35 Ne gubite dakle svoga pouzdanja koje čeka velika plaća. 36 Ustrajnost vam je potrebna da ispunivši volju Božju primite obećanje (t.j. obećani vječni život). 37 Još malo, vrlo malo, pa će doći onaj koji treba da dođe i neće zakasniti. 38 A moj pravednik živjet će (dotle) od vjere, ali ako kukavno odstupi, neće biti po volji mojoj duši.

39 Mi, braćo, nismo (dakako) od onih koji odstupaju na svoju propast, nego od onih koji vjeruju da (tako) sačuvaju dušu.

Tumač 1o,1-18 Samo Kristova žrtva mogla je čovjeka zaista nutarnjim načinom posvetiti. Kad bi žrtve SZ mogle svojom snagom čovjeka očistiti od grijeha, ne bi ih trebalo ponavljati; svećenici bi ih prestali prinositi jer ne bi imali svijesti da su i dalje grješni. Pošto je bio propis da se žrtve imaju svake godine ponoviti, ponavljala se i svijest o grješnosti čovjeka. To je posve razumljivo jer životinjska krv ne može po sebi oprati grijehe. Izrično dokazuje to i Sv.Pismo: u psal 4o 7 Mesija ulazeći u svijet veli da se Bogu "ne sviđaju" dosadašnje žrtve. On dalje govori o svome tijelu i time pokazuje da je baš to tijelo Bogu mila žrtva. U r 6 ponovno se ističe ista misao, a u r 7 vidimo da je Mesija osim svoga tijela pripravan Bogu prinijeti i žrtvu svoje vlastite volje. Vršenje volje Božje zapravo je njegov životni zadatak. U r 8 i 9 vidimo da vršenje volje Božje stupa na mjesto žrtava SZ.

Ova nova žrtva Mesijine volje proizvela je nutarnje posvećenje čovjeka. K tomu je pridošla i žrtva Kristova tijela. Ta je žrtva bila tako dragocjena da je bilo dosta prikazati je samo jedamput.

Svećenici SZ dnevno su prinosili žrtve, ali do oproštenja grijeha tim putem nisu mogli doći. Njima su se grijesi opraštali samo putem pokore i kajanja kao i nade u budućega Spasitelja. Posve je druga stvar sa Kristom kao velikim svećenikom novoga reda. On je jednom zauvijek prikazao sama sebe nebeskom Ocu na drvetu križa, i time nas je sve s Bogom izmirio. Potom je sjeo o desnu Boga Oca i čeka da mu se njegovi neprijatelji posve pokore, psal 11o, 2, 1 kor 15 25. Ova jedina Kristova žrtva sačinjava svu njegovu veliko-svećeničku službu. Ona je ujedno vrhunac Kristova savršenstva i po njoj postaju savršeni svi oni koji se posvećuju. To nam dokazuje i Sv.Pismo u jer 31 33. Tu se "novi zavjet" prikazuje kao zavjet posvećenja i pomirbe. Zato su daljnje pomirbene žrtve prema r 18 u NZ suvišne.

Tumač 1o, 19-31 Apostol je dokazao da je Krist veliki svećenik po redu Melkizedekovu. On nam je otvorio svetište; štaviše, on je sam "živi ulaz" i "istiniti put naš", i po njemu vazda imamo pristup k Ocu. Otvaranje nebeskog svetišta je simbolički prikazano time što se hramska zavjesa razdrla na dvoje prigodom Isusove smrti.

Mi treba da prema r 22 pristupamo k Bogu s pouzdanjem koje nam dolazi od vjere, cf gl 11; treba da očistimo svoja srca "škropljenjem" t.j. primjenom plodova krvi Kristove kao

što su Aron i njegovi sinovi bili poškropljeni životinjskom krvi u znak posvete, cf 2 mojs 29 31, 3 mojs 8 3o; treba da operemo na duhovni način svoja tjelesa po krštenju, kao što se prao veliki svećenik na dan pomirenja, 3 mojs 16 4; treba dakle da ustrajemo uz Krista koji nam jamči ispunjenje naših nada, 3 1, 6 14, 4 14. Napokon nam i Božja vjernost jamči da će se sva Božja obećanja ispuniti, cf gl 4.

U r 24 naglasuje apostol važnost kreposnog života u zajednici. Nije dosta samo osobno napredovati nego se treba brinuti i za duhovni napredak bližnjega. Jedan drugoga treba da potičemo na revnost u službi Božjoj.

U r 25-31 iznosi apostol daljnje opomene.

Bližnjega se može osobito zgodno opomenuti prigodom liturgijskih sastanaka, cf 1 kor 1o. Neki počeše često izostajati od službe Božje, i zato apostol podsjeća na Božjega suca koji kažnjava svaku nemarnost, cf 1 sol 4 16, 1 petr 4 4, apk 22 2o i t.d. Ako netko spozna istinu evanđelja i hotimice je prezre te se poda grijesima i pusti uzde svojim strastima, teško će izbjeći sudu Božjem, cf 6 4-8. U r 28-3o vidimo na koje grijehe apostol konkretno misli.

Ako je tko prezreo Mojsijev zakon i to su 2 ili 3 svjedoka posvjedočila, bio je kažnjen smrću. U još većoj mjeri zaslužuje kaznu onaj koji prezre uredbu NZ: taj kao da nogama gazi Sina Božjega i stvarno se ruga duhu kršćanske ljubavi. Ovakav upada u ruke Boga živoga čiji je sud strašan, 5 mojs 32 35, rim 12 19.

Od 1o 32 do 13 21 ide drugi dio poslanice.

Na osnovu svega što je dosada apostol rekao pravi on praktičke zaključke i pritom se naročito obazire na težak položaj čitalaca.

Tumač 1o, 32-39

U r 32-39 apostol hrabri čitaoce i potiče ih na ustrajnost unatoč progonstvima. On ih sjeća njihove prošlosti u kojoj je bilo radosnih i žalosnih časova: neki su od čitalaca bili tako reći pred čitavim svijetom osramoćeni, dok su njihovi drugari s njime sučuvstvovali na njihovu veliku utjehu. Čak su neki pohađali sužnje u tamnicama i veselili se što im je propao imetak na zemlji, jer su znali da ih čeka pravo bogatstvo na nebu. Glavno je da kršćanin bude strpljiv jer će samo tako dočekati ispunjenje Božjih obećanja. A nije teško biti strpljiv ako se promisli kako je kratkotrajna kušnja na zemlji. U času našeg preminuća i kasnije na sudnji dan dolazi Gospodin kao sudac živih i mrtvih. To nam jamči sama vjera, cf 1 sol 4 12, 2 sol 2 3, 2 petr 3 4, apk 1 7, 22 2o. Doduše, teško je biti prognanik i okružen mnogobrojnim pogiblima, ali ako je čovjek pravedan, on stvarno "živi iz vjere" i po vjeri. Vjera je naime temelj njegova života i izvor njegove snage. Ako je nepokolebiv u vjeri, trajno ostaje ljubimac Božji. Apostol dakako zna za svoje čitaoce da neće odstupiti od Boga.

Apostol slavi vjeru pređa 11 1-4o

1 Vjera (stvara u nama) čvrsto pouzdanje u ono čemu se
nadamo, (i) uvjerenje za one stvari kojih ne vidimo. 2 Po
njoj dobiše stari pohvalno svjedočanstvo Božje.

3 Vjerom doznajemo da je svijet Božjom riječju bio stvoren; da ono što vidimo nije postalo iz onoga što se opaža (nego iz ništa).

4 Vjerom Abel prinese Bogu bolju žrtvu negoli Kain. Po njoj dobi svjedočanstvo da je pravednik i sam Bog posvjedoči za njegove darove; po njoj on mrtav još govori.

5 Vjerom bi Henoh prenesen (u raj) da ne vidi smrti i ne nađe se (više na zemlji) jer ga Bog premjesti. A prije nego ga premjesti, dobi Henoh svjedočanstvo da je ugodio Bogu.

6 Bez vjere nije moguće ugoditi Bogu, jer onaj koji hoće da dođe k Bogu, treba da vjeruje (ovo): ima Bog i plaća onima koji ga traže.

7 Vjerom Noa primi objavu o onome što još nije gledao; poboja se Boga i načini kovčeg za spas svoga doma. Po njoj osudi svijet i posta po vjeri baštinik pravde.

8 Vjerom Abraham posluša (Boga) kad bi pozvan da ode na
mjesto koje je imao baštiniti. Iziđe da nije znao kuda ide.
9 Vjerom se preselio u obećanu zemlju kao u tuđu i stanovao
je u šatorima s Izakom i Jakovom, subaštinicima istoga obe-
ćanja, 1o jer je očekivao grad na čvrstom temelju kojemu je
graditelj i utemeljitelj Bog.

11 Vjerom i Sara primi sposobnost da začne unatoč (svo-
joj) starosti jer je vjernim smatrala onoga koji je (to) obe-
ćao. 12 Zato se i rodi veliko mnoštvo od jednoga (Abrahama) i
to gotovo mrtvoga, (~~zbog starosti~~) poput zvijezda nebeskih i
kao nebrojeni pijesak kraj obale morske.

13 Svi ovi umriješe u vjeri i ne primiše obećanja (t.j.
obećana dobra) nego ih samo izdaleka vidješe i pozdraviše;
priznaše da su tuđinci i pridošlice na zemlji. 14 A tim svo-
jim govorom pokazuju da traže (neku drugu) domovinu. 15 Jerda
su mislili na onu domovinu iz koje izađoše, imali bi vremena
da se (u nju) vrate. 16 Ali oni teže za boljom, to jest nebe-
skom (domovinom).

Zato se Bog ne stidi nazvati njihovim Bogom jer im je pripravio grad (nebeski Jeruzalem).

17 Vjerom Abraham prikaza Izaka kad bi kušan i žrtvova
svoga jedinorođenca onaj koji primi obećanje 18 i kojemu bi
rečeno: u Izaku primit ćeš potomstvo. 19 Vjerovao je da ga
je Bog kadar i iz mrtvih uskrisiti; zato ga natrag primi da
bude slika (Kristove smrti).

2o Vjerom blagoslovi Izak Jakova i Ezava i progovori im o budućim stvarima.

21 Vjerom blagoslovi umirući Jakov sinove Josipove i zahvali Bogu naslonivši se na vrh svoje palice.

22 Vjerom se opomenu umirući Josip (budućeg) islaska sinova Izraelovih (iz Misira) i dade zapovijedi za (prenos) svojih kostiju.

23 Vjerom su roditelji tri mjeseca sakrivali Mojsija pošto se rodio, jer su vidjeli (da je bio) krasno dijete i nisu se bojali kraljeve zapovijedi.

24 Vjerom Mojsije kad je odrastao, ne htjede se nazvati
sinom faraonove kćeri; 25 volio je da strada s narodom Božjim
nego da ima časoviti užitak grijeha; 26 smatrao je Kristovu
pogrdu (to jest, dioništvo u patnjama Mesije) za veće bogatstvo od egipatskoga blaga, jer je gledao na (vječnu) plaću.

27 Vjerom ostavi Mojsije Egipat i nije se bojao kraljeve srdžbe; ustrajao je kao da vidi onoga koji je nevidljiv (t.j. Boga).

28 Vjerom je svetkovao Mojsije vazam i škropio (dovratke kuća) krvlju da se anđeo koji je ubijao, ne dotakne njihovih prvenaca.

29 Vjerom prijeđoše Izraelci preko Crvenoga mora kao po suhoj zemlji, dok se Egipćani koji su to pokušali utopiše.

3o Vjerom padoše jerihonski zidovi pošto su (Izraelci) obilazili oko njih sedam dana.

31 Vjerom bludnica Rahaba ne poginu s nevjernicima, jer je mirno primila uhode.

32 I što da još nabrajam? Ne bi mi dostajalo vremena kad bih stao pripovijedati o Gedeonu, Baraku, Samsonu, Jefti, Davidu, Samuelu i prorocima.

33 Vjerom oni pobijediše kraljevstva, izvršiše pravdu,
zadobiše obećanja, zatvoriše lavovima usta, 34 ugasiše vatrenu silu, umakoše oštrici mača, ojačaše u slabosti, postadoše junaci u boju i rastjeraše tuđe vojske.

35 Žene primiše svoje mrtve po uskrsnuću. Opet drugi biše udareni na muke i ne mariše za oslobođenje (od muka) da bi
dobili bolje uskrsnuće. 36 Opet drugi podniješe pogrde i udarce, i povrh toga okove i tamnice. 37 Bili su kamenovani,
mučeni, prepiljeni, pogubljeni mačem; lutali su u ovčjim kožusima, (bili) u oskudici, nevoljama i mukama. 38 Svijet ih
nije bio dostojan, zato su boravili po pustinjama i gorama, po pećinama i zemaljskim rupama.

39 Svi ovi koji vjerom zadobiše svjedočanstvo od Boga
ne primiše obećana dobra. 4o Bog je naime nešto bolje za
nas predvidio, da (ni oni) ne dođu bez nas do savršenstva (konačnog blaženstva).

Tumač 11, 1-4o

Pošto je vjera nešto bitna u životu kršćanina, želi apostol izložiti njezinu suštinu. Vjera je nešto što stvara u nama pouzdanje i sigurnost. Predmet toga pouzdanja su "buduće stvari". Vjera nije neko nesigurno maštanje i slutnja nego je spojena s potpunim osvjedočenjem da je njezin sadržaj zaista stvarnost. S pravom imamo najveće pouzdanje u Boga po vjeri, jer po njoj i naši predi postadoše veliki pred Bogom i pred ljudima.

Apostol sada navodi primjere iz SZ. Već iz prvih stranica Sv.Pisma vidimo da se stvaranje svijeta iz ništa može shvatiti samo vjerom. To nam najbolje dokazuju poganske kozmogonije koje tvrde da je materija vječna i nestvorena.

Jaka bijaše vjera Abelova i on je na neki način poslije svoje smrti "govorio" jer je njegova krv vapila za osvetom. Njegovu je žrtvu primio Gospodin kao žrtvu pravednika. Abel je svoju vjeru dokazao osobito time što je Bogu žrtvovao "prvinu" svoga stada, dakle najbolje što je imao, 1 mojs 4 4.

Jak je bio u vjeri i Henoh za koga se kaže da je "s Bogom hodio" i da ga Bog "uze" jer se Bogu svidio, i to upravo zbog svoje vjere cf 1 mojs 5 24. Četvrti je primjer Noa, koji je vjerom doznao što čeka grješni svijet i po Božjem nalogu sagradio lađu za svoje spasenje, cf 1 mojs 6 3. Tom vjerom je - u neku ruku - "osudio" svijet, mt 24 38. Njegova vjera nije bila uzaludna i on je baštinio "pravdu" t.j. opravdanje po vjeri , 1 mojs 6 9, cf rim 4 13.

I praotac Abraham bijaše velik u vjeri jer je po Božjoj zapovijedi otišao u nepoznatu zemlju u nadi da će jednom biti njegova. Ustrajao je u toj nadi on i njegovi potomci koji su provodili nomadski život i stanovali u šatorima. Njihova vjera nije bila uzaludna kako nam dokazuje povijest Izaka i Jakova te njegovih sinova.

Sara, pramajka židovskog naroda, nasmijala se kad joj je Bog obećao sina, ali je ipak imala vjeru što dokazuje i njezin strah iza toga, cf 1 mojs 18 12. 15. Tom vjerom zatrudnje od svoga već obumrlog muža i njezino potomstvo postade - da se izrazimo na istočnjačku - brojno "kao zvijezde na nebu i pijesak na obali morskoj".

Tako su praoci židovskog naroda jasno vidjeli koliko im je koristila vjera. U nekim stvarima nisu dočekali ispunjenje Božjih obećanja. Samo su ih izdaleka kao pozdravili i ostali tuđinci na zemlji. Nisu naime ovdje našli svoju pravu domovinu jer Ur Kaldejski nije bio njihova posljednja nada. Onamo su se mogli vratiti kad bi god htjeli. Oni su tražili nebesku domovinu, i to s pravom jer se i sam Bog naziva Bogom Abrahama, Izaka i Jakova. Oni su dakle kod njega i njima je pripravljen "grad na nebesima", cf mt 12 26.

Novi dokaz jake Abrahamove vjere jest njegova žrtva na brdu Moriji. Činilo se da je tom žrtvom uništeno obećanje o potomstvu Abrahamovu. No Abraham je znao da je Bog gospodar života i smrti i nije se prevario: Bog se zadovoljio samo nutarnjom žrtvom, i Abraham je proživio tu žrtvu kao "nutarnji

događaj", kao neku priču ili parabolu. Drugi tumače ovako: Abraham primi natrag Izaka kao da je ustao od mrtvih; ili: primi ga kao dokaz svoje jake vjere; ili: primi ga da bude slika Kristova uskrsnuća.

Izak i Jakob blagosiljaju svoje sinove, i to po Božjoj naredbi uvijek mlađe, premda su prvorođenci imali pravo na blagoslov. Time su vjerom priznali Božju moć koja daje blagoslov kako hoće. I Josip je na samrti vjerom govorio o izlasku svoga naroda iz Egipta i odredio da se u obećanoj zemlji pokopaju njegove kosti.

U jakoj vjeri skrivali su Mojsijevi roditelji maloga Mojsija tri mjeseca usprkos kraljevoj zabrani. Kad je Mojsije odrastao, vjerom je otklonio faraonovo posinaštvo. Volio je uzeti na sebe "poniženja Kristova" t.j. patnje sa vlastitim narodom nego da bude baštinik egipatskog blaga. Vjerom je Mojsije i dalje pobjeđivao. Kad se kraj Crvenoga mora pokazala faraonova vojska, gledao je Mojsije iza nje jakoga Boga i vjerom se naoružao za borbu. Već prije bila je iskušana njegova vjera kad je slavio prvu pashu u Egiptu i primio od Boga nalog da krvlju poškropi izraelske dovratke. Tom zgodom anđeo smrti nije pogubio izraelske prvorođence. Istom vjerom prijeđe Mojsije preko Crvenoga mora, i to kao po suhom, dok se Egipćani potopiše.

U jakoj vjeri obilazili su Izraelci pod Jozuom sedam dana jerihonske zidove i potom vidješe kako se ruše, jozua 6 2o. Vjerom se spasi i bludnica Rahaba koja je sakrila izraelske uhode, jozua 2 3.

Daljnje dokaze velike vjere iznosi apostol ukratko, i to iz doba sudaca, kraljeva i proroka. Suci su svladavali okolna kraljevstva. Samuel je vršio pravdu. David je ubio lava i primio obećanje o svome potomku Mesiji. Daniel i njegovi drugovi ostadoše pošteđeni u vatri; David se spasio od mača Golijatova i Saulova, a Ilija je često izbjegao očitoj smrti. Braća Makabeji vodili su uspješne borbe s neprijateljem; Ilija i Elizej oživješe mrtve, 1 kralj 17 17, 2 kralj 4 17.

Starac Eleazar i majka braće Makabeja dragovoljno preuzeše na sebe muke; mnogi su bili u-tamničeni ili izvrgnuti ruglu za vlade kralja Antioha. Prorok Zaharija bio je kamenovan, a proroka Izaiju prepiliše na dvoje, cf 2 kron 24 2o i t.d. Drugari proroka Ilije bili su ubijeni mačem, 1 kralj 19 1o; Ilija i Elizej hodali su u ovčjim kožusima, a u doba Makabeja bijaše mnogo bjegunaca koji su bježali pred kraljevim nasiljem. Svijet ih nije bio vrijedan nego ih je smatrao luđacima. Ali Sv.Pismo ih slavi kao junake. Oni nisu doživjeli "ispunjenje obećanja"t.j. Spasiteljev dolazak jer je to bilo pridržano za kršćanski svijet, cf mt 13 16.

Daljnje opomene vjernicima 12 1-29

1 Kad imamo dakle oko sebe toliki oblak (mnoštvo) svjedoka, odbacimo svaku zapreku i grijeh koji nas privlači; ustrajno trčimo u natjecanju koje nam je određeno
2 i gledajmo na utemeljitelja i usavršitelja naše vjere, Isusa, koji je prepatio križ umjesto radosti koja mu je pripadala, i prezrevši sramotu sjeo s desne strane prijestolja Božjega.

3 Gledajte njega koji je toliko protivljenja podnio protiv sebe od grješnika, da ne smalakšete i ne klonu vaše duše.

4 Još se ne opriješte do krvi u borbi protiv grijeha.
5 Zaboravili ste na opomenu koja vam je dana kao sinovima: sine moj, ne prezri zapta Gospodinova i ne kloni duhom kad te on kara;
6 jer koga Gospodin ljubi, onoga i kara, i bije svakoga sina kojega voli.
7 (Sve) strpljivo podnosite zbog odgoja. Bog postupa s vama kao sa sinovima, a gdje je sin kojega otac ne kara?

8 Ako biste bili bez zapta u kome su svi bili, bili biste nezakonita djeca a ne sinovi.
9 Osim toga, odgajali su nas naši tjelesni oci pa smo ih štovali; zar se nećemo mnogo radije pokoravati Ocu duhova da živimo.
10 Jer dok su nas oni kroz malo vremena odgajali kako im se sviđalo, Gospodin (nas odgaja) na (našu) korist da budemo dionici njegove svetosti.

11 U prvi mah čini se da nijedan odgoj ne pruža radost nego žalost; ali poslije daje miran plod pravde (t. j. posvećenje s mirom i stalnost u dobru) onima koji su njime izvježbani.
12 Zato podignite slabe ruke, (ispravite) mlohava koljena,
13 poravnite staze svojim nogama da se ne iščaši što je hromo nego da se većma izliječi.

14 Nastojte revno o miru sa svima ljudima i o posvećenju bez čega nitko neće vidjeti Gospodina.
15 Pazite da nitko ne izgubi milosti Božje da ne uzraste nikakav otrovni korijen (grijeha) i ne napravi štetu tako da se njime mnogi okaljaju.

16 Nitko neka ne bude bludnik ili bezbožnik kao Ezav koji za jedno jelo prodade pravo svoga prvenaštva.
17 Znate da je bio zatim odbačen kad je htio baštiniti blagoslov, jer za (pravo) pokajanje nije našao mjesta premda ga je sa suzama tražio.

18 Ne pristupiste gori koja se može opipati niti razgorjelom ognju, mračnom oblaku i tami, oluji
19 i zvuku trublje kao gromkim riječima, za koje (prisutni) slušači molişe da im se više tako ne govori.
20 Nisu mogli da razumiju zapovijed: ako se zvijer dotakne gore, kamenovat će se.
21 Tako strašna bijaše ona pojava da i (sam) Mojsije reče: uplaših se i dršćem.

22 Nego pristupiste gori Sionu i gradu Boga živoga, nebeskom Jeruzalemu i mnogim tisućama anđela, (i sada pripadate) svečanom zboru (vjernika)
23 i Crkvi prvorođenaca (Božjih) koji su upisani na nebesima; pristupiste Bogu, sucu svijju, pravedničkim dušama koje postigoše savršenstvo
24 i Isusu posredniku novoga zavjeta (kao) i krvi Kristovoj kojom se škropi (na posvećenje) i koja bolje govori negoli (krv) Abelova.

25 Gledajte da ne odbijete onoga koji vam ovdje govori: Jer ako ne izmakoše oni koji odbiše Mojsija, proroka na zemlji, koliko teže bismo izbjegli mi ako se odvratimo od onoga koji nam govori s neba.

26 Njegov glas potrese tada zemlju, a sada obeća govoreći (po proroku): Još jednom ću potresti ne samo zemlju nego i
nebo. 27 A što kaže "još jednom", pokazuje da će se promijeniti samo ono što kao stvoreno treba da se makne (naime stari zavjet), da ostane ono što se više ne mijenja (to jest novi zavjet).

28 Zato, dakle, jer dobivamo nepokolebivo kraljevstvo, dajmo hvalu Bogu kojom ćemo ugodno služiti njemu s poštovanjem
i strahopočitanjem. 29 Jer je naš Bog oganj koji spaljuje.

Tumač 12, 1-29

Apostol je dosadašnjim izlaganjem zgodno pripravio svoje čitaoce da sve primijene na sebe: jer isti je vođa i Učitelj Krist u SZ i NZ. Židovski praoci su samo vjerovali i nadali se dolasku Spasiteljevu. On je, međutim, došao i ispunio Božja obećanja. Nevolje treba strpljivo podnositi prema r 1-3 jer je i Krist prije nas podnio nevolje i smrt na križu. Tek onda je ušao u Božju slavu. Slična proslava čeka svakoga koji Bogu za ljubav strpljivo podnosi nevolje.

U r 4-17 apostol upozoruje čitaoce da se dosada još nisu "do krvi" borili protiv grijeha jer se to od njih nije ni tražilo. Ipak su mnogo pretrpjeli, ali baš to je dokaz da ih Bog ljubi. I Sv.Pismo veli: koga Bog ljubi, onoga i kara, prič 3 11.

Naši progonitelji su zapravo vjesnici Božje ljubavi i korisno sredstvo u Božjoj ruci. Apostol i dalje osvjetljuje tu činjenicu pozivajući se na naravski odnos roditelja prema djeci. Bog je savršeni Otac i zaslužuje naše neograničeno povjerenje i ljubav.

Lako je sada napraviti zaključak na osnovu tih istina: svi treba da nastoje oko kreposti i duhovnog napretka. Gdje toga nema, nastaje zlo koje se širi poput zarazne bolesti i upropaštava sve, cf 5 mojs 29 17. Tada se ispada iz zajednice s Bogom i gubi Božje posinaštvo, otprilike onako kao što je Ezav izgubio svoja prvenačka prava.

U r 18-29 podsjeća apostol čitaoce na postanak SZ na gori Sinaj, cf 5 mojs 4 11, 18 16. Ako je strašno bilo otpasti od SZ, tim strašniji bi bio otpad od NZ. Jer ovdje je "nebeski" Sion i "nebeski" Jeruzalem, izai 2 2, mih 4 1, psal 110 2, hebr 11 10, 13 14. Ovakav zavjet čitaoci ne smiju prezreti. Jer na Sinaju ograničilo se "drmanje" samo na goru; t.j. tada je svijet bio "uzdrman" odnosno preobražen samo objavom Božjeg zakona na Sinaju; ako dođe do ponovnog "drmanja", o čemu

govori prorok Agej 2, 5-8 ono će zahvatiti nebo i zemlju. Tada će nastati "novo nebo" i "nova zemlja", cf izai 65,17. Dakle, u SZ nalazimo "tresenje" odnosno preobrazbu svijeta na početku i u ograničenoj mjeri; u NZ dolazi "potres" t.j. preobrazba svijeta na kraju što dokazuje da je NZ definitivno obvezatan. Ovo "tresenje" u NZ ne znači dakle uništenje svijeta nego samo diobu vječnoga i prolaznoga. Vječno je nebesko blaženstvo kao baština onih koji su Bogu vjerni. Ova činjenica morala bi naš strah pretvoriti u radost; ali ako promislimo da je isti Bog u SZ i NZ, moramo se bojati jer naš Bog je zaista kao "oganj" koji jedne čisti a druge ruši u propast, dakako njihovom krivnjom, cf 5 mojs 4 24.

Razne opomene 13, 1-17

1 Bratska ljubav neka (među vama i dalje) ostane. 2 Go-
stoljubivosti ne zaboravljajte, jer po njoj neki neznajući
primiše anđele (na konak). 3 Sjećajte se sužnjeva kao da ste
s njima zajedno zasužnjeni; (sjećajte se onih) koji su zlo-
stavljani jer ste i sami u tijelu (podložnom patnjama).

4 Ženidbu neka drže svi u časti i ženidbena postelja neka bude neokaljana; jer bludnicima i preljubnicima sudit će Bog.

5 Ne budite srebroljupci; budite zadovoljni s onim što
imate, jer Gospod reče: neću te ostaviti niti napustiti. 6 Za-
to s pouzdanjem možemo kazati: Gospodin je moj pomoćnik i ne
bojim se što će mi učiniti čovjek.

7 Sjećajte se svojih predstojnika koji su vam propovijedali riječ Božju; gledajte (na mučenički) svršetak njihova života i ugledajte se na njihovu vjeru.

8 Isus Krist jučer je i danas isti i dovijeka. 9 Ne dajte
se zavesti raznim i tuđim naukama, jer je bolje utvrđivati sr-
ce milošću negoli jelima (osobito prigodom žrtava u hramu) od
kojih nemaju (prave) koristi ni oni koji se toga drže.

10 Mi imamo žrtvenik od kojega ne smiju jesti oni što služe šatoru.

11 Tjelesa onih životinja čiju je krv unosio veliki svećenik kao žrtvu u svetinju, spaljuju se izvan tabora. 12 Zato je
i Isus da posveti narod svojom krvi, trpio izvan vrata. 13 Iza-
đimo dakle i mi k njemu izvan tabora i podnosimo njegove patnje!

14 Ovdje, naime, nemamo stalne domovine nego tražimo budu-
ću. 15 Po njemu, (Kristu) prinosimo dakle vazda zahvalnu žrtvu
Bogu, to jest priznanje njegova imena kao plod (t.j. dar) (naših) usana.

16 Ne zaboravite činiti dobro i davati milostinju, jer
se takvim žrtvama ugađa Bogu.

17 Pokoravajte se svojim predstojnicima i slušajte ih
jer oni bdiju nad vašim dušama, i dat će (Bogu) račun (za to);
nastojte da oni to s radošću čine, a ne sa uzdasima (zbog vašeg
neposluha) jer vam to ne bi koristilo.

Svršetak pisma 13 18-25

18 Molite se za nas! Uvjereni smo da imamo dobru savjest
i naastojimo da se u svemu dobro vladamo. 19 Tim više vas mo-
limo da to činite kako bih se što prije vratio k vama. 20 Bog je
uskrisio od mrtvih velikoga pastira ovaca, Gospodina naše-
ga Isusa 21 da vas njegova krv vječnoga zavjeta usavrši u sva-
kom dobru da vršite njegovu volju; neka ostvari u nama što je
ugodno pred njim, po Isusu Kristu komu neka je slava u vijeke
vjekova. Amen. - 22 Molim, vas, braćo, strpljivo primite ovu
riječ opomene; samo vam ukratko pisah. 23 Znajte da je naš
brat Timotej oslobođen. S njime ću vas pohoditi ako doskora
dođem. Pozdravite sve svoje predstojnike i sve svete (t.j.
kršćane). 24 Pozdravljaju vas braća (koja žive) u Italiji.
25 Milost (Božja bila) sa svima vama. Amen.

Tumač 13,1-25 Već je Gospodin navijestio da će zbog progonstva oslabiti međusobna ljubav vjernika, mt 10 34. Gostoprimstvo je bilo sveto kod Grka i Židova. Vrijedilo je osobito mnogo za vrijeme progonstva. Brigu za sužnje i zlostavljane motivira apostol sa mogućnošću jednake sudbine.

Za vrijeme progona često je oslabila i ženidbena veza, osobito u mješovitim ženidbama. Pracrkva je vodila veliku brigu o tome da se očuva ženidbena čistoća, cf 1 kor 5, ef 5 22. Pogani su neprestano sumnjičili kršćane zbog razvrata jer su se ovi potajno sastajali kako nam svjedoče stari crkveni pisci. Pogani su kršćanima u progonstvu često oduzimali imetak i zato se kod njih javljala pretjerana briga za život.

Apostol upozoruje da je Bog vjeran i da su protivnici vjernika pred njim ionako nemoćni, lk 12 32, rim 6 31.

Vjera i rad apostola treba da nam bude uzor. Krist kao izvor njihove vjere i snage u navijèštanju evanđelja bio je isti "jučer" t.j. u dane, kada su apostoli propovijedali; on je isti "danas", kada žive čitaoci i bit će isti dovijeka.

Lažne nauke treba dakle izbjegavati, jer djeluju poput nevaljane hrane. Hrana kršćanina treba da bude euharistija. Protestantski tumači pa i neki katolički, kao na pr. sv. Toma, Liranus, Estius i dr. drže da u r 10 riječ "žrtvenik" znači Kristov križ, a "blagovanje" primanje milosti Božje. Međutim,

ako se sjetimo da poslanica Hebrejima neprestano dokazuje nadmoć NZ nad SZ, i da se u r lo žrtvama SZ suprotstavlja žrtva NZ, tada je vrlo vjerojatno da se ovdje u prvom redu govori o euharistijskoj žrtvi. Sv.Misa kao žrtva NZ treba da bude trajna i plodovi Kristove žrtve na križu treba da nam se primjenjuju svagdanjim prikazivanjem nekrvne žrtve NZ., sv.misom

Žrtvene životinje u SZ spaljivale su se "izvan tabora"; zato je i Krist htio da bude žrtvovan "izvan gradskih vratiju", t.j. izvan t.zv. "drugog" gradskog zida kojim je bio okružen Jeruzalem. Nekoliko godina kasnije podigao je Herod Agripa I. "treći" zid oko Jeruzalema. Krist je bio odbačen od svojih sunarodnjaka. Ali mi koji smo njegovi sljedbenici, treba da idemo za njim "u njegovoj sramoti" (križa) da tako zavrijedimo slijediti ga i u njegovoj slavi (uskrsnuća).

Kao što se Krist žrtvovao za nas, tako treba da se i mi žrtvujemo za bližnjega riječju i djelom. To se Bogu svidja, 12 28, 13 1.

I naša poslušnost prema poglavarima treba da bude također "Bogu ugodna žrtva".

U r 2o-25 upozoruje apostol čitaoce na Boga mira, na Isusa kao dobrog pastira naših duša, na njegovo uskrsnuće, na novi zavjet koji je nastao po Kristovoj krvi; dakle ukratko na sva dobra kraljevstva Božjega na zemlji.

Apostol se raduje što je Timotej pušten na slobodu, i nada se da će zajedno s njime pohoditi čitaoce. "Sveti" su ovdje kršćani uopće. Pozdravi onih koji su "u Italiji", pokazuju nam da se i pisac ove poslanice također nalazi ondje.

^^^^^^^^^^^^^

PREGLED KRATICA

cf	:	confer, isporedi;
mt	:	evanđelje Matejevo
mk	:	" Markovo
lk	:	" Lukino
iv	:	" Ivanovo
dap	:	Djela apostolska
rim	:	poslanica Rimljanima
1 kor	:	prva Korinćanima
2 kor	:	druga "
gal	:	Galaćanima
ef	:	Efežanima
fil	:	Filipljanima
kol	:	Kološanima
filem	:	Filemonu
1 sol	:	prva Solunjanima
2 sol	:	druga "
1 tim	:	prva Timoteju
2 tim	:	druga "
tit	:	Titu
hebr	:	Hebrejima
jak	:	Jakovljeva
1 petr	:	prva Petrova
2 petr	:	druga "
1 iv	:	prva Ivanova
2 iv	:	druga "
3 iv	:	treća ".
jud	:	Judina
apk	:	Apokalipsa Ivanova
SZ	:	Stari Zavjet
NZ	:	Novi Zavjet

Važnije kratice
Biblije SZ:

1-5 mojs	:	1-5 knjiga Mojsijeva;
gen	:	Geneza
eks	:	Excdus
lev	:	Leviticus
num	:	Numeri
deut	:	Deuteronomium
izaj	:	Izaija
jer	:	Jremija
ezek	:	Ezekijel
dan	:	Danijel
zah	:	Zaharija
mal	:	Malahija
1-2 mak	:	1-2 knjiga Makabeja
psal	:	psalam
mudr	:	liber Sapientiae (knjiga Mudrosti)
crkv	:	Ecclesiasticus (crkvenica)
prič	:	liber Proverborum (priče Salamunove)
job	:	knjiga Jobova
prop	:	Propovjednik (Ecclesiastes)
kantik	:	Pjesma nad pjesmama.

^..^..^..^..^..^..^..^..^..^..^..^

S a d r ž a j

Strana

****